

Årsredovisning 2016

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Omslagsbild: Kollage från året som gått Foto: Mostphotos/Pixabay

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats:

www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer.

Den kan även beställas från Länsstyrelsen Dalarna, telefon 010 225 00 00. Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.

Rapportnummer: 2017:02

INNEHÅLL

Landshövdingen har ordet.....	2
Länsstyrelsen i korthet	8
Organisation	10
Resultatredovisning.....	11
Övergripande samordningsuppdrag	12
Övrig förvaltning	23
Trafikföreskrifter	25
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	26
Regional tillväxt	31
Infrastrukturplanering	44
Hållbar samhällsplanering och boende	46
Energi och klimat	49
Kulturmiljö	52
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	64
Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd	69
Lantbruk och landsbygd	92
Rennäring och fjällförvaltning	101
Fiske	103
Folkhälsa	105
Jämställdhet	108
Nationella minoriteter och mänskliga rättigheter	112
Integration	118
Personaluppgifter	120
Året i siffror	122
Finansiell redovisning	140
Resultaträkning (TKR)	140
Balansräkning (TKR)	141
Balansräkning (TKR)	142
Anslagsredovisning	143
Noter till resultaträkningen	146
Noter till balansräkningen	151
Bilaga	160
Regleringsbrev 2016, uppdrag som redovisas på annat sätt	160

LANDSHÖVDINGEN HAR ORDET

2016 har varit ett år där begreppen integration, samverkan och utveckling – var för sig eller tillsammans – gått som en röd tråd genom Länsstyrelsen i Dalarnas läns verksamhet.

Runt om i länet har kommuner, näringsliv och föreningar mobiliserat för att på ett värdigt sätt ta emot de asylsökande från hösten 2015 som vi kunde välkomna till Dalarna. Den flyktingstab som inrättades har varit kvar för att Länsstyrelsen ska ha en beredskap att stödja och samordna med kort varsel. Det har varit fantastiskt att träffa både nyanlända och de eldsjälarna på olika orter som engagerat sig för att underlätta den första kontakten med ett nytt land. I Dalarna, där befolkningstillväxten inte alls matchar utvecklingsmålen och behoven på många ställen, har insikten om att vi alla behöver varandra har på många sätt blivit väldigt uppenbar. I många delar av länet har nytillskottet av invånare välkomnats varmt med förhoppningen att de till slut kommer stanna i Sverige och att de ska bosätta sig just i deras by eller ort.

Utmaningarna med flyktingmottagandet har varit många i landet och så även i Dalarna. Under konferensen Sverige tillsammans i februari i Falun fanns många aktörer på plats. Det blev många bra och kreativa diskussioner med flera goda exempel som bland annat visade att det ibland finns öppningar på arbetsmarknaden där man minst anar det. Då tänker jag närmast på mannen från Afghanistan som tyst och sluten följde med på ett heldagsbesök till ett av våra skidcentra. I samma stund som han kom in i skiduthyrningsbutiken förändrades hans liv helt. Han hade haft en liknande verksamhet i sitt gamla hemland och kunde den nya vallnings- och slipningsmaskinen som sin egen ficka. Resultatet blev en projektanställning och ett helt nytt utgångsläge.

Almedalen. Foto: Mimmi Gibson

Det blev naturligt för länsstyrelserna att just flyktingmottagandet och integrationen kom att avhandlas även i Almedalen. Länsstyrelsernas uppdrag och arbete att samordna andra myndigheter hade gett många konkreta resultat för flertalet av de aktörer som hade ansvarsområden inom integration. Det fanns mycket att diskutera, erfarenheter att dela med oss av men också frågor att lyfta till Regeringen. Våra paneler bestod av ministrar, myndighetschefer och olika aktörer från förenings- och näringsliv. Även här blev diskussionerna lärorika och spännande.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har en lång tradition av kontinuerliga krisövningar – både internt och tillsammans med olika aktörer i länet. 2016 genomfördes en stor kärnkraftsövning som gick under namnet Bequerel. Samtliga regionala aktörer som har en roll vid en kärnteknisk olycka deltog, och även Strålsäkerhetsmyndigheten. Syftet var att öva samverkan och informationsspridning. Media var på plats och gav Länsstyrelsen en god möjlighet att berätta om krisberedskapsarbetet som vi bedriver men även om den roll som vi har när det gäller samordning vid en samhällsstörning eller större kris. De återkommande övningarna och kommunikationen kring dessa har gjort att krisberedskapsfrågor får en bra uppmärksamhet i regional media. Det arbete som påbörjats kring social oro och civilt försvar har också en bra upparbetad grund att utgå ifrån.

Krisövning Bequerel. Foto: Jesper Ekström.

Men kriser behöver inte vara stora samhällsstörningar. Under uppmärksamhetsveckan Bakom fasaderna som Länsstyrelsen arrangerade i november lyftes speciellt barns utsatta situation. Under tre konferensdagar samlades cirka 550 deltagare från länets skolor, socialenheter, öppenvårdsmottagningar och frivilligorganisationer. Kommunikationen från Länsstyrelsen före, under och efter satsningen gjorde att frågan fick den uppmärksamhet som veckan syftade till.

Den ökade satsningen på skyddad natur som gjordes under 2016 resulterade i en fördubbling av antalet bildade naturreservat i Dalarna. Ett av dessa var utökningen av Hykjebergs Naturreservat i norra Dalarna. Reservatet låg sedan tidigare i Mora kommun men utökningen kom att omfatta även den del som ligger på andra sidan kommungränsen – i Älvdalens kommun. Längst upp på Hykjeberg finns en utsiktsplats där Länsstyrelsen installerat en bänk i röd älvdalsssten – en bröllopsgåva från dalfolket. Prinsparet närvarade vid invigningen och många besökare vandrade den steniga stigen upp till utsiktsplatsen för att vara med. Bänken var mycket uppskattad och kommer att vara till glädje inte bara för prinsparet när de besöker en av Prinsessan Sofias favoritplatser i Älvdalen, utan även för alla andra besökare.

Prinsparet. Foto: Lotta Andersson

Besöksnäringen är en viktig del av Dalarnas näringsliv och varje år letar sig allt fler turister till Dalarna. Sommaren 2016 var det Dalarna som, tillsammans med Gotland, lyckades bäst med att locka fler besökare – 77 000 fler än året innan. Under året har mycket arbete lagts ner på projekteringen av en ny flygplats i Sälen och vid ett flertal tillfällen har möten genomförts på residenset för alla berörda aktörer för att hitta bra samverkansformer. Med våra drygt 1 650 000 årliga övernattningar ligger Dalarna på fjärde plats i den nationella besöksstatistiken. De satsningar som görs runt om länet spänner över såväl vinter- som sommaraktiviteter och är viktiga för både tillväxten och sysselsättningen i länet. Det gäller inte minst alla de arbetstillfällen som ofta kan vara en ingång till arbetsmarknaden för såväl unga som nyanlända.

Dalarna är ett verkligt evenemangslän. Det finns många sorters arenor. Dalhalla utanför Rättvik, Lugnets skidstadion i Falun och inte minst våra skogar är några av dem. Under åren har länet fått förmånen att stå värd för många arrangemang. 2016 kunde vi välkomna deltagare till bland annat O-ringen Svenska skidspelet och 10Mila - en av orienteringssportens budkavleklassiker. Jag hade förmånen att få inviga dem alla.

Ett annat event som växer år från år är Dala Pride. 36 olika föreningar var anmälda till den stora avslutningsparaden som blev en manifestation för friheten att vara den du är. Det var en fest men ändå allvar och en påminnelse om allas lika värde. Pride-flaggorna vajade över staden – och självklart även på residenset och på rådhuset.

Ylva och Lasse Thörn gick längst fram i paraden. Foto: Kajsa Fredriksson

Näringslivet i Dalarna är en spännande mosaik av stora multinationella företag, medelstora exportföretag, mindre lokala företag och väldigt många entreprenörer. Under året har jag besökt många av dem och några har fått lite extra uppmärksamhet. Inom projektet Energiintelligent Dalarna delas varje år ut pris till en eller flera Dalapiloter. En Dalapilot jobbar aktivt med energieffektivisering, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. Det finns ett långsiktigt och strukturerat arbetssätt och företaget är en föregångare i sin bransch. I år utsågs två Dalapiloter, bägge inom livsmedelsbranschen. Det var Spendrups och Sahlins struts.

Gunnar och Kerstin Sahlin, Ylva Thörn och Fredrik Spendrup. Foto: Kajsa Fredriksson

Men någonstans ska entreprenörskapet börja. I februari besökte Prins Daniels Fellowship Dalarna. Prinsen och inspiratörerna Anna Stenberg, WES, Saeid Esmaeilzadeh, Serendipity Innovations och kocken Melker Andersson Grupp F12 delade med sig av sin syn på entreprenörskap och sina egna erfarenheter av att lyckas och misslyckas. Soltorpsgymnasiet i Borlänge besöktes på förmiddagen där det bjöds på både föreläsningar och rundabords-samtal. Efter en mingellunch på residenset, där bland annat representanter från Företagarna, Yrkesakademin, Folkuniversitetet med flera deltog, fortsatte dagen på Högskolan Dalarna med föreläsning och rundabords-samtal. En verkligt inspirerande dag som förhoppningsvis gav deltagarna energi inför framtiden.

Prins Daniel och Ylva Thörn. Foto: Ulf Palm

En del företagare börjar dock som väldigt unga. Årets UF-företagare, Update, består av fem unga tjejer från Leksand. Med sin app Update erbjuder de företag att hålla sig närvarande på sociala medier genom att göra färdiga inlägg som de kan publicera. Med sin ”mogna syn på företagande lyckades de skapa en trovärdig plattform för ett framtida företagsbygge” och de fick därmed äran att representera Sverige i EM i Ung Företagsamhet 2016 i Lausanne i Schweiz. Det är något att vara stolt över som Landshövding i Dalarna.

Årets UF-företagare, Update. Foto: Boo Gunnarsson.

Men företagande handlar också om kompetensförsörjning. Det var temat för den lunch på residenset i höstas där Mellansvenska Handelskammaren bjudit in ett 25-tal företagare och banker i länet. Samtalen handlade bland annat om vilka utmaningar men också möjligheter man såg när det gäller att attrahera och matcha rätt personer till rätt jobb. En ny grupp är alla nyanlända och det gavs flera goda exempel på hur man hittat och fångat upp kompetenser där. Det rådde också stor enighet kring hur viktigt det är för företag att arbeta med egna planer för den interna kompetensutvecklingen.

Varje år bjuder Länsstyrelsen in till en dag när vi samlat informerar om de företagsstöd som kan sökas via vår myndighet. Det är ett välbesökt evenemang och det här året valde vi att förlägga dagen i Mora. Dalarna är ett stort län till ytan och genom att bjuda in med utgångspunkt från olika geografiska delar når vi ut på ett bättre sätt.

Residenset i Falun är en mötesplats där många aktiviteter ägt rum under året. I mitt arbete som Landshövding har jag som mål att vara lösningsorienterad. Att på olika sätt skapa förutsättningar för att bygga tillit och förtroende, både för Länsstyrelsen och mellan olika aktörer i länet, är en grundförutsättning för att klara det uppdrag om samverkan och samarbete som Länsstyrelsen har. Då är residenset en utmärkt mötesplats. Miljön bjuder in till goda samtal. Under året har vi också haft besök av vår Försvarsminister vid ett flertal tillfällen. Hans tal till personalen på årets Luciafirandet blev mycket uppskattat.

Försvarsminister Peter Hultqvist och Ylva Thörn. Foto: Kajsa Fredriksson

I april fick vi också besök av tredje vice talman Esabelle Dingizian. Det blev ett bra tillfälle för henne att träffa länets riksdagsledamöter och göra ett antal besök på företag i länet. Vi tog utgångspunkten i västra Dalarna. Där ligger både hår- och skönhetsföretaget Lyko och Pyramidbageriet. Båda två är kända varumärken som har byggt och utvecklat sina verksamheter i Vansbro. Tillbaka i Falun fick vi en spännande avslutning på spelutvecklingsföretaget Tension Graphics. Dagen avslutades med middag på residenset där samtalen fortsatte.

Det har varit ett omväxlande, givande och väldigt roligt år. Dalarna är befolkat av människor med en stark tro på framtiden. Det gör arbetet som Landshövding i Dalarnas län väldigt stimulerande och uppdraget för att samverka och samarbeta har det bästa förutsättningarna för att lyckas. Jag har ägnat mycket tid åt att vara ute i länet och det är något jag prioriterar så mycket jag kan. Att lära känna länet och alla aktörer är viktigt för att vi ska lyckas i vårt uppdrag att samverka och samarbeta för ett hållbart, jämlikt Dalarna där vi gemensamt arbetar för att människor ska trivas och näringsliv och föreningsverksamhet ska blomstra.

Falun, den 22 februari 2017

Ylva Thörn
Landshövding Länsstyrelsen i Dalarnas län

LÄNSSTYRELSEN I KORTHET

Nedan redovisas en sammanfattning av Länsstyrelsen ur tre perspektiv – verksamhet, medarbetare och ekonomi.

Verksamhet ¹⁾	2016	2015	2014
Inkomna och initiativärenden (st)	14 524	14 447	21 249
Beslutade ärenden (st)	14 291	13 561	21 677
Utgående ärendebalans (st)	4 131	3 808	3 235
Ej beslutade ärenden äldre än två år (st)	418	476	561

¹⁾ Under 2016 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets nya IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, varför statistik över inkomna och handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (VÄS 601) inte är möjlig att hämta ut.

För landsbygdsstöden (VÄS 602) har siffror över inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökningar om stöd kunnat hämtas från Jordbruksverkets system. Statistik för inkomna och beslutade ärenden om utbetalningar av stöd är inte möjlig att hämta ut och redovisas därför ej. Siffrorna som redovisas för 2015-2016 är därför ofullständiga och skiljer sig från tidigare års statistik. Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från Länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökan om landsbygdsstöd.

För fiske (VÄS 622) har siffror över inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökningar om stöd kunnat hämtas från Jordbruksverkets system. Statistik för inkomna och beslutade ärenden om utbetalningar av stöd är inte möjlig att hämta ut och redovisas därför ej. Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från Länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökan om fiske.

Kommentar tabellen:

Länsstyrelsen har under året fortsatt arbetet med att utveckla arbetssätt och rutiner för att öka kompetensen med stödsystemen. Ej beslutade ärenden som är äldre än två år har minskat jämfört med tidigare år.

Medarbetare	2016	2015	2014
Årsarbetskrafter (st)	209,2	201,6	203,5
– varav kvinnor	118,1	112,8	106,8
– varav män	91,1	88,8	96,6
Total sjukfrånvaro (%)	5,7	4,3	4,4
– varav kvinnor	7,8	6,7	6,2
– varav män	2,9	1,1	2,2
Personalomsättning nyanställda, tillsvidareanställda (%) ¹⁾	12,4	5,6	4,2
Personalomsättning avgångna, tillsvidareanställda (%) ²⁾	11,4	10,6	7,4

Kommentar tabellen:**Årsarbetskrafter**

Antal årsarbetskrafter är cirka 8 årsarbeten mer jämfört med 2015. För kommentarer till antal årsarbetskrafter hänvisas till respektive verksamhetsområde.

Sjukfrånvaro

Den totala sjukfrånvaron har ökat jämfört med 2015. Ökningen hänförs till båda könen samt huvudsakligen till långtidssjukskrivningar.

¹ ² Definitionen av antal anställda – som ligger till grund för beräkning av personalomsättning – har ändrats jämfört med årsredovisningen för år 2015. Omräkning av jämförelsetalen har skett för åren 2014-2015 i verktyget LISA.

Långtidssjukskrivningarna hanteras inom ramen för Länsstyrelsens rehabiliteringsansvar och i samarbete med företagshälsovården och Försäkringskassan. För ytterligare kommentarer och not se Tabell över sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, FÅB.

Personalomsättning

Personalomsättningen 2016 har ökat jämfört med 2015. Ökningen hänförs primärt till pensionsavgångar och att tidsbegränsade anställningar löpt ut. Vidare har ett antal medarbetare under året valt att byta arbetsgivare.

Ekonomi	2016	2015	2014
Verksamhetsintäkter (tkr)	209 764	208 063	196 904
- varav anslag (tkr)	106 944	118 449	108 979
- varav bidrag (tkr)	91 654	80 629	78 219
- varav avgifter och övrigt (tkr)	11 165	8 984	9 705
Verksamhetskostnader (tkr)	210 609	201 495	206 077
- varav kostnader för personal (tkr)	139 213	131 019	130 887
- varav kostnader för lokaler (tkr)	10 369	10 623	10 074
- varav övriga kostnader (tkr)	61 001	59 853	65 116
Lämnade bidrag och transfereringar (tkr)	210 869	237 566	261 532
Förvaltningsanslag av totala intäkter (%)	49	48	49
OH-kostnad av total kostnad (%)	20,31	20,91	19,73
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr)	39,8	41,3	36,4

Kommentar tabellen:

Verksamhetsintäkter

Anslag

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde ett anslagsöverskridande 2014 avseende anslag 19 01 001 Regionala tillväxtåtgärden med 11,1 mnkr och tilldelat anslag inklusive anslagskredit saknades med 8 mnkr. En felaktig redovisning gjordes i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag rättades i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna. Anslag 2016 avseende Regionala tillväxtåtgärder minskades 2016 med 11 mnkr jämfört med 2015 vilket har medfört en minskad projektverksamhet.

Verksamhetens kostnader

Kostnader för personal

Personalkostnader har ökat med 8,2 mnkr. Antal årsarbetskrafter har ökat med cirka 8 årsarbetskrafter och en lönerrevision har genomförts under året.

Kostnader för lokaler

Lokalkostnader har minskat främst genom lokaleffektivisering under 2016. Lokalkostnader kommenteras även under tabell E, lokaler.

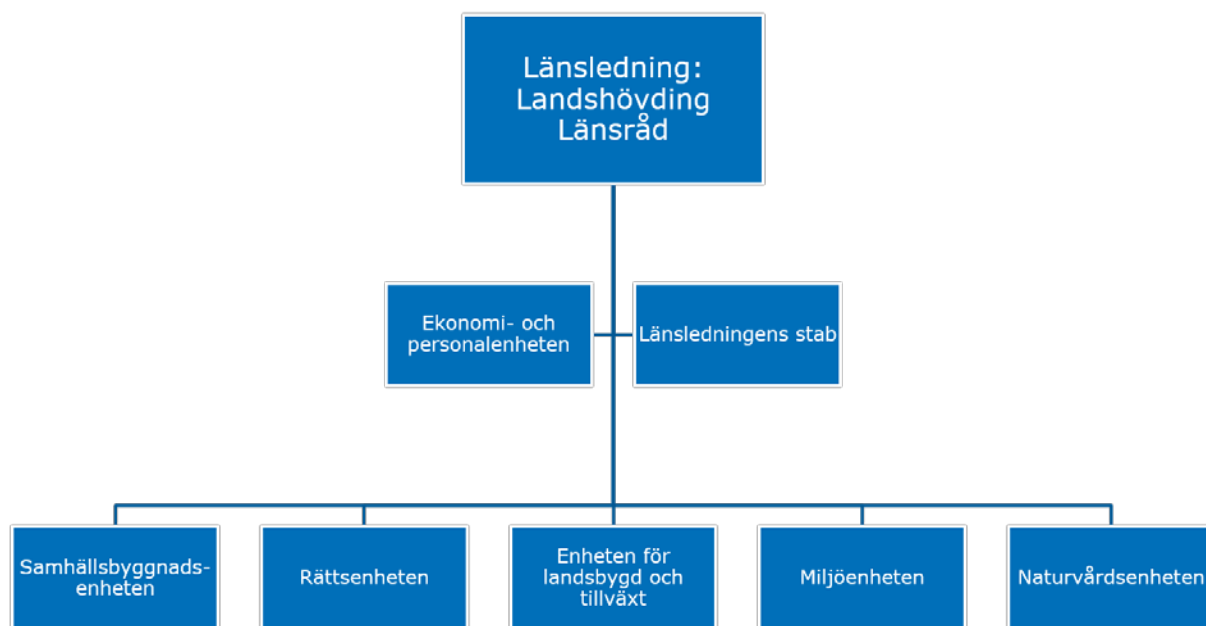
Lämnade bidrag och transfereringar

Kostnaderna för lämnade bidrag och transfereringar har minskat med 27 mnkr, avser främst minskning av utbetalning av lönegarantier. Antal nya lönegarantitagare har minskat med cirka 500 jämfört med 2015.

Förvaltningsanslag av totala intäkter

Förvaltningsanslagets andel av de totala intäkterna ligger i stort sett oförändrad över åren.

ORGANISATION

RESULTATREDOVISNING

Resultatredovisningens ordningsföljd följer den av länsstyrelserna gemensamt beslutade verksamhets- och ärendestrukturen, (VÅS), som används för länsstyrelsernas ärende- och ekonomiredovisning.

Varje verksamhetsområde inleds med tabeller där utvecklingen av årsarbetskrafter, verksamhetskostnader, ärendehantering och bidragsutbetalningar presenteras samt i förekommande fall utfall av brukarundersökningar. Vissa verksamhetsområden är sammanslagna då de har ett tydligt samband. Tabellerna följs av kommentarer till de redovisade värdena samt kommentarer till andra väsentliga prestationer och resultat inom sakområdet. Därefter följer åiterrapporteringen av de regleringsbrevsuppdrag som ska åiterrapporteras i årsredovisningen och som avser det aktuella verksamhetsområdet.

De flesta belopp i resultatredovisningen är framtagna med hjälp av ett länsstyrelsegemensamt rapportpaket. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser. Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar. I årsredovisningar från 2014 och tidigare är årsarbetskraften baserad på 1 760 timmar. Jämförelsetalen för 2014 är därför omräknade utifrån det nya värdet för en årsarbetskraft.

Medeltal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100%. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden. Uppgiften hämtas från LISA-verktyget.

Årsredovisningsmallgruppen har haft en dialog med Finansdepartementet och enats om att regleringsbrevsuppdrag som rapporterats direkt till ett specifikt departement eller verk inte ska redovisas i årsredovisningen för att undvika dubbelrapportering.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

I regleringsbrevet för 2016 har regeringen beslutat om följande undantag från det ekonomiadministrativa regelverket:

Vid redovisning av länsstyrelsernas uppgifter som avses i 2 § första - tredje styckena förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska myndigheten inte tillämpa 3 kap. 1 § andra stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag om att resultatredovisningen ska avse hur verksamhetens prestationer har utvecklats vad gäller volym och kostnader.

Vad gäller fördelningen av verksamhetens totala intäkter och kostnader i resultatredovisningen enligt 3 kap. 2 § jämfört med 3 kap. 1 § tredje stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, ska verksamhetskostnader och årsarbetskrafter redovisas i en för länsstyrelserna enhetlig struktur och enligt anvisningar från Länsstyrelsen i Örebro län. Detta innebär ett undantag från kravet att redovisa intäkter.

Övergripande samordningsuppdrag

Länsstyrelseinstruktion 2 §

Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.

Länsstyrelsen ska vidare ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den. Förordning (2008:1346)

Nationella mål

Sociala risker

Arbetet med sociala risker har under året haft fokus på att stötta kommunerna med statistik och dataunderlag. Kommunerna har av Länsstyrelsen också fått fortsatt stöd i arbetet med socioekonomiska beräkningar. Dessa beräkningar används som politiskt beslutsunderlag i arbetet med förebyggande åtgärder. Under hösten fick Länsstyrelsen i Dalarnas län det nationella regeringsuppdraget att utveckla arbetsformer för att motverka sociala risker med fokus på rasism och extremism. I detta uppdrag samverkar Länsstyrelsen med flera aktörer, däribland Högskolan Dalarna och Borlänge kommun. I december anordnade Länsstyrelsen en workshop. I denna deltog drygt hälften av landets länsstyrelser, representanter från regeringskansliet, nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Uppdraget fortsätter under 2017.

Nationella minoriteter

Under året har Länsstyrelsen gjort en genomlysning av det pågående arbetet på myndigheten. Utifrån den åtgärdsplan som är framtagen sedan tidigare har Länsstyrelsen beslutat om en handlingsplan med ytterligare aktiviteter och åtgärder. Detta för att stärka Länsstyrelsens arbete med den nationella minoritetslagen och språklagen. Insatserna i planen är kopplade till de nationella minoritetspolitiska delmålen.

Energi- och klimatarbetet

Länsstyrelsen i Dalarnas län samordnar sedan många år länets energi- och klimatarbete genom Energiintelligent Dalarna, länets regionala energisamverkan. 2016 års seminarium hade temat "Regional verkstad för energiintelligent och klimatsmart Dalarna" och lyfte betydelsen av samverkan för att nå de regionala klimat- och energimålen. Länsstyrelsen ingår också i ett nätverk för hållbar konsumtion som under året anordnat seminariet "Dalarna minskar matsvinnet". På samma tema har samverkansgruppen Dala Avfall, med stöd från Länsstyrelsen, anordnat en workshop för kostchefernas nätverk med syfte att minska matsvinnet i den offentliga verksamheten.

Länsstyrelsen i Dalarnas län medverkar aktivt i länsstyrelsernas nationella energisamverkan, LEKS. I syfte att öka intresset för och användandet av klimatinvesteringsstödet Klimatklivet har Länsstyrelsen informerat och väglett sökande samt berett ansökningarna inför Naturvårdsverkets beslut. Länsstyrelsen bedömer att stödet fortsatt bidrar till att öka intresset för klimat- och energiåtgärder i länet.

Miljötillsyn och miljöövervakning

Länsstyrelsen i Dalarnas län deltar i nätverksträffar med Dala VA, kommunernas samverkan för vatten- och avloppsfrågor. Under året har Länsstyrelsen i detta forum utbildat de deltagande kommunerna i ärendegången kring fastställande av vattenskyddsområde.

Länsstyrelsen genomför på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten, och i samverkan med vattenkraftsbranschen, ett nationellt pilotprojekt för hållbar vattenkraft i Dalälven. Syftet är att ta fram en plan för de miljöåtgärder som ger störst miljönytta i förhållande till påverkan på elproduktionen, och som samtidigt bibehåller så mycket av vattenkraftens reglerförmåga i elsystemet som möjligt. I september hölls seminariet ”Dalälvens vattenkraftssystem och dess naturvärden” som samlade över hundra deltagare. Länsstyrelsen bedömer att denna dialog med vattenkraftsbranschen resulterar i en stärkt samverkan och samsyn inför det fortsatta arbetet.

Inom ramen för vattenförvaltningen har Länsstyrelsen fortsatt arbetet med ”Åtgärdsprogram för 2016-21” samt statusklassning med avseende på miljögifter och kraftigt modifierade vatten. Arbetet pågår fortlöpande och styr samverkan med kommuner och verksamhetsutövare.

För att öka kunskapen hos kommunerna om möjligheten att söka bidrag för sanering av förorenad mark inför bostadsbyggande har Länsstyrelsen genomfört informationsinsatser. Två kommuner har redan kommit långt i förberedelser för ansökan.

Grundläggande betaltjänster

Länsstyrelserna har det nationella uppdraget att bevaka och rapportera till Regeringskansliet om situationen gällande grundläggande betaltjänster i landet. Från 2013 ingår även att vid behov genomföra stöd- och utvecklingsinsatser för att förbättra tillgången till dessa tjänster. Länsstyrelsen i Dalarnas län är nationell samordnare för arbetet. Arbetet redovisas i länsstyrelsernas rapport ”Bevakning av grundläggande betaltjänster 2016”.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året lett arbetet med en innovationsupphandling av betaltjänster. Syftet har varit att få betaltjänstaktörer att ta fram nya tjänster för de som har svårt att nyttja befintliga tjänster. Projektet har genomförts i samverkan med övriga länsstyrelser, Post- och telestyrelsen, Vinnova, Upphandlingsmyndigheten, Kungliga Tekniska Högskolan, Sveriges Kommuner och Landsting samt bankorganisationerna.

Intresset för innovationsupphandlingen var stort, men antalet inkomna anbud var begränsat. Slutsatsen är det finns en övriga att formulera anbud och förstå processen kring en kommersiell upphandling. Upphandlingen avbröts, men projektet har gett andra resultat. Det är idag en förbättrad dialog och ett erfarenhetsutbyte med marknadsaktörer och bankorganisationer. Det kan i sin tur leda till en ökad förståelse för problematiken och i förlängningen en bättre bild av vilka lösningar och samarbeten som krävs framöver. Under 2017 kommer analysarbetet avslutas, resultatet sammanställas och spridas till berörda.

Tillgänglighet genom informationsteknik – bredband och digital agenda

Dalarna vill ta till vara de möjligheter som digitaliseringen ger. För att underlätta detta arbete har Region Dalarna och Länsstyrelsen gemensamt inrättat ett kansli för bredband och digital agenda. Syftet med kansliet är i tvådelat. Dels handlar det om att underlätta en effektiv fiber- och mobilnätutbyggnad i länet och dels att underlätta för samhället att dra nytta av digitaliseringen. Det senare sker inom ramen för Dalarnas digitala agenda. Bredband och digital agenda är en viktig landsbygdsfråga för både företagare och individer. Det är också en viktig del av Länsstyrelsens målbild om en attraktiv och socialt väl fungerande landsbygd med ekonomisk livskraft.

I slutet av 2016 hade vi fått in 129 ansökningar om stöd till bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet (LBP). Dessa uppgår till ett sökt belopp på ca 200 Mkr. Hittills tilldelad budget i LBP är 138,4 Mkr.

Under året har 40 projekt beviljats stöd på totalt 77,9 Mkr. De beviljade ansökningarna i LBP beräknas leda till att minst 71 mil fiber byggs och att drygt 3 300 hushåll får tillgång till fiber i Dalarna. Med tillgång till fiber avses hushåll med folkbokförda personer inom det område som är avgränsat insatsen och som har möjlighet att ansluta sig antingen direkt eller genom efteranslutning. Under hösten har alla som hittills blivit beviljade projekt i landsbygdsprogrammet bjudits in till ett informationsmöte kring regelverket inför ansökan om utbetalning. 23 av då 35 beviljade projekt deltog.

Läs mer om bredband under sakområdet Infrastrukturplanering.

Helhetsperspektiv och samordning

Samordningsstab för flyktingsituationen

Länsstyrelsen i Dalarnas läns stab för flyktingsituationen har haft fortsatt beredskap under hela 2016. Staben uppdrag har varit att skapa effektiv samverkan mellan kommuner, regionala aktörer samt Migrationsverket och därmed bidragit till att samlade lägesbilder har kunnat presenteras regionalt och nationellt. Migrationsverket har ansvarat för de samverkansmöten kring boendefrågan som samordningsstaben deltagit i under våren. Dessa möten har gått över i det ordinarie integrationsarbetet under hösten. Fokus under senare delen av året har legat på omvärldsbevakning, regionala lägesbilder och mer inriktat arbete mot sociala risker.

Vägen in

I juni 2015 ställde sig samtliga kommuner i Dalarna, Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Högskolan Dalarna, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Företagarna, ALMI och Länsstyrelsen i Dalarnas län bakom Vägen in - en regional överenskommelse för etablering av nyanlända 2015-2020. Överenskommelsen är en avsiktsförklaring om samverkan och om ett gemensamt ansvarstagande för mottagande av nyanlända. För att följa och hålla ihop genomförandeprocessen har Länsstyrelsen i Dalarnas län och Region Dalarna bildat en samverkansorganisation i form av ett kansli. Se även återrapportering under avsnittet Integration.

Under året har ett stort antal dialogmöten med undertecknande parter genomförts. Syftet har varit att förankra arbetet och bygga en gemensam grund och samsyn. Samtliga kommuner har besökts och resultatet presenterades vid ett rådslag i april som Landshövdingen bjöd in till. Kommunalråd, kommunchefer och samtliga undertecknade parter för Vägen in deltog.

Ett särskilt fokus låg under våren på att stödja aktörerna vid projektansökningar för regionalt utvecklingsarbete i samband med utlysningar från ESF-rådet. Ett antal möten har också genomförts med Arbetsförmedlingen kring kompetensförsörjningsplattformen.

Artskydds- och åtgärdsarbete för hotade arter

Inom artskyddet arbetet med att utveckla rutinerna mellan Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen fortsatt. Ett flertal ärenden har även hanterats. Det nationella arbete som bedrivits har gett de bägge myndigheterna en rutin för handläggningarna och i Dalarnas län har denna nu implementerats. Vidare har ett förslag till regional artlista gällande listade arters gynnsamma bevarandestatus tagits fram. Under början av 2017 kommer den att bli föremål för en remissomgång. Länets regionala samrådsgrupp för naturvård kommer att vara en viktig remissinstans.

Tillgängliggörande av skyddad natur

I Fulufjällets nationalpark pågår arbetet med att tillgängliggöra området för människor med funktionshinder och första etappen är nu klar. En spångad och grusad led finns nu tillsammans med en ny målplats där ett vindskydd, grillplats, bord och bänkar samt en toalett anlagts. I arbetet har Länsstyrelsen involverat handikapporganisationer som varit på plats för att kvalitetssäkra vårt arbete. Länsstyrelsen planerar vidare för nästa etapp för ytterligare tillgänglighet. Även i Säterdalens naturreservat har arbetet med att tillgängliggöra området fortsatt och nu finns även där en ny led samt målplats med vindskydd, eldplats och bänkar. Se även avsnittet om skötsel och förvaltning av skyddade områden under åiterrapportering regleringsbrev 1.17.

Information och dialog

För att naturvårdsfrågorna ska få genomslag i länet är det viktigt med god och lättillgänglig information samt goda kontakter med allmänhet och verksamhetsutövare. I länet finns därför en samrådsgrupp för naturvårdsfrågor, Dalarnas naturvårdsråd. Under året har rådet bland annat engagerats för att komma med synpunkter på länets arbete med grön infrastruktur.

Sedan flera år tillbaka pågår ett dialogarbete med kommunerna och lokalbefolkningen i fjällsocknarna. Syftet är att öka det lokala deltagandet i naturvårdsarbetet i länet. I ett pilotprojekt har ett reservatsbeslut med tillhörande skötselplan i Drevfjället reviderats och under året togs beslut med vidhängande skötselplan. Det lokala engagemanget går nu vidare i form av ett inrättat samverkansorgan, Älvdalsdelegationen. Delegationen leds av kommundirektören i Älvdalens kommun som ordförande och med ledamöter som representerar olika intresseområden inom kommunen. Länsstyrelsen har två ledamöter.

Rovdjursförvaltning generellt

Se åiterrapportering RB 1.17.

Främja länets utveckling och följa tillståndet i Dalarnas län

Upphandlingsdialog Dalarna

Upphandlingsdialog Dalarna (UDD), bildades 2015. Projektet har sin utgångspunkt i det arbete kring lärande om offentlig upphandling som påbörjades i Dalarnas regionala serviceprogram 2010-2013. Behovet av att hitta en varaktig lösning för vägledning ledde fram till bildandet av en regional kompetensplattform för upphandling. UDD initierades av Länsstyrelsen i Dalarnas län i partnerskap med Coompanion Dalarna, Företagarna Dalarna, Landstinget Dalarna, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Mellansvenska Handelskammaren, Region

Dalarna och Upphandlingscenter. Det senare är en gemensam upphandlingsorganisation för sex av Dalarnas kommuner. Länsstyrelsen samordnar uppdraget inom UDD.

Inkluderande tillväxt

I Gränskommittén Hedmark-Dalarna ingår Länsstyrelsen, Region Dalarna, Hedmark Fylkeskommune, Fylkesmannen Hedmark och Regionrådet för Sör Österdal. Arbetet syftar till stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna och minska mentala och fysiska gränshinder. Under året har två workshops genomförts. Den första innebar ett generellt erfarenhetsutbyte kring flyktningmottagning och integration. Det andra riktade in sig på hur kommuner och regionala aktörer kan inkludera nyanlända i arbetet säkra kompetensförsörjningen i Dalarnas kommuner.

Jämställt – hela tiden

I februari 2016 startade projektet Jämställt – hela tiden. Projektet finansieras av Länsstyrelsen och Europeiska socialfonden, samt av samverkansparterna Hedemora Näringsliv och Stiftelsen Minerva. Åtta organisationer deltar – sex kommuner och två kommunala bolag. Projektets två huvudmål är att minska könssegregeringen på arbetsmarknaden, samt att öka kvinnors möjlighet till heltid. Under 2016 har en analysfas genomförts. Under denna har projektgruppen tillsammans med följeforskare genomfört en omfattande datainsamling i form av intervjuer, samtal och enkäter för att kunna anpassa insatserna till projektets deltagare.

Innovation

Länsstyrelsen i Dalarnas län och Fjellregionen i Hedmarks Fylke prövar i projektet fem nya metoder som förväntas leda till ökad innovation, nya produkter och effektivare samarbeten mellan kommuner och företag. Några av metoderna har redan testats framgångsrikt i Norge och genomförs nu i Dalarna. Andra vidareutvecklas och anpassas för att svara mot nya utmaningar på arbetsmarknaden.

Energieffektiva företag

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året identifierat cirka 50 små- och medelstora företag som får hjälp att energieffektivisera sin verksamhet. Stödet bedrivs inom tre energieffektiviseringsnätverk som är en del av Energimyndighetens nationella satsning EENet. Regionalt samarbetar Länsstyrelsen med Dala energikontor vid Region Dalarna och utbyte sker med andra län och Energimyndigheten för att dela erfarenheter. Länsstyrelsen hjälper även till med att identifiera företag till det kompletterande projektet Energinoder.

Dalarnas regionala serviceprogram

Mottot för Dalarnas regionala serviceprogram är mat, bensin, pengar och paket i hela Dalarna. I arbetet deltar representanter från kommunerna, Region Dalarna, Landstinget, Arbetsförmedlingen, Polisen, näringslivsorganisationer, intresseorganisationer och den ideella sektorn. Det breda deltagandet och en bra samverkan med Region Dalarna förstärker och är ett komplement till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet.

Tillsyn av olika verksamheter

Utsläpp av miljögifter

Ett flerårigt tillsynsprojekt för att minska utsläppen av miljögifter i samarbete med länets kommuner pågår. Under året har en ny vägledning för länets företag tagits fram. Denna lanserades i mars på ett seminarium som samlade tillsynspersonal från nio kommuner. En utbildning i miljöledningssystem har genomförts med deltagare från åtta kommuner. I september

genomförde Länsstyrelsen en tillsynsvecka med tio tillsynsbesök hos verksamheter runt om i länet där sju kommuner deltog.

Förbättrade villkor för fisk i Dalarnas vatten

Arbetet med det så kallade "Siljansmålet" har fortsatt under året i syfte att uppfylla den vattendom som reglerar verksamheten sedan 1993. Arbetet sker i samverkan med kraftbolag och enskilda fiskeintressen.

Dammsäkerhet

Arbetet med klassificering av dammar utifrån dammsäkerhet har fortsatt av RIDAS klass 1+/1-dammar. Dessutom har inventering och klassning av klass 3-dammar påbörjats. Arbetet med klassificering ger också många dammägare en kunskapshöjning i dammsäkerhetsfrågor.

Ökad energieffektivitet hos små och medelstora företag

Energimyndigheten driver tillsammans med länsstyrelserna ett projekt med målet att 1500 små och medelstora företag ska minska sin energianvändning till 2019. Under 2016 har en kartläggning gjorts av hur länsstyrelser och kommuner arbetar med energifrågan kopplat till de företag som faller under deras tillsyn. Det fortsatta arbetet omfattar seminarier för tillsynspersonal, framtagande av metoder, verktyg och kommunikationsmaterial för utbildning och information samt arbete för att hjälpa och stödja små- och medelstora företag via tillsynskanalen.

Miljösamverkan Dalarna

Länsstyrelsen arbetar genom "Miljösamverkan Dalarna" med tillsynsvägledning för länets kommuner. En ny tillsynsvägledningsplan för 2017-2019 fastställdes under hösten. Under 2016 har Länsstyrelsen också genomfört en handläggartäff inom miljöskydd, en inom hälso- och skydd samt en gällande enskilda avlopp.

Överförmyndare

Den överförmyndarverksamhet som Länsstyrelsen i Dalarnas län har ansvaret för består av 18 enheter med totalt 36 överförmyndarmyndigheter. Samtliga har besökts under 2016. Majoriteten har på ett bra sätt kunnat möta de utmaningar som det ökade antalet ensamkommande barn under hösten 2015 innebar. Det systemstöd för inlämning av statistik som tagits fram lanserades i mitten av 2016 och har successivt börjat fyllas med uppgifter från överförmyndarmyndigheterna.

Kameraövervakning

Länsstyrelsen har under 2016 handlagt 42 inkommande ansökningar och 40 anmälningar om kameraövervakning. Det innebär en ökning av antalet ansökningar jämfört med 2015 (29). Antalet anmälningar har varit något lägre (47).

Tillsyn av kameraövervakning som bedrivits vid badanläggningar och tillhörande verksamheter, såsom gym och restauranger, har genomförts enligt den nationella tillsynsplanen. Samtliga anläggningar i Dalarna med tillstånd har kontrollerats genom oanmälda platsbesök. Brister som tillståndspliktiga kameror i bruk utan tillstånd, felaktiga upptagningsområden och ottydlig skyltning har kunnat konstateras. Länsstyrelsen har förelagt tillståndshavarna att rätta bristerna, vilket har skett i samtliga fall.

Utöver den årliga tillsynsinsatsen har Länsstyrelsen lämnat information till allmänheten och tillståndshavare i frågor som rör rättsområdet och har löpande handlagt ärenden gällande frågor kring möjlig olaglig kameraövervakning.

Bevakning

Länsstyrelsen i Dalarnas län har ansvar för tillsyn av bevakningsföretag i 4 län.

Länsstyrelsen har under året handlagt 324 ansökningar om godkännande för att få arbeta i auktoriserat bevakningsföretag. Därutöver har 260 godkännande för anställning i bevakningsföretag återkallats. Återkallelserna beror på att personerna inte fått ett nytt arbete inom bevakningsbranschen inom tre månader efter tidigare anställnings avslutande.

I enlighet med lagkravet för tillsyn av bevakningsföretag följs en tvåårig inspektionsplan vilken fullföljs genom årets tillsyn. Hälften av företagen inspekterades förra året och den andra halvan har inspekterats under detta år. Under året har 11 bevakningsföretag inspekterats. Därutöver har alla bevakningsföretags årsredogörelser granskats. Platsbesöken har även gett bevakningsföretagen möjlighet att ställa frågor till tillsynsmyndigheten.

De klagomål som kommit in har utretts. Under året har 2229 personer laglydnadsprövats. Arbetet med återkallelse av inaktiv personal, så kallade tremånadersåterkallelser, har skett löpande.

Begravningsverksamhet

Efter att begravningsombudens årsberättelser för 2014 granskats, inleddes ett tiotal tillsynsärenden gentemot församlingarna som har handlagts under året. Baserat på granskningen av årsberättelser har Länsstyrelsen under våren skickat ut en skrivelse till ombuden, dels i utbildningssyfte gentemot ombuden och dels för att förbättra kvalitén på årsberättelserna. Länsstyrelsen har påbörjat granskningen av begravningsombudens årsberättelser för 2015. Länsstyrelsen har fortlöpande under året arbetat för att ett begravningsombud ska finnas förordnat för varje kommun, då vakanser av olika skäl uppstått.

Länsstyrelsen har skickat ut en skrivelse till huvudmännen för begravningsverksamheten för att öka kunskapen hos församlingarna i sin hantering av ärenden som handläggs enligt begravningslagen. Skrivelsen innehöll information om begravningslagens bestämmelser och om de formella reglerna i förvaltningslagen kring ärendehandläggning.

Länsstyrelsen har bistått begravningsombud, församlingar och allmänheten med information inom rättsområdet och har följt upp anmälningar från begravningsombud och allmänheten när det gäller tillsyn av begravningsverksamheten.

Återrapportering regleringsbrev

1.1. Länsstyrelserna ska bidra till att statlig verksamhet på regional nivå är samordnad och ligger till grund för hållbara och långsiktiga helhetslösningar för Sverige och den offentliga förvaltningen. I detta uppdrag ska länsstyrelserna ta de initiativ som anses vara påkallade.

Länsstyrelsen arbetar i samverkan med andra aktörer i länet för en långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt i regionen. Vår verksamhet påverkar företagen, direkt genom exempelvis upphandling av ett företags tjänster eller varor eller via någon av våra stödformer, men också indirekt genom att vi utvecklar former för samverkan med näringslivets parter och andra aktörer på lokal och regional nivå.

Enheten för landsbygd och tillväxt har under flera år arbetat med olika typer av informationsinsatser i syfte att sprida kunskap om de olika stödformerna och för att förklara handlägningsprocessen och vad som krävs för att en ansökan ska kunna behandlas. Informationsinsatserna vänder sig till direkt till företagare eller deras nätverk, men enheten har också utformat en presentation som riktar sig till näringslivsansvariga inom kommunerna. Syftet att ge näringslivschefer och andra ansvariga en god inblick i länsstyrelsens verksamhet som sådan, men också i de förändringar som uppstår. God information underlättar för företagare att redan från början söka rätt typ av stöd och skapar kvalitativt bättre ansökningar vilket i slutändan påverkar handläggningstiden. Företagarna kan också få hjälp med att förstå de regelverk som styr, något som inte alltid är enkelt att förstå för den som inte är van vid vokabulären. Ett exempel är att de som söker stöd och ersättningar via Länsstyrelsen ofta uppger att det är svårt att sätta sig in i de regler som omgärdar landsbygdsprogrammet. Utöver att så tidigt som möjligt ge företagarna stöd genom en tydlig information om vilka förutsättningar som gäller, för vi också en kontinuerlig dialog med Jordbruksverket om hur reglerna kan förändras.

Informationsträffarna är också en möjlighet för företagarna att lyfta olika frågor och samtidigt få information om vad som kan göras för att, om möjligt, lösa sådant som uppfattas som problem. Länsstyrelsen har inte rådighet över alla områden som tas upp, men kan föra informationen vidare och diskutera den i de olika nätverk som Länsstyrelsen deltar i och samverkar genom. Företagare erbjuds också support genom att de kan besöka Länsstyrelsen och presentera sina idéer innan de lämnar in sin ansökan om olika bidrag, eller genom att vi besöker dem. Ett annat exempel på informationsinsatser är de informationsträffar Naturvårdsenheten har haft med berörda branscher inför de många gånger långa och komplexa processer som väntar vid uppförande av till exempel vindkraftverk och master. Länsstyrelsen har inom ramen för miljötillsynen också påbörjat en analys av hur tillsynen skulle kunna bedrivas mer effektivt i relation till företagens interna miljöledningssystem.

Länsstyrelsens externa webb är en viktig källa till information och därför måste det vara lätt att hitta rätt. Under året har en ny gemensam webbstrategi tagits fram av kommunikationschefsnätverket och webbförvaltningen. Utifrån denna har också ett investeringsbeslut om en ny gemensam webbplattform tagits av länsrådsgruppen. Projektet har förberetts under året och en projektledare finns nu på plats. Upphandlingen startar direkt i januari 2017. Den nya lösningen kommer på många sätt förenkla och förbättra tillgängligheten till information och vägledning för såväl företag som privatpersoner.

Tillgängligheten i övrigt förbättras också genom nya arbetsformer. Ett exempel är stödet till lantbrukare där man har infört telefontider då företagaren ska veta att det säkert finns

någon tillgänglig för samtal. Länsstyrelsen har också en djurskyddstelefon som har öppet alla förmiddagar.

Länsstyrelsen kommer i kontakt med företag inom flera verksamhetsområden. Ju större förståelse som skapas för företagarens situation och behov sett utifrån olika perspektiv, desto bättre blir kommunikationen med, och ut mot, företagen. Länsstyrelsen arbetar därför internt med att utveckla det tvärsektoriella arbetet och den tvärsektoriella kompetensen, för att öka kunskaperna och förståelsen för de olika perspektiv som kan läggas på ett och samma ärende. Ett brett utvecklingsarbete har bedrivits under året som berört alla sakområden. Målet har varit att vidareutveckla arbetsformer och rutiner för det tvärsektoriella arbetet. Ett ökat fokus på att arbeta som en sammanhållen myndighet som utgångspunkt har också initierats av länsledningen. Sammantaget kommer detta leda till en positiv utveckling av samverkan inom myndigheten.

Dialoger kring företags behov och perspektiv förs också med andra aktörer i länet. Några exempel på denna typ av dialoger:

Region Dalarna och Länsstyrelsen är initiativtagare till en plattform för samverkan kring verksamhet i skog och mark, övriga deltagare har efter starten varit bland andra, Destination Dalarna, Skogsstyrelsen, Bergviks skog, Mellanskog och LRF. Syftet med plattformen är att gemensamt diskutera lösningar samtidigt som arbetar för att nå en ökad kunskap, förståelse och samsyn kring naturturism i skog och mark. Diskussionerna rör även naturturism i skyddade områden och i naturreservat. Under året har en arbetsgrupp från Länsstyrelsen, Region Dalarna och Bergviks skog haft möten kring hur plattformen kan utvecklas. Därefter har ett möte hållits med ytterligare markägaregrupper samt ekoturismföreningen. Det har beslutats att plattformen nu ska börja gälla. Det blir ett projekt framöver, att jobba vidare med de frågor som behöver lösas, till exempel avtal mellan entreprenörer och markägare.

Upphandlingsdialog Dalarna (UDD), bildades under 2015 med utgångspunkt i det arbete kring lärande om offentlig upphandling som påbörjades via Dalarnas Regionala Serviceprogram 2010-2013. Behovet av att hitta en varaktig lösning för vägledning ledde fram till bildande av en regional kompetensplattform för upphandling. UDD initierades av Länsstyrelsen i partnerskap med Coompanion Dalarna, Företagen Dalarna, Landstinget Dalarna, LRF, Mellansvenska Handelskammaren, Region Dalarna och Upphandlingscenter, som är en gemensam upphandlingsorganisation för sex av Dalarnas kommuner. Länsstyrelsen samordnar uppdraget inom UDD. Det huvudsakliga syftet med UDD är att arbeta för att öka möjligheterna för mindre företag att lägga anbud och delta i offentliga upphandlingar. UDD utgör ett forum som bidrar till att öka kunskapen i hela kedjan av aktörer inom offentlig upphandling i Dalarna.

UDD samverkar också med Interregprojektet Scandinavian Heartland, samt Region Gävleborg i projektet ”Upphandlingsdriven innovation för regional tillväxt”. Inom detta treparts-samarbete har det under 2016 arrangerats en serie utbildningsseminarier inom metodutvecklingsprojektet ”Tidig dialog i offentlig upphandling”. I seminarieriet deltog även det Norska nationella programmet för leverantörsutveckling, som samverkanspart, samt Upphandlingsmyndigheten. ”Tidig dialog” är ett metodutvecklingsprojekt som går ut på att företagen ska komma in tidigare i inköpsprocessen, innan själva upphandlingen har startat. Upphandlande myndigheter ska bjuda in företagen, beskriva vilka behov som ska tillgodoses vid upphandlingen och erbjuda företagen möjligheter att på olika sätt komma med inspel och förslag innan förfrågningsunderlaget formuleras. Detta förfaringssätt ökar transparensen i upphandlingarna,

ger företagen insyn i inköpsprocesserna, skapar ökad delaktighet, öppnar upp för fler regionala företag eller företagskonstellationer att lämna anbud och minskar överprövningarna.

Ytterligare ett metodutvecklingsprojekt inom ramen för UDD är ”Dalamodell för direktupphandling”. Inom projektet har det under året anordnats seminarier och workshops. Syftet är att arbetet ska bidra till en vägledning för hur kommunerna via direktupphandling kan öka förutsättningarna och möjligheterna för de mindre företagen att delta i de offentliga affärerna. I juli 2014 höjdes gränsen för direktupphandling från ca 271 000 till 505 800 kronor. Enligt ”Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling” (SOU 2013:12) är cirka 73 procent av alla upphandlingar direktupphandlingar och skulle kunna ge de små företagen en stor möjlighet att komma in på den offentliga marknaden. I den rekommendation som UDD håller på att arbeta fram, kommer förslag att ges till kommunerna hur man bland annat genom att annonsera på exempelvis de egna hemsidorna eller i nyhetsbrev kan informera företagen om förestående direktupphandlingar. Ytterligare åtgärder inom projektet, med syftet att göra det enklare också för mindre företag att delta i offentlig upphandling, är förslag på utformning av enklare mallar, förslag på hur man kan modernisera och förenkla språket i förfrågningsunderlaget, att arbeta för att kraven är genomtänkta och inte är högre än det som krävs för att nå målen samt att avtal följs upp.

Under året har det också påbörjats en serie lär-seminarier inom UDD, för företag som vill lära sig att lämna anbud och delta i offentlig upphandling. Syftet med seminarierna är att lära ut hur man gör för att lägga anbud, vad man behöver tänka på, ge individuell rådgivning och stöd i de fall det behövs i en enskild upphandling, att ta bort myterna om att ”det är för svårt – att det inte är någon idé – att de ändå bara tar lägst pris”.

Som ett komplement till projektparterna i UDD finns också en referensgrupp som består av politisk representation från kommuner och landsting, Svenskt Näringsliv, andra representanter från näringslivet och specialistkompetens inom miljö, energi, bygg, juridik, transporter, livsmedelsproduktion och e-handel. Referensgruppen med sitt innehåll av bransch- och specialistkompetens och politisk representation har till uppgift att bidra med ytterligare kunskap och kompetens.

Projektet Scandinavian Heartland, arbetar bland annat med att ta fram olika modeller som ska bidra till att företagen kan öka sin innovationstakt. Implementeringen av modellerna sker i nära samarbete med företagen. Även om det rör sig om några få företag så ökar förståelsen av företagets villkor och vardagsproblem hos de offentliga aktörer som utför uppdraget: Högskolan Dalarna, IUC-Dalarna, Dalarna Science Park och Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Energiintelligent Dalarna är ett nätverk för alla aktörer i länet som är involverade i eller intresserade av energi- och klimatfrågor. De flesta av länets betydande aktörer inom området medverkar i någon av nätverkets samverkansgrupper. Nätverket har sin utgångspunkt i Dalarnas miljömål och syftet är att minska vår påverkan på miljön genom att minska energianvändningen och att öka andelen förnybar energi. Genom regional samordning har Länsstyrelsen möjlighet att koordinera dessa insatser och förenkla för företagen. Samverkan leds av en styrgrupp där Landshövdingen är ordförande.

Exempel på andra projekt som bidrar till att förenkla för företag:

Projektet ENCOM 2020 kan ge stöd till företag som gör investeringar så att den egna produktionen blir energieffektivare. Stöd kan även ges till företag som utvecklar produkter och tjänster som är mer energieffektiva eller har lägre klimatpåverkan än de som annars finns på mark-

naden. Genom projektet får Länsstyrelsen en bättre förståelse för företagens villkor inom energiområdet samtidigt som servicen till företagen förbättras genom att företagen får hjälp med att beräkna sina energikostnader, något de inte fått tidigare.

För att underlätta handläggningen av ärenden och för att rutinerna kring beslutsfattande ska vara samma över hela myndigheten finns det checklistor. Utvecklingen mot e-ansökningar ser vi som positiv, då dessa bör underlätta handläggningen. Det blir då lättare att redan från början göra rätt. Länsstyrelsen arbetar i övrigt kontinuerligt med att uppdatera och förbättra ansökningsblanketter och med att utveckla rutinerna kring handläggningen av olika ärendegrupper.

För vissa ärendegrupper finns, inom ramen för LISA, mål för handläggningstiderna. Minst 90 procent av dessa ärenden ska handläggas inom den angivna tiden, om inte annat anges. Av de ärenden som Länsstyrelsen följt upp i samband med rapporteringen till Kronobergs län (Regleringsbrevet, uppdrag 37) framgår det att Länsstyrelsen i de flesta fall håller sig inom den planerade handläggningstiden. I de fall handläggningstiderna överskrids beror det antingen på hög ärendebelastning vid tidpunkten eller att ärendena är komplicerade och kräver kompletteringar. När det gäller den sista punkten arbetar Länsstyrelsen med att ytterligare öka tydligheten kring vad som krävs för att få en ansökan behandlad. Rutiner för att kommunicera med berörd part vid komplexa ärenden och när ett ärende visar sig ta längre tid än planerat, har införts på flera enheter. Det ger en god service till den som ärendet gäller och det underlättar också handläggningen. Genom bättre information om var i processen ärendet befinner sig minskar också antalet telefonsamtal.

När det gäller företagsstöd inom anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder och företagsstöd inom landsbygdsprogrammet samt stöd till lantbruksföretag finns på förhand bestämda beslutsdatum inlagda. Om handlingarna har kommit in, och vid behov kompletterats, senast ett visst datum kommer ärendet att lyftas upp för beslut vid de speciella beslutstillfällena. Det gör att företagaren redan på förhand vet när ett beslut kommer att fattas.

Utvecklingen av arbetet med dialog kring handläggningstider och bekräftelse på inkommet ärende kommer att fortsätta på Länsstyrelsen också under det kommande året. Samtliga enheter har ett uppdrag att analysera sina egna handläggningstider och verka för att målen nås.

Beträffande integration- och jämställdhetsfrågor, se bland annat Länsstyrelseinstruktion 2 §.

Övrig förvaltning

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 20* och 21*			
Årsarbetskrafter män	5,5	4,5	4,9
Årsarbetskrafter kvinnor	9,0	9,7	10,4
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	6,94	7,07	7,54
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	15 943	14 964	16 134
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	7,59	7,46	7,86
Antal ärenden, inkomna och upprättade	4 975	5 652	5 026
Antal beslutade ärenden	5 047	4 934	4 975
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	134	104	137
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	163 566	187 010	208 102
Brakarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 202, Medborgarskap ¹⁾	88		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 203, Överförmyndare ²⁾	71		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 207, Lönegaranti ³⁾			86

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 202 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 5 deltagande länsstyrelser är 85.

²⁾ Nöjdindex för verksamhet 203 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 6 deltagande länsstyrelser är 69.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 207 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 7 deltagande länsstyrelser är 84.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av åiterrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antal årsarbetskrafter är i stort sett oförändrat mellan 2016 och 2015. Verksamhetskostnaderna har ökat med cirka 980 tkr främst beroende på skapande av viltvårdsområden avseende offentligrättsliga avgifter och konsulttjänster.

Kostnaderna för lämnade bidrag och transfereringar har minskat med 27 mnkr, avser främst minskning av utbetalning av lönegarantier. Antal nya lönegarantitagare har minskat med cirka 500 jämfört med 2015.

Ökningen av antal ej beslutade ärenden äldre än två år består främst av ej avslutade konkurser och rekonstruktioner.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Överförmyndare

Samtliga överförmyndare har inspekteras även under 2016. I slutet på året kom det nya systemet för inhämtning av statistik igång. Av landets 230 överförmyndare/nämnder har 185 rapporterat in sina siffror.

Stiftelser

Stiftelselagen ändrades 2010 avseende vilka stiftelser som skulle vara registrerade. Ett rådrum på fem år gavs vilket medförde att de allra flesta stiftelserna skickade in sina ansökningar om

registrering under 2015. Ärendemängden avseende stiftelser har därför varit markant mycket lägre under 2016.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

1. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också de allmänna valen
--

Länsstyrelsen har arbetat med efterträdarval under året kopplat till att förtroendevalda avgår under pågående mandatperiod. Under denna mandatperiod har antalet avgående ledamöter varit högre än tidigare år. I december genomfördes en utbildning för både Länsstyrelsen och valnämnderna i länet i de förändringar som genomförs i vallagen.

Trafikföreskrifter

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 25*			
Årsarbetskrafter män	0,1	0,1	0,1
Årsarbetskrafter kvinnor	0,7	0,6	0,7
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,38	0,33	0,36
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	575	775	620
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,27	0,39	0,30
Antal ärenden, inkomna och upprättade	172	177	197
Antal beslutade ärenden	166	183	207
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	1	2
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentar till tabellen

Antal årsarbeten, verksamhetens kostnader och antal ärenden är i stort sett oförändrat mellan åren.

Andra väsentliga prestationer och resultat

De ärenden som Länsstyrelsen hanterar initieras till stor del av Trafikverket och länets kommuner. Oftast ligger dock skrivelser och ansökningar inkomna från allmänheten till grund för dessa ärenden.

Dessa ärenden ofta berör ofta olika myndigheter. Flera av arrangemangen som genomförs i länet kan vara av både internationell och nationell karaktär som Vasaloppet, världscuptävlingar och svenska mästerskap på skidor och cykel eller cruisingevenemang för veteranbilar. De anordnas på väg, till sjöss eller i terrängen året runt och det krävs samverkan och samordning av såväl myndigheter, kommuner och andra aktörer.

Aktörerna som berörs av tillståndsgivning och föreskrifter samordnas med kommuner och landsting. Exempel på aktörer som samordnas är SOS Alarm, Polismyndigheten, Trafikverket och Sjöfartsverket. För att handläggning och bedömning av de ärenden som kommer in till landets alla länsstyrelser ska göras likvärdigt, finns ett länsstyrelsegemensamt nätverk för dessa frågor.

Det har under hösten lagts ned en del arbete på att uppdatera informationen inom området på Länsstyrelsens webbplats. Syftet med insatsen har varit att i ett tidigt skede bättre nå ut till den som har för avsikt att skicka in en ansökan om lokala trafikföreskrifter till Länsstyrelsen.

Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 28*			
Årsarbetskrafter män	1,7	1,7	1,8
Årsarbetskrafter kvinnor	4,2	5,4	5,9
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,84	3,54	3,77
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	6 063	6 834	7 084
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	2,89	3,41	3,45
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 560	1 553	1 767
Antal beslutade ärenden	1 557	1 558	1 789
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	8	5	16
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 2826, Offentlig kontroll av djurskydd ¹⁾			56

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 2826 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 21 deltagande länsstyrelser är 58.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av åiterrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antalet inkomna och upprättade ärenden samt antalet avslutade ärenden ligger på samma nivå som under 2015. Antalet årsarbetskrafter och verksamhetskostnaderna har minskat i huvudsak beroende av sjukskrivningar. Under huvuddelen av året har samarbetet med Gävleborgs län medfört en delvis delad veterinärtjänst.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen i Dalarnas län har i sin verksamhetsplan regionala mål som följs upp. De överensstämmer med den nationella plan för kontroll av livsmedelskedjan som finns.

Samsyn inom den kommunala livsmedelskontrollen har varit och är en prioriterad fråga. Därför har Länsstyrelsen i Dalarnas län under året sammanställt det fleråriga länsprojekt som syftat till att likforma den kommunala kontrollen inom livsmedelsområdet. Projektet, som innefattat workshops och inspektioner, har lyfts fram av kommunerna som mycket lyckat. Länsstyrelsen har också medverkat på miljöchefernas hösträff där mellankommunal samverkan inom livsmedelskontrollen varit ett huvudtema. Villigheten till ökad samverkan har därmed ökat i länet.

Länsveterinären har anordnat en scenarioövning för inspektörer i Dalarnas- och Gävleborgs län rörande livsmedelsburna utbrott. Övningen har bidragit till en ökad förståelse för bland annat att ha beredskapsplaner inom området. Länsveterinären ingår också i en nationell arbetsgrupp för beredskapsfrågor inom dricksvattenområdet och regionala dricksvattenträffar ordnas i samarbete med miljöenheten på länsstyrelsen. Länsveterinären finns också med i

styrgruppen för det nationella nätverket för livsmedelskedjan och får därigenom en god omvärldsbevakning över de förbättringspotentialer som finns att förbättra kontrollen.

Länsveterinären har aktivt deltagit i referensgruppen till regeringsuppdraget om en förbättrad kontroll av primärproduktion av livsmedel och foder och därmed fått en god inblick i vad som kan göras för att effektivisera denna.

Länsstyrelsen har genomfört två revisioner av den kommunala livsmedelskontrollen. Erfarenheter visar att kommunerna överlag har bättre finansiering av verksamheten än tidigare och att avvikelserna är färre.

Länsstyrelsen har arbetat aktivt med att nå ett fullständigt register av livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. En inventering av potentiella primärproducenter i länet har genomförts med hjälp av sökningar efter företag, branscher och andra organisationer i Jordbruksverkets databaser, sökmotorer på internet, samt vår egen kännedom om producenter utifrån vilka som söker jordbrukarstöd, är anslutna till obligatoriska hälsokontrollprogram och de som får djurskyddskontroller. Länsstyrelsen har sedan skickat ut riktad information till 1741 potentiella primärproducenter och skickat påminnelser om registrering. Vi har också tillsammans med Länsstyrelsen i Gävleborg informerat om registreringen i den gemensamma tidskriften Landsbygdsnytt som skickats ut till bl.a. stödsökande i de båda länen. Antalet registrerade anläggningar är 743 st. och antalet har ökat med 28 % mot året innan.

Riskbaserade kontroller av livsmedelsanläggningar i primärproduktionen sker genom ett riskbaserat urval med hjälp av Primör. Kontrollerna på de anläggningar som därutöver blir uttagna för tvärvillkorskontroll begränsas inte till enbart tvärvillkorspunkterna, på samtliga kontrollobjekt utförs det en fullständig primärproduktionskontroll. Vid kontrollerna kontrolleras alla produktionsinriktningar på anläggningen och alla relevanta krav i livsmedelslagstiftningen.

Den planerade kontrollen mot produktionsinriktningar där riskerna är störst har inte uppnått målet eftersom flera av de uttagna anläggningarna med spannmålsproduktion för livsmedelsändamål visade sig ha upphört med verksamheten. Inom kategori röd har några anläggningar med spannmålsproduktion eller försäljning av opastöriserad mjölk direkt till konsument kontrollerats. Länsstyrelsen ligger i fas med att över en treårsperiod kunna kontrollera samtliga produktionsinriktningar eller branscher som är representerade i länet. Avvikelser som konstaterats har följts upp inom uppsatta tidsramar och samtliga har åtgärdats av primärproducenten.

Arbete återstår med att höja antalet normalkontroller av livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. Samverkan med andra länsstyrelser för att öka resursutnyttjandet och kompetenser i primärproduktionskontrollen har påbörjats under 2016 men det återstår arbete för att konkret nyttja varandras resurser och kompetenser.

Djurskyddskontrollen följer den myndighetsgemensamma målbild som finns. Uttaget av normalkontroller sker genom riskklassningsmodellen STORK. Målet att antalet normalkontroller är minst lika många som antalet anmälningskontroller är uppnått. Inom djurskyddskontrollen har dock antalet normalkontroller i jämförelse med antalet anmälningskontroller minskat kraftigt. Samtidigt är antalet anmälningskontroller lika många 2016 som 2015. Målet är att nå en kvot över 1,0 och för 2016 är kvoten 1,03 i jämförelse med kvoten 1,51 för år 2015. Under året har det fortsatt varit ett fokus på att få ner antalet och andelen obefogade anmälningskontroller genom att höja kvalitén på uppgifterna som tas emot, prioriteringar och ett bättre nyttjande av administrativ kontroll och information istället för inspektion.

Målet att 100 % av förprövningsärenden ska handläggas inom 56 dagar från att ärendet är komplett är uppfyllt. Under senare delen av 2016 har ansökningar och förhandsanmälan som gäller förprövningar i Dalarnas län handlagts av Länsstyrelsen i Uppsala län. Besiktning har inte skett i fem ärenden där de sökande under perioden 2014-2016 begärt besiktning av utförd byggnadsåtgärd.

Allvarliga sjukdomsutbrott med djursmitta har utretts under året. Exempel är Salmonella och EHEC men även ett misstänkt mjältbrandsfall hos nötkreatur, som dock var negativt. Länsstyrelsen har ett ansvar för informationsspridning vid anmälningspliktiga sjukdomar hos djur. Särskilt gäller detta vissa hästsjukdomar då här förekommer en omfattande tävlingsverksamhet. Länsstyrelsen bedömer att skärpta hygienrutiner inom djurbesättningar minskat djursmittan men klimatförändringar, ökat resande och smuggling av djur ökar riskerna. Under året anordnade Länsstyrelsen årets länsveterinärdagar med tema smittskydd där vi bland annat hade medverkan från EU:s tillsynsmyndighet och Mattilsynet i Norge.

För att minska antibiotikaresistens medverkar länsveterinären aktivt i länets och landstingets förbyggande arbete (STRAMA). För att öka kompetensen inom kontroll av livsmedelskedjan har länsveterinären deltagit i två BTSF (Better Training Safer Food) kurser anordnade av EU kommissionen och ytterligare några ”e-learning kurser”. Länsveterinären har under året varit delaktig i ett par nordiska utbyten rörande kontroll i livsmedelskedjan.

Länsstyrelsen anordnade under året länsveterinärdagar där smittskyddsfrågor var ett av huvudämnena. På dagarna deltog även representant från FVO och Mattilsynet i Norge.

Animaliska biprodukter kan utgöra en smittorisk och därför har en transportör och en större omlastningsplats varit föremål för kontroll. Flera utbrott av smittsamma sjukdomar har förekommit där länsstyrelsen samordnat insatserna med veterinärer, kommun och i vissa fall smittskyddsläkare.

För foderkontrollen i primärproduktionen har uttag av kontrollobjekt gjorts för att nå olika branscher och på kontrollobjekten som blivit uttagna för tvärvillkorskontroll har en fullständig kontroll av foder i primärproduktionen utförts.

Tabell 1.1: Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

Länsfakta	2016	2015	2014
Antal personer som varit föremål för tillsyn över djurhälsopersonal	30	27	31
Årsarbetskrafter inom området djurskydd	4,1	5,3	5,6
Årsarbetskrafter inom området livsmedelskontroll	0,4	0,4	0,5
varav Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av livsmedel i primärproduktionen	0,2	0,2	0,2
Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av foder i primärproduktionen	0,0	0,0	0,0
Antalet genomförda kontroller av insamling och transport av animaliska biprodukter.	2	3	2

Kommentar tabell 1.1

I det länsövergripande arbetet inom livsmedelsområdet (28- nätverket) har Dalarna varit representerad inom styrgruppen vilket gett en god kunskapsbild för livsmedelskontrollen både nationellt och regionalt. Det sammanlagda antalet årsarbetskrafter inom djurskydd och livsmedel har minskat jämfört med föregående år. Målarbetet och uppföljning med djurskydds- och livsmedelskontrollen har under året förbättrats.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

2. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

Antalet kliniskt verksamma veterinärer och övrig djurhälsopersonal har ökat något i länet då djursjukvården för sällskapsdjur expanderar. Dalarna har tre distriktsveterinärstationer som tillhandahåller djursjukvård dygnet runt, ett djursjukhus och flera mindre kliniker för vård av sällskapsdjur.

Under året har tillsyn av veterinärer som föreskriver medicin till animalieproduktionens djur prioriterats. Resultatet visar att läkemedelsanvändning till djur sker på ett ansvarsfullt sätt, dock har brister i journalhantering konstaterats vid något tillfälle. Länsstyrelsens bedömning är att djursjukvården fungerar ändamålsenligt i länet men att antibiotikaförbrukningen kan, med beaktande av att behandlingsalternativ finns, minska ytterligare. Antal anmälningar från allmänhet mot brister i djursjukvården är få.

Under året har i samarbete med smittskyddsläkaren utredningar skett där djursmitta misstänkts. I huvudsak har det rört sig om magtarmsjukdomar hos människa förorsakade av bakterierna salmonella och EHEC. Under hösten har fågelinfluensa konstaterats i landet men ännu har inget fynd i länet hittats. Länsveterinären blir händelseansvarig om epizootisjukdomar bryter ut i länet. Länsveterinären deltar aktivt i länets STRAMA arbete som syftar till minskad antibiotika förskrivning.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har samrått med rid- och travsporten om hanteringen av smittosamma hästsjukdomar där särskilt kvarka (hästens halsböld) förekommit i länet. Även smitto-

samma anmälningspliktiga fisksjukdomar har medfört informationsåtgärder till berörda fiskföretagare.

Länsveterinären har deltagit i BTSF kurs rörande beredskap om smittosamma djursjukdomar.

Regional tillväxt

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 30*			
Årsarbetskrafter män	4,8	6,1	6,6
Årsarbetskrafter kvinnor	8,2	6,9	5,2
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	6,32	6,47	5,79
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	15 430	18 803	23 281
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	7,34	9,38	11,34
Antal ärenden, inkomna och upprättade	184	203	225
Antal beslutade ärenden	197	212	156
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	16	22	26
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	25 137	24 761	26 980

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antalet årsarbetskrafter har ej förändrats jämfört med 2015 dock har verksamhetskostnaderna minskat. Detta beror på att antalet projekt som vi genomfört med extern medfinansiering minskat. Kostnader som har minskat avser främst inköp av konsulter.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen Dalarnas län bedömer att de insatser som redovisas i följande stycken är av betydelse för länets utveckling och att det på ett positivt sätt bidrar till det regionala tillväxtarbetet, på både kort och på lång sikt. Alla stöd och insatser samordnas och prioriteras för att bidra till bredare och mer kraftfulla regionala utvecklingsinsatser. Länsstyrelsens prioriteringar under 2016 utgår från den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014 – 2020 och insatserna genomförs också i överensstämmelse med länets regionala utvecklingsstrategi, Dalastrategin.

Under denna punkt redovisar vi även hur användningen av medel från anslag 1:1 Regionala tillväxtåtgärder inom utgiftsområde 19, Regional tillväxt, bidrar till genomförandet av det regionala tillväxtarbetet, samt hur användningen av medlen relaterar till inriktningen i den regionala utvecklingsstrategin i länet. Nedan redovisas Länsstyrelsen Dalarnas läns arbete under året.

Jämställt – hela tiden

Projektet syftar till att minska den könssegregerade arbetsmarknaden samt att öka kvinnors möjlighet till heltid. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Inkluderande tillväxt

Projektet syftar till att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark i Norge och Dalarna. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Byggdialog Dalarna

I syfte att skapa förbättringar för ett effektivt, kvalitativt, kompetent och hållbart samhällsbyggande i Dalarna deltar Länsstyrelsen aktivt i Byggdialog Dalarna. Se vidare under återrapporteringar punkten 51.

Jämställd regional tillväxt i Dalarna

Region Dalarna har beviljats 5,2 miljoner av Tillväxtverket till projektet ”Jämställd regional tillväxt i Dalarna. Region Dalarna, Länsstyrelsen i Dalarnas län och Landstinget Dalarna går sammanlagt in med lika mycket som Tillväxtverket vilket gör att projektets budget uppgår till 10,2 miljoner. Projektet startades i slutet av 2016 och pågår i två år. Projektet bygger vidare på tidigare erfarenheter som är ett resultat av våra tidigare samarbeten.

Det övergripande syftet bidra till Regeringens mål att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och på likvärdiga villkor få tillgång till de resurser som finns för regionala satsningar på hållbar

Projekt har tre SMARTA mål:

- insatser för det regionala ledarskapet för att bygga upp ett intresse, engagemang och handlingskraft för jämställd tillväxt utifrån en normkritisk värdegrund med fokus på kvinnor, utlandsfödda och unga. Det ska vara tydligt i strategiska dokument och handlingsplaner,
- att regionens utvecklingsresurser ska år 2018 fördelas lika mellan kvinnor och män (kvinno-, och integrationsarbetet) och
- att kartlägga och bygga kunskap om regionala förutsättningar för kvinnor, utlandsfödda och unga.

Tillsammans med bland andra Region Dalarna finansierar och deltar Länsstyrelsen i detta projekt.

Energi och klimatsmarta företag

Inom det regionala tillväxtarbetet har Länsstyrelsen prioriterat insatser som leder samhället och företag mot en koldioxidsnål ekonomi. Den erfarenhet som Länsstyrelsen fått genom tidigare projekt inom energiområdet har tagits till vara och varit en viktig utgångspunkt för de nya insatser som startat upp under året.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året identifierat ett 50-tal små- och medelstora företag som får hjälp med att energieffektivisera sin verksamhet. Stödet bedrivs inom tre energieffektiviseringsnätverk som är en del av Energimyndighetens nationella satsning EENet. Samarbete sker med Dala energikontor vid Region Dalarna i det regionala genomförandet och utbyte sker med andra län och Energimyndigheten för att dela med oss av erfarenheter. Länsstyrelsen hjälper även till i rekryteringen av företag till det kompletterande projektet Energinoder.

Då primärproducenter av livsmedel inte kan ta del av dessa stöd, så har Länsstyrelsen i Dalarnas län, med stöd av övriga länsstyrelser, under året utformat ett nationellt energiprojekt riktat mot lantbruk som förhoppningsvis kan få finansiering för genomförande. Processen att utforma projektet har gett erfarenhetsutbyte och ökad kunskap hos medverkande länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året startat upp ett ramprojekt inom företagsstöd med inriktning energieffektivisering. Målet är att bevilja 100 företag stöd som leder till minst 100 nya arbetstillfällen samtidigt som det effektiviserar företagens energianvändning och minskar klimatpåverkan med minst 20 procent. Stöd ges både till investeringar i energieffektivare egen

produktion och till utveckling av miljöteknikprodukter med högre energiprestanda än vad som finns på marknaden idag.

Företagande och entreprenörskap

Länsstyrelsen har under 2016 beslutat om regionalpolitiska medel med 36,1 miljoner kronor. Av dessa har 25,6 miljoner beviljats i form av företagsstöd till 34 företag vilket förväntas skapa 135,5 nya arbetstillfällen. Fokus för våra beviljade företagsstöd under 2016 har behov av stöd i förhållande till övrig finansiering.

Under 2016 har vi prioriterat arbetat med utlysningar av företagsstöd inom ramprojektet koldioxidsnål ekonomi. Projektet har beviljat 21 miljoner kronor i stöd under 2016, av dessa har 10,5 miljoner medfinansierats av Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Länsstyrelsen har under 2016 även blivit beviljade extra medel från Tillväxtverket i form av Affärsutvecklingscheckar inom områdena internationalisering samt grönacheckar. Checkarna är riktade till små företag med 2 till 49 anställda, samt med en omsättning över 3 miljoner kr. Totalt har Länsstyrelsen kunnat besluta om 2,25 miljoner kr varav 750 000 kronor av dessa pengar var särskilt riktade till små företag inom grön tillväxt.

Innovation

Innovationsrådet är ett samarbete för att stödja företag tidigt i utvecklingsskedet. I rådet samverkar Länsstyrelsen i Dalarnas län med Almi Gävle Dala AB, Stiftelsen Teknikdalen, Movexum och Länsstyrelsen Gävleborg. Via Innovationsrådet ges stöd ges bland annat till patentutredningar, teknikgranskningar och tidiga utvecklingsinvesteringar. Länsstyrelsen har medfinansierat en innovationsansökan med totalt 56 800 kronor.

Upphandlingsdialog Dalarna

Upphandlingsdialog Dalarna (UDD), bildades under 2015 med utgångspunkt i det arbete kring lärande om offentlig upphandling som påbörjades via Dalarnas Regionala Serviceprogram 2010-2013. UDD utgör ett forum som bidrar till att öka kunskapen i hela kedjan av aktörer inom offentlig upphandling i Dalarna. Det huvudsakliga syftet med UDD är att arbeta för att öka möjligheterna för mindre företag att lägga anbud och delta i offentliga upphandlingar. En utförligare beskrivning finns under återrapportering RB 1.1.

Besöksstrategi för Fulufjällets Nationalparker

Länsstyrelsen och Fylkesmannen i Hedmark har genomfört en förstudie om näringslivsutveckling kring Fulufjällets nationalparker. Som resultat av förstudien har Länsstyrelsen och Fylkesmannen ansökt och fått beviljat ett Interreg-projekt om att utveckla en gemensam besöksförvaltning för Fulufjällets nationalparker. Målet är att använda den gemensamma plattformen för besöksförvaltningen som verktyg för att utveckla turismen i området. Projektet pågår till 2018 och innehåller bl.a. framtagning av en gemensam besöksstrategi och kommunikationsstrategi.

Kommersiell service

Arbetet med kommersiell service inom ramen för Dalarnas regionala serviceprogram (RSP) beskrivs närmare under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Grundläggande betaltjänster

Länsstyrelserna har sedan 2009 haft i uppdrag att bevaka och rapportera till Regeringskansliet om situationen gällande grundläggande betaltjänster. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Innovationsupphandling

Länsstyrelsen har under året lett arbetet med en innovationsupphandling av betaltjänster. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Gränsöverskridande samverkan

Länsstyrelsen Dalarna och Fjellregionen i Hedmarks Fylke genomför ett samverkansprojekt för att testa fem nya metoder som förväntas leda till ökad innovation, nya produkter och effektivare samarbeten mellan kommuner och företag. De fem metoderna är:

- *Knowledge transfer partnerships* och *Skräddarsydd massproduktion*. Båda syftar till att skapa en starkare koppling mellan företag och forskning inom tillverkningsindustrin. IUC-Dalarna, Högskolan Dalarna, Forskningsinstitutet SINTEF i Trondheim och Rørosregionen Näringshage i Norge har träffats två gånger för att utveckla modellerna och hitta lämpliga företag där dessa kan testas. Länsstyrelsen har tillsammans med Dalarna Business och norska Sintef Teknologi og Samfunn anordnat ett seminarium om Mass Customization och Digitalisering i Dalarna och för första gången tagit Joseph Pine, en föregångare inom upplevelseekonomin, till Sverige.
- *Business improvement districts* är ett koncept som syftar till att strukturera samarbetet mellan den offentliga och den privata sektorn. Länsstyrelsen har tillsammans med Länsstyrelsen Värmland och organisationen Svenska Stads kärnor startat pre-BID processer i fem glesbygdskommuner. Målet är att anpassa den internationellt kända BID – modellen till svenska förhållanden och nyttja den för utvecklingsprocesser på landsbygden och i städer. Arbetet med BID-modellen har fått nationell uppmärksamhet och presenterats bl.a. på Svenska Stads kärnors Forskarkonferens i Stockholm och på plattformsdagarna 2016 i Malmö.
- *Tidig dialog i upphandling* är avsedd att användas i offentlig upphandling där syftet är att utveckla innovativa produkter och ge fler företag chans att delta i upphandlingen. Länsstyrelsen har tillsammans med Upphandling Gävleborg och Upphandlingsmyndigheten anordnat fyra seminarier för kommuner och påbörjat pilotverksamhet i en kommun.
- *Flerkulturellt värdeskapande* är ett försök att utveckla en samordningsmodell för att främja integrationsdriven tillväxt. Målet är att etablera en nod hos Stiftelsen Teknikdalen som koordinerar insatser för att ta tillvara nyanländas resurser för att skapa fler nya företag och ökad omsättning i företagen. Ett arbete har också påbörjats med att anpassa befintligt utbildningsmaterial från Ung Företagsamhet till utbildning för nyanlända.
- *Gränskommittén Hedmark-Dalarna* är ett samarbete som har initierats av Nordiska Ministerrådet. Syftet med kommittén är att stärka relationerna mellan Hedmark och Dalarna och därmed minska mentala och fysiska gränshinder. Bland annat har en studieresa till Örebro genomförts med syfte att lära sig mer om energi- och klimatplaner. Deltagare var representanter från fyra kommuner i Dalarna, Hedmarks Fylkeskommune, Region Dalarna, Sör-Österdalregionen samt energikontoren från Dalarna och Hedmark. De senare samverkar nu kring en gemensam satsning på energi- och klimatplansarbete.

Östersjösamverkan

Samverkan med andra länder är nödvändig och energiområdet är ett prioriterat område. Länsstyrelsen i Dalarnas län har tagit initiativ till att bilda ett nätverk med olika regionala aktörer runt Östersjön inom energiområdet och miljötekniksektorn, i ett projekt som kallas Effective cooperation for energy efficient buildings, BuildingEFFECT. Projektet har fått status som flaggskeppsprojekt inom Östersjöstrategin och som Light House Project inom Baltic 21. Syftet är att tillsammans med övriga östersjöländer utforma ett gemensamt projekt som stöder energieffektivisering i offentliga byggnader. Partners från Norge, Finland, Danmark, Polen, Estland och Litauen har under året, under ledning från Länsstyrelsen i Dalarnas län, genomfört tre fysiska möten med studiebesök och ett flertal distansmöten för att hitta gemensamma utmaningar och lösningar. En fullskalig projektansökan till Östersjöprogrammet har utarbetats med Länsstyrelsen i Dalarnas län som projektägare.

Tillgänglighet genom informationsteknik – bredband och digital agenda

De viktigaste arbetsinsatserna under 2016 har handlat om att hantera stödet i Landsbygdsprogrammet vilket innefattar handläggning och beslut av ansökningar, utbetalningar och information om gällande regelverk. Under hösten har alla hittills beviljade projekt i Landsbygdsprogrammet bjudits in till ett informationsmöte kring regelverket inför ansökan om utbetalning där 23 av då 35 beviljade projekt deltog.

Uppföljning av kraven enligt förordningen (2012:39) om offentlig medfinansiering av projekt för utbyggnad av IT-infrastruktur har påbörjats i de projekt där uppföljning nu är aktuellt. PTS årliga enkät har besvarats angående efterfrågan på och tillgången till statliga bredbandsstöd.

En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Återrapportering regleringsbrev

1.11. Berörda länsstyrelser ska redovisa exempel på inom vilka områden, inom den regionala tillväxtpolitiken, där samverkan sker mellan länsstyrelsen och den aktör som har det regionala utvecklingsansvaret i länet och hur denna samverkan har utvecklats. Detta innefattar särskilt genomförandet av de regionala strukturfondsprogrammen 2014–2020, inklusive territoriellt samarbete avseende insatser inom det tematiska området Stödja övergången till en koldioxid-snål ekonomi i alla sektorer och övrigt arbete med de regionala klimat och energistrategierna.

Länsstyrelsen har inom de flesta av sina ansvarsområden ett väl fungerande samarbete med Region Dalarna. Nedan redovisas exempel på områden där vi samverkar med Region Dalarna:

Internationellt och gränsöverskridande arbete

Gränskommittén Hedmark-Dalarna

Gränskommittén är ett samarbete som har initierats av Nordiska Ministerrådet. Syftet med kommittén är att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna och minska mentala och fysiska gränshinder. Några av Länsstyrelsens insatser under 2016 är en studieresa till Örebro, en gränsregional workshop kring flyktingmottagning och integration och en förstudie om näringslivsutveckling kring Fulufjällets nationalparker. Läs mer under avsnittet om regional tillväxt.

Energi och klimatsmarta företag

Samverkan inom energi- och klimatområdet sker framförallt inom det regionala nätverket Energiintelligent Dalarna. Syftet med samverkan är att minska påverkan på miljön genom att minska energianvändningen och att öka andelen förnybar energi. Samverkan har sitt ursprung

i Dalarnas miljömål och verkar för att områdena inom energi och klimat ska uppnås. Läs mer under återrapportering RB 1.1.

Länsstyrelsen Dalarna har under året identifierat ett 50-tal små- och medelstora företag som får hjälp att energieffektivisera sin verksamhet. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Övrigt energi- och klimatarbete beskrivs under avsnittet om energi och klimat.

Investeringar

Länsstyrelsen arbetar tillsammans med Region Dalarna för fler investeringar när det gäller utbyggnad och nyetablering av skid- och rekreationsområden i norra Dalarna.

Dalarnas regionala serviceprogram (RSP)

En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Bredband och digital agenda

Dalarna vill ta till vara de möjligheter som digitaliseringen ger. För att underlätta detta arbete har Region Dalarna och Länsstyrelsen gemensamt inrättat ett kansli för bredband och digital agenda. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Vägen in

Vägen in är en avsiktsförklaring mellan ett stort antal aktörer i Dalarna med syfte att samverka och gemensamt ta ansvar för integrationen av nyanlända i Dalarna. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Stöd i föräldraskapet

Arbetet med att utveckla stödet till föräldrar med barn i tonåren har fortsatt under året. En handläggare har under året varit anställd på deltid vid Länsstyrelsen i Dalarnas län för att hålla i arbetet, vilket skett i samverkan med kommunerna, landstinget, Region Dalarna och Högskolan. Tre konferenser med olika samarbetspartners och målgrupper har arrangerats under året. Både före och efter konferenserna har ett antal planerings- och uppföljningsmöten hållits. En särskilt utpekad målgrupp under året har varit föräldrastödjare som arbetar med nyanlända familjer.

Samhällsråd kring frågor om välfärd, folkhälsa och trygghet

Landshövdingarna samt regionpolischef och polisområdeschefer inom samverkansområde Bergslagen bildar sedan 2009 ett gemensamt samhällsråd, SWT. Syftet är att åstadkomma en bred samverkan mot organiserad brottslighet, alkohol- och drogproblematik, våld i nära relationer och för att värna och stärka mänskliga rättigheter och medborgarnas trygghet i samhället. Länen som ingår i samverkan är Värmland, Dalarna och Örebro län och värdskapet alternerar mellan landshövdingarna i de tre länen. Dalarna har likaså ett regionalt Samhällsråd där förutom Polismyndigheten och Länsstyrelsen i Dalarnas län även Landstinget och Region Dalarna ingår. Även i detta Samhällsråd diskuteras frågor som rör folkhälsa, mänskliga rättigheter och hot mot demokratin, exempelvis extremism och sociala risker.

Återrapportering regleringsbrev

1.12. Berörda länsstyrelser ska beskriva hur användningen av medel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder under utgiftsområde 19 Regional tillväxt bidrar till att uppfylla målen i den regionala utvecklingsstrategin, det regionala strukturfondsprogrammet och, i förekommande fall, de territoriella samarbetsprogrammen.

Dalastrategin

En positiv utveckling i Dalarna förutsätter ett samspel mellan insatser på den internationella, nationella, regionala och lokala nivån. Dalastrategin är den regionala länken i en logisk kedja från lokala strategier till nationella och europeiska strategier och är därmed det främsta verktyget för tillväxtarbetet i Dalarna.

Som en röd tråd i hela detta programkomplex löper implementeringen av mål för Europa 2020 – EUs strategi för smart och hållbar tillväxt för alla. Dessa handlar om att utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation, att främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi, samt att stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning. Knutna till dessa mål är EUs fonder och program som för Dalarna får stor betydelse för att finansiera tillväxtfrämjande insatser och därmed också för genomförandet av Dalastrategin.

Företagande och entreprenörskap

Länsstyrelsen har under 2016 beslutat om regionalpolitiska medel med 36,1 miljoner kronor. Av dessa har 25,6 miljoner kronor beviljats i form av företagsstöd till 34 företag vilket förväntas skapa 135,5 nya arbetstillfällen. Se vidare under avsnittet Regional tillväxt.

Innovation

Innovationsrådet är ett samarbete för att stödja företag tidigt i utvecklingsskedet. Länsstyrelsen har medfinansierat en innovationsansökning med totalt 56,8 tkr. Se vidare under avsnittet Regional tillväxt.

Vi medverkar även styrgruppen för partnerskapet för Tillväxtverkets satsning av pilot-län för regionalt exportcentra. Dalarna Science park driver detta projekt på uppdrag av Region Dalarna.

Återrapportering regleringsbrev

1.13. Berörda länsstyrelser ska redovisa och kommentera genomförda insatser och resultaten av dessa, vilka aktörer som deltagit samt på vilket sätt insatserna förhåller sig till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet. Redovisningen ska relatera till målen i det regionala serviceprogrammet och den regionala handlingsplanen för genomförandet av Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020.

Dalarnas regionala serviceprogram (RSP) har utformats med utgångspunkt från Dalastrategin, inklusive Landsbygdspolitiska handlingsprogrammet, som är det politiska instrumentet för regionalt arbete för tillväxt, samt utifrån Länsstyrelsens regionala landsbygdsprogram. I enlighet med serviceprogrammet fungerar Länsstyrelsen som en samarbetspartner och ett praktiskt stöd för kunskapsutbyte, plattform för möten, information och omvärldsbevakning. Efter knappt halva programperioden har samarbetsformen etablerats och ur den har en plan

för konkreta åtgärder vuxit fram. Åtgärderna är utformade som modeller, där resultatet kan anpassas och användas även på andra orter. Resultatet bygger på den samverkan med övriga aktörer i länet och den hänsyn till länets olikheter som beskrivs i RSP 2014-2018.

Samverkan har skett i arbetsgruppen för Dalarnas regionala serviceprogram, som består av representanter för länets kommuner, Region Dalarna, Företagarna, Hela Sverige ska leva, Coompanion, Handikappförbunden, pensionärsförbund, invandrarföreningar, Arbetsförmedlingen, Dalarnas Fotbollförbund, lanthandlarna, byalag och intresseföreningar.

Samverkan har också skett med:

- Leader Dalälvarna och Nedre Dalälvarna, Region Dalarna, Post- och Telestyrelsen, Tillväxtverket, PostNord, Lokal Mat,
- Länets samtliga kommuner,
- Länsstyrelsens klimat/miljöstrategier, Länsstyrelsens expertis på områdena jämställdhet och integration, Länsstyrelsens projekt Upphandlingsdialog Dalarna, Länsstyrelsens Betaltjänstprojekt nationellt och regionalt, handläggare av stöd i Landsbygdsprogrammet,
- Bybor och byalag i Björbo, Siljansnäs, Furudal, Rörbäcksnäs, Grangärdebygden, Norräs, Tällberg, Öje, Svärdsjö och Sollerön.

Omvärldsbevakning är en viktig del av regionala serviceprogrammet. Bland annat har processledaren deltagit i Tillväxtverkets servicekonferenser och Servicelab, HSSLs Lokalekonomiska dagar, samt med enkätfrågor om service på äldreträff i Borlänge.

Genomförda aktiviteter 2016:

- 7 nyhetsbrev till partnerskapet (se ovan)
- 5 möten med arbetsgruppen för Dalarnas regionala serviceprogram. Två mötesomgångar med norra respektive södra Dalarna, samt ett gemensamt möte.
- Nätverksträff för länets lanthandlare, i samverkan med föreningen Lokal Mat.
- Studieresa tillsammans med delar av partnerskapet. Sörmland.
- Studiebesök från Tarturegionen i Estland
- Partnerskapets inspel till Parlamentariska Landsbygdskommittén.
- Kunskapsseminarium i samarbete med Upphandlingsdialog Dalarna.
- Lokalekonomisk analys i Rörbäcksnäs.
- Revidering av Dalarnas regionala serviceprogram.
- Samverkansmöte Hemsändningsbidrag.
- Projektansökan Regional processledning Tillväxtverket.
- Inledande utvecklingsplaner för byarna Öje, Sollerön och Tällberg
- Projektansökningar Lokala Servicelösningar, Tillväxtverket:
 - Lokalekonomiska analyser i Dalarna (Coompanion)
 - Leverantörsneutral pakethantering i Björbo (Björbo Intresseförening)
 - Lanthandlarförening i samarbete med lokala matproducenter (föreningen Lokal Mat)
- Särskilt driftsstöd i sårbara och utsatta lägen: drygt 1,7 miljoner kronor till 10 butiker i länet
- Hemsändningsbidrag: fyra kommuner (Ludvika, Leksand, Gagnef och Falun) har beviljats sammanlagt 254 tkr, vilket är en minskning jämfört med förra året då 5 kom-

muner beviljades 382 tkr. Ett arbete för utveckling av insatserna kring hemsändningsbidraget pågår (se ”Genomförda aktiviteter” ovan).

- Servicebidrag: två butiker (Rörbäcksnäs och Öje) har beviljats servicebidrag med vardera 200 tkr. I båda fallen finns tydliga utvecklingsplaner och för Öjes del handlar det om nedläggning av butiken, parallellt med utvecklande av en servicepunkt.
- Samverkan med handläggare i Landsbygdsprogrammet, kring ansökningar till kommersiell service.

Tabell 3.1: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2007 - 2013

Strukturfondsadministration (tkr)	Anslag (5:1)	Övrig finansiering	Årsarbetskrafter
Totala kostnader och årsarbetskrafter för strukturadministration	0	0	0
varav Förvaltande myndighet	0	0	0
varav Attesterande myndighet	0	0	0
varav Kontroller i territoriella program	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentarer Tabell 3.1

Länsstyrelsen i Dalarnas län har inga kostnader för strukturfondsadministration gällande programperiod 2007 – 2013.

Tabell 3.2: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2014 - 2020

Strukturfondsadministration (tkr)	Anslag (5:1)	Övrig finansiering	Årsarbetskrafter
Totala kostnader och årsarbetskrafter för strukturadministration	0	0	0
varav Förvaltande myndighet	0	0	0
varav Attesterande myndighet	0	0	0
varav Kontroller i territoriella program	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentarer Tabell 3.2

Länsstyrelsen i Dalarnas län har inga kostnader för strukturfondsadministration gällande programperiod 2014 – 2020.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

7. Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag

Länsstyrelsen arbetar i samverkan med andra aktörer i länet för en långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt i regionen. Vår verksamhet påverkar företagen, direkt genom exempelvis upphandling av ett företags tjänster eller varor eller via någon av våra stödformer, men också indirekt genom att utveckla former för samverkan med näringslivets parter och andra aktörer på lokal och regional nivå. I det följande ges exempel på aktiviteter där Länsstyrelsen under året på olika sätt verkat för att förenkla för företag.

Informationsinsatser

Länsstyrelsen arbetar kontinuerligt med informationsinsatser riktade mot företag, deras organisationer eller mot kommunerna i vilka de verkar. Även när informationen inte har företagen som direkt mottagare kan insatsen ändå bidra till att förenkla deras tillvaro genom att skapa en ökad förståelse för företagets perspektiv och behov. Nedan följer några exempel på insatser som Länsstyrelsen har genomfört under året.

Enheten för landsbygd och tillväxt har under året arbetat med olika typer av informationsinsatser riktade mot företag, med viss tyngdpunkt lagd på företag i länets norra del. Syftet har varit att sprida kunskap om de olika stödformerna, att förklara hur handlägningsprocessen ser ut och vad som krävs för att en ansökan ska kunna behandlas. Informationsinsatserna vänder sig i första hand till företagare eller deras nätverk, men enheten har också utformat en presentation av verksamheten som riktar sig till dem som är näringslivsansvariga inom kommunerna. Avsikten har varit att ge näringslivschefer och andra ansvariga en god inblick i verksamheten som sådan, men också att informera om eventuella förändringar i regelverk och rutiner. Erfarenheten har visat att god information både underlättar för företagare att redan från början söka rätt typ av stöd och bidrar till kvalitativt bättre ansökningar, vilket i slutändan påverkar handläggningstiden positivt. Informationsmötena har även utgjort ett forum, där företagarna har haft möjlighet att lyfta sådant de upplever som problematiskt och därefter diskutera hur man, om möjligt, kan lösa de upplevda problemen. Länsstyrelsen har inte rådighet över alla de områden som tas upp, men kan föra informationen vidare och diskutera den i de olika nätverk som Länsstyrelsen deltar i och samverkar genom. Som exempel kan nämnas att företagen ofta uppger att det är svårt att sätta sig in i de regler som omgärdar landsbygdsprogrammet. Utöver att så tidigt som möjligt ge företagarna stöd genom en tydlig information om vilka förutsättningar som gäller, för Länsstyrelsen också en kontinuerlig dialog med Jordbruksverket kring regelverk och rutiner. Andra exempel på informationsinsatser avsedda att förenkla för företag är naturvårdsenhetens utökade information till företag när det gäller samråd i enlighet med Miljöbalken 12:6, i synnerhet när det gäller master. För att underlätta för företag att utföra arbeten i enlighet med gällande lag har man också skickat ut informationsbrev till arborister och liknande företag, med kunder som beställer arbeten med gamla träd. På miljöenheten har man inom projektet för Systemtillsyn informerat och bidragit med kunskap kring miljögifter och tillståndet i vattenmiljön.

Länsstyrelsens externa webb är en viktig källa till information och därför måste det vara lätt att hitta rätt. Läs mer under återrapportering RB 1.1

Intern tvärsektoriell samverkan

Länsstyrelsen kommer i kontakt med företag inom flera verksamhetsområden. Ju större förståelse som skapas för företagarens situation och behov sett utifrån olika perspektiv, desto bättre blir kommunikationen med, och ut mot, företagarna. Länsstyrelsen har under året fortsatt arbetet med att utveckla det interna, tvärsektoriella, arbetet och den tvärsektoriella kompetensen, för att öka kunskaperna och förståelsen för de olika perspektiv som kan läggas på ett och samma ärende. Det tvärsektoriella synsättet är också av vikt vid tillfällen då eventuella målkonflikter kan uppstå kring ett ärende, så att företagen inte upplever att Länsstyrelsen ger olika budskap. För det företag som söker stöd eller tillstånd är Länsstyrelsen en myndighet, om än med flera expertområden representerade, och att få olika svar inom ett och samma ärende upplevs då som frustrerande.

Extern samverkan

Dialoger kring företags villkor, behov och perspektiv förs också med andra aktörer i länet. Några exempel på denna typ av dialoger illustreras nedan genom ett antal samverkansprojekt.

Region Dalarna och Länsstyrelsen är initiativtagare till en *plattform för samverkan kring kommersiell verksamhet i skog och mark*. Plattformen handlar om att utveckla ett samarbete mellan de parter som är berörda av naturturism i länet. Under året har en arbetsgrupp från Länsstyrelsen, Region Dalarna och Bergviks skog haft möten kring hur plattformen kan utvecklas. Därefter har ett möte hållits med ytterligare markägaregrupper samt ekoturismföreningen. Det har beslutats att plattformen nu ska börja gälla. Det blir ett projekt framöver, att jobba vidare med de frågor som behöver lösas, till exempel avtal mellan entreprenörer och markägare.

Upphandlingsdialog Dalarna (UDD), är ett samverkansprojekt, vars huvudsakliga syfte är att arbeta för att göra det enklare för mindre företag att lägga anbud och delta i offentliga upphandlingar. Upphandlingsdialogen är ett forum som bidrar till att öka kunskapen i hela kedjan av aktörer inom offentlig upphandling i Dalarna. Inom ramen för UDD har man under året deltagit i olika metodutvecklingsprojekt och även påbörjat en serie lärseminarier för de företag som vill lära sig att lämna anbud och delta i offentlig upphandling. Se även under Länsstyrelseinstruktion 2 § och återsrapportering RB 1.1.

Projekt Scandinavian Heartland, arbetar bland annat med att ta fram olika modeller som ska bidra till att företagen kan öka sin innovationstakt. Implementeringen av modellerna sker i nära samarbete med företagen. Även om det rör sig om några få företag så ökar förståelsen av företagets villkor och vardagsproblem hos de offentliga aktörer som utför uppdraget: Högskolan Dalarna, IUC-Dalarna, Dalarna Science Park och Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Energiintelligent Dalarna är ett nätverk för alla aktörer i länet som är involverade i eller intresserade av energi-och klimatfrågor. De flesta av länets betydande aktörer inom området medverkar i någon av nätverkets samverkansgrupper. Nätverket har sin utgångspunkt i Dalarnas miljömål och syftet är att minska vår påverkan på miljön genom att minska energianvändningen och att öka andelen förnybar energi. Genom regional samordning har vi möjlighet att koordinera dessa insatser och förenkla för företagen. Samverkan leds av en styrgrupp där Landshövdingen har ordförandeskapet.

Projektet ENCOM 2020 kan ge stöd till företag som gör investeringar så att den egna produktionen blir energieffektivare. Stöd kan även ges till företag som utvecklar produkter och tjänster som är mer energieffektiva eller har lägre klimatpåverkan än de som annars finns på marknaden. Genom projektet får Länsstyrelsen en bättre förståelse för företagets villkor inom energiområdet samtidigt som servicen till företagen förbättras genom att företagen får hjälp med att beräkna sina energikostnader, något de inte fått tidigare.

Klimatklivet är ett investeringsstöd i samverkan med centrala myndigheter, som ska stärka det lokala klimatarbetet. Ett hinder för att göra en investering har bland annat varit de olika föreskrifter som gäller, där företag har uppgivit att man inte klarar av att sätta sig in i och förstå vad som krävs. I syfte att förenkla bidrar därför Länsstyrelsen med stöd både när det gäller regelverk och när det gäller att göra klimatberäkningar inför olika investeringar.

Vägen till företagande är en av temagrupperna under Dalarnas regionala överenskommelse för etablering av nyanlända 2015-2020, kallad *Vägen In*. Under året har två dialogmöten hållits med undertecknande parter under april och maj. Syftet har varit att förankra arbetet och bygga en gemensam grund och samsyn, som ska underlätta för målgruppen att starta och driva företag. I arbetsgruppen ingår representanter för Arbetsförmedlingen, Företagarna, ALMI,

Länsstyrelsen Dalarna och Region Dalarna. Gruppen samordnas av Region Dalarna. Se även under Länsstyrelseinstruktion 2 §.

Länsstyrelsen driver tre olika samverkansprojekt under rubriken *Fiberutbyggnad i Dalarnas län* och som riktar sig mot små och medelstora företag. Projektet går ut på att medfinansiera utbyggnad av fiber till områden där det finns företag och där det idag inte går att ansluta sig. Syftet är att förbättra villkoren för berörda små och medelstora företag, samt övriga som bor och verkar i områdena genom att möjliggöra tillgång till modern IT-infrastruktur.

Åtgärder som syftar till att öka servicen och att korta handläggningstiderna

Informationsinsatser kring handläggningsprocesserna och för att förklara de lagtexter och regelverk som styr, är exempel på åtgärder som genomförts under året och som bidrar till kortare handläggningstider. Möjligheten att använda e-ansökningar har ökat och har, i kombination med god information, bidragit till att det blivit lättare för företagen att göra rätt. Rutiner för att kommunicera med ärendeingivaren vid komplexa ärenden och när ett ärende visar sig ta längre tid än planerat, har införts på flera enheter. Det är en service gentemot den som ärendet gäller, men också ett sätt att underlätta handläggningen eftersom tid inte behöver avsättas för telefonsamtal som beror på att ärendeingivaren känner osäkerhet över var i processen ärendet befinner sig.

Exempel på åtgärder som genomförts specifikt för att korta handläggningstiderna är att vissa enheter har utvecklat sina yttrande- och beslutsmallar. Man har även utvecklat ärenderutiner, fortlöpande diskuterat nödvändiga prioriteringar och åskådliggjort handläggningstiderna för medarbetarna genom tertialuppföljningar. En enhet har uppgett att man aktivt har deltagit i arbetsgruppen inom det länsstyrelsegemensamma projektet Utvecklade handläggprocesser. Utökad samverkan med remissinstanser, för att tillsammans bidra till en kortare handläggningstider, är ett annat arbetssätt som har använts. Länsstyrelsens arbete för en sammanhållen myndighet bidrar till önskad effekt. Se även återrapportering RB 1.1.

Processer som utvecklats tillsammans med företag

Exempel på processer för att minska företagens administrativa börda gentemot Länsstyrelsen, är att man efter samtal med företag inom miljöområdet tagit fram beräkningsmodeller och mallar som stöd. Länsstyrelsen samverkar nationellt inom miljöprövningsdelegationerna och tar fram beslutstöd för olika branscher, vilket underlättar för företagen. Till delegationens träffar bjuds olika branscher och myndigheter in. På kulturmiljöområdet har man genom utbildning underlättat för ett större företags skogsplanering. Efter utbildningen kan företaget i vissa frågor om fornlämningar hantera dessa direkt, utan att först behöva rådgöra med Länsstyrelsen.

Länsstyrelsens naturvårdsenhet under året arbetat med att förenkla vid de egna upphandlingarna genom att ta fram en blankett som ska användas vid anbud. Blanketten är avsedd att underlätta för de små företag som enheten ofta upphandlar av, då det blir tydligt vilka delar som behöver besvaras. Målsättningen är att företagen ska uppleva upphandlingarna som enklare och att antalet anbud därmed ska öka.

Aktiviteter med fokus på att förbättra service och bemötande

Ett exempel är enheter som arbetat med att ta fram bättre och tydligare information till ansökande företagare, med syftet att därigenom förbättra servicen till dessa. En enhet har arbetat med att ta fram en förbättringslista, där en del av förbättringarna berör service och effektivare arbete. Ett exempel på detta är att man undersökt möjligheten att lägga ut ansökningshandlingar på den externa webbplatsen. På miljöområdet arbetar man även med att ta fram rutiner

för en del nyckelprocesser. Aktiviteter har genomförts på enheter med direkt koppling mot företag, för att öka den egna kunskapen kring olika möjligheter att stötta företagen. Ett ständigt pågående arbete är diskussioner kring hur man bemöter företagare i känsliga situationer. En enhet har arbetat aktivt med att diskutera Länsstyrelsens värdegrund i förhållande till det dagliga arbetet, där service och bemötande är ett par av ledorden.

Infrastrukturplanering

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 34*			
Årsarbetskrafter män	0,8	0,3	0,4
Årsarbetskrafter kvinnor	2,4	1,7	1,7
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,54	0,99	1,02
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 566	3 956	2 768
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,70	1,97	1,35
Antal ärenden, inkomna och upprättade	48	18	51
Antal beslutade ärenden	35	25	48
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	8	3
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 289	5 262	2 941

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antal årsarbetskrafter har ökat från 2,0 till 3,2 2016 jämfört med 2015, samtidigt har kostnader avseende konsulter minskat betydligt. Verksamhetskostnaderna har minskat med totalt cirka 400 tkr.

Länsstyrelsen i Dalarnas län och Region Dalarna har ett gemensamt kansli för bredband och digital agenda. Syftet med kansliet är dels att underlätta en effektiv fiber- och mobilnätutbyggnad i länet och dels att underlätta för samhället att dra nytta av digitaliseringen. Det senare sker inom ramen för Dalarnas Digitala Agenda. Kostnaderna för detta redovisas under sakområde 30 Regional tillväxt.

En del av bidragsutbetalningarna utgörs av kanalisationsstöd för fiberkanalisation enligt SFS (2008:81). Detta stöd är under avveckling. Under 2016 betalades 79 000 kr ut samt ett sista projekt motsvarande länets återstående medel på 772 000 kr beslutades. Detta projekt löper under två år och avslutas samt utbetalas i december 2018.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Fysisk planering, infrastruktur

Länsstyrelsens arbete inom infrastruktur har bland annat rört väg- och järnvägsplaner och remisser kring infrastrukturplanering.

Länsstyrelsen har tillsammans med Trafikverket Region Mitt fortsatt att genomföra tvärsektoriella beredningsmöten för att skapa bra dialoger i tidiga skeden. Länsstyrelsen erbjuder varje vecka ett forum för dialog, där berörda handläggare på Länsstyrelsen finns samlade för att tillsammans med exempelvis Trafikverket kunna föra dialog kring det fortsatta arbetet med väg- och järnvägsplaner. Trafikverket Region Mitt har deltagit vid flera av dessa beredningsmöten under året, och båda parter anser att den muntliga samrådsformen är tidseffektiv och skapar konstruktiva dialoger i tidiga skeden.

Digital utveckling i Dalarna och bredband

Sverige ska ha bredband i världsklass för att vi ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter, något som är viktigt för tillväxt, konkurrenskraft och innovationsförmåga. I Dalarna utgår vi ifrån den regionala bredbandsstrategin där målet är att 90 procent av boende och företag ska ha tillgång till fiber senast år 2020. Utvecklings- och samordningsarbetet är koncentrerat till Länsstyrelsen i Dalarnas län och Region Dalarnas gemensamma kansli Digitala Dalarna, medan handläggningen genom Landsbygdsprogrammet hanteras av Länsstyrelsen.

Enligt senaste bredbandskartläggningen (december 2015) har 43 procent av invånare och företag i länet tillgång till fiber. Räknar vi andelen hushåll och företag som har möjlighet att ansluta sig till fibernät är siffran 54%. Det är väsentligt under riksgenomsnittet på 61 procent och gör Dalarna till ett av länen med störst behov av nya fibernät i förhållande till invånarantalet, innan vi når målet på 90 procent fibertillgång. Utbyggnaden har intensifierats under 2016 i och med att stödprogrammen kommit igång på allvar. Vår bedömning är att bredbandsmålet 90 procent fibertillgång år 2020 ska uppnås under förutsättning att

- marknads utbyggnad fungerar väl, att
- medlen i Landsbygdsprogrammet hamnar i byar eller områden som verkligen behöver det samt
- om vi kan använda regionala utvecklingsmedel (ERUF) för de längre sträckorna.

Vår bedömning är att förutsättning a) och c) är uppfyllda med att det finns mer att göra för att få förutsättning b) att fungera ändamålsenligt.

De viktigaste arbetsinsatserna under 2016 har handlat om att hantera stödet ur Landsbygdsprogrammet och driva fiberprojekt med stöd ur regionala utvecklingsfonden (ERUF). En stor del av detta handlar om att samordna arbetet i länet.

ERUF-projekten har varit viktiga för att snabbt kunna möta en negativ utveckling i länet där byar med ADSL drabbats av nedlagda telestationer. Konsekvensen för lokalsamhället riskerade att bli mycket kännbara, varför vi tillsammans med kommunerna fokuserade på att snabbt hitta alternativ. Samtliga kommuner deltar i projekten och medfinansierar drygt 100 Mkr av total projektbudget på 200 Mkr. Projekten beräknas leda till att minst 100 mil fiber byggs. Ca 7 000 fastigheter samt ca 1 900 arbetsställen beräknas på detta sätt få tillgång till fiber i Dalarna.

Andra insatser under året har varit att ta fram en prognos som pekar på att målen för bredbandsutbyggnaden i länet kommer att kunna uppnås. Vi har även initierat en undersökning av hur de senaste årens storsatsning på bredband påverkat branschorganisationer med personal i Dalarna. Därutöver har en uppdatering av Dalarnas Bredbandsstrategi påbörjats.

För en utförligare beskrivning av antal ansökningar, beviljade projekt etc se länsstyrelseinstruktion 2 §.

Hållbar samhällsplanering och boende

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 40* och 41*			
Årsarbetskrafter män	3,4	3,3	3,2
Årsarbetskrafter kvinnor	8,5	9,8	7,8
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	5,68	6,50	5,41
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	10 509	10 830	9 089
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	5,00	5,40	4,43
Antal ärenden, inkomna och upprättade	556	517	626
Antal beslutade ärenden	528	437	614
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	32	22	4
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	20
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 402, Detaljplaner, områdesbestämmelser enligt PBL ¹⁾	65		68
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 403, Överklaganden av kommunens beslut enligt PBL ²⁾	45		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 4032, Överklagande av kommun beslut om lovärenden samt förhandsbesked ³⁾		43	

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 402 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016 och 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. 2016 var genomsnitt för 16 deltagande länsstyrelser 66. 2014 var genomsnittet för 20 deltagande länsstyrelser 60.

²⁾ Nöjdindex för verksamhet 403 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 15 deltagande länsstyrelser är 44.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 4032 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2015. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 43.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Antalet ärenden som kommer in till funktionen för samhällsplanering och boende, styrs helt utifrån. Bland annat påverkas ärendemängden av Trafikverkets planering, kommunernas uppdrag, vilken bemanning kommunerna har, Boverkets och andra myndigheters uppdrag och utredningar och allmänhetens och föreningars ansökningar om lokala trafikföreskrifter. Ärendemängden styrs också av vilka, och hur många, statliga investeringsstöd som finns att söka, detta i sin tur påverkas av vad regeringen beslutar.

Det totala antalet inkomna och beslutade ärenden är något högre än året innan. I slutet av 2016 kom fyra nya investeringsstöd, vilka dock inte hann göra något större avtryck i tabellen. En stor del av länets kommuner har under några år haft lägre bemanning på sina avdelningar för fysisk planering, ärendemängden är därmed sedan några år något lägre, vilket går bra ihop med att bemanningen på funktionen för samhällsplanering och boende under samma period också blivit lägre. Det är främst inom området infrastrukturplanering som ökningen av ärenden är påtaglig, Länsstyrelsen i Dalarnas län har dock ingen uppfattning om vad som påverkat just denna ökade ärendeinströmning.

Att antalet ärenden som inte fått beslut inom två år har ökat, beror till största delen på att det statliga investeringsstödet för solceller redan från början haft betydligt fler ansökningar än det funnits medel att bevilja. Länsstyrelsen kan inte fatta beslut i dessa ansökningar förrän det finns medel att besluta om.

Färre årsarbetskrafter beror på vakanser och föräldraledigheter.

Nöjdindex brukarundersökning är i princip oförändrat sedan förra gången undersökningen genomfördes. Länsstyrelsen har utvecklingspotential inom området nåbarhet på telefon och e-post, nåbarheten kommer sannolikt att förbättras när funktionen blir fulltalig.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Fysisk planering

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2016 bevakat de allmänna intressena vid handläggningen av kommunernas fysiska planer och bedrivit tillsyn över dessa.

Att bevaka de allmänna intressena har bl a inneburit att Länsstyrelsen har avgett samrådsyttranden och granskningsyttranden över ett flertal kommunala detaljplaner. Huvudfokus har legat på frågor som buller, strandskydd, vatten och avlopp, farligt gods och anpassning till befintlig bebyggelse/kulturmiljöer.

Länsstyrelsens tvärsektoriella beredningsgrupp, som har som uppgift att skapa samsyn kring de olika aspekterna inom fysisk planering, har under året haft dialogmöten med ett flertal kommuner och Trafikverket.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året också löpande gett råd, stöd, information och underlag till kommunerna inom plan- och byggområdet. Fokus har legat på att informera om olika aspekter inom fysisk planering, bygglov och kommunal tillsyn enligt plan- och bygglagen.

Inga beslut kopplade till kommunernas fysiska planer som Länsstyrelsen fattat under 2016 har överprövats eller upphävts.

Bostadsmarknaden i Dalarna

Utifrån de svar som länets kommuner lämnat i den årliga bostadsmarknadsenkäten, och av det som framkom vid de fem kommunbesök som genomfördes i samband med enkäten, har Länsstyrelsen under 2016 tagit fram en bostadsmarknadsanalys. Länsstyrelsen valde att fördjupa sig i bostadssituationen för studenter, personer med funktionsnedsättning, särskilt boende för äldre, ungdomar, nyanlända och anvisade personer.

För att kunna lyfta fram samhälls- och byggnadsperspektivet men också det sociala perspektivet i analysen arbetade Länsstyrelsen tvärsektoriellt med att ta fram rapporten, handläggare från funktionen samhällsplanering och boende och från funktionen mänskliga rättigheter deltog i arbetet.

Kommunbesök

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året besökt 10 av länets 15 kommuner för att skapa dialog kring plan-, bygg- och bostadsmarknadsfrågor. Vid besöken har tjänstemän, chefer, politiker och kommunala bostadsbolag med ansvar för frågor inom dessa områden deltagit.

Bland annat har de resulterat i bra underlag inför arbetet med bostadsmarknadsanalysen och skapat bra förutsättningar för arbetet med tidiga dialoger.

Plan- och byggträffar

Varje år arrangerar Länsstyrelsen två planträffar där länets samhällsplanerare bjuds in till en heldag med information, diskussion och erfarenhetsutbyte. I samband med en av dessa arrangerade Länsstyrelsen det årliga riskforumet. Målgruppen för detta är samhällsplanerare, räddningstjänst samt beredskaps- och säkerhetssamordnare. Syftet är att uppnå en effektiv samhällsplanering som tar hänsyn både till den riskbild som råder och kommunernas behov av utveckling.

Under 2016 arrangerades också en byggträff för bygglovhandläggare/byggnadsinspektörer i länets kommuner på temat dagen var "Om- och tillbyggnad i kulturmiljö". Syftet var att informera om förutsättningarna för bygglov i kulturhistoriskt känsliga områden.

Forum för hållbart samhällsbyggande

Länsstyrelsen i Dalarnas län har ett nära samarbete med övriga länsstyrelser i landet, inom sakområdet Hållbar samhällsplanering och boende genom nätverket "Forum för hållbart samhällsbyggande". Samarbetet ger Länsstyrelsen möjlighet att genomföra uppdrag inom samhällsbyggande på likartat sätt som övriga län, vilket ger ökad jämförbarhet mellan länen. Samarbetet bidrar också till möjligheten att ta del av de sammanlagda kompetenser och resurser som finns i landet. I Forum finns ett flertal beredningsgrupper, som fokuserar på frågor om t ex översiktsplanering, fastighetsbildning, statliga investeringsstöd, infrastruktur, bostadsförsörjning, tillsyn och detaljplanefrågor, klimatanpassning, inträde på bostadsmarknaden och tillsynsvägledning. Grupperna samverkar också med ett antal centrala verk, som t ex Boverket, Trafikverket, Energimyndigheten, SGU m fl. Nätverket samverkar även i flera olika nationella sammanhang, som t ex i det särskilda regeringsuppdraget "Inträde på bostadsmarknaden" och i länsstyrelsernas samverkan kring miljömålsuppföljning (RUS).

Energi och klimat

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 42*			
Årsarbetskrafter män	1,2	1,8	2,7
Årsarbetskrafter kvinnor	1,6	1,6	1,8
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,35	1,71	2,19
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 866	3 993	4 750
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,84	1,99	2,31
Antal ärenden, inkomna och upprättade	85	29	12
Antal beslutade ärenden	39	16	10
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	4	4	2
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	-7	201
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 4232, Klimatinveste- ringsstöd ¹⁾	74		

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 4232 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 4 deltagande länsstyrelser är 59.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av åiterrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antal årsarbeten är något lägre jämfört med 2015 och verksamhetskostnaderna är i stort sett oförändrade.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsens uppdrag inom energi- och klimatområdet är specificerad i regleringsbrevet, uppdrag 18. Länsstyrelsen åiterrapporterar uppdrag 18 i två delar. Rapporteringen av "Lokal och regional kapacitetsutveckling" görs till Energimyndigheten och Klimatklivet rapporteras till Naturvårdsverket via Länsstyrelsen i Östergötland. Här ges en kort sammanfattning av dessa rapporter.

Länsstyrelsen i Dalarnas län samordnar länets energi- och klimatarbete genom den regionala energisamverkan, Energiintelligent Dalarna (EID). Målet är att leda och stödja genomförandet av den regionala energi- och klimatstrategin. Större insatser, processer och projekt samordnas inom nätverket. Under året har bland annat miljömålsberedningens förslag och Energiöverenskommelsen analyserats och kommunicerats, samarbetet med Region Dalarna och det nya regionala energikontoret har utvecklats ytterligare samt två nya Dala-piloter för grön utveckling utsetts. Satsningen på Klimatklivet underlättar genomförandet av den regionala strategin.

Inom ramen för Klimatklivet anordnades under våren ett särskilt seminarium för aktörer med intresse av att ansöka om stöd för att sätta upp laddningsstationer. 11 ansökningar om snabb-laddare och tre ansökningar om normalladdare kom in, och dessa kommer att bidra till en väl utbyggd infrastruktur för snabbladdning i stora delar av länet.

Länets vindkraftsnätverk, där nätägare och vindkraftsaktörer ingår, träffades även detta år. Syftet är att skapa förutsättningar för en fortsatt utbyggnad av vindkraft i länet. Årets träff samarrangerades med Länsstyrelsen Värmland och fokuserade, förutom på nätfrågan, även på information och diskussion kring artskydd. Arbetet med en ny stamnätstation i länet som ska stå klar 2019/2020 har inletts.

Arbetet för att få ett ökat genomslag för energi- och klimatmål inom andra sakområden sker i allt större utsträckning inom ramen för respektive sakområde. Ett exempel är två nystartade energieffektiviseringsnätverk i länet där länsstyrelsens näringslivsenhet respektive det regionala energikontoret varit ansvariga.

Länsstyrelsen i Dalarnas län medverkar aktivt i länsstyrelsernas nationella energi- och klimatsamordning, LEKS.

Det regionala arbetet följs upp och utvärderas på olika sätt. Det främjande arbetet är ofta svårt att kvantifiera varför utvärdering i högre grad koncentreras på att mäta effekt av insats hos målgrupp det vill säga om deltagarna bedömer att de genom sitt deltagande kommer förändra sitt arbetssätt framöver. Utvärderingarna har varit genomgående positiva.

Projektet Greppa näringen har bidragit till att nå miljömålet begränsad klimatpåverkan. Projektet erbjöd kostnadsfri rådgivning och kurser till lantbrukare för att nå målet att minska utsläppet av klimatgaser. Rådgivningen innefattar bland annat energikartläggning samt förslag till energieffektivisering och byte till förnybar energi.

Återrapportering regleringsbrev

1.15. Länsstyrelserna ska redovisa insatser med anledning av uppgiften att samordna det regionala och lokala klimatanpassningsarbetet. Med utgångspunkt från de regionala handlingsplanerna för klimatanpassning ska det i redovisningen ingå, vilka insatser som görs på länsstyrelsen och hos kommunerna i länet, vilken effekt detta får för länets anpassning till ett förändrat klimat samt hur det fortsatta arbetet ska bedrivas. Uppdraget finansieras delvis av medel från anslaget 1:10 Klimatanpassning under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2016 gjort följande åtgärder inom ämnet för klimatanpassning.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har genomfört endagsutbildningar för nio kommunledningar, räddningstjänster, kriskommunikatörer och krisledningsnämnder. Utbildningarna har omfattat klimatförändringarnas påverkan på samhället i stort och samhällsviktig verksamhet i synnerhet. Övningen behandlar ämnet extrem torka samt skyfall och syftar till att höja kunskapen och förmågan hos kommunerna att hantera de extraordinära händelser som förväntas öka i och med ett förändrat klimat.

Under året har Länsstyrelsen skrivit en riskvägledning kallad: "Översvämningar ras- och skred, riskhantering i fysisk planering" (Dnr 451-12649-2016) som ska hjälpa kommuners planhandläggare hur kommunen ska anpassa sig till det förändrade klimatet i dessa frågor. Likaså har även "Checklista för klimatanpassning i fysisk planering" tagits fram gemensamt av länsstyrelserna och spridits ut till både den egna personalen och kommunernas planhandläggare. Syftet med denna skrift är att höja kunskapen runt klimatanpassningsarbetet. Seminariet Riskforum har också genomförts, se redovisning i avsnittet om hållbar samhällsplanering och boende.

På Länsstyrelsen i Dalarnas län ingår klimatanpassning som en del i den regionala risk- och sårbarhetsanalysen, RSA. Vid framtagandet av årets RSA har klimatanpassningsarbetet bidragit till de riskområden som rör naturrelaterade händelser, men även i scenarier som kan uppstå till följd av dessa, som social oro, antagonistiska hot och avbrott i försörjning av livsmedel med mera. Dalarnas risk- och sårbarhetsanalys ger därmed en helhetsbild av sådan problematik som i ett andra steg kan vållas av ett förändrat klimat.

Uppföljningen av kommunernas användning av materialet, har inriktats mot hur det stärker kommunernas beredskap mot skyfall och hur de kan inventera befintlig bebyggelse för att avhjälpa eventuella svagheter i samhällsplaneringen eller projekteringar som annars kan leda till översvämningar av låglänta områden. Insatserna har resulterat i en ökad förståelse bland samhällsplanerare i kommunerna om vilka effekter ett förändrat klimat har på vårt samhälle och hur vi kan förebygga konsekvenserna av dessa.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har deltagit i de övningar och utbildningar som genomförts inom området klimatanpassning. Detta har främst skett via SMHI men även via länsstyrelsernas nätverk för klimatanpassningssamordnare. Dessutom har Länsstyrelsen i Dalarnas län påbörjat planeringen för att delta i en större övning om invasiva arter som Jordbruksverket planerar, projekt BRAVO. Övningen syftar till att öka kunskapen regionalt om klimatanpassning.

Regleringsbrevsuppdrag, 3.23, 2016

Länsstyrelserna fick i regleringsbrevet för 2016 i uppdrag att ta fram ett fördjupat planeringsunderlag avseende klimatfrågor, för att dels begränsa klimatpåverkan, dels förebygga och på andra sätt hantera de risker som följer med ett förändrat klimat. I uppdraget ingick att belysa hur grön infrastruktur kan utnyttjas för att minska sådana risker.

I arbetet med att ta fram det fördjupade underlaget deltog handläggare från miljöenheten och samhällsbyggnadsenheten. Länsstyrelsen i Dalarnas län fokuserade i uppdraget på att inventera, analysera samt sammanställa och tillgängliggöra befintligt material. I arbetet med att analysera befintligt material skickades även en enkät till kommunerna för att få en bild av vilka underlag kommunerna använder idag och vilka underlag som eventuellt saknas.

Planeringsunderlaget lämnades till respektive kommun i länet och till Boverket.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

8. Länsstyrelsen ska samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Förordning (2013:815).

Redovisas under återrapporteringen av RB-uppdrag 1.15.

Kulturmiljö

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 43*			
Årsarbetskrafter män	3,4	3,8	4,1
Årsarbetskrafter kvinnor	3,4	3,0	3,2
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,23	3,40	3,59
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	7 003	6 579	7 446
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	3,33	3,28	3,63
Antal ärenden, inkomna och upprättade	991	950	780
Antal beslutade ärenden	1 011	915	704
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	50	51	76
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	896	1 527	1 251

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

En flerårig trend visar att ärendemängden ökar samtidigt som årsarbetena minskar och verksamhetskostnaderna i stort ligger still. Främst är det är skogsbruksärenden och metallsökarärenden som ökat, men även andra fornlämningsärenden. Handläggningen kräver därför alltmer av kulturmiljöfunktionens resurser. Den största och sedan 2013 växande ärendekategorin är fornlämningsärenden kopplade till skogsbruket. Andra kategorier som ofta kräver stora arbetsinsatser är arkeologiska undersökningar, kyrkoärenden, byggnadsminnen, planremisser från kommunerna samt remisser från andra myndigheter.

För att effektivisera hanteringen, säkra kvaliteten och ensa bedömningar mellan länsstyrelserna pågår ett arbete med att ta fram nya rutiner, checklistor och mallar för fornlämningar, undersökningar, byggnadsminnen och kyrkoärenden. Kulturmiljöfunktionen deltar aktivt i det länsstyrelsegemensamma arbetet med utvecklade handläggprocesser för ärende enligt KML. Även utvecklingsarbetet med en E-tjänst för skogsägare av Skogsstyrelsen och länsstyrelserna är en del i detta arbete. Det tvärssektoriella arbetet på länsstyrelsen sker främst genom ett omfattande internt remissförfarande.

Antalet ej beslutade ärenden äldre än två år omfattar till största delen byggnadsminnesförklaringar. Ärendena kräver omfattande utredningar och förhandlingar inför beslut. Under 2016 har tre nya byggnadsminnesförklaringar genomförts och flera större är i framskriden process. Två ansökningar om byggnadsminnesförklaringar har avslagits och 9 ansökningar om ändring av byggnadsminne har handlagts. Länsstyrelsens har påbörjat arbetet med att utarbeta en god strategi och prioritering för det fortsatta arbetet med ärendegruppen.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Dalarnas kulturmiljöer är en stor resurs för livsmiljön, för samhällsplaneringen och den expanderande besöksnäringen. Kulturmiljöprojekt ska vara utvecklingsinriktade och ha en bred samhällsnytta. Största möjliga kulturmiljönytta innebär att kulturvärden tas tillvara för utveckling av attraktiva boende- och livsmiljöer samt för etablering av företag och turism. För en ekonomiskt hållbar utveckling eftersträvas ett aktivt nyttjande av kulturmiljöer som bär sina egna kostnader. Länsstyrelsen prioriterar miljöer som är karaktäristiska eller utmärkande

för länet och har en stor allmän tillgänglighet, likaså miljöer som är av särskild betydelse för folkhälsa, friluftsliv och tillväxt. En viktig ambition är att särskilt utpekade kulturmiljöer ska spegla olika befolkningsgruppers livsvillkor och att de görs tillgängliga och intressanta för så många grupper som möjligt, inte minst för barn och skolor.

Under 2016 har förnyelse och utveckling av verksamheten inriktats på flera områden såsom kunskapsinhämtning, kulturlandskapsvård och besöksmålsutveckling genom samverkan med andra aktörer. Samverkan är en viktig grund i Länsstyrelsens arbete för att stärka och utveckla länets kulturmiljöer. Samverkan sker därför i stor utsträckning mellan Länsstyrelsens skilda verksamheter och med övriga länsstyrelser kulturmiljöarbete. Inte minst viktigt är det för att sträva mot en ensad och effektiv handläggning som främjar skydd och vård av särskilt utpekade kulturmiljöer och som bidrar till rättssäkerheten. Skadorna på forn- och kulturlämningar i skogsbruket är ett fortsatt stort problem i länet och det pågår ett nationellt arbete för att minska skadorna, såväl på myndighetsnivå som i skogsbranschen. Genom Länsstyrelsens pågående arbete med en regional kulturmiljöstrategi med de nationella kulturmiljömålen i fokus, översynen av riksintressen för kulturmiljö, framtagandet av flera nya kunskapsunderlag och plan- och byggsamråd fördjupas dialogen och samverkan med kommunerna, Region Dalarna, landstinget och Dalarnas museum, Dalarnas hembygdsförbund och andra sakområden på Länsstyrelsen. Denna regionala samverkan är av stor betydelse för kulturmiljöernas roll i samhällsplaneringen, i miljömålsarbetet och för att uppnå goda effekter i kulturmiljöarbetet.

Kunskapsunderlag

En analys av den tätortsnära historiska odlingsmarken inom världsarvet har under året genomförts i samverkan med Falu kommuns kulturförvaltning. Materialet är avsett att utgöra ett viktigt underlag för kommunens planering och bygglovgivning inom världsarvet genom att peka ut och tydliggöra de höga kulturhistoriska värden, som det särpräglade, mycket stensbundna odlingslandskapet i Kopparbergslagen representerar.

Kunskapsuppbyggnad inför omarrondering – fäbodlar och laserskanning

Omarronderingsprocesserna i Dalarna har fortsatt 2016. De påverkar fornlämningar och kulturlämningar genom nya bruksgränser och att betydande arealer efter omarrondering avverkas, markbereds och planteras. Stora områden i länet är därför bristfälligt kartlagda vad gäller fornlämningar och för Dalarna saknas uppgifter om främst alla fäbodlämningar med fossila åkrar.

Som en åtgärd för att förbättra kunskapsläget för skydd och bevarande av fäbodlar i samband med omarronderingsprocessen och skogsbruket och i dialog med berörda skogsägare, har länsstyrelsen sedan 2013 kartlagt och inventerat äldre fäbodstrukturer. Planen omfattar cirka 1200 fäbodlar i länet och ingår även i miljömålen Levande Skogar och Ett rikt odlingslandskap. Länsstyrelsen har utvecklat laserskanningstekniken för identifiering och exakt positionering av fäbodlämningar och som metod för kartläggning av fornlämningar har den väckt ett stort nationellt intresse. Arbetet har tagits upp av bland annat Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen i deras verksamhet samt även Skogforsk, skogsnäringen, museer, universitet, media och forskning.

Projektet har presenterats i samband med Internationella GIS-dagen samt 2016 års workshop för CAA-SE i Uppsala (Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology). Under 2016 har kunskapsunderlag till en förstudie om omarrondering i delar av Älvdalen tagits fram. Projektet har finansierats med kulturmiljövårdsbidrag och bidrag till jordbrukets rationalisering. Under 2016 har det gjorts en genomgång och sammanfattning över de fäbodlar

som berörts av projektet Skog och Historia. Ett antal fäbodlar har registrerats i FMIS i samband med projektet Skog och Historia. Dessa kan bli prioriterade och aktuella i kommande år.

Skog och Historia, kvalitetssäkring

Arbetet med att fältgranska och registrera de kvarvarande strax under 2000 förmodade fornlämningar som framkom i inventeringsprojektet Skog & Historia för Dalarna har avslutats 2016. Till dessa lämningar kommer drygt 1300 registreringar som efter kartmässig granskning och justering kan föras direkt till FMIS eller bedöms ha låg prioritering. Länsstyrelsen i Dalarnas län har därigenom genomfört en större genomgång och prioritering av det material som är kvar.

Prioriteringen har legat på fältgranskning av registrerade och förmodade fornlämningar i områden med intensivt skogsbruk och områden som berörs av pågående eller planerad omarrondering. 2016 har vi även prioriterat fornlämningstäta områden samt ett par områden med vattenanknutna kulturvärden. År 2016 har 267 fältgranskningar genomförts av Länsstyrelsen i Dalarnas län samt Dalarnas museum och därtill 105 blanketter som granskats tidigare år och i år bedömts och förts in i FMIS av Länsstyrelsen i Dalarnas län. I samband med fältgranskningarna har det gjorts 50 nyregistreringar och 5 omregistreringar. I årets arbete ingick flera komplexa och tidskrävande områden, exempelvis kvarn- och hyttlämningar utmed Hyttkvarnsån samt fäbodmiljöer.

Att projektet avslutats betyder inte att alla lämningar är granskade. Det finns fortfarande ett stort antal fornlämningar som bör kvalitetssäkras och föras in i FMIS på ett eller annat sätt.

Kartering av fornminnen i skogen med fjärranalys

Projektet kartering av fornminnen i skogen med fjärranalys är ett projekt som drivs av Skogforsk, där Länsstyrelsen i Dalarnas län deltog med expertis inom arkeologi, kulturmiljö och tolkning av laserdata. Det innebar bland annat tolkning av terrängskuggning, laserdata i GIS-miljö, samt därefter uppföljning i fält de två försöksområdena, vilka var lokaliserade i Kronoberg och Jämtlands län.

Syftet med projektet var att integrera de karterade fornminnena i den operativa skogliga planeringen, vilket är en förutsättning för att minska skogsbrukets skador på fornminnen.

Målet var att kartera de vanligast förekommande fornminnena i skogen, utvärdera karteringsnoggrannheten samt introducera underlag och arbetsrutiner till planerare samt avverknings- och skogsvårdslag för att kunna effektivisera skyddet av kultur- och fornlämningar.

Deltagandet har setts som en möjlighet att ge positiva effekter för miljömålet Levande Skogar, samverka med andra aktörer och inte minst för att framöver minska skador på kultur- och fornlämningar i skogen. Projektet har presenterats av Länsstyrelsen i Dalarnas län i samband med Internationella GIS-dagen, anordnad av Uppsala Universitet, samt 2016 års workshop för CAA-SE i Uppsala. Skogforsk kommer under vintern sammanfatta projektet och skriva en rapport.

Vanånprojektet – Miljö och Kultur i samarbete inför vattenvårdsåtgärder

Under 2016 har Kulturmiljöfunktionen och Vattenförvaltningen på Miljöenheten samarbetat kring vattenvårdsåtgärder och kulturmiljöer i Vanåns vattensystem och Lungsjöån. Inventeringar för fiskevårdsåtgärder i vattensystemet har följts upp av besiktningar av värdefulla kulturmiljöer med särskild fokus på flottningslämningar. Besiktningen av kulturmiljödelen har på uppdrag av Länsstyrelsen utförts av en specialist på flottningslämningar. I praktiken har arbe-

tet bestått av gemensamma besiktningar av de områden där fiskevårdsåtgärder har föreslagits.

Arbets sättet med ett tidigt gemensamt besök i fält har visat sig vara mycket fruktbart. Oftast kan man på plats enas om åtgärder som gagnar både vattenmiljön och kulturvärdena. Kulturmiljö och Vattenförvaltningen räknar därför med att vidareutveckla samarbetet. Under 2017 planeras besiktningar av bl.a. ytterligare vattendrag.

Hållbar vattenkraft i Dalälven

Hållbar vattenkraft i Dalälven är ett nationellt pilotprojekt som Miljöenheten vid Länsstyrelsen i Dalarnas län fått i uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten.

Kulturmiljöfunktionen har fått i uppdrag att göra en kulturhistorisk beskrivning av större vattenkraftverk som översiktligt avhandlar kraftverken, dess historia och kulturmiljövärden. Arbetet har bestått i av en byråmässig genomgång av befintligt kunskapsunderlag rörande 53 utvalda större vattenkraftverk. En rapport har producerats som publiceras inom kort.

Rapporten ska utgöra ett underlag vid samråd och för vidare arbete gällande kulturvärden och dess känslighet/tålighet vid eventuella åtgärder och påverkan. Projektet har koppling till uppdrag 1.20 i regleringsbrevet samt miljömålet Levande sjöar och vattendrag.

Modernism och samhällsbyggande

En inventering av länets arkitektur och bebyggelsemiljöer från perioden 1930-1980 påbörjades 2013 och beräknas vara klar 2017. Projektet som går under arbetsnamnet Dalamodernism sätter fokus på länets moderna kulturarv utifrån en rad samhällsaspekter. Syftet är att kartlägga det karaktäristiska och det speciella samt i förhållandet och anpassning till den traditionella byggnadskulturen. Under 2016 har fokus legat på kommunerna Falun, Rättvik, och Leksand och Borlänge. Resultatet kommer att vara till stor nytta för kulturmiljövärden i länet och i kommunernas kunskapsunderlag och ska dessutom utgöra underlag för publikationer och/eller annan media i populär form.

Medeltida timmerhus

De äldsta kvarvarande profana timmerbyggnaderna i Sverige härrör från 1200-talet. Dalarna är utan jämförelse det landskap där flest medeltida timmerhus finns bevarade. För att kunna skydda, vårda och visa dessa unika byggnader samt göra det möjligt att tillgängliggöra och beforska timmerhuskulturen, har Länsstyrelsen 2015 påbörjat ett projekt vars inledande mål är att identifiera och dokumentera de 169 dendrodaterade medeltida timmerbyggnaderna i länet. Projektet har fortsatt under 2016 och beräknas vara avslutat 2017.

Hedbodarna i Älvdalen är en välbesökt fäbodvall som är av riksintresse för kulturmiljö har ett mycket välbevarat byggnadsbestånd. Här bedrivs också fäbodbruk. Länsstyrelsen har bidragit och medverkat till att en förvaltningsplan för byggnaderna tagits fram.

Vård av byggnadsminnen

Under 2016 har Länsstyrelsen lämnat bidragsmedel med råd och anvisningar i samband med restaureringar av 10 byggnadsminnen: Klosterskolan i Avesta kommun, Rommehedsläget i Borlänge kommun, Falu gruva, Rektorsbostaden, Silverhyttan och Stabergs bergsmansgård i Falu kommun, Norns bruk i Hedemora kommun, Ludvika bergsmansgård i Ludvika kommun, Dådrans spiksmedja i Rättviks kommun samt Lisskvarngården i Vansbro kommun. Vårdsatserna har varit angelägna för att byggnaderna ska kunna bevaras och visas för besökare.

Den största enskilda insatsen under året har varit restaureringen av Creutz hjulhus med tillhörande stånggång vid Falu gruva.

Falu gruva är centrum och nav i Världsarvet Falun. Under 2016 har Länsstyrelsen med bidrag medverkat till att Creutz hjulhus med tillhörande stånggång har renoverats. Denna byggnad ingår som en viktig del i ensemblen av byggnader runt gruvan, med bl.a. Creutz spelhus, lave och Husbergs pivå, som illustrerar hur den för gruvdriften helt nödvändiga vattenbaserade kraftförsörjningen gick till.

Under år 2016 har en omfattande renovering av *Silverhyttan* genomförts genom bidrag från länsstyrelsen. Renoveringen har bl.a. lett till att ugnarna för silver- och guldframställning har lagats och säkrats. Silverhyttan är ett mycket välbevarat och unikt industriminne som speglar tillverkningen av ädelmetaller från Falu gruva och övergången till mer industriell drift i bodelagsform under 1800-talet. Byggnaden har även gjorts mer tillgänglig för besökare genom att el dragits in i byggnaden.

Lisskvarnsgården i Nås är en byggnadsminnesförklarad hembygdsgård på ursprunglig plats som väl speglar timmerhuskulturen och byggnadsskicket i Västerdalarna. Under 2016 har länsstyrelsen med bidragsmedel och rådgivning gjort det möjligt för den ansvariga hembygdsföreningen att genomföra viktiga renoveringsinsatser på denna gård som är ett besöksmål och samlingspunkt i Nås-bygden.

Information och tillgängliggörande

Bergslagen Kultur och Turism

Den tioåriga bergslagssatsningen som finansieras genom KMV-bidrag av länsstyrelserna i Dalarna, Gävleborg, Västmanland, Värmland och Örebro län samt genom medel från regionförbunden, fick en extra skjuts 2015 då den växlats upp med strukturfondsmedel under den avslutande etappen fram t.o.m. 2017. Projektet drivs av Intresseföreningen Bergslaget och syftet är att utveckla industrihistoriska besöksmål, entreprenörskap och lokala näringsliv och verka för en helhetssyn av och samverkan för Bergslagens industriminnen. I fokus för utvecklingsarbetet är 14 bergshistoriska centrum. Dalarna har en viktig del och svarar för sex center: Maskinhuset i Grängesberg, Ekomuseum Bergslagen, Meken i Smedjebacken, Koppar dalen och Avesta Art, Eko-museum Husbyringen samt Världsarvet Falun. Under 2016 har Bergslagssatsningen i samverkan med Länsstyrelsen varit aktiv i alla besökscentrum i Dalarna, men framförallt i Husbyringen. Projektet har flera positiva effekter inte minst genom att det sammanfört parter i nätverk som tidigare inte har samarbetat genom de många workshops som hållits. Några besökscentrum beskrivs nedan och Världsarvet Falun med Stabergs Bergsmansgård under Kultureservat.

Eko-museum Husbyringen är ett av Sveriges första ekomuseer och binder samman en rad intressanta besöksmål i form av kultur- och naturmiljöer i Husby socken. Med landskapet som utgångspunkt speglas hur människorna och naturen har format denna bygd. Husbyringen är ett viktigt utvecklingsområde för turismen i Dalarna och ingår som ett besökscentrum i den s.k. Bergslagssatsningen och Länsstyrelsen medverkar i hög grad till vård och utveckling. En rad småskaliga turistföretag är verksamma utmed ringen. Den stora satsningen på besökscentret för Husbyringen i Stjärnsund har under 2016 följts upp med fortsatta satsningar på information och tillgängliggörande av ringen bl.a. i form av fortsatt utveckling en ny app för Husbyringen som ljudsatts med berättelser från ringen i samarbete med Riksantikvarieämbetets Gruvuppdag.

Informationspunkt Myckelbyn har under året renoverats och kompletterats. Ett arbete med att vårda fram Engelska parken i Stjärnsund har fortsatt i samarbete med Hedemora-Garpenberg församling som ett sysselsättningsprojekt för flyktingar. I Kloster har ett arbete påbörjats i samverkan med Bergslagssatsningen för utvecklingen av platsen som besöksmål inom Husbyringen. Projektet sker i dialog med orsbefolkningen, fastighetsägare och Länsstyrelsens naturvårdsenhet. Arbetet omfattar framtagande av en utvecklingsplan för hela området och en särskild restaureringsplan för Engelska parken vid Klosters herrgård.

Under ett flertal år har Länsstyrelsen och Ludvika kommun arbetat med att renovera och finna alternativa användningar av *Maskinhuset i Grängesberg* på Grängesbergs gruvområde. Det är en storslagen byggnad som ingår i den s.k. Centralanläggningen som berättar om Grängesbergsbolagets ekonomiska och industriella kapacitet under 1900-talet. Genom sin rymd, höjd och ljusinsläpp håller en arena för bildkonst och kultur på att skapas i den funktionalistiska byggnaden. Maskinhuset utgör ett bergslagshistoriskt centrum för utveckling av besöksmål och näringslivsutveckling som drivs i projektet Bergslagen Kultur och Turism. Under 2016 har ett arbete inletts för att utveckla information och pedagogiken kring byggnaden med framtagande av en broschyr och film om anläggningen, samt särskilda insatser för barns delaktighet. Arbetet avslutas 2017.

Inom Världsarvet Falun ligger *Kulturreseptat Stabergs bergsmansgård* som är ett uppskattat besöksmål med ca 50 000 årliga besökare, och som på ett lättillgängligt och pedagogiskt sätt visar upp bergsmansbygden inom Världsarvet. Under 2016 har Länsstyrelsen lämnat bidrag för skötsel av barockträdgården och omgivande kulturlandskap. Arbetet har fortsatt med att förverkliga den nya visionen för utvecklingen av kulturreseptatet fram till 2020, som har tagits fram i samarbete mellan Länsstyrelsen, Vika-Hosjö hembygdsförening, Falu kommun och fastighetsägare. Med stöd från Bergslagssatsningen har arbete fokuserat på att projektera och söka medel för att öppna den gamla bergsmansgårdens huvudbyggnad publikt. Staberg har medverkat i projektet "Utvecklande skötsel av kulturhistoriskt värdefulla parker och trädgårdar" som drivs av Hantverkslaboratoriet vid Göteborgs universitet. Den publika verksamheten med kurser och föreläsningar har utvecklats. Staberg fungerar också som en viktig plats för rehabilitering och sysselsätter ca 10 personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Dessa arbetar i trädgården och med forn- och kulturlandskapsvård.

Fornvård

Fornvård/landskapsvård har bedrivits inom gruvområdet och ett flertal miljöer inom världsarvet under 2016 som har stor betydelse för förståelsen och upplevelsen av världsarvet. De stora slagg- och gruvvarpsområdena är t.ex. mycket viktiga för bilden av Falun som gammal gruvstad.

De största insatserna görs i och runt Falu gruva och en särskild insats har gjorts för att vårda fram Hyttberget centralt belägen mellan Falu gruva och staden. Ett huggarlag bestående av flyktingar anställda av Skogsstyrelsen har finansierats genom kulturmiljövårdsmedel. Bidrag har också utgått för arbetet med en s.k. "ryckare", dvs en mindre grävmaskin med ett speciellt aggregat för att dra upp sly ur gruv- och slaggvarp i gruvområdet.

Övriga informations- och tillgänglighetsinsatser

Öster om Grövelsjön finns ett sameläger bestående av en *bostadkåta* och en *fjöskåta*, kåta för djur, enligt äldre tradition. I närheten finns även en modernare renvaktarstuga med tillhörande uthus från 1950-talet. Byggnaderna och miljön har ett stort kulturhistoriskt värde och värde

för turismen i området. Länsstyrelsen stödjer restaureringen av byggnaderna i ett tvåårigt projekt.

I *Dikarbacken* har uthusbyggnader renoverats inom ett planerat, blivande kommunalt kulturreservat. Uthusbyggnaderna ingår som en viktig del av gårdsbildningen på Nedre Dikarbacken. Byggnaderna som var i dåligt skick har säkrats och renoverats. I anslutning till byggnaderna passerar kulturleden Harmsarvslingan. Renoveringen är ett stöd för kommunens planer med att utveckla området som ett kulturreservat med pedagogisk inriktning för barn och unga i samarbete med Faluns naturskola.

En skanning av den s.k. *Bergslagsexpeditionens dokumentation från 1918-1919* pågår med hjälp av Länsstyrelsens bidragsmedel. Under ledning av intendenten på Nordiska museet, dr Sigurd Erixon, utfördes en dokumentation av ålderdomliga stads- och bergsmansgårdar i Kopparbergslagen. Arbetet hade beställts och bekostats av Stora Kopparbergs Bergslag. Det omfattande dokumentationsmaterialet, bestående av fotografier, ritningar och beskrivningar ligger arkiverade på Arkivforum i Falun och på Nordiska museet. Materialet har genom åren använts av forskare och kulturtjänstemän, men har varit relativt okänt och otillgängligt för allmänheten. Som ett samarbete mellan Falu kommun och arkivforum ska samlingen digitaliseras och presenterats på nätet. Inskanningsarbetet slutförs under 2017.

En skrift om Rällsjö Brita Larsson har tagits fram med stöd av bl.a. Länsstyrelsen. Den uppmärksammar från ett kvinnligt perspektiv, med användande av Britas bondedagböcker, såväl trädgårdshistoria som driften av ett småbruk i Dalarna under nästan hela 1900-talet. Boken kan också bidra till att sprida kunskap om hur byn Rällsjöbo, en kulturmiljö av riksintresse har brukats.

Länsstyrelsen har tillsammans med länsstyrelserna i Gävle, Uppland, Västmanland och Örebro bidragit 2016 till att boken *Slaggsten och slagghus – unika kulturskatter* utgivits.

Länsstyrelsen har även bidragit med medel till Dalarnas hembygdsförbunds årsskrift 2016, *Arkeologi i Dalarna*. Där presenteras de senaste decenniernas arkeologiska rön om Dalarnas mer än 10 000 år långa historia, varav övervägande delen baseras på uppdragsarkeologiska undersökningar.

Samverkan

Länsstyrelsen har deltagit i det strukturerade samarbetet på kulturmiljöområdet mellan länsstyrelserna inom nätverken *Kulturmiljöforum* och *Länsgrupp Mellan*. Inom nätverken sker värdefull erfarenhetsöverföring som är till direkt nytta i det dagliga kulturmiljöarbetet. Under 2016 har samarbetet framförallt gällt ensade rutiner för ärendehantering genom bl.a. processerna Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare och Utvecklade handläggarstöd och IT-stöd.

Under 2016 har även handläggartäffar för byggnadsvård och arkeologi mellan länsstyrelserna i Mellansverige genomförts. Vidare har samarbetet med Västerås stift i kyrkoärenden fortgått via Samrådsgruppen för kyrkoantikvariska frågor.

Länsstyrelsen har under 2016 påbörjat arbetet med en regional kulturmiljöstrategi tillsammans med Landstinget Dalarna, Dalarnas museum, Dalarnas Hembygdsförbund och kommuner. Huvuddelen av arbetet kommer att slutföras under 2017. En regional samverkan kring de nationella kulturmiljömålen är av stor betydelse för kulturmiljöernas roll i samhällsplaneringen, i miljömålsarbetet och för att uppnå goda effekter i kulturmiljöarbetet.

Regleringsuppdrag

Länsstyrelserna har haft två speciella uppdrag i regleringsbrevet för 2016 som avser kultur- miljöarbetet, RB 1.20 och 1.21. Dessa redovisas på särskild plats i årsredovisningen.

Tillsyn

Länsstyrelsen prioriterar vägledande tillsyn i kulturmiljöarbetet och avsätter mycket arbete för information och dialog med kommuner och myndigheter om översiktsplaner, infrastrukturprojekt m.m. I ärenden som rör byggnadsminnen och de kyrkliga kulturminnena lägger länsstyrelsen också en stor vikt vid att etablera väl fungerande dialoger med fastighetsägare och församlingar. Under året har dialoger förts med skogsbolag och några hänsynsutbildningar har genomförts för att minska skadorna på forn- och kulturmiljöer i skogsbruket, se nedan.

Länsstyrelsen har under året utfört kontrollerande tillsyn av två anmälningar om skador på en s.k. varggrop i Hemus och ett fångsgropsystem i Våmhus, båda i Mora. Inom uppdragsarkeologin genomför Länsstyrelsen kontinuerligt kontrollerande tillsyn av undersökningar, undersökningskostnader och rapportering. En tillsyn i Falun har lett till en åtalsanmälan för misstänkt brott mot kulturmiljölagen.

Tillsyn av byggnadsminnet *Nya Porfyrverket i Älvdalen* visade brister på underhållet av tak och dammar, samt de vattenförande kanaler som är del i den funktionella förståelsen av byggnadsminnet. Bristerna har betydelse dels för själva byggnadsminnets fortbestånd, men även för visningen av objektet. Frågor ställdes också kring brand och stöldsäkring. Länsstyrelsens besök medförde ett föreläggande till ägaren Älvdalens kommun om att inkomma med en åtgärdsplan för påvisade brister. Åtgärdsplanen ska diskuteras med Länsstyrelsen under 2017.

Byggnadsminnet *kyrkhärbret och loftboden i Älvdalens kyrkby* tillhör landets absolut äldsta kända träbyggnader. Fastighetsägaren Älvdalens församling var orolig för takens kondition. Länsstyrelsen besökte byggnaderna och gjorde en konditionsbesiktning. Ärendet föranledde även efterforskningar i äldre källor om takmaterial och hur tidigare restaureringsdiskussioner gått till. Länsstyrelsens besök innebar rådgivning om hur man bör förfara i framtiden samt information om det lagstyrda regelverket kring byggnadsminnet.

Samverkan kring horisontella mål

Miljömålsarbete

Utifrån bl.a. de sektorsdialoger som genomfördes 2011-2012 inför Dalarnas miljömål 2013-2016 har åtgärder för kulturmiljöarbetet formulerats.

Inom miljömålsarbetet 2013-2016 berör ett 15-tal åtgärder kulturmiljövården. Åtgärden Biologiskt kulturarv i fäbodlar är avslutad. Åtgärden Utvecklingsprojekt för största möjliga kulturmiljönytta omfattar bl.a. besökscentrum för Ekomuseum Husbyringen, vilken ingår i Bergslagens Kultur & Turism och ytterligare fem besöksmål i länet. Vård- och utvecklingsverksamhet pågår t.o.m. 2017. Samhällsbyggnadsenheten har utfört en undersökning via enkäter till länets kommuner i Dalarna avseende åtgärden Beaktande av kulturmiljövården i byggtillsynen. Den treåriga insatsen att granska fornlämningar inom skogsbruket i projektet Skog & Historia har bedrivits och avslutats under 2016.

Återrapportering regleringsbrev

1.20. Länsstyrelserna ska redovisa hur hela myndigheten, inom de olika delarna av verksamheten, verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen. Länsstyrelserna ska analysera och redovisa utvecklingsmöjligheter för det tvärsektoriella samarbetet vad gäller bl.a. värdering av kulturmiljö i olika processer och hur kulturmiljöperspektivet i miljö kvalitetsmålen omhändertas. Länsstyrelserna ska särskilt redogöra för hur man arbetar för att överbrygga eventuella konflikter mellan naturvårdsintressen och kulturmiljöintressen vid hantering av småskalig vattenverksamhet.

Verksamhetsområdet kulturmiljö arbetar brett och tvärsektoriellt på Länsstyrelsen i Dalarnas län samt med externa parter. I detta arbete fungerar kulturmiljömålen som en mycket bra och gemensam utgångspunkt för samverkan. Målen ger genom sitt breda medborgar- och samhällsperspektiv legitimitet åt kulturmiljöfrågorna och inkluderar andra verksamhetsområden. Kulturmiljömålen har tagits upp och diskuterats på ledningsnivå och tas ofta upp som en inledande programförklaring i denna tvärsektoriella samverkan. Målen görs därigenom väl kända och accepterade.

Inom sakområdena kulturmiljö och natur finns sedan flera år ett fungerande samarbete kring framförallt miljöbalksärenden i bred bemärkelse och reservatsbildning och föreskrifter. Dessa är formulerade i en rutin. Planer enligt PBL internremitteras alltid till kulturmiljö för yttrande och samråd. Inom plansamråden vägs olika anspråk och värderingar mot varandra. Inom miljömålsarbetet har kulturmiljö del i många av miljö kvalitetsmålen och har också därför många av de åtgärder som finns i åtgärdsprogrammet. Ett generellt problem har varit att dessa åtgärder vanligtvis varit begränsade och med klart oklar betydelse för miljömålsarbetet. Ett annat problem är att kulturmiljöarbetet har få uppföljningsbara och relevanta indikatorer. Under hösten 2016 påbörjade Länsstyrelsen arbetet med ett nytt åtgärdsprogram 2017-2020, där inriktningar, insatser och samverkan diskuteras och planeras i såväl i miljömålsamverkan som på de olika verksamhetsområdena. I detta arbete spelar kulturmiljömålen liksom Agenda 2030 stor roll. Åtgärdsprogrammet ska vara utarbetat våren 2017 för att kunna beslutas under hösten.

Samverkan inom vattenfrågor på Länsstyrelsen har tagit god fart under 2016, föranlett av miljö målet Levande sjöar och vattendrag och vattendirektivet.

Inom projektet *Flottledsrestaurering i Vanåns vattensystem* har en stor mängd kulturmiljöinventeringar genomförts för att möjliggöra bra avvägningar mellan ibland motstående miljö- och kulturmiljöintressen. Länsstyrelsen bedömer att projektet medfört en utveckling av det interna samarbetet mellan sakområdena miljö och kulturmiljö på Länsstyrelsen.

Hållbar vattenkraft i Dalälven är ett nationellt pilotprojekt som Miljö enheten vid Länsstyrelsen i Dalarnas län fått i uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten. I samverkan mellan sakområdena miljö och kulturmiljö har det gjorts en kulturhistorisk beskrivning av de 53 större vattenkraftverken som översiktligt avhandlar kraftverken, dess historia och kulturmiljövärden. Det ska utgöra ett underlag vid samråd och för vidare arbete gällande kulturvärden och dess känslighet/tålgighet vid eventuella åtgärder och påverkan.

Ett internt möte mellan miljö-, naturvårds- och kulturmiljöhandläggare har genomförts. Syftet med mötet var att lära om varandras roller, målsättningar och arbetsverktyg samt identifiera framgångsfaktorer då samarbetet mellan de olika sakområdena fungerat bra.

Fyra insatser kommer vi att arbeta vidare med under 2017;

- Rutin-/checklista för tvärsektoriell hantering av ärenden vattenärenden på Länsstyrelsen/natur/kulturmiljö. Rutinen klargör när och hur samråd ska ske och med vilka. Den berör i första hand verksamhetsområdena miljö, kultur, natur, men i viss mån landsbygdsutveckling och rätts.
- Samverkansforum/möten – Där vi träffas fyra gånger per år och diskuterar ärendekategorier, speciella större och/eller mer komplicerade ärenden, värderingsfrågor och målkonflikter.
- Fältsamråd/möten där vi utbyter erfarenheter och kunskaper i aktuella miljöer – en gång per år
- Gemensamma projekt. Dvs ambitionen att ge tid och utrymme för verksamhetsområdena att delta i varandras projekt för att ta fram kunskapsmaterial med värderingar.

Återrapportering regleringsbrev

1.21. Länsstyrelserna ska redovisa hur myndigheten strategiskt verkar för att uppnå de nationella kulturmiljömålen i samverkan med lokala och regionala aktörer. Samspelet avseende kommunala och regionala kulturmiljöunderlag, handlingsplaner och strategier, inklusive de regionala kulturplanerna, ska särskilt belysas.

Kulturmiljöarbetet på Länsstyrelsen handlar i stor utsträckning om att samverka med andra sektorer och aktörer. Det sker regelmässigt i såväl handläggning som i utvecklings- och tillgänglighetsarbetet. För denna samverkan spelar kulturmiljömålen en viktig roll, då målen är inkluderande och pekar på kulturmiljöernas betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Några viktiga områden som Länsstyrelsen i Dalarnas län i samverkan med andra aktörer arbetar med för att uppnå de nationella kulturmiljömålen anges nedan:

Bergslagssatsningen Kultur och Turism som är en 10-årig satsning med syfte att utveckla industrihistoriska besöksmål och omgivande lokala entreprenörer i Bergslagen. Satsningen sker genom medverkan från fem länsstyrelser och regionförbund och med EU-medel. Projektet drivs genom Intresseföreningen Bergslaget. Satsningen handlar om tillgänglighet och besöksnäringens utveckling och har i hög grad bäring på framförallt de tre första kulturmiljömålen. I Dalarna finns fem av de 14 besöksmål som satsningen arbetar med (Koppardalen, Husbyringen, Världsarvet Falun, Meken i Smedjebacken och Maskinhuset i Grängesberg samt även delar av Ekomuseum Bergslagen). Det konkreta utvecklingsarbetet sker i nära samarbete med lokala aktörer, kommuner och länsstyrelserna.

I dialog med länets kommuner pågår flera arbeten med att ta fram *nya kunskaper* som underlag för den fysiska planeringen och bygglovgivningen. Några exempel på det är den pågående länsövergripande inventeringen av modernismens byggnadsmiljöer i länet, riksintresseöversynen, omarronderingen samt den 2016 gjorda analysen av den tätortsnära historiska odlingsmarken inom Världsarvet Falun i samverkan med Falu kommuns kulturförvaltning. Analysen ingår i kommunens arbete med att ta fram en fördjupad översiktsplan över tätorten Falun.

Tidiga dialoger med kommunerna som är av stor vikt för att få förståelse och effekt för kulturmiljövården. De förutsätter ett ömsesidigt förtroende med en öppen diskussion om behov, förutsättningar och möjligheter. Trots att de medför en hel del arbete prioriterar länsstyrelsen dessa tidiga dialoger och i förlängningen spar de ofta tid vid senare samråd och granskning.

På framförallt flera kommuners initiativ har Länsstyrelsen deltagit i tidiga dialoger, t.ex. kring kulturhistoriska värden och stadsutveckling i Mora tätort, bostadsbebyggelse i Sundborn i Falun och Leksand, m.fl.

Diskussioner förs med flera kommuner om inriktning och även ekonomiskt stöd till framtående av nya *kommunala kulturmiljövårdsprogram*. Ännu har dock inget större arbete startats upp, men kan underlättas av regional kulturmiljöstrategi.

Länet saknar en kulturmiljöstrategi och handlingsplan och därför har arbetet med att ta fram en *regional kulturmiljöstrategi* påbörjats under 2016 som ska utarbetas under 2017. Strategiarbetet leds av Länsstyrelsen men utarbetas i samarbete med andra regionala aktörer, som Landstinget Dalarna, Dalarnas museum, Dalarnas Hembygdsförbund och Region Dalarna samt kommunerna. Utgångspunkten är de statliga kulturpolitiska och kulturmiljömålen, men också Dalastrategin - Dalarna 2020, Dalarnas kultur- och bildningsplan 2016-2018 (landstinget) samt kommunala styrdokument. Syftet är att skapa en verktygslåda med gemensamma utgångspunkter för en helhetssyn på landskapet, roller/arbetsätt, samordning och prioriteringar för kulturmiljöarbetet i länet, med fokus på kommunerna. Arbetet drivs genom en styr- och arbetsgrupp. Större seminarier runt om i länet ska arrangeras och strategin ska i början av 2018 skickas på remiss till alla ingående parter.

Arbetet med att förbättra *hänsynen för kulturmiljöer i skogsbruket* pågår på såväl regional som nationell nivå, genom samverkan med andra länsstyrelser, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och branschen. Det handlar om ensnig av lagtolkningar, anvisningar och rutiner på såväl myndighetsnivå som inom branschen, men också den nya e-tjänsten för bolag och skogsägare och utbildningsinsatser. I Dalarnas län har Länsstyrelsen arbetat brett med utbildningsinsatser för verksamma inom skogsbruket och rutiner för konkret hänsyn vid planering av och utförande av skogsbruksåtgärder.

På initiativ av sex kommuner runt Siljan har en *samverkansgrupp kring timmerhuskulturen* skapats. I gruppen ingår läns museet, Landstinget Dalarna och Länsstyrelsen. I landstingets kultur och bildningsplan 2016-2018 pekas särskilt arbetet med timmerhuskulturen ut som karaktäristisk och angelägen för länet. Inom samverkan har en behovsanalys och en kompetensinventering genomförts. Kontakter har tagits med Byggdialog Dalarna och timmerhusbyggarnas branschorgan och en workshop om modernt timmerbyggande har hållits med arkitekter i Stockholm i samband med att Rödfärgspriset delades ut. Därtill har en plattform tagits fram för hur parterna ska kunna arbeta för gemensamma informationsinsatser för att främja och tillgängliggöra timmerhuskulturen.

Ett sista exempel är det sedan år 2001 pågående arbetet med *Världsarvet Falun*. Det sker genom samverkan mellan de fyra huvudmännen Falu kommun, Länsstyrelsen, Stiftelsen Stora Kopparberg och Dalarnas museum, med Högskolan Dalarna, Visit Södra Dalarna AB och Världsarvet Faluns Vänförening som adjungerande parter. Samverkan koordineras genom ett Världsarvsråd, en verkställande arbetsgrupp samt en världsarvssamordnare. Samverkan handlar i stor utsträckning om att verka för och världsarvets unika historiska värden och betydelse för det framtida Falun beaktas och utvecklas genom informations- och utvecklingsinsatser för boende och besökande. En av de största utmaningarna för Världsarvsrådet är att försöka implementera värdena i den kommunala förvaltningen och att hålla kunskapen och medvetenheten levande hos faluborna.

Tabell 4.1

Länsfakta kulturmiljö	2016-12-31	2015-12-31	2014-12-31
Antal registrerade fornlämningar (exkl. marina) ¹⁾	8 206	8 005	7 908
Antal byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturmiljölagen ²⁾	84	81 ³⁾	81 ³⁾
Antal kyrkobyggnader enligt 4 kap. kulturmiljölagen	78	78	78
Riksintresseområden för kulturmiljövården, antal	129	129	129
Riksintresseområden för kulturmiljövården, yta (ha)	94 442	94 442	94 442
Kulturresevat, antal	2	2	2
Kulturresevat, yta (ha)	57	57	57
Andel av länets kommuner som har kulturmiljöprogram (%)	46%	46%	46%

Källa:

Fornlämningar – Fornminnesinformationssystemet (FMIS) (<http://www.raa.se/hitta-information/fornsok-fmis/yrkesanvandare/statistik-2016/>), Byggnadsminnen – Länsstyrelsens förteckning över länets byggnadsminnen, Kyrkobyggnader – Länsstyrelsens förteckning över länets kyrkobyggnader, Riksintresseområden – Länsstyrelsens GIS-skikt, Riksintressen kulturmiljövård, Kulturresevat – Länsstyrelsens GIS-skikt, Kulturresevat, Andel kommuner med kulturmiljöprogram - Miljömålsportalen, indikator ”Planering kulturmiljö”.

Kommentarer Tabell 4.1

¹⁾ Avser antal huvudobjekt. Ett huvudobjekt kan innehålla många lämningar. Under 2016 nyregistrerades 201 nya huvudobjekt.

²⁾ Under året har beslut om tre nya byggnadsminnen fattats.

³⁾ Antal byggnadsminnen har justerats för åren 2015 och 2014 i jämförelse med Årsredovisning 2015.

Tabell 4.2

Utbetalade bidrag för kulturmiljö, summa (tkr)	2016	2015	2014
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	896	1 527	1 251
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Riksantikvarieämbetet har gjort utbetalningen	11 980	11 115	12 421

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World, Riksantikvarieämbetets handläggarsystem
KÄLLA

Kommentarer Tabell 4.2

Länsstyrelsen har för 2016 lämnat bidrag för kunskapsunderlag med 2 122 tkr, vård 8 648 tkr, information/kommunikation 1 132 tkr, arkeologiska utredningar/undersökningar 57 tkr och konservering 20 tkr.

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 45*			
Årsarbetskrafter män	3,2	3,3	3,9
Årsarbetskrafter kvinnor	4,8	4,6	4,1
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,82	3,94	3,93
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	9 949	9 539	10 724
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	4,73	4,76	5,23
Antal ärenden, inkomna och upprättade	215	175	220
Antal beslutade ärenden	181	163	277
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	17	18	13
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	331	0

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antal årsarbetskrafter, verksamhetskostnader och antal ärenden är stort oförändrat jämfört med 2015.

Den förvaltningsfinansierade delen avser kostnader för löner och kompetensutveckling inom verksamhetsområdena tillsyn, uppföljning samt utveckling och upprätthållande av krisberedskap. Här ingår kostnader för tjänsteman i beredskap (TIB) vad gäller ersättning för dygnet-runt-jour, övningar och utbildning. De avser även kostnader för utbildning och övning av egen krisledningsorganisation. Andra verksamhetskostnader avser samverkan med regionala och kommunala aktörer för utveckling av räddningstjänst, kriskommunikations- och krisledningsförmåga.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Nordsam

Länsstyrelsen fortsätter arbetet inom samarbetet Nordsam (de sex nordligaste länsstyrelserna) för att stärka samhällets beredskap och förmåga att hantera kriser i Sveriges sex nordligaste län. Länsstyrelsernas krishanterings- och kriskommunikationsförmåga samt kapaciteten i det förebyggande arbetet har fortsatt stärkts under året genom övning och fortsatt utveckling av befintliga metoder, gemensamma rutiner och stöddokument samt framtagande av nya. Länsstyrelserna har under året bland annat tagit fram gemensamma stöddokument avseende uppföljning och granskning av kommunernas arbete med krisberedskap samt deltagit vid varandras tillsynsbesök enligt lagen om skydd mot olyckor i syfte att göra likvärdiga bedömningar och främja rättssäkerheten. Länsstyrelserna har även fortsatt att utveckla arbetet för att kunna förstärka och avlösa varandra vid kriser och samhällsstörningar.

Regional risk- och sårbarhetsanalys och åtgärdsplanering

Insatserna inom den regionala risk- och sårbarhetsanalysen, tillsammans med att inventera åtgärdsbehov som prioriteras och om möjligt planeras med tillförda resurser, har fortsatt att utvecklas under året. Denna utveckling har även bestått i att samordna åtgärdsområden med den fleråriga övningsplaneringen som beskrivs nedan. I årets risk- och sårbarhetsanalys har en

del av metodikutvecklingen legat inom definitioner av riskområdena för antagonistiskt angrepp samt i att systematisera hanteringen av information och åtgärdslistor som i ett informationssäkerhetsperspektiv bedömts som skyddsvärda.

Resultaten av insatserna är en presentation till Regeringen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap MSB av de riskområden som Länsstyrelsen i Dalarnas län anser behöver utvecklas nationellt inom antagonistiska angrepp. Utöver detta har insatserna resulterat i en intern och regional kunskapsuppbyggnad, avseende rutiner och metoder för att systematiskt hantera skyddsvärd information.

Övningsverksamhet

Under året har Länsstyrelsen i Dalarnas län genomfört ett flertal övningsinsatser. Dessa har varit bl.a. larmövningar för dammbrott och andra scenarier i samverkan med Nordsamhället, utbildning och övning av egen krisledningsorganisation, regional samverkansövning med alla krishanteringsaktörer och näringslivsaktörer omfattande kärnteknisk olycka och övningar i samverkan över landgräns med aktörer från Dalarnas, Värmlands län och från Hedmarks fylke i Norge.

Insatserna är en del i en flerårig nationellt förankrad regional övningsplan och har resulterat i en stärkt intern förmåga att hantera och leda kriser. Aktiviteterna har resulterat i en stärkt förmåga att externt samordna kommunala och regionala aktörer. Förmågan har även stärkts avseende att samverka över läns- och landgräns samt med nationella aktörer som MSB, Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndigheten SSM.

Regionala och nationella samverkanskonferenser

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under år 2016 deltagit i de veckovisa nationella samverkanskonferenserna anordnade av MSB och fortsatt leda och utveckla och de regionala samverkanskonferenserna varje vecka. Detta har gjorts genom att den regionala strategin med dess checklistor fortsatt tillämpats och varje veckas möten genomförts med användandet av de nationella systemen Rakel för radiokommunikation och systemet WIS för delande av information.

Insatsen har resulterat i stärkt förmåga att systematiskt och stabilt samverka och dela information vid kris. Denna förmåga har stärkts vid såväl Länsstyrelsen i Dalarnas län egen organisation för tjänsteman i beredskap TiB och samtliga regionala och kommunala och aktörer. Detta genom att aktörerna i den veckovisa återkommande mötesstrukturen får repetera rutiner, användandet av regionala checklistor och de nationella stödsystemen.

Civilt försvar

Länsstyrelsen i Dalarnas läns beredskapsfunktion har i samverkan med de regionala aktörerna i regionala krishanterings- och näringslivsrådet tagit fram ett första underlag på regionalt samhällsviktig verksamhet som behöver skyddas av Försvarsmakten och som inte heller får förstöras i eventuella försvarsåtgärder. Underlaget kan ha kopplingar till funktioner som behöver upprätthållas internt vid Länsstyrelsen vid höjd beredskap eller krig och tas därför med i den fortsatta planeringsprocessen. Kontakt har tagits med Rekryteringsmyndigheten angående listor över egen krigsplacerad personal i syfte att efter inventering påbörja ett arbete med krigsplacering av Länsstyrelsens personal.

Nationellt har Länsstyrelserna utöver forum för direkt samverkan med Försvarsmakten, några gemensamma arbetsgrupper där Länsstyrelsen i Dalarnas län ingår. Dessa grupper arbetar med att definiera uppdragen kring civilt försvars innebörd, omfattning och ambitionsnivå. I

arbetsgrupperna deltar bl.a. MSB, Försvarsmakten och representanter från samtliga länsstyrelser som bl.a. beredskapsdirektörer och rättschefer.

Insatserna har bl.a. resulterat i att Länsstyrelsen i Dalarnas läns beredskapsfunktion har tagit fram en intern åtgärdslista för åren 2017-2020 som omfattar det interna och externa arbetet med civilt försvar, med utgångspunkt från lagstiftning, instruktioner mm samt regeringens inriktning under året.

Resurssamordnande funktion räddningstjänst och regional räddningsledning

Under år 2016 har den resurssamordnande funktionen för räddningstjänst förvaltats i samverkan med länets räddningstjänster och presumtiva regionala räddningsledare. Uppstartsövningar har genomförts för funktionen, liksom deltagande i regional samverkansövning för kärnteknisk olycka.

Resultaten av insatserna är att instruktioner till funktionen har förfinats, ledningsstruktur förtydligats och bemanningens tillgång till och kunskap om stödsystem till funktionen kunnat följas upp och förbättrats. De viktigaste slutsatserna från detta arbete är att det måste bedrivas kontinuerligt, med engagemang samt på återkommande årsbasis för att bibehålla funktionens förmåga.

Räddningschefsnätverk, samverkan och vägledning LSO

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under året deltagit i och arrangerat delar av de nätverksträffar som räddningscheferna för länets 11 räddningstjänster genomfört. I träffarna delgavs erfarenheter från skarpa insatser mellan räddningstjänsterna. Utöver detta har samarbetsavtal samt samutnyttjande stämts av avseende räddningstjänsternas gemensamma resurser som regional stabsresurs, stabfordon med Unmanned Aerial System UAS. Länsstyrelsen i Dalarnas län har vid träffarna genomfört insatser av karaktären tillsynsvägledning och information kring status och rekommendationer avseende exempelvis kommunala handlingsprogram för skydd mot olyckor.

Resultaten avseende dessa insatser är att samverkan mellan länets räddningstjänster har stärkts och därigenom tryggheten för kommunernas invånare genom stärkta möjligheter att göra insatser och förstärka över kommungräns inom och utom länet. Tillsynsinsatserna har riktats mot en kommun som under flera år har haft bekymmer med massuppsägningar på hel och deltidskårer. Under året har vi haft endast ett ärende avseende överklagande av kommunal nämnds beslut enligt LSO.

Regional samverkan med näringslivsråd och krishanteringsråd

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under år 2016 genomfört flera samverkansmöten inom ramen för det regionala krishanteringsrådet och regionala näringslivsrådet för krishantering. Samverkan sker inom ramen för länets strategi för krishantering och har en tydlig koppling till de nationella grunderna för samverkan och ledning SOL.

Insatserna för samverkan i råden har utöver den samverkan som skett inom ramen för flyktingsituationen vintern 2016, skapat ökad förmåga till samverkan och samplanering avseende riskområden som antas öka i omfattning som exempelvis sociala risker och höjd beredskap eller krigsplanläggning.

Samverkan med kommuner, landstings krishanterare och kommunikatörer

Under året har Länsstyrelsen i Dalarnas län genomfört ett antal kunskapskonferenser med länets kommuner, landstings beredskapssamordnare och kriskommunikatörer samt introduktion i nationella grunderna för samverkan och ledning SOL.

Konferenserna och mötena har utöver erfarenhetsutbyte avseende skarpa händelser och stärkande av förmågan att hantera och utvärdera flyktingsituationen vintern 2016, bidragit till kommunernas arbete med att organisera egen krisorganisation, analysera sociala risker samt hantera kriskommunikationsfrågor.

Gränsräddningsrådet och utveckling av samverkan över landgräns

År 2016 har Länsstyrelsen i Dalarnas län fullföljt samordningsansvaret av det treåriga projektet Gränslös krishantering. Projektets insatser och den ordinarie samverkan i övrigt har genomförts mellan kommunala och regionala aktörer i Dalarnas, Värmlands län och Hedmarks fylke i Norge, i den anda avtalen i Nordred och Haga I och Haga II deklARATIONerna mellan de nordiska försvarsministrarna förespråkar.

Insatserna i projektet har stärkt förmågan hos aktörerna i gränsområdet att samverka via respektive radionät med Tetrastandard, systemen Nödnett i Norge och Rakel i Sverige, stärkt förmågan till gränslös utalarmering av blåljusaktörer över landgräns, stärkt förmågan att utbilda och introducera ny personal som ska tjänstgöra i gränsområdet samt skapat en samlad bild av de risker och sårbarheter som finns i området i de två länen och fylket.

Den samverkan som skett under året i den ordinarie verksamheten i gränsräddningsrådet, har stärkt kunskapsnivåerna hos aktörerna i länet avseende erfarenhetsåterföring från skarpa händelser, stärkt åtgärdsplanering för certifiering av personal vid insats över landgräns samt kvalitetssäkring av larmplaner mellan bl.a. kommunala räddningstjänster och sjukvårdsaktörer i de båda länderna.

Vägledning och uppföljning av kommuners krishanteringsförmåga

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under år 2016 följt upp länets 15 kommuner avseende kommunernas åtaganden enligt avtalet mellan SKL och staten genom MSB, inom området extraordinära händelser och höjd beredskap. Uppföljningen har genomförts enligt de anvisningar och vägledningar MSB rekommenderar och har föregåtts av vägledning till både kommunala sakkunniga och kommunala representanter i politisk ledning. Utöver vägledningen har utbildningar genomförts i 13 av 15 kommuner under år 2016, i form av workshops för att levandegöra kommunernas åtaganden vid krishändelser. De scenarier som använts vid dessa insatser har haft relation till klimatförändringar, klimatrelaterade händelser och länets samlade arbete med klimatanpassning.

Insatserna har lett till stärkt kunskap i kommunal ledning om kommunernas åtagande vid kriser och konsekvenser samt reflektion över åtgärdsbehov och samhällsplanering inför ett förändrat klimat.

Samverkan nationellt i SOGO, CBRNE och Rakel

Under år 2016 har Länsstyrelsen i Dalarnas län tillsammans med övriga länsstyrelser deltagit i samverkan med centrala aktörer och myndigheter som MSB, Lantmäteriet, SKL Sveriges kommuner och landsting samt Försvarsmakten. Samverkan har skett i Samverkansområdet Geografiskt områdesansvar, nationellt nätverk för farliga ämnen CBRNE samt utvecklingen av nationella riktlinjer för samverkan i radionätet Rakel.

Insatserna har lett till stärkt förmåga att planera för höjd beredskap och hantera svårare händelser genom kunskapsöverföring mellan aktörerna, förmedling av spetskunskap samt gemensamma mallar för samverkan och hur denna ska programmeras i radioterminaler.

Samordningsstab för flyktingsituationen

Under flyktingsituationen som började hösten 2015 skapade Länsstyrelsen i Dalarnas län en samordningsstab för att samverka om och genomföra de särskilda insatser som behövdes både från nationella och regionala aktörer. Staben fortsatte sitt arbete under vintern 2016 och lades senare under året i en lägre beredskap, där fokus under resten av året har varit att indikera och skapa lägesbilder avseende sociala risker och social oro. Staben fortsätter sitt arbete minst till april 2017. Metoder för samverkan och lägesbild har även utbytt i Nordsam och mellan samtliga länsstyrelser beredskapsfunktioner, även i en uppföljning efter att händelsernas intensitet planat ut under året.

Stabens arbete har resulterat i att regionala strategier för krishantering verifierats. Detta har gjorts genom att checklistor och metoder för lägesrapportering, samverkanskonferenser och lägesbildspresentation har tillämpats och förankrats ytterligare med regionala och kommunala aktörer. I Nordsam och mellan länsstyrelserna i landet har kunskapsnivån stärkts avseende samverkansrutiner, lägespresentation och metoder för indikering på sociala risker.

Social riskanalys

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2016 både haft ett regionalt arbete för indikering på sociala risker med metodutveckling kring detta. Utöver detta regionala initiativ har Länsstyrelsen i Dalarnas län ett nationellt regeringsuppdrag för att samordna metodtillämpning inom sociala risker, med fokus på rasism och våldsbejakande extremism. Se mer om detta under Länsstyrelseinstruktion 2 §.

Dessa insatser har, tillsammans med det regionala risk- och sårbarhetsarbetet som tidigare har nämnts, lett till att förmågan till riskanalys stärkts på kommunal och regional nivå genom att statistik och nya kunskaper om metodtillämpning uppdaterats och förmedlats regionalt. Nationellt har förmågan till riskanalys stärkts genom att metodutvecklingen påbörjats i ett nationellt sammanhang i samverkan med en bred krets där länsstyrelserna, Forum för levande historia, Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism, trossamfunden, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet med flera ingår.

Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 5*			
Årsarbetskrafter män	43,8	39,7	44,0
Årsarbetskrafter kvinnor	38,9	32,3	26,6
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	39,53	35,69	34,65
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	95 931	83 687	82 659
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	45,67	41,75	40,28
Antal ärenden, inkomna och upprättade	3 386	3 213	2 903
Antal beslutade ärenden	3 249	3 161	2 898
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	141	189	191
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	14 592	12 916	13 301
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 531, Prövning av vattenverksamhet ¹⁾	67		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 535, Tillsyn av vattenverksamhet ²⁾	72		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 551, Prövning av miljöfarlig verksamhet ³⁾		60	
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 562, Prövning av avfall och producentansvar ⁴⁾	68		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 566, Tillsyn av avfall och producentansvar ⁵⁾	70		

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 531 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 11 deltagande länsstyrelser är 65.

²⁾ Nöjdindex för verksamhet 535 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 70.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 551 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2015. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 12 deltagande länsstyrelser är 54.

⁴⁾ Nöjdindex för verksamhet 562 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 74.

⁵⁾ Nöjdindex för verksamhet 566 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 70.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antal anställda har ökat med cirka 11 årsarbeten jämfört med 2015. Länsstyrelsens ramanslag förstärktes 2016 för att möta den högre ambitionen i miljöarbetet med skydd av värdefull natur och sanering av förorenade områden. Det tillsammans med högre anslag inom 1:3 och 1:16 har gjort att länsstyrelsen har kunnat utöka antalet anställda både för handläggning och för förvaltningen av den skyddade naturen.

Som ett resultat av förstärkning syns att antalet beslut har ökat samt att ärenden äldre än 2 år har minskat.

Brukarundersökning

Verksamhet 562, Prövning av avfall och producentansvar

Resultatet från brukarundersökningen visar bra resultat avseende effektivitet och kompetens samt inom området webb. Avseende det operativa resultatet, vilket innefattar helhetsintryck, bemötande, information, vägledning och kommunikation, finns förbättringspotential vilket Länsstyrelsen löpande arbetar med.

Verksamhet 566, Tillsyn av avfall och producentansvar

Resultatet från brukarundersökningen visar bra resultat i bemötande och hög kompetens.

Vissa förbättringsmöjligheter finns på området webbsida och tillgänglighet per telefon, områden som Länsstyrelsen hela tiden försöker förbättra och utveckla.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Prövning, granskning och samråd utifrån naturvårdens frågor

Länsstyrelsens uppdrag att granska kommunernas planering av markanvändningen innebär omfattande arbetsinsatser för att naturvårdens intressen ska beaktas vid planering. Begreppet ekosystemtjänster har från naturvården tagits upp i ett seminarium med Länsstyrelsens planhandläggare.

Naturvårdens engagemang i prövningar av miljöfarliga verksamheter har fortsatt. Samverkan mellan Länsstyrelsens miljöenhet och naturvårdsenhet har ökat. Det gäller i vindkraft-, täkt-, gruv- och vattenverksamhetsärenden.

Ett annat specifikt uppdrag är att granska de strandskyddsdispenser som kommunerna beviljar. För Dalarnas del har cirka 450 dispenser hanterats 2016. 11% procent av dessa har tagits in för överprövning. Länsstyrelsen bedriver vägledningsarbete gentemot kommunerna. I december hölls en handläggartäff för länets kommuner där bland annat handläggarstöd, praxisdomar och diskussioner om svåra bedömningsfrågor i ärendehandläggning avhandlades. Även frågor om hur samverkan kan utvecklas mellan Länsstyrelsen och kommunerna, samt mellan kommunerna, togs upp till diskussion.

Under år 2016 har 19 ärenden avgjorts i domstol som berör strandskyddsdispenser där Länsstyrelsen ändrat eller upphävt kommunens beslut. I två fall har domstolen ändrat Länsstyrelsens beslut. Ett av dessa två är en dom från Mark- och miljööverdomstolen.

Sedan den 1 september 2014 har det funnits möjlighet att hos Länsstyrelsen ansöka om upphävande av strandskydd vid små sjöar och vattendrag. Under 2016 har Länsstyrelsen beslutat om upphävande av strandskydd i 20 fall och avslagit begäran om upphävande i 2 fall. En rutinbeskrivning över hur denna ärendetyp ska hanteras togs fram vid Länsstyrelsen i Dalarnas län i samband med att den nya lagstiftningen kom.

Tillsynsfrågor i relation till olika typer av områdesskydd har resulterat i 12 stycken åtalsanmälningar. Terrängkörning på barmark och snötäckt mark i skyddade områden som skett i strid mot föreskrifter utgör 50% av dessa anmälningar. Andra typer av överträdelser handlar om grävningar, byggnation och avverkning.

När det gäller det generella biotopskyddet och då speciellt arbetet med alléer har samarbetsrutinerna inom myndigheten förbättrats. Det handlar om hur Länsstyrelsen hanterar dessa frågor i gränssnittet mellan kulturmiljöfrågor och naturvård.

En informationsinsats har gjort inom terrängkörningsområdet genom utskick till länets jägare på statlig mark.

I enlighet med överenskommen arbetsmetodik i Älvdalsdelegationen (en utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2§) har ett möte hållits mellan rennäringsens företrädare och representanter för turismverksamheter i de nordligaste delarna av Älvdalens kommun. Frågan som mötet behandlade rörde en mångårig konfliktsituation mellan öppna skoterleder och renkalvning. Genom att de olika intressenterna bereddes möjlighet att träffas och tala om sina olika synpunkter har vi nu nått fram till en lösning som bägge parter ha sagt sig vara överens om. Ett tilläggsbeslut har tagits som innebär att skoterled stängs av tidigare än vad naturreservatsbeslutet reglerade. För att tillmötesgå turistverksamhet kommer en alternativ led att hållas öppen under längre tid.

Miljötillsyn

Länsstyrelsen ordnade i samverkan med kommuner i länet en handläggartäff för miljökontoren, med fokus på nedskräpning och tillsyn av byggavfall. Nedskräpningsärenden diskuteras i grupper. Frågor som avhandlades var till exempel hur nedskräpningsärenden hanteras, vad som kanske kan bli bättre och eventuellt behov av gemensamma riktlinjer. Träffen inbegrep en föreläsning om avfall som uppkommer vid byggen och hur tillsyn kan bedrivas gällande avfallshantering på byggarbetsplatser.

En samordnad vattenförvaltning

Det omfattande kunskapsunderlag som ligger till grund för Vattenmyndighetens åtgärdsprogram har publicerats på Länsstyrelsens hemsida. Syftet med insatsen är att synliggöra och på ett populärvetenskapligt sätt presentera de bedömningar och förslag till åtgärder som sammanställts inom vattenförvaltningen. Under 2016 har främst delarna som beskriver försurningsproblematiken och kalkningsverksamheten i Dalarnas län utvecklats. Länsstyrelsen har noterat ett stort intresse för kunskapsunderlaget från länets kommuner och kommer därför att fortsätta arbetet med att uppdatera och färdigställa materialet.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten och i samverkan med vattenkraftsbranschen och övriga berörda myndigheter inlett det nationella pilotprojektet *Hållbar vattenkraft i Dalälven*. Syftet är att ta fram en åtgärdsplan med de miljöåtgärder som ger störst miljönytta i förhållande till påverkan på elproduktion samtidigt som vattenkraftens reglerförmåga i elsystemet bibehålls och om möjligt utvecklas. Under 2016 har rapporter om Dalälvens vattenkraftssystem, större kraftverks kulturvärden och Dalälvens vattenanknutna naturvärden sammanställts. En metod har tagits fram för att belysa miljönytta genom att kvantifiera potentiella lek- och uppväxtområden för öring vid anläggande av fria vandringsvägar. Tolv större kraftverk har inventerats, dels för att ta fram en metod för att värdera miljöåtgärder vid kraftverk, och dels för att ta fram konkreta åtgärdsförslag. Även metodutveckling för att belysa behovet av förändrad årsflödesdynamik i Nedre Dalälven och värdera dess naturnytta och energipåverkan har påbörjats.

Det har etablerats en fördjupad samverkan mellan länsstyrelserna och vattenkraftsbranschen. Insatserna under året har resulterat i ökad kunskap hos både myndigheter och bransch om Dalälvens vattenkraftssystem och dess påverkan på älvens naturvärden. Länsstyrelserna har i samverkan med branschen utvecklat arbetsmetoder och modeller, som nationella exempel, för att värdera och prioritera energi-, natur- och kulturvärden.

Rapporten Organiska miljögifter i Dalarnas ytvatten har färdigställts. Den är en sammanställning av alla provtagningar och analyser av organiska miljögifter som genomförts i Dalarnas

län och utgör ett värdefullt kunskapsunderlag som kan komma till användning då myndigheter och verksamheter tar beslut om åtgärder för att minska utsläppen av kemikalier i miljön.

Rapporten Fiskar i Dalarna har färdigställts. Den är ett resultat av den samlade kunskap om fiskarter som finns i Dalarnas län utifrån både provfisken och kunskapsinhämtning från flertal fiskevårdsområdesföreningar i länet. Rapporten kommer att ligga till grund för det fortsatta gemensamma arbetet för en god fiskförvaltning.

Miljösamverkan Sverige

Projekt som bedrivits i nätverket under året:

- **Hantering av massor**
En vägledning har tagits fram för både länsstyrelser och kommuner att använda i samband med tillsyn av masshantering från bl.a. stora infrastrukturprojekt. Materialet innefattar även vägledning till verksamhetsutövare
- **Behovsutredning del 2**
En länsstyrelsegemensam modell för behovsutredning av tillsyn enligt miljöbalken har arbetats fram. Modellen svarar även upp mot redovisning enligt kap 10 § 4 fo om avgifter och prövning för tillsyn enligt miljöbalken.
- **En säkrare Sevesotillsyn**
Projektet har utifrån tidigare framtagna tillsynsstöd utarbetat sådana som harmoniserar med den nya lagstiftningen inom området (Seveso III) samt kompletterat med nya stöd för områden där sådana saknats.
- **Tillsyns och informationsprojekt ål - Ål together II**
Nu finns ett handläggarstöd som tydliggör olika myndigheters ansvarsområden när det gäller tillsyn av ål. Parallellt gjordes en informationskampanj riktad till allmänheten om hur du som enskild kan bidra till att skydda ålen.
- **Förvaltning av verksamhetsstöd**
Här har vi fokuserat på att utveckla praktiska lösningar för samarbetsytor på intranätet. Dessa ska användas för att effektivisera länsstyrelsernas gemensamma arbete inom i första hand tillsyn enligt miljöbalken.
- **Klimatanpassning i tillsyn**
Syftet är att minska de risker för föroreningsspredning som ett förändrat klimat kan leda till, genom en mer klimatanpassad tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden.
- **Tillsyn av industriutsläppsverksamheter i praktiken**
Projektet är inriktat på att uppdatera tidigare handläggarstöd samt att stötta länsstyrelsernas nationella samverkan inom området.
- **Stärkt grön tillsyn**
Projektet arbetar med att lyfta den gröna tillsynen inom områdesskydd och planerar för en nationell tillsynsinsats hösten 2017.

Från Dalarna har två handläggare medverkat i projektarbeten.

Miljösamverkan Sverige har under året även bjudit in till ett flertal webinarier.

Återrapportering regleringsbrev

51. Länsstyrelserna ska i årsredovisningarna för 2015 och 2016 redovisa hur de

a) integrerar arbetet med att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen i den övergripande verksamhetsplaneringen,

b) stödjer och stimulerar åtgärder i kommuner och näringsliv i länet, samt

använder de regionala åtgärdsprogrammen för att åstadkomma a) respektive b).

Återrapporteringskravet är en fördjupning inom ramen för den bredare redovisningen av länsstyrelsernas uppdrag inom miljö målssystemet enligt instruktionen.

Centralt för arbetet med regleringsbrevsuppdraget är styrdokumentet för Dalarnas miljö mål och det åtgärdsarbete som följer av dessa. Gällande styrdokument är dels Dalarnas miljö mål 2013, som huvudsakligen återger nationella mål av betydelse för Dalarna, och dels Åtgärdsprogram 2013-2016, som tagits fram och genomförs i bred regional samverkan. Därtill finns en intern plan för Länsstyrelsens arbete.

Integrering av miljö målen i Länsstyrelsens egen verksamhet

Länsstyrelsen har ett sammanhållet arbete med miljö mål och miljöledning, med gemensam intern samordningsgrupp. Samordningsgruppen, där samtliga enheter ingår är styrgrupp för miljö målsarbetet där Åtgärdsprogrammet för Dalarnas miljö mål är utgångspunkten.

Den årliga uppföljningen av åtgärdsprogrammet blir ett underlag till såväl årlig uppföljning av miljö målen, som till Länsstyrelsens verksamhetsplanering. Åtgärdernas genomförande följs sedan också upp i Länsstyrelsens ordinarie verksamhetsuppföljning. Styrdokumentet Dalarnas miljö mål utgör underlag vid utarbetande av andra mer detaljerade program, planer och strategier på miljö området, exempelvis tillsynsplaner.

Länsstyrelsen stödjer och stimulerar kommunernas och näringslivets arbete med miljö målen

Länsstyrelsen har många kontakter med, samt vägleder och stödjer, kommuner och näringsliv inom ett flertal sakområden. Det möjliggör en bred dialog kring samhällets hållbarhetsmål.

Åtgärdsprogrammet 2013-2016 är indelat så att sektorer/branscher och offentliga myndigheter lätt kan hitta "sina" åtgärder. Detta underlättar också Länsstyrelsens kommunikation, dialog och samverkan med berörda aktörer. Många kommuner använder Dalarnas miljö mål som underlag för sina kommunala program på miljö området.

Länsstyrelsen samordnar ett nätverk för kommunernas miljö målssamordnare. Under 2016 har ett arbete inletts för att förnya och utveckla detta nätverk som arena för dialog mellan kommunerna och med Länsstyrelsen i miljö strategiska frågor. Under året har Länsstyrelsen haft ett möte med det kommunala miljö chefsnätverket.

Ett signum för Dalarnas miljö målsarbete har sedan starten i början av 2000-talet varit att stödja och utveckla regional och mellankommunal samverkan och samhandling, ett behov som är särskilt uttalat i Dalarna med många små kommuner och många verksamhetsutövare.

Här nedan redovisas några av de samverkansaktiviteter med kommuner, näringsliv och andra som skett under året inom ramen för miljö målsarbetet. Därtill har ytterligare samverkan, där

miljömålen funnits med, skett inom ramen för flera andra av Länsstyrelsens verksamheter och uppdrag: inom tillsyn och prövning, vattenförvaltning, energi och klimat (Energiintelligent Dalarna), samhällsbyggnadsområdet, regional tillväxt och landsbygdsutveckling samt natur och grön infrastruktur. Dessa aktiviteter behandlas i andra delar av årsredovisningen. Uppföljning av nuvarande åtgärdsprogram och diskussion om nya miljömålsåtgärder har varit en återkommande fråga i Länsstyrelsens samverkan under året, se vidare under nästa rubrik.

Det regionala nätverket för hållbar konsumtion, som Länsstyrelsen och Dalarnas Bildningsförbund initierade 2015, har fortsatt under året. Nätverket har hållit flera möten som ägnats åt informations- och erfarenhetsutbyte samt planering av gemensamma aktiviteter. Huvudaktiviteten för nätverket har hittills varit att initiera seminarier i olika frågor inom hållbar konsumtion och då i samarbete med de som främst är verksamma inom frågan. Vid dessa seminarier kommuniceras aktuell kunskap, ges goda exempel på pågående arbete och diskuteras vad som kan göras mer i Dalarna. Under året var Nätverket medarrangör för två seminarier om mat och matsvinn och i samband med Dalarnas årliga energi- och klimatseminarium ordnade nätverket en workshop om lärande. Kommande teman som planeras är bl.a. handel och upphandling. Länsstyrelsen har också aktivt följt och kommunicerat de nya nationella initiativ som tagits inom området hållbar konsumtion under året.

Det länsstyrelsegemensamma projektet ”Hälsofrämjande processer som drivkraft för miljömål och hållbar utveckling”, med Dalarna och Västerbotten som pilotlän, har fortsatt under året och vid årsskiftet publiceras projektets vägledningar. Vid den nationella verkstaden för hållbara livsstilar i Göteborg i november (den årliga samlingen för FN 10 YFP) presenterades arbetet. Spridning av detta arbete i Dalarna kommer att ske kommande år och det ger också en möjlighet till nya möten mellan företrädare för folkhälsa och miljömål.

Byggdialog Dalarna är sedan ett par år en egen förening med över 100 medlemmar, såväl företag som kommuner. Länsstyrelsen har under året fortsatt att stödja och medverka i arbetet som bedrivs i ett tiotal arbetsgrupper. Länsstyrelsen har aktivt medverkat i temagrupperna för energi och samhällsplanering. I november samarrangerade Länsstyrelsen och Byggdialog Dalarna ett seminarium på temat ”Värdeskapande och hållbarhetsmål i Dalarnas samhällsbyggande”. Länsstyrelsen har också bidragit till och medverkat i Transportdialog Dalarna, en samverkan för hållbara transporter som hålls samman av Region Dalarna.

Kommunerna, främst genom Dala Avfall, och Länsstyrelsen samverkar i avfallsplaneringen. Man har gemensamma mål och åtgärder som respektive kommun utgår från i sin avfallsplan och som även ingår i Dalarnas miljömål. Varje år genomförs ett uppföljnings- och planeringsmöte. Under hösten har en revidering av den gemensamma avfallsplanen påbörjats där avfallsförebyggande åtgärder är en prioriterad fråga. Den regionala arbetsgrupp för avfallsförebyggande som bildades 2015, med företrädare från kommuner, Landstinget och Länsstyrelsen, är samtidigt ett stöd i arbetet med att få fram nya åtgärdsförslag. Länsstyrelsen har också under året fortsatt sin samverkan med Dala VA – kommunernas samverkansorgan för vatten och avlopp. Under 2016 har åtgärder för de kommande åren identifierats.

Under hösten ordnade Länsstyrelsen ett seminarium om tillämpning av ekosystemtjänster i ärendehandläggning och annan verksamhet för kommuner, statliga myndigheter verksamma i Dalarna med flera. Då kommunicerades den vägledning som RUS – Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet - tagit fram.

Nytt åtgärdsprogram för Dalarnas miljömål

Nuvarande åtgärdsprogram och interna plan löper ut 2016 och huvudfokus i arbetet under året har därför varit att påbörja framtagande av ett nytt åtgärdsprogram. Utifrån den projektplan som lades fast i mars har ett antal samråd påbörjats eller genomförts, ofta i anslutning till befintliga nätverk, uppdrag och processer. Åtgärder i det nuvarande programmet har följts upp en sista gång och identifieringen av nya möjliga åtgärder har påbörjats. Under 2017 fortsätter detta arbete.

Några tillkommande utgångspunkter för det nya åtgärdsprogrammet är:

- Dalarnas möjligheter och rådighet i åtgärdsarbetet ska analyseras ytterligare och en handfull åtgärder ska lyftas fram som särskilt prioriterade de kommande åren.
- Agenda 2030 och traditionella myndighetsstyrmedel ska lyftas fram tydligare.
- Kopplingen mellan Dalarnas miljömål och kommunernas styrdokument ska utvecklas.

Även Länsstyrelsens miljöledningsarbete och det interna arbetet med integrering av miljömålen ses över. Naturvårdsverkets pågående revidering av vägledningen för statliga myndigheters miljöledningsarbete samt metodutvecklingsarbete i RUS och länsstyrelsernas miljöledningsnätverk är en viktig del i arbetet. En översyn av Dalarnas miljömål påbörjades under hösten.

Återrapportering regleringsbrev

1.7. Länsstyrelserna i Dalarnas, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ska i samråd med Sametinget och samebyarna i respektive län arbeta med förvaltningsverktyget i syfte att upprätthålla en hållbar rennärning och en gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur. Arbetet med toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur bör ske i enlighet med regeringens proposition En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191, bet. 2013/14: MJU7, rskr. 2013/14:99). Länsstyrelserna ska redovisa hur arbetet med förvaltningsverktyget och riskmodellen fortskrider samt redovisa skadenivån för respektive sameby.

Länsstyrelsen i Dalarnas län ansvarar för arbetet med att ta fram ett förvaltningsverktyg för att nå toleransnivån om högst 10 % skador orsakade av stora rovdjur på ren i Idre nya sameby. Under 2016 har Länsstyrelsen, beviljat förebyggande skyddsjakt på sex björnar i samebyns kalvningsområde under kalvningens känsligaste tid. Beslutet var en följd av ett uppföljningsmöte där specifika lösningar diskuterades för att uppnå toleransnivåerna. Då inga siffror inkommit 2016 från samebyn på grund av det inte gick att utföra renräkningen redovisar Länsstyrelsen utfallet som var 2015. Enligt nuvarande verktyg uppgår skadorna, enligt Länsstyrelsen, till 7,8 %. Då har nationella siffror för kalvdödlighet och reproduktion använts. Idre nya sameby har använt siffror som de anser vara mer lokalt gällande, skadenivån hamnar då på drygt 18 %.

Under våren träffades Länsstyrelsen och samebyn för att ta fram en plan för att underlätta samarbetet. Länsstyrelsen har även deltagit i ett nationellt möte, anordnat av Naturvårdsverket och sametinget, där arbetet med att ta fram en ny beräkningsmodell redovisades. Målsättningen är att den nya beräkningsmodellen bättre ska fånga upp de individuella samebyarnas förutsättningar. Under hösten deltog Länsstyrelsen i det möte som samtliga länsstyrelser som jobbar med toleransnivåerna hade för att diskutera vidareutvecklingen av de kartor som tidigare använts i arbetet med att identifiera problemområden i samebyns olika renbetesområden. Vid mötet presenterades den nya beräkningsmodellen och det gavs en introduktion av funktionaliteterna.

Återrapportering regleringsbrev

1.16. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet privatfinansierade efterbehandlingar av förorenade områden och redovisa arbetet med att åtgärda förorenade områden med statliga bidrag. Uppdraget finansieras delvis av medel från anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Länsstyrelsen har i år besökt tre av länets miljökontor för dialog och vägledning kring aktuella frågor om förorenade områden i respektive kommun. Syftet är att Länsstyrelsen ska få en bättre bild av respektive kommuns förutsättning och på vilket sätt Länsstyrelsen kan stärka kompetensen hos kommunerna genom utbildningar och gemensamma projekt.

Länsstyrelsen genomför årligen, i samarbete med en av länets kommuner, en regional träff för alla länets miljöinspektörer som arbetar med förorenade områden. Länsstyrelsen informerar om aktuella frågor och kommunerna utbyter erfarenheter med varandra. I år anordnades träffen gemensamt med handläggartreff för miljöskydd. Länsstyrelsen bedömer att dessa träffar bidrar till ökad kunskap och regionala nätverk mellan miljöinspektörer som underlättar kontakter med kollegor som jobbar med samma frågor.

Under året har Länsstyrelsen i tillsynsvägledningen gentemot kommunerna lagt särskild kraft på att lyfta möjligheten med att sanera förorenad mark genom Naturvårdsverkets bidrag för bostadsbyggande. Bland annat har Länsstyrelsen tagit fram har en vägledning som stöd för kommunerna. För närvarande har flera kommuner visat intresse, varav några har påbörjat processen med ansökan. Länsstyrelsens förhoppning är att berörda kommuner inkommer med ansökningar under 2017.

Länsstyrelsen har i år, på uppdrag av Naturvårdsverket och i samarbete med sex länsstyrelser i Mellansverige, genomfört den så kallade Mälarläns-utbildningen. Det är årets största enskilda tillsynsvägledningsinsats inom området och riktas till både kommuner och länsstyrelser. Utvärderingar från tidigare år har visat att denna årliga träff är mycket uppskattad eftersom den ger kommunerna möjligheter att tillgodogöra sig det senaste inom området, inte minst juridik och ny praxis.

I år har Länsstyrelsen genomfört tillsynsbesök på åtta pågående A- och B anläggningar för att följa upp efterbehandlingsarbetet. Tillsynen genomfördes i huvudsak samordnat med den ordinarie miljöbalkstillsynen vilket bidrar till att stärka samarbetet inom tillsynsområdet. Riktade tillsynsinsatser för förorenade områden bidrar till att dessa frågor integreras i företagens övriga miljöarbete och att företagen jobbar vidare med att både undersöka, och vid behov genomföra, åtgärder.

Länsstyrelsen har under året tagit fram flera ansvarsutredningar för prioriterade objekt. Dessa utredningar är avgörande för att driva ärenden om undersökning och åtgärd. Nästa steg blir att initiera undersökningar respektive åtgärdsutredningar och åtgärder, antingen genom dialog med/föreläggande riktat till ansvarig verksamhet eller genom ansökan om statliga bidrag. I ett av fallen väntar Länsstyrelsen på att ansvarsutredningen först ska godkännas av Naturvårdsverket.

Länsstyrelsen bedömde under 2015 vem som är tillsynsansvarig, länsstyrelsen eller kommunen, för alla objekt i EBH-stödet. Under 2016 mottogs synpunkter från kommunerna och Länsstyrelsen har utifrån detta gjort en del revideringar. Länsstyrelsens ambition är att under

2017 skicka ut beslut rörande vem som är tillsynsmyndighet då en tydlig ansvarsfördelning är en förutsättning för att arbetet ska drivas framåt.

Länsstyrelsen bedömer att de genomförda och ovan redovisade insatserna i form av bland annat vägledning för kommunerna, fastställande av tillsynsansvar för alla objekt, ansvarsutredningar och egna operativa tillsynsinsatser i samverkan med den övriga miljötillsynen bidrar till att öka antalet privatfinansierade åtgärder.

Återrapportering regleringsbrev

1.17. Länsstyrelserna ska redovisa insatser som gjorts för att samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens politik avseende naturvård, biologisk mångfald, friluftsliv samt vilt och rovdjur. Redovisningen ska omfatta arbetet med områdesskydd, hur länsstyrelserna arbetat med att slutföra ärenden om naturreservat i syfte att minska ärendebalanserna samt insatser för artbevarande, åtgärdsprogram för hotade arter, friluftsliv, lokala naturvårdsprojekt samt vilt- och rovdjursförvaltning. Uppdraget finansieras delvis av medel från anslaget 1:16 Skydd av värdefull natur och anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Kunskapsunderlag om Dalarnas natur, miljöövervakning

Miljöövervakningens syfte, att beskriva status och följa utvecklingen av länets natur, är viktiga underlag i arbetet att fullfölja regeringens politik avseende naturvård. Under 2016 har arbetet fortsatt i enlighet med fastställt sexårigt miljöövervakningsprogram.

Sedan 1998 har årliga fågelinventeringar utförts i hela Sverige, i regi av Lunds universitet, de så kallade standarddrutterna (fågeltaxeringen). Inventeringen i Dalarna utförs i första hand av lokala ornitologer från Dalarnas ornitologiska förening, som varje år tar på sig arbetet med att inventera en eller flera standarddrutts med samma metodik. Resultaten från dessa inventeringar i Dalarna har nu sammanställts i rapporten ”Hur går det för fåglarna i Dalarna? Den ger en bild av de regionala förändringarna i miljön och det går att se trender i hur några miljömålsindikatorer utvecklas. Dessutom kan vi se hur fågelfaunan, av cirka 100 vanliga arter, utvecklas i länet. Vilka arter ökar, vilka minskar och vilka arter har en stabil utveckling? I rapporten kan vi också se hur fåglarna i Dalarna utvecklas i jämförelse med landet som helhet.

Ytterligare en rapport, ”Fjällfågelinventering i Dalarna 2006-2015”, har publicerats. Sveriges sydligaste fjällområden som ligger i dalafjällen anses vara stadda under snabba klimatbetingade förändringar. Sammansättningen av fågelarter kan lokalt ändras mycket snabbt om livsmiljöerna förändras. I Dalarna har dessa inventeringar inte visat att några fågelartsförändringar skett under studietiden. En tolkning kan vara att en förändring redan skett innan inventeringarna startade. Fortsatt övervakning i enlighet med vald metod fortsätter. Som sydligt fjällområde är studieområdet mycket intressant. När det gäller klimatstudier så pågår även en undersökning om snölegor i dalafjällen. Det är ett samarbete med Göteborgsuniversitet.

Under 2016 har inventering utförts inom myrfågelinventeringen. Projektet är ett samarbete med Dalarnas ornitologiska förening. Under året har totalt 25 myrar inventerats och med tidigare år har således 57 myrar inventerats. En sammanställning av resultat från inventeringen har gjorts av Ulf Kolmodin i Fåglar i Dalarna 49.

En rapport som härrör från analyser som utförs nationellt och behandlar vegetationsförändringar i våtmarker har publicerats under året: ”Kartering av vegetation på öppna myrar i Da-

larna och Gävleborg”. I denna studie presenteras en metodik för hur man med satellitbildsanalys kan producera vegetationskartor för länens öppna våtmarker.

Uppföljning av skyddad natur

I fjällområden i länet och i skyddade områden har en andra omgång av inventeringen av fjällfaunan skett. Undersökningarna gjordes för att vi ska få data på vilka arter som finns av däggdjur (förutom små gnagare) och hönsfågel samt att kunna uppskatta förändringar i artförekomsterna. Resultaten visade olika antal spår och arter på olika delar av fjället, vilket till dels beror på hur öppen terrängen är. Älg, hare, ripa och mård är de dominerande spårobservationerna. Järvspår hittades under inventeringen av en rutt.

Under 2016 besöktes några möjliga häckplatser för de stora falkarna för att se om eventuella häckningar kunde observeras. Spaning och observationer genomfördes från lämpliga observationsplatser i närheten av branter i fjällområdet. Liksom förra året kunde inga häckningar observeras under spaningsinsatserna.

Ripinventeringar görs årligen i Fulufjället, Härjehåga och vid Lövåsen. Inventeringar ger länet tillgång till långa dataserier av ripinventeringar, en inventeringsserie är över 60 år. Generellt var riptillgången god i år, något bättre än fjolåret och föryngringen verkar ha varit hyfsat god.

I fem Natura2000-områden inventerades gräsmarker i enlighet med manual för obligatorisk uppföljning.

I samband med naturvårdsbränning i Hästingsflottens naturreservat har inventering av brandgynnad fauna utförts. Arter har samlats in i fällor och under direktsök efter branden.

Artskydds- och åtgärdsarbete för hotade arter

Inom artskyddet har fortsatt arbete utförts med att utveckla rutinerna mellan Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Ett flertal ärenden har även hanterats. Det nationella arbete som bedrivits har under året gett de bägge myndigheterna en rutin för handläggningarna och i Dalarnas län har denna nu implementerats. Vidare har ett förslag till regional artlista gällande listade arters gynnsamma bevarandestatus tagits fram och under början av nästa år kommer den att vara föremål för en remissomgång. Länets regionala samrådsgrupp för naturvård kommer att vara en viktig remissinstans.

Med erhållna medel från WWF (innovativ naturvård) har ett projekt som rör ängsskötsel utförts under året. Inom projektet har sex unga entreprenörer utbildats i ängsskötsel, det vill säga slåtter-, trädskötsel samt i höhantering. Samtidigt har slåtter och trädvård utförts på minst 19 värdefulla ängar (värdefulla med avseende på förekomst av exklusiva växter, träd och svampar). Genom kontakter med markägare och brukare samt i media har kunskap spridits om ängsskötsel.

Inom pågående åtgärdsprogramarbete för hävdberoende arter, svampar i ängsmarker, fältgentiana, hotade låsbräkenarter har inventeringar utförts. Nu återstår att utvärdera populationsutvecklingarna hos de inventerade arterna och jämföra dessa mot tidigare inventeringars resultat samt att se utvecklingen i förhållande till hävdstatus.

En större inventering av äldre kända brandfält har upphandlats av ÅGP-gruppen och inventeringarna kommer att initieras 2017.

Övervakning av vädtnätfjäril har utförts inom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter. Fjärilsinventeringarna har skett parallellt med biogeografisk uppföljning av fjärilar och då inkluderas även brun gräsfjäril.

Fotodokumentation och populationsuppskattning av länets enda lokal för stiftärrslav har skett i Öjsberget under året.

Andra arter som inventerats är klådris, mosippa och smällvedel.

Åtgärder har vidtagits för att gynna länets förekomst av sandödlor. Vid årets ”invasionsartade” förekomster av vitryggig hackspett gjordes inventeringar och diskussioner fördes om lämpliga åtgärder att göra för att gynna arten.

En rapport har också publicerats som redovisar länets mångåriga arbete med fjälltaggsvampar. Inom Natura2000 området Limsjön i Leksands kommun har åtgärder blivit utförda för att minska invasionen av vattenaloe. En art vars utbredning är ett hot mot de ÅGP-arter av kran-salger som är noterade i vattenmiljön.

Områdesskydd

Under året har 12 nya naturreservats bildats, ett beslut reviderats och ett annat utökats. Det är en ökning med sju stycken jämfört med föregående år. Antalet kunde vara högre om inte remissinstanser önskat förlängda yttrandetider. Detta innebär att flera beslut kommer att kunna fattas tidigt på året 2017. Ökningen är möjlig tack vare ett ökat anslag samt att Länsstyrelsen har prioriterat arbetet med att fatta beslut. Ärendebalanserna kommer dock att vara fortsatt höga utifrån att nya ärenden upprättats, inte minst beroende på att ESAB ersatta områden nu blivit nya ärenden i diariet. Denna ökning beror på att Natura2000 områden som inte har haft ett reservatsskydd nu, i och med bytesmarksaffären (ESAB), har markåtkomsten löst och beslutbildande kan starta.

Propåerna om att bilda områdesskydd i länet är många. De kommer såväl från enskilda markägare till områden med naturvärden som från ideell naturvård. Länsstyrelsen i Dalarnas län egen kunskap om områden med höga naturvärden är också omfattande och ett hårt prioriteringsarbete sker vid val av områden. Länsstyrelsen i Dalarnas län följer strategin för formellt skydd som fastställdes 2006. Avverkningsanmälningar som rör områden där Länsstyrelsen i Dalarnas län har kännedom att naturvårdsintressanta miljöer finns, kommer regelbundet in från Skogsstyrelsen för yttrande. Det ger ett tillfälle att förmedla kunskap om arter och livsmiljöer i området. I några fall leder dessa avverkningsanmälningar till att områdesskydd initieras. I år har ärenden som når Länsstyrelsen haft sin grund i förekomst av hotade arter (jmf avsnitt som beskriver arbetet med hotade arter).

Länet har många områden där naturreservatsbildning är pågående. Ägostrukturen i länet gör att ett stort antal markägare berörs av förhandlingsarbete vilket bidrar till att förhandlingsarbetet sker över lång tid. På grund av detta råder stor restriktivitet innan nya områdesskyddsprojekt startar i länet. Länsstyrelsen ser detta som ett bekymmer på grund av att naturskogsartad skog minskar och att det uppstår stora avstånd mellan dessa miljöer. Avstånd som är negativt för att långsiktigt kunna bevara hotade arter.

Under året har länsstyrelserna och Skogsstyrelsen uppdraget att verka för kompletterande metoder i områdesskyddet. Det innebär att myndigheterna ska informera markägarna om att de själva kan lämna in intresseanmälningar om områdesskydd. Arbetet startade sista halvåret 2015. Information har riktats till markägare i en del av Avesta. Inom deras marker har Läns-

styrelsen med hjälp av flygbildstolkning identifierat höga lövskogsandelar. Syftet med kontakterna är att intressera dessa markägare för att bevara och gynna lövträdens utveckling och få dem intresserade av att överväga områdesskydd. Några ansökningar har även inkommit från andra områden i länet. Av dessa är några överlämnade till Skogsstyrelsen medan fem stycken utreds för vidare hantering inom Länsstyrelsen

Inom uppdraget att arbeta med EU:s nätverk av skyddad natur har revidering av befintliga bevarandeplaner utförts. I några fall har en uppdaterad bevarandeplan arbetats in i nya reservatsbeslut/skötselplaner. Under 2015 togs bevarandeplaner fram för de Natura2000 områden i länet som saknat sådana. Remisstiden var dock inte avslutad under 2015 varför planerna blev fastställda av länsstyrelsen under 2016.

Under året har ett nytt beslut tagits för Drevfjällets naturreservat i Älvdalens kommun. Revideringsarbetet har försiggått under flera år och i form av ett pilotprojekt. Syftet med projektet var att öka den lokala delaktigheten i det statliga naturvårdsarbetet. En strävan som nu i fortsättningen tar sin form i Älvdalsdelegationen. Se vidare om delegation under återrapportering länsstyrelseinstruktion 2 §.

För naturreservatet Tandövala har en ny skötselplan fastställts. Skälet var att önskemål framförts om att jakt på småvilt inom reservatet skulle upplåtas. Reservatets föreskrifter förbjuder inte jakten. I den gamla skötselplanen angavs att sådan jakt inte skulle upplåtas. I den nya skötselplanen beskrivs att denna jakt ska upplåtas under en period av 10 år. Under denna tid ska uppföljning av hönsfågelstammen följas för att undersöka hur en upptagen jakt påverkar fågelpopulationerna.

Information och dialog

För att naturvårdsfrågorna ska få genomslag i länet är det viktigt med god och lättillgänglig information samt goda kontakter med allmänhet och verksamhetsutövare. För länet har vi en samrådsgrupp för naturvårdsfrågor, den är benämnd Dalarnas naturvårdsråd. Under året har rådet bland annat engagerats när det gällde att komma med synpunkter på länets arbete med grön infrastruktur.

Arbetet med en vägledning för volontärer i skyddad natur har fortsatt under året. Vägledning inriktas i huvudsak på ledvårdar i snöskoterföreningar men kommer också att ha mer allmän tillämpning. Möte med berörda skoterklubbar har genomförts.

Sedan flera år tillbaka pågår ett dialogarbete med aktörer runt om i länet. En ny form av samverkan som vuxit fram och trätt i kraft under 2016 är Älvdalsdelegationen, mer om denna finns under återrapportering av länsstyrelseinstruktion 2§. Regelbundna samverkansmöten hålls med Bergvik Skog AB. Syftet är att föra samtal om kända värdekärnor inom bolagets markinnehav. Ett arbete som möjliggör samverkansinsatser mellan skogsnäringen och statlig naturvård.

Två reservatsinvigningar har genomförts under året. Bägge har varit i bildade naturreservat i Älvdalens kommun. De har varit välbesökta och bidrar till att göra länets skyddade natur känd.

Skador från stora fåglar

Då stora betande fåglar har ökat i länet under senaste åren har även skadorna på lantbruket ökat. Därför har Länsstyrelsen under 2016 förstärkt det förebyggande arbetet ytterligare.

Under 2016 har Länsstyrelsen i samråd med lantbrukare utsett två fågelkonsulenter i Västerdalarna. De har utbildats och arbetar med att stödja lantbrukare med att förebygga skador på gröda på främst potatis som attraherar tranor till det området. Dialog är viktigt och Länsstyrelsen arbetar kontinuerligt med arbetsgruppen i Hovranområdet i Hedemora kommun och dessutom har möten med lantbrukare för att följa upp och förbättra arbetet. När det gäller skador från stora betande fåglar (tranor, svanar och gäss) har arbetet handlat om dialog och förebyggande åtgärder. Inga skyddsjaktsansökningar på trana har inkommit under året.

Lokala naturvårdsprojekt

Intresset att ansöka om medel till lokala naturvårdsprojekt (LONA) har fördubblats under de senaste tre åren. För 2016 inkom 20 ansökningar, varav 18 beviljades. Med en stadigare prognos av tilldelning av medel har kommunerna ansökt mer och bredare än tidigare. Medlen når nu alla kommuner i länet, vilket vi haft som mål att uppnå. Länsstyrelsen har lyft fram viktiga arbetsområden som vi prioriterar i ansökningarna. Dessa är grön infrastruktur, områdesskydd och friluftsliv kopplande till friluftslivsmålen. För 2017 års omgång har det inkommit 22 ansökningar. Vi ser att det är många kommuner som ansöker och att många av projekten berör våra prioriteringsområden.

Friluftslivsuppdraget

Under året har 13 av 15 av länets kommuner besökts och intervjuats om vad de gör inom ramen för de 10 friluftslivsmålen. Intervjuerna har resulterat i att kommunerna fått upp ögonen för detta uppdrag, och hittat nya samarbeten internt. Underlaget visar vad kommunerna och tycker är viktigast att prioritera inom uppdraget och sammanställningen kommer ligga till grund för en plan för Länsstyrelsens arbete med friluftsliv i Dalarna framöver.

Under året har även bland annat en tillgänglighetsutbildning genomförts vid tre olika tillfällen tillsammans med handikapporganisationerna med deltagare från Länsstyrelsens naturvårdsenhet samt anställda vid länets kommuner.

Länsstyrelsen har påbörjat utvecklingen av en plattform för naturturism tillsammans med bland annat Region Dalarna och markägarorganisationer.

Skötsel och förvaltning av skyddade områden

Länsstyrelsen förvaltar över 300 statliga naturreservat och Natura 2000-områden, två nationalparker, nio fågelskyddsområden och 140 naturminnen. Vi ansvarar också för länets två naturrum samt för de statliga fjällederna i Dalarna. Skötsel och förvaltning sker enligt de föreskrifter och den skötselplan som gäller för varje enskilt skyddat område. Vi har två huvudsakliga mål: god tillgänglighet för allmänheten/friluftsliv i skyddad natur samt att gynna och upprätthålla ett rikt växt- och djurliv. Preciserade målsättningar och åtgärder för arbetet beskrivs i Värna Vårda Visa – ett program för att förvalta och använda naturskyddade områden i Dalarnas län. I programmet beskrivs 45 åtgärder för 2013-2017.

Skötsel och förvaltning sker genom eget arbete och uppdrag. Skötseluppdrag ges genom offentlig upphandling och avtal. Under 2016 upphandlade vi tjänster för skötsel av skyddad natur, statliga fjälleder och naturum för drygt 8 miljoner kronor, framför allt från lokala och regionala företag och till en mindre del från föreningar. En målsättning i Värna Vårda Visa är att skötseluppdrag helst ska regleras i fleråriga avtal. Vi tecknade 18 nya fleråriga avtal under 2016. Totalt hade vi 52 fleråriga avtal om skötsel i skyddade naturområden vid utgången av 2016. Anslagen finansierade också motsvarande 15 heltidstjänster i vår egen förvaltningsorganisation på Länsstyrelsen.

Stora utgiftsposter är exempelvis löpande och periodiskt underhåll av friluftsanordningar och Naturvårdsverkets byggnader, skötsel av naturtyper som ängs- och hagmarker samt gränsutmärkning av nya naturreservat. Underhåll av leder är ett omfattande arbete, och under 2016 utfördes underhåll längs drygt 20 mil sommarleder och vinterleder.

Länsstyrelsen förvaltar Fulufjällets nationalpark med Njupeskärs vattenfall som anses vara Sveriges högst fritt fallande vattenfall. Det är ett välbesökt mål framför allt under sommaren. I Njupeskärsområdet, som är huvudentré för nationalparken ligger Njupeskärsserveringen och naturum Fulufjället. Restaurangverksamheten arrenderar Länsstyrelsen ut. Naturum driver vi själva. Under 2016 har fokus legat på att tillgängliggöra området för människor med funktionshinder och första etappen är nu klar. En spångad och grusad led finns nu tillsammans med en ny målplats där ett vindskydd, grillplats, bord och bänkar samt en toalett anlagts. I arbetet har Länsstyrelsen involverat handikapporganisationer som varit på plats för att kvalitetssäkra vårt arbete. Vi tror att fler människor nu får chansen att ta del av nationalparken. Vi planerar vidare för nästa etapp för ytterligare tillgänglighet. I Säterdalens naturreservat har arbetet med att tillgängliggöra området också fortsatt och nu finns en ny led samt målplats med vindskydd, eldplats och bänkar på plats.

Länsstyrelsen har i uppdrag att förvalta Naturvårdsverkets fastigheter. Uppdraget omfattar både juridisk och teknisk fastighetsförvaltning. Under 2016 fortsatte vi vår översyn av upplåtelseavtal på Naturvårdsverkets mark. Vi hanterar totalt 124 arrende- och hyresavtal varav elva nytecknades under året. Vi tecknade även elva nya jaktupplåtelseavtal och hanterar totalt 228 sådana avtal på Naturvårdsverkets mark i naturreservat och nationalpark.

Utöver det tecknades 26 tilläggsavtal avseende björnjakt samt ändrades villkoren i cirka 90 jaktupplåtelseavtal så att de överensstämmer med reservatsföreskrifterna.

Vi har ett avtal om upplåtelse av fiskerätt.

Efter de 128 genomförda brandskyddskontrollerna 2015, så har vi 2016 börjat åtgärda de brister som fanns. Ett fåtal objekt har avvecklats eller stängts för allmänheten. 26 objekt har åtgärdats och är nu godkända. Utvärdering och planering för kvarvarande objekt har påbörjats.

Våra naturum- Naturum Dalarna (Siljansnäs) och Naturum Fulufjället har under året underhållits och förbättrats vad gäller byggnaderna. I Siljansnäs så har det byggts om för att få både bättre kök och bättre personalutrymmen i anslutning till entrén. Ett flertal möten har genomförts kring frågan om att riva det gamla utsiktstornet i Siljansnäs och bygga ett nytt. Arbetet med att dra fram fiber har påbörjats för bägge anläggningarna. I Fulufjället har arbetet med en ny reningsanläggning fortsatt. I Långfjällets naturreservat vid Hävlingestugorna har ett nytt båthus färdigställts som rymmer våra uthyrningsbåtar, kanoter, paddlar med mera.

Insatser för skötsel och restaurering av naturtyper i skyddad natur i Dalarnas län skedde 2016 framför allt i ängs- och hagmarker och brandpräglade barrskogar. Ängs- och hagmarker är viktiga både för biologisk mångfald och för att bevara det öppna kulturlandskapet. I länet finns 49 statliga naturreservat, Natura 2000 områden och biotopskydd med dessa miljöer. Under 2016 har Länsstyrelsen ansvarat för hela eller delar av skötseln på 70 hektar slätterängar, 257 hektar betesmarker samt 3 fåbodar med bete. Skötseln utförs av aktivt lantbrukande markägare såväl som av entreprenörer och egen personal. Vi verkar för att miljöersättningar används i så hög grad som möjligt för att finansiera skötseln av dessa marker. Under 2016 ökade antalet områden med miljöersättningar från 36 till 42 av de 49 områdena.

Sedan många år har Länsstyrelsen utvecklat en egen organisation för naturvårdsbränningar. Sådana bränningar görs för att återskapa skogliga strukturer och livsmiljöer i skogsekosystem och gräsmarker. EU Life+ projektet Life Taiga har under året fortsatt. Fjorton länsstyrelser medverkar och projektet startade 2015. Bränningarna gynnar växt- och djurliv som utan skogsbrand har svårt att etablera sig, både på kort och lång sikt. Under 2016 genomfördes en naturvårdsbränning med bra resultat. Resultaten har redovisats i uppföljningsrapport. I projektet så ska även sandblottor restaureras fram i tre områden, ofta i anslutning till naturvårdsbränning. Ett av dessa områden, Haftahedarna, har restaurerats under 2016. Planering inför och information kring naturvårdsbränningar har också genomförts inom projektet.

För att allmänheten ska hitta ut och förstå vad vi skyddat så jobbar vi med att ta fram olika slags informationsmaterial. Vi har tagit fram nya informationsskyltar för 24 naturreservat och ytterligare 28 är påbörjade. För de naturreservat som har mest besökare har vi tagit fram sex färgfoldrar, och påbörjat ytterligare tio. Under året har dessutom två invigningar av naturreservat genomförts. Den ena var fyra naturreservat i Älvdalen som invigdes (Veksjömyr, Trollvasslan, Tvärhugget och Grönsåsen), den andra var en nyinvigning av Hykjebergets naturreservat som utökats. Vid den senare invigdes och överlämnades även den stenbänk som prinsparet fick i bröllopsgåva.

Gränsmarkering av naturreservat är ett ständigt pågående arbete. 2016 har vi påbörjat utmärkning av drygt 9,5 mil gränser för nya naturreservat och vi har underhållit drygt 4,5 mil gamla gränsutmärkningar.

Under 2016 har revideringen av standarden för de statliga fjällederna påbörjats. Naturvårdsverket har varit på plats i Idre och en genomgång gjordes för Dalarnas områden. Den nya skyltstandarden genererade ett omfattande planeringsarbete och ca 300 nya vägvisningsskyltar har satts upp.

Tillsyn

Tillsyn på skoter genomfördes vid totalt 16 tillfällen. Tre av dem var tillsammans med polis och tull. Fyra åtalsanmälningar gjordes, två i Lillådalens NR, en i Fulufjällets NP och en i Långfjällets NR. Samtliga ledde till dagsböter. Tillsyn på fiske genomfördes fem gånger i Fulufjället och 20 gånger i Långfjället.

Rovdjursförvaltning generellt

Länsstyrelsen och viltförvaltningsdelegationen i Dalarna och har genomfört fyra möten där beslut om viltförvaltning tagits. Utöver dessa möten har två utbildningsdagar anordnats, dels en angående roller, ansvar och uppdrag för ledamöterna och dels en angående allmän kunskap om rovdjurspolitiken, juridik och biologi. Utöver det har en utedag med fokus på älgförvaltning och älgbetesskador anordnas för samtliga ledamöter.

Länsstyrelsen har beslutat om licensjakt på björn i maj, licensjakt på varg i oktober samt licensjakt på lodjur i december. Besluten har föregåtts av omfattande samråd med viltförvaltningsdelegationen i Dalarnas län samt samverkan i mellersta förvaltningsområdet (Dalarna, Värmland, Örebro, Västmanland, Västra Götaland, Stockholm, Uppsala och Gävleborg).

Länsstyrelsens personal har deltagit vid flertal möten med olika intressegrupper och berörda i länet. Bland annat har licensjakt på björn och varg diskuterats med berörda jägare och allmänhet. Personalen har även anordnat informationskvällar om rovdjur och inventeringar riktade till allmänhet och skolor. Naturskyddsföreningen, rovdjursföreningen, jägarnas riksförbund, jägareförbundet, LRF samt skogsägarorganisationer har inbjudits till dialogmöten rörande viltförvaltning inkl. rovdjursförvaltning. Länsstyrelsen har även inbjudit Idre sameby

och Älvdalens kommun till dialog runt frågor som berör renskötsel, samerna som minoritet, rovdjur och annat. Länsstyrelsen har även deltagit i myndighetssamverkan med polis och miljöåklagare under året.

Utöver handläggarnas möten har naturbevakarna deltagit i två möten med Jägarförbundets rovdjursansvariga, ett möte med allmänheten, ett informationsmöte angående licensjakt på varg om vargjakten. Dessutom har naturbevakare inbjudits till fem möten med älgjägare för att informera om lokala förutsättningar vad gäller rovdjursförekomst. Utöver det har fältpersonalen deltagit i en jakt- och fritidsmässa, två jägarcaféer samt en föreläsningskväll på en fritidsbutik med temat rovdjur.

Länsstyrelsen har anordnat ett informationsmöte i Långshyttan till följd av att nyetablerade vargar skapade oro i området, mötet hölls i samarbete med viltskadecenter. Under hösten träffade Länsstyrelsen även brukare i södra Dalarna (Hovran) med anledning av att de var oroad av vargförekomst i området, de efterfrågade en sårbarhetsanalys över området där kostnader och påverkan av varg lokalt skulle kartläggas. Länsstyrelsen har efter kontakt med Naturvårdsverket tagit fram en projektbeskrivning baserat på myndighetens dialog med brukarna.

Rovdjursinventering

I enlighet med kriterier för rovdjursinventering fastställs varg-, lodjur- och järvförekomst samt lyckade häckningar av kungsörn. Inventeringssäsongen pågår mellan 1 oktober och 31 mars årligen.

Varg

Antalet länsegna familjegrupper (minst tre vargar) uppgick till fem revir. Sju revir med familjegrupper delades med andra län. Antalet länsegna revirmarkerande par (två vargar) var sju och antalet som delades med andra län var tre. Vid inventeringen av varg 2016 konstaterades sex föryngringar (d.v.s. valpkullar födda 2015) i revir som ligger helt inom länet samt föryngring i sju revir som delvis berör Dalarnas län. Resultatet är samma antal som 2009, 2010 och 2013. Antalet föryngringar i revir inom länet var högre 2012 (8) och 2014 (7).

I ett av de fastställda reviren har en invandrad rysk varg etablerat sig, det så kallade Tunturi-reviret, Länsstyrelsen har även konstaterat föryngring i reviret. Omfattande arbete har lagts ner i detta område för att säkerställa att dessa individer ges möjlighet att reproducera sig och öka den gynnsamma bevarande statusen regionalt och nationellt.

Utöver de sex vargar som fälldes under licensjakt och de två som fälldes vid skyddsjakt döddes varg vid en trafikolycka, en hittades död sannolikt dödad av andra vargar och en hittades nedsänkt i ett vattendrag, de två sistnämnda utreds av polisen.

Lodjur

Inventeringen av lodjursföryngringar resulterade i nio föryngringar som bedöms röra sig helt inom länets gränser och fyra föryngringar som delvis berörde länet. Lodjursstammen har därmed ökat något sedan föregående år och bedöms vara på väg upp.

Järv

Tre järvföryngringar konstaterades 2016 inom renskötselområdet i Dalarna. Endast en gång (2015) sedan inventeringarna i renskötselområdet startade 1996, har antalet varit högre (fem stycken). Järv förekommer i hela länet, men föryngring utanför renskötselområdet kunde inte fastställas. Föryngring utanför renskötselområdet i länet, har konstaterats endast en gång (2011).

Björn

Björnobsen visar en något minskad björnstam i länet vilket varit målsättningen under ett antal år, inför kommande år ska en ny spillningsinventering genomföras som kommer att ligga till grund för framtida förvaltning av björn.

Kungsörn

Inventering av kungsörn genomförs av Dalarnas ornitologiska förening, genom Kungsörn Sverige. Antalet häckningar var totalt 15 varav nio var lyckade.

Licensjakt Rovdjur

Licensjakten på varg genomfördes i ett jaktområde (Lövsjöreviret), totalt fälldes sex vargar. I Dalarnas län fälldes drygt hälften genom stöjtakt med hund. Inför licensjakten på varg anordnade Länsstyrelsen ett informations- och dialogmöte för berörda och allmänhet, i mötet deltog, handläggare och naturbevakare från Länsstyrelsen samt länsansvarig jaktvårdskonsulent vid Jägareförbundet Dalarna.

47 björnar fick fällas under årets licensjakt. Samtliga fälldes. Licensjakt på björn föregicks av två informationsmöten där beslutet förklarades och möjligheten till att ställa frågor och komma med synpunkter fanns.

Under året har även beslut om licensjakt på lodjur fattats, den genomförs dock i praktiken 2017.

Skyddsjakt rovdjur

Länsstyrelsen har under året handlagt 14 ärenden om skyddsjakt på varg varav en delades med Länsstyrelsen i Jämtlands län. Av dessa har sex skyddsjakter beviljats och tre vargar har fällts med stöd av myndighetens beslut. Det har fattats tre beslut om skyddsjakt på björn på myndighetens initiativ, totalt fälldes en björn. Det har inkommit en ansökan om skyddsjakt på lodjur under 2016 som avslogs. Inget rovdjur har anmälts skjuten med hänvisning till 28§ jaktförordningen (1987:905).

Under våren anordnade Naturvårdsverket en workshop om framtagande av skyddsjaks- och licensjaksbeslut där handläggare vid Länsstyrelsen deltog. Under hösten har Länsstyrelsen deltagit vid ett möte med Jägareförbundet Dalarna och Idre sameby angående arbetet med skyddsjakter i Länet, där diskuterades olika roller, behov och möjligheter.

Naturbevakare har under året deltagit i ett uppföljningsmöte angående licensjakten 2016 samt ett upptaktsmöte inför licensjakten 2017.

Angrepp orsakade av rovdjur

Antal angrepp på tamdjur har varit fler under 2016 jämfört med föregående år och det är björn och varg som har orsakat fler angrepp än tidigare. Under året har det vid flera angreppstillfällen förekommit ett flertal angrepp i samma område under en kortare period. Tidigare år har det varit fler tillfällen då det endast varit ett angrepp i området. Det har varit ungefär lika många tamdjur som har dödats i angreppen under 2016 jämfört med 2015. Anledningen till att lika många tamdjur dödats trots fler angrepp än tidigare kan bero på flera orsaker som t.ex. antal djur i besättningen vid angreppstillfället eller hur tamdjuren har hållits då angreppen inträffade. Det har varit 29 angreppstillfällen under året. Ett angrepp på ensilagebalar, sju angrepp på hund, 20 angrepp på får, samt ett angrepp på katt. Sex av angreppen (fyra på får, ett på hund och ett på ensilagebalar) orsakades av björn, tre av angreppen (två på får och ett på hund) orsakades av lodjur och resterande orsakades av varg (14 angrepp på får, fem angrepp på hund och ett på katt). Totalt har cirka 240 000 kronor betalats ut i ersättning hittills under

året. Det är några av de drabbade som ännu ej fått ersättning för skadorna som uppkommit under 2016 vilket istället kommer att betalas ut under 2017.

Förebyggande åtgärder mot rovdjur

Arbetet med förebyggande åtgärder för att förebygga skador på tamdjur orsakade av stora rovdjur har fortsatt i länet och totalt har cirka 587 000 kronor betalats ut till olika åtgärder. Fyra tamdjursägare har beviljats bidrag via viltskademedlen till flyttbara stängsel för att skydda sina tamdjur mot rovdjur. Ytterligare 23 djurhållare har beviljats medel till 24,7 kilometer permanenta rovdjursavvisande stängsel finansierade ur landsbygdsprogrammet till ett totalt belopp av 1,23 miljoner kronor. Förra året påbörjades en stängselsatsning i Gimmenreviret för att förebygga skador, denna satsning har slutförts under 2016. Totalt har sju kilometer stängsel satts upp hos fyra olika tamdjursägare. Länsstyrelsen har hittills under året beviljat 51 ansökningar om skyddsväst för hund för att förebygga skador på hund orsakade av stora rovdjur. Fyra fäbodar har fått bidrag till pejl för att kunna lokalisera djuren då de går fritt ute på fäboden.

Övrig viltförvaltning

Förutom rovdjurshantering har viltförvaltningen mestadels rört frågor om älg, bäver och skador från stora fåglar. Intresset från allmänheten för frågor rörande vilt är fortsatt stort och dagligen besvaras många frågor om alla viltslag via telefon och via e-post. De flesta frågorna rör jaktliga förhållanden på enskilda fastigheter från mäklare och privatpersoner, frågor och rådgivning kring skyddsjakt på ett flertal arter, jakttider samt frågor om jaktligt samarbete i viltvårdsområden, licensområden och älgskötselområden.

Registreringen av älgjaktområden har gått som planerat efter de ansökningar som inkommit och länet består nu av 69 älgskötselområden och 100 licensområden. Älgskötselområdena täcker 95% av länets totala älgjaktareal. Det har bildats två nya viltvårdsområden under 2016 och det finns totalt 183 viltvårdsområden inom länet.

Totalt har 39 älgskötselplaner och 15 älgförvaltningsplaner granskats, arbetet är omfattande. Årets avskjutning av älg uppgick till 5 829 älgar, enligt Älgdata. Antalet kan förväntas öka eftersom sista datum för 2016 års älgjakt är 31 januari 2017. Antalet fällda älgar ligger på 84% av den planerade avskjutningen i älgskötselområdena. Avsteg från målsättningen kräver reviderade planer och åtgärder i enlighet med NFS 2011:7.

Två utbildningstillfällen för älgförvaltningsgrupper har hållits i samarbete med Skogsstyrelsen och Svenska Jägarförbundet. Efter inbjudan av älgförvaltningsgrupperna har Länsstyrelsen deltagit i två informationsmöten inför älgjakten och ett ordinarie möte med en älgförvaltningsgrupp. Länsstyrelsen har särskilt inbjudit en älgförvaltningsgrupp till möte om förvaltningen lokalt. Utöver det har Länsstyrelsen träffat en utsedd markägargrupp för att föra dialog om förvaltningsplaner, inventeringsmetodik och betesskador. Länsstyrelsen har även regelbundet träffat Svenska Jägarförbundet och jägarnas riksförbund för dialog.

Arbetet med bäver (11 ärenden) handlar närmast uteslutande om handläggning av ansökningar om rivning av bäverdammar enligt 23 a och 29 §§ Jaktförordningen, men även i några fall om skyddsjakt med slagfälla enligt 23 och 24 §§ NFS 2002:18.

Avskjutning av kronhjort är i det närmaste oförändrad medan vildsvinsavskjutningen ökar varje år.

Återrapportering regleringsbrev

3.31. Länsstyrelserna ska ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Naturvårdsverkets riktlinjer för handlingsplanerna ska tjäna som vägledning för arbetet. I uppdraget ingår att

- identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden i land- och vattenmiljön inklusive i tätortsnära områden som tillsammans skapar ett ekologiskt sammanhang och som utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och främja ekosystemtjänster,
- redovisa lämpliga bevarandeinsatser som hänsyn, skydd, skötsel och restaureringsinsatser, som bl.a. kan utgöra grund för prövningsverksamhet och fysisk planering,
- samarbeta med berörda landskapsaktörer inom exempelvis skogsbruk, jordbruk och fiske, samt
- involvera det civila samhället i arbetet.

Målsättningen är att handlingsplanerna till stora delar ska vara etablerade 2017. Vid genomförande av uppdraget ska effekterna av ett förändrat klimat beaktas. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Miljö- och energidepartementet) samlat den 1 oktober 2017 av Länsstyrelsen i Västerbottens län. Länsstyrelserna ska även delredovisa utvecklingen av arbetet i sina årsredovisningar. Uppdraget finansieras delvis av medel från anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

I enlighet med regleringsbrevsuppdraget för 2016 har Länsstyrelsen inlett arbetet med att ta fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Naturvårdsverket är vår vägledande myndighet och vårt arbete följer de givna instruktionerna. Samverkan sker med övriga länsstyrelser vilket innebär att några länsöverskridande analyser kommer utföras.

Ett inledande möte hölls i januari 2016 med länets regionala samrådsgrupp för naturvård, Dalarnas naturvårdsråd. I rådet ingår representanter för ideell naturvård, markägare, LRF, kommuner och Skogsstyrelsen. Syftet med det mötet var att tidigt samla in synpunkter på arbetet och att informera om uppdraget. Med Skogsstyrelsen sker samverkan vilket bland annat lett till att ett möte med den skogliga sektorn ägt rum. På det mötet togs bland annat frågan upp om hur skogsägare kan använda de underlag som finns tillgängliga för att få en effektivare och mer hållbar planering av den gröna infrastrukturen.

Länsstyrelsen har sedan tidigare, 2013, givit ut rapporten "Grön infrastruktur för biologisk mångfald i Dalaskogarna" vilken nu kommit till användning som ett exempel på hur vi kan använda olika underlag för att se vilka gamla barrskogar i Dalarna som fortfarande hyser fungerande naturliga länkar. På så sätt är det möjligt att få bra förutsättningar för att bevara landskapets biologiska mångfald och främja ekosystemtjänster.

Länsstyrelsen har tagit kontakt med länets kommuner och under 2016 haft ett möte med Falu kommun. Mötets syfte var att diskutera hur kommunen arbetar med ekosystemtjänster och hur den aspekten kan involveras inom kommunal planering. Erfarenheter från det mötet ska förvaltas vidare under uppdragets utförande när Länsstyrelsen genomför möten med fler kommuner i länet.

För att samla Länsstyrelsens samlade kompetens i arbetet med att sammanställa länsbeskrivande underlag har en tvärspektoriell arbetsgrupp bildats med deltagare från flera sakenheter.

Länsstyrelseinstruktion 5a §

Länsstyrelsen ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Länsstyrelsen ska särskilt

1. samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet,
2. utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen,
3. stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, och
4. verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att de beaktas i det regionala tillväxtarbetet

Länsstyrelsen ska i fråga om sitt miljöarbete rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Förordning (2013:815).

Länsstyrelsesamverkan i miljömålsarbetet genom RUS – Regional Utveckling och Samverkan i Miljö målssystemet.

RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljö målssystemet) är ett samverkansorgan för miljö målsarbetet regionalt. I styrgruppen ingår representanter från närmast berörda länsstyrelseverksamheter, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket (NV) och Havs- och vattenmyndigheten (HaV) samt Sveriges kommuner och landsting (SKL) som adjungerad. Arbetet förankras även hos länsstyrelsernas miljöchefer (Miljönätverket) och i länsrådsgrupp 6 för miljö. I arbetsgruppen ingår personer från olika länsstyrelser och Skogsstyrelsen med en del av sin arbetstid. RUS finansieras av anslag via NV (2016 med 5,7 milj. kr) och administreras av Länsstyrelsen Dalarna. Här redovisas RUS verksamhet 2016. För utförligare redovisning, se www.rus.lst.se.

RUS verksamhetsplan 2016 inleddes: ”RUS ska under året medverka till en tydligare uppföljning av miljö målen och bidra till att åtgärdsarbetet fortskrider, beskrivs och följs upp. RUS ska förstärka och tydliggöra länkarna mellan nationell, regional och lokal nivå i arbetet med miljö målen.” Detta har varit utgångspunkt för arbetet.

Inom uppföljning, utvärdering, miljö informationsförsörjning har RUS 2016:

- Deltagit i NV:s olika samordningsgrupper och varit regional kontaktyta.
- Bidragit till samordning av årlig uppföljning av miljö målen och indikatoruppdateringar och i NV:s årliga uppföljningsrapport till regeringen sammanställt ett regionalt avsnitt.
- Arbetat med förvaltning och utveckling inom olika områden i samarbete med flera parter. Varit samrådspart i regeringsuppdrag om att ta fram nya miljö målsindikatorer och i detta särskilt bistått i delen om lokala indikatorer. Utvecklat indikatorer för transportplanering.
- Förankrat och fått klartecken att konstruera IT-systemet *Åtgärdswebb för miljö målen*, för uppföljning av åtgärdsprogram för miljö målen.
- Bidragit till diskussion om hur uppföljningen av miljöarbetet kan utvecklas, bland annat vid en workshop på miljö målsdagarna.

- Medverkat i MIT:s samverkansråd (Miljövårdens IT, myndighetssamarbete) och som samverkanspart i NV:s regeringsuppdrag att verka för *Digitalt först – för smartare miljöinformation*. Medverkat i länsstyrelsernas och myndighetsgemensam förvaltning av IT- och verksamhetsstöd samt förvaltning av myndighetsgemensam strategi för miljödatahantering.
- Ekonomiskt stöttat länsstyrelsernas IED-projekt (industriutsläppsdirektivet) i enlighet med NV:s riktlinjer för RUS medel samt haft viss dialog om dess nytta för miljömålsuppföljningen.

Inom stöd i åtgärdsarbetet för att nå miljömålen har RUS 2016:

- Fortsatt arbetet för att bättre förvalta och kommunicera stöd som RUS publicerat.
- Haft löpande dialog med olika parter av betydelse för miljömålsarbetet, berörda länsstyrelseverksamheter, nationella myndigheter, kommuner, forskare m.fl.
- Bistått landshövdingen i Hallands län i arbetet som länsstyrelsernas representant i Miljömålsrådet och deltagit i grupp med kontaktpersoner under rådet. Förankrat länsstyrelsemedverkan i rådets första åtgärdslista och den länsstyrelseegna, totalt cirka 50 åtgärder. Samordnat uppföljning av åtgärderna och påbörjat beredning av 2017 års åtgärdslistor.
- Följt Miljömålsberedningens arbete.
- Varit samrådspart till NV i regeringsuppdrag att se över miljömålsportalen.
- Stöttat länsstyrelserna i arbetet för integrering av miljömålen (det tvååriga regleringsbrevsuppdrag från 2015). Spridit resultatet från länsstyrelsemöte om detta hösten 2015 samt bearbetat och kommunicerat svar från en enkät om olika arbetssätt som länsstyrelserna besvarat. Medverkat i Naturvårdsverkets översyn av miljöledningsuppdraget.
- Tagit fram en vägledning om hur länsstyrelserna kan använda resultatet i fördjupad utvärdering 2015 av miljömålen.
- Tillsammans med NV, SKL samt fyra länsstyrelser arrangerat regionala miljömålskonferenser i Göteborg, Malmö, Stockholm och Umeå med cirka 500 deltagande beslutsfattare från kommun och näringsliv.
- Tillsammans med Länsstyrelsen i Kronoberg, NV, SKL, Växjö kommun, Svenskt Näringsliv, Teknikföretagen och regeringens miljömålssamordnare för näringslivet arrangerat årets miljömålsdagar i Växjö i april med cirka 300 deltagare från myndigheter, kommun och näringsliv. Påbörjat planering av nästa års miljömålsdagar i Jämtland.
- Arrangerat Nobelmötet i Stockholm för länsstyrelsernas miljömålssamordnare och deras chefer i december.
- Fortsatt projektet *Metodutveckling åtgärdsprogram* (avslutas 2017). Tillsammans med LEKS (länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning) arrangerat kurs i miljömålskommunikation och utvärdering av åtgärdsarbete. Planerat för kurser i processledning under 2017.
- Haft dialog med SKL om hur RUS kan stödja kommunerna samt om samarbetsformer.
- Genomfört distansutbildning med 20 länsstyrelser och cirka 80 personer utifrån *Välja och vraka! Vägledning och goda exempel inom kulturmiljöarbetet*. Bistått länsstyrelsernas chefsnätverk för kulturmiljö med underlag till regleringsbrevsuppdrag och remisser.
- Publicerat *Vägledning om Ekosystemtjänster i ärendehandläggning och annan verksamhet* samt medföljande powerpointpresentation. Påbörjat regionala seminarier för att implementera resultatet och arrangerat åtta seminarier, varav sex i olika län, ett för Skogsstyrelsen och ett för studenter vid Stockholms universitet.

- Planerat för en insats i syfte att stödja näringslivets miljömålsarbete i samarbete med berörda länsstyrelseverksamheter och regeringens miljömålssamordnare för näringslivet.
- Påbörjat medverkan i NV:s samhällsplaneringsprojekt ”Förstudie om vägledning av miljöbedömningar och vägning av olika samhällsmål” samt tillsammans med LEKS planerat en vägledningsinsats inför kommande regional transportplanering.
- Fortsatt insatser för hållbar konsumtion. Bildat länsstyrelsereferensgrupp, sammanställt olika länsstyrelsernas aktiviteter, planerat en turné om upphandling och giftfri vardag med Kemikalieinspektionen och Upphandlingsmyndigheten, medverkat i nationell referensgrupp för FN:s tioåriga ramverk för hållbar konsumtion och produktion och deltagit i planeringen av Verkstad för hållbara livsstilar samt medverkat i referensgrupp till Stockholm Environmental Institutes forskningsprojekt UNLOCK.
- Färdigställt vägledningar om *Hälsofrämjande processer som drivkraft för miljömål och hållbar utveckling* samt planerat för spridning av materialet.
- Bidragit till underlag för länsstyrelsernas rapportering av regeringsuppdraget om Agenda 2030. Haft möte med Agenda 2030-delegationens kansli samt tillsammans med kansliet ordnat en workshop med länsstyrelsernas miljömålssamordnare.

Länsstyrelsen i Dalarnas läns samordning av det regionala mål- och uppföljningsarbetet

Miljömålen har integrerats i Länsstyrelsens verksamhet och används löpande i det dagliga arbetet inom flera sakområden. Många medarbetare medverkar i genomförande av specifika miljömålsåtgärder samt uppföljning av mål och åtgärder, och får därigenom god kunskap om behovet av ytterligare miljöinsatser. Detta stärker miljöintegreringen i handläggning av ärenden och i extern dialog med olika aktörer.

Länsstyrelsen samordnar internt miljömåls- och miljöledningsuppdragen genom gemensamma styrdokument och gemensam samordningsgrupp. Organisationen beskrivs under regleringsbrevets återrapportering om miljömålsarbetet.

I Länsstyrelsens arbetsplan för miljömål och miljöledning redovisas arbetsgång och ansvarsfördelning för både genomförande och uppföljning. Under 2016 har Länsstyrelsen bland annat medverkat med synpunkter till regeringsuppdraget som ska ta fram nya miljömålsindikatorer.

Den årliga uppföljningen av miljömålen sker genom interna möten för varje miljö kvalitetsmål med ansvariga för respektive miljö kvalitetsmål. Den årliga uppföljningen bereds i samordningsgruppen och beslutas av länsråd. Samråd har även skett med det kommunala miljö målnätverket och Skogsstyrelsen.

Länsstyrelsens årliga åtgärdsuppföljning sker i dialog med de externa aktörer som förväntas genomföra åtgärderna. Detta ger Länsstyrelsen en god bild av länets åtgärdsarbete. Årets åtgärdsuppföljning var den sista i det nuvarande åtgärdsprogrammet.

Länsstyrelsen har under året medverkat i gemensamma aktiviteter och arrangemang som ordnats av RUS, Naturvårdsverket och andra nationella myndigheter, riktat till miljömåls- och miljöledningsuppdragen. Medarbetare vid Länsstyrelsen i Dalarnas län har också varit länsstyrelsernas kontaktpersoner i flera av Miljömålsrådets åtgärder.

Länsstyrelsens arbete med regionala åtgärdsprogram

I Dalarnas miljö måls åtgärdsprogram 2013-2016 identifieras åtgärder för ett flertal

samhällssektorer och offentliga uppdrag. Programmet innehåller totalt ca 130 åtgärder inom ett 70-tal områden. För några avsnitt hänvisas till andra program, som energi- och klimatstrategin, där åtgärdsbehovet utvecklas mer i detalj. Åtgärderna förväntas genomföras av statliga myndigheter, kommuner, näringslivet och andra organisationer.

Länsstyrelsen har under året påbörjat en revidering av åtgärdsprogrammet (se vidare under återsrapportering RB 51).

Länsstyrelsen i Dalarnas läns stöd till kommunerna

Flera kommuner använder Dalarnas miljömål som underlag för sin miljöplanering. Länsstyrelsen har under hösten börjat se över formerna för samverkan med kommunerna i det miljöstrategiska arbetet med en ambition att utveckla detta (se vidare under återsrapportering RB 51).

Arbete med miljöaspekter i samhällsplanering och regionalt tillväxtarbete

Länsstyrelsen har i den löpande granskningen av översiktsplaner och detaljplaner samt tillsynsvägledning inom byggområdet fortsatt arbeta för att miljömålen ska få genomslag. Därutöver medverkar Länsstyrelsen i olika samverkansgrupper/nätverk, inte minst Byggdialog Dalarnas temagrupp för samhällsplanering. I arbetet med att ta fram ett åtgärdsprogram för miljömålen är samhällsplanering ett högt prioriterat område, (se vidare under återsrapportering RB 51).

Länsstyrelsen har i många år prioriterat miljö- och energiåtgärder i det regionala tillväxtarbetet. Inte minst genom att i ett flertal utvecklingsprojekt visa på möjligheterna för näringslivet att genom bland annat energihushållning stärka sin konkurrenskraft och bidra till miljöarbetet. Länsstyrelsen stödjer också Region Dalarna i att integrera miljö- och energi-aspekter i det regionala utvecklingsarbetet.

Uppföljning av miljö kvalitetsmålen i Dalarna

Elva av tolv regionalt bedömda miljö kvalitetsmål nås inte till 2020. Grundvatten av god kvalitet bedöms för Dalarna mer positivt än nationellt, i övrigt är Dalarnas bedömningar i nivå med de nationella.

Lantbruk och landsbygd

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 60*			
Årsarbetskrafter män	13,1	13,1	14,7
Årsarbetskrafter kvinnor	15,7	17,0	16,4
Andel av totala års arbetskrafter (%)	13,77	14,96	15,28
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	28 665	29 941	30 753
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	13,64	14,94	14,99
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	1 109	894	8 457
Antal beslutade ärenden ¹⁾	1 053	977	9 113
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	5	32	60
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	1 116	4 025

¹⁾ Under 2016 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets nya IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, varför statistik över inkomna och handlagda ärenden inte är möjlig att hämta ut. Siffrorna som redovisas för 2015-2016 är därför ofullständiga och skiljer sig från tidigare års statistik. En del av det arbete som skett avseende landsbygdsstöden har skett i de gamla IT-systemen. Arbetet har handlat om handläggning av utbetalningsärenden från den förra programperioden. Här kan statistik hämtas ut och denna redovisas tillsammans med den ärendestatistik som hämtas från Länsstyrelsen s eget diarieföringssystem i tabellen.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Bidragsutbetalningar 2015 avser slututbetalning projekt bredband Post och telestyrelsen. Under 2016 har inga bidragsutbetalningar skett.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Införandet av en ny jordbrukspolitik har medfört kostnadsökningar för administrationen av landsbygdsprogrammet och direktstöden. Ökad komplexitet samt hårda prioriteringar i IT-systemutvecklingen innebär en ökad resursåtgång i länsstyrelsernas handläggnings- och kontrollarbete inom både jordbruksstöd och landsbygdsstöd. Uppdatering av åtagandeplaner för betesmarken och slåtterängar samt kvarvarande arbete från 2015 har också inneburit förhöjda kostnader under 2016. År 2013 betraktas i detta sammanhang som ett "normalår" och då erhöll länsstyrelserna 95 miljoner kr i TA-medel. Länsstyrelserna beviljades 113 miljoner kronor i TA-medel för verksamhetsåret 2016, varav 16 miljoner kronor var öronmärkta för åtagandeplaner.

Inför 2016 bedömde länsstyrelserna att ca 15 % av handläggningen av 2015 års jordbrukarstödsansökningar plus efterarbete med fältkontroller kvarstod till 2016 vilket innebar ökade kostnader. Trots att vissa moment har effektiviserats jämfört med tidigare hantering saknar många delar fortfarande fungerande IT-stöd och de manuella inslagen är så stora att delar av 2015 års handläggning kommer att slutföras först 2017. Hanteringen av åtagandeplaner är resurskrävande. Större delen av åtagandeplanerna för 2015 och 2016 har kunnat slutföras med

hjälp av öronmärkta TA-medel, men några län har inte klarat hela arbetet inom fördelad TA-budget eller har arbete kvar som måste slutföras 2017.

Även landsbygdsstöden har varit mer resurskrävande än normalt på grund av att nya arbetsmoment och rutiner såsom prioritering av ansökningar med poängsättning och urvalskriterier samt upphandlingar och utlysningar inom kompetensutveckling och samarbetsätgärden initialt innebär ökade kostnader för hanteringen. Ärendebalanser har byggts upp på många län under året i och med att möjligheten att handlägga ansökningar inte öppnade förrän i mars och möjligheten att handlägga slututbetalningar öppnade i december. De effektiviseringsvinster som åstadkoms genom digital hantering av ansökan äts upp av ökad administration inom andra delar, t.ex. högre krav på utredning av LOU och ökade dokumentationskrav.

Under 2015 och 2016 har länsstyrelserna finansierat deltagandet i utvecklingsarbetet av Jordbruksverkets IT-system med länsstyrelsernas gemensamma utvecklingsmedel och TA-medel. Utvecklingsarbetet kommer att fortsätta under 2017.

Verksamheten med att implementera Landsbygdsprogrammet har skett fullt ut från mars 2016. Dalarna har fått ett stort antal ansökningar se tabell inom samtliga insatsområden.

Ansökan om stöd

Landsbygdsprogrammet öppnade för ansökningar om företagsstöd för djurstallar och projektstöd för bredband i september 2014 och från 2015 för övriga stödformer. Fiskerifonden öppnade för ansökningar 2015. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om ansökan om stöd i landsbygdsprogrammet öppnande inte förrän i mars och för fiskerifonden kunde länsstyrelserna ta beslut först efter Jordbruksverkets avropsbeslut i september. Arbetet under 2016 har alltså till stor del bestått av att arbeta med gamla ansökningar. Detta förklarar den låga måluppfyllelsen.

Ansökan om utbetalning

Gällande utbetalningar av landsbygdsstöd så öppnade möjligheten för kund att söka delutbetalning och förskott i april och slututbetalning i maj. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om förskott öppnade i maj och för delutbetalning juli-augusti och först den 19 december kan beslut om slututbetalning ske i alla stödformer. Många företag har tagits ut för kontroll av Jordbruksverket, vilket förlängt tiden för utbetalning. Inom Fiske fattar Jordbruksverket såväl beslut på länsstyrelsens handlagda ansökningar som utbetalar medel, inga av länsstyrelsernas ärenden är ännu utbetalda.

Greppa näringen

Projektet *Greppa näringen* har bidragit till att nå Länsstyrelsen mål för landsbygden och miljömålen *Ingen övergödning*, *Giftfri miljö* och *Begränsad klimatpåverkan*. Projektet erbjuder kostnadsfri rådgivning till lantbrukare med målen att minska utsläppet av klimatgaser, minska övergödning och bidra till en säker användning av växtskyddsmedel. Projektet arbetade med lösningar i framkant inom miljö- och klimatområdet och samtidigt en drivkraft för lönsam tillväxt i den svenska lantbruksnäringen. Projektet *Greppa näringen* drevs i samarbete mellan Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), länsstyrelserna samt ett stort antal företag i lantbruksbranschen. Ytterst ansvarar Jordbruksverket för projektet.

Såväl individuell som grupprådgivning har arrangerats inom olika områden, exempelvis Växtodling, djurhållning, markavvattnings, energieffektivisering och plöjning. Ett flertal möten har hållits inom Region Mitt samt med Länsstyrelsen i Gävleborgs län och LRF för att planera framtida aktiviteter.

Greppa näringen har under 2016 resulterat i 19 individuella rådgivningar och två kurser har genomförts för att informera lantbrukarna om hur de kan minska gårdens miljö- och klimatpåverkan samtidigt som de kan förbättra sin lönsamhet och därmed konkurrenskraft.

Under året har arbetet inom det nya landsbygdsprogrammet påbörjats. Inom *Greppa näringen* har *Region mitt* bildats där länen runt Mälaren samt Gävleborgs- och Dalarnas län ingår. Grupperingen har samordnat upphandlingar av rådgivningsinsatser.

Projekt för ekologisk produktion

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2016 startat upp projekt som syftar till att bidra till att nå miljömålen *Ett rikt odlingslandskap* och *Giftfri miljö* och Dalarnas regionalt uppsatta mål för ekologisk produktion.

Syftet med projektet är att tillgodose behovet av kompetensutveckling när det gäller ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård för att på så sätt bidra till ökad certifiering inom växtodling, mjölk, kött, grönsaker och bär. Projektet syftar även till att öka antal företag som producerar ekologiska råvaror. En ökad produktion ger möjlighet till en långsiktig utveckling av företag på landsbygden.

Under 2016 har fyra kurser och två fältvandringar med 145 deltagare genomförts. Kurserna har berört nötkött- fjäderfä och bärproduktion och fältvandringarna har genomförts i spannmåls- och grönsaksproduktion. Kurserna och fältvandringen i spannmål genomfördes i samarbete med Länsstyrelsen Gävleborg. Temat för fältvandringen i grönsaksproduktion var ”Biodiversitet i grönsaksodling” då Jordbruksverket under 2016 haft en demonstrationsodling på gården i Orsa där fältvandringen genomfördes. Demonstrationsodlingen visade olika odlingssystem som ökar den biologiska mångfalden av nyttodjur och pollinerare i odlingen.

I projektet har också rådgivning genomförts. Rådgivningen syftar till att stötta lantbrukare i sina beslut under omlägningsprocessen från konventionell till ekologisk produktion.

Projekt inom ett rikt odlingslandskap

Länsstyrelsen bedriver 2015-2018 ett kompetensutvecklings-, rådgivnings- och informationsprojekt inom området Ett rikt odlingslandskap. Syftet med projekten är att öka kunskapen om natur- och kulturvärden i odlingslandskapet och lämplig skötsel och på så sätt bidra till att länets miljömål, främst Ett rikt odlingslandskap, uppfylls. Delprojekt våtmarker syftar till att öka kompetensen hos markägare och jordbrukare i Dalarnas län om biologisk mångfald och näringsrening så att restaurering och skötsel kan genomföras på platser där det är mest lämpligt.

Under 2016 har verksamheten i delprojekt odlingslandskapet fokuserat på slåtterängar genom en lieslåtterkurs, prisutdelning till Årets ängsbrukare i Dalarna för att uppmärksamma ängarnas betydelse samt utgivning av ett nummer av Liebladet, ett informationsblad riktat till ängsbrukare. I Våtmarksprojektet har verksamheten under 2016 varit inriktad på enskild rådgivning.

Insatser för att förbättra länets ägostruktur

Insatserna är mycket viktiga för att ge förutsättningar för ett effektivare jord- och skogsbruk och därmed ekonomisk livskraft på landsbygden.

I Dalarna återstår ännu 530 000 hektar ägosplittrad jord- och skogsbruksmark. Arbetet med att förbättra ägo strukturen i länet pågår, dels genom successiva byten, och dels genom genomgripande omarronderingsprojekt i Västra Leksand och Ovanbro delen av Borlänge. Successiva byten påverkar ungefär 3000 hektar per år. De två omarronderingsprojekten omfattar över 40 000 hektar och beräknas slutförda 2018.

Under 2016 har en förstudie om förutsättningarna för omarrondering i Älvdalen genomförts och presenterats för markägarna. En eventuell omarrondering i Älvdalen kommer att omfatta över 60 000 hektar och ta 10 till 12 år att genomföra.

Bredband

De viktigaste arbetsinsatserna under 2016 har handlat om att hantera stödet i Landsbygdsprogrammet vilket innefattar handläggning och beslut av ansökningar, utbetalningar och information om gällande regelverk. Under hösten har alla hittills beviljade projekt i Landsbygdsprogrammet bjudits in till ett informationsmöte kring regelverket inför ansökan om utbetalning där 23 av då 35 beviljade projekt deltog. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Ängs- och betesmarksinventering

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutade 2016 att delta i Jordbruksverkets fortsatta inventering av ängs- och betesmarker som Landsbygdsprogrammet har avsatt medel till. Syftet med inventeringen är att hålla en databas över ett tidigare (2002-2004) inventeringsresultat uppdaterat. Arbetet med detta består av inventering i fält samt överföring av uppgifter till Jordbruksverkets databas TUVÅ samt dess tillhörande kartlager.

Dalarnas län har ett beting i arbetet med ängs- och betesmarksinventeringen som omfattar totalt 519 inventeringsytor. Av dessa har 307 ytor (59%) besökts under 2016. Däremot har materialet inte kunnat efter arbetats enligt plan eftersom även detta arbete varit drabbat av de systemutvecklingar som Jordbruksverket står för. Den finansierade tiden har därför förlängts av Jordbruksverket. Ängs- och betesmarksinventeringen kommer att fortsätta under 2017 med finansiering från Landsbygdsprogrammet.

Behörighetsutbildningar

Behörighetsutbildningar för bekämpningsmedel har genomförts enligt plan, vilket innebär en, fyradagars grundkurs med 19 deltagare. Länsstyrelsen har även genomfört tre repetitionskurser två st inom jordbruk samt en för skogsplantaskolor totalt 46 deltagare. Länsstyrelsen har även varit föreläsare på sammankomster arrangerade av rådgivningsorganisationer. Länsstyrelsen har också haft ansvar för prognos- och varningsverksamheten åt Jordbruksverkets växtskyddscentral.

Flyghavreförekomsten har setts som hanterbar och ingen specifik åtgärd har genomförts under 2016.

Bitillsyn

Länsstyrelsen i Dalarnas län har ansvaret för bitillsyn för Värmland, Örebro, Dalarna samt Gävleborg. Till skillnad mot 2015 där ett stort utbrott av Amerikansk yngelröta skedde har 2016 mer varit ett normalt år dock med några eftersläpande utbrott som inneburit bränning av samtliga i områdets bisamhällen och kupor. Länsstyrelsen i Dalarnas län har deltagit i mycket stor utsträckning i arbetet med att ta fram en ny förordning som ska börja gälla under 2017.

Återrapportering regleringsbrev

1.2. Länsstyrelserna ska verka för ett genomförande av de uppgifter som åligger dem enligt förordningen (2014:1101) om EU:s direktstöd för jordbrukare, förordningen (2015:406) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder och förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerieringen som är kostnadseffektivt, enkelt för företagen och som minimerar risken för sanktioner

Under 2016 har speciella förutsättningar för handläggning, kontroll och utbetalning av både direktstöden och stöd för landsbygdsutveckling gjort att arbetet inte följt de rutiner som använts tidigare, även om problemen minskat jämfört med föregående år. Problemen med teknik som inte fungerat, eller fungerat ibland, både i fält och på kontor, har gjort arbetet svårt att effektivisera i tid. Med personalens stora tålamod och höga flexibilitet samt ett gott medvetande om kvalitet i arbetet har fältarbetet med åtagandepåminnelse och kontroller samt utbetalningen av de stöd vars IT-system hunnit bli utvecklade genomförts.

Begränsningarna i IT-systemen har gjort att fyra av stödformerna slututbetalats, övriga har betalats ut till vissa andelar. De återstående andelarna kommer enligt Jordbruksverkets plan att betalas ut under 2017 och 2018.

Återrapportering regleringsbrev

1.3. Länsstyrelserna ska, tillsammans med Statens jordbruksverk, säkerställa att direktstöd till lantbruket och stöd till landsbygdsutveckling i så hög utsträckning som möjligt betalas ut så tidigt som regelverket tillåter.

Leveranserna av Jordbruksverkets IT-system har vid flertalet av de planerade tillfällena under året blivit senarelagda jämfört med planen. För att inte behöva senarelägga även tidpunkterna för utbetalning har detta orsakat kortare tider för handläggning. Med stort fokus på att få med så många ärenden som möjligt har volymen utbetalningar ändå blivit tillfredsställande.

De mål som Jordbruksverket satt upp för utbetalningarnas omfattning vid olika tidpunkter under året reviderades allteftersom beroende på hur arbetet med utvecklingen av IT-systemen fortskred. I slutet av året fanns inga mål för omfattningen av utbetalningarna alls, mer än tidpunkterna.

Vi kan dock konstatera att det för direktstöden var drygt 70% av företagen som fick 90% av de belopp de ansökt om innan årsskiftet. När det gällde delutbetalningar av betesmarkersättningen samt ersättningarna till ekologisk produktion så kunde 38 respektive 89 % av de sökande få sina pengar innan årets slut.

Möjligheten att göra en första delutbetalning av direktstöden redan i oktober gjorde också att stora belopp och 92% av ärendena kom företagen tillgodo ovanligt tidigt.

Återrapportering regleringsbrev

1.5. Länsstyrelserna ska avseende Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020 tillsammans med Statens jordbruksverk påbörja utarbetandet av ett styrnings- och uppföljningssystem (SUSS-LB och SUSS-JBR). Länsstyrelserna ska redovisa

- handläggningstider och måluppfyllnad utifrån de mål som sätts inom ramen för detta arbete,
- vilka åtgärder som kommit igång under året, samt
- hur regionala prioriteringar och urvalskriterier bidrar till programmets mål.

Handläggningstider och måluppfyllnad utifrån de mål som sätts inom ramen för detta arbete,

Länsstyrelserna är representerade och medverkar Statens jordbruksverk arbetet med att utarbetandet av ett styrnings- och uppföljningssystem (SUSS-LB och SUSS-JBR).

Handläggningen i det nya landsbygdsprogrammet har varit kantat av hinder och det märks även i resultatet av den medarbetarenkät som vi genomfört under året. Vi har i liten utsträckning kunnat påverka handläggningstider eftersom handläggningssystemen är nya och inte färdigt utvecklade. Vi har under 2016 kunnat börja fatta beslut samtidigt som ansökningar varit möjliga att lämna in sedan 2014. Rekryteringar för att förstärka handläggarsidan har genomförts. Vi har fått prioritera och bland ansökningar och så kommer vi även att få göra under 2017

Ansökan om stöd

Landsbygdsprogrammet öppnade för ansökningar om företagsstöd för djurstallar och projektstöd för bredband i september 2014 och från 2015 för övriga stödformer. Fiskerifonden öppnade för ansökningar 2015. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om ansökan om stöd i landsbygdsprogrammet öppnande inte förrän i mars och för fiskerifonden kunde länsstyrelserna ta beslut först efter Jordbruksverkets avropsbeslut i september. Arbetet under 2016 har alltså till stor del bestått av att arbeta med gamla ansökningar. Detta förklarar den låga måluppfyllelsen.

Ansökan om utbetalning

Gällande utbetalningar av landsbygdsstöd så öppnade möjligheten för kund att söka delutbetalning och förskott i april och slututbetalning i maj. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om förskott öppnade i maj och för delutbetalning juli-augusti och först den 19 december kan beslut om slututbetalning ske i alla stödformer. Många företag har tagits ut för kontroll av Jordbruksverket, vilket förlängt tiden för utbetalning. Inom Fiske fattar Jordbruksverket såväl beslut på länsstyrelsens handlagda ansökningar som utbetalar medel, inga av länsstyrelsernas ärenden är ännu utbetalda

Hur regionala prioriteringar och urvalskriterier bidrar till programmets mål.

Vi har reviderat den regionala handlingsplanen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014-2020 enligt instruktion. Handlingsplanen har godkänts. Vi konstaterar att detta är en tidsödande process och som borde avskaffas eftersom den inte tillför något.

I de områden som regionala prioriteringar finns har det gett ledning i beslutsprocesser. I de allra flesta områden är det nationella kriterier som styr handläggningen.

För att säkerställa ett effektivt och framgångsrikt genomförande av landsbygdsprogrammet och den regionala handlingsplanen har Länsstyrelsen tagit hjälp av ett noggrant utvalt partnerskap. Det består av ett antal ideella, privata och offentliga aktörer som, förutom att bidra till genomförandet, också är viktiga för handlingsplanens utformning, uppföljning och revidering. Organisationerna som ingår i partnerskapet är på ett eller annat sätt aktiva på Dalarnas landsbygd. De har alla goda kunskaper inom sina respektive verksamhetsområden, och denna kompetens är värdefull under hela programperioden. Aktörerna som ingår i Dalarnas partnerskap är, Naturskyddsföreningen Dalarna, Lantbrukarnas Riksförbund, Region Dalarna, Dalarnas Idrottsförbund, Siljan Turism, Borlänge Kommun, Coompanion Dalarna, Företagarna Dalarna, Dalarnas hembygdsförbund och Skogsstyrelsen.

Partnerskapet har under 2016 haft ett möte.

I genomförandefasen handlar arbete främst om att kommunicera möjligheterna med programmet till sina målgrupper och samarbetspartners, men samtidigt om att samla in synpunkter från de som på något sätt redan kommit i kontakt med det. Att Dalarnas partnerskap representerar organisationer och föreningar med så pass olika intresseområden är därför en klar fördel eftersom det ökar chanserna att nå ut med information till hela landsbygden. Synpunkterna som partnerskapet samlar in gör det heller inte bara möjligt att identifiera brister i kommunikationen, utan underlättar också arbetet med att förbättra handlingsplanen.

Medlemmarna involverades redan under ett tidigt skede då de fick möjlighet att tycka till om länets styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Samarbetet har därefter fortsatt med att, utifrån fokusområdena, diskutera hur åtgärderna i landsbygdsprogrammet bör prioriteras och väljas ut. Partnerskapets bredd kommer väl till pass under genomförandet av handlingsplanen. Syftet är att skapa en länk mellan Länsstyrelsen och människorna på landsbygden, och på så sätt förbättra möjligheterna att uppnå målen i landsbygdsprogrammet.

Vi har genomfört informationsmöten på många olika platser och målgrupper. Dessa möten är välbesökta och vår personal medverkar och kan svara och informera om alla stödformer till jordbrukare och övriga stöd inom landsbygdsprogrammet.

Exempel på en prioritering - Odlingslandskapet

Ängs- och hagmarkerna i länet utgör våra mest artrika miljöer. Deras bevarande är därför en viktig del i miljömålsarbetet för *Ett rikt odlingslandskap* och *Ökad biologisk mångfald*. Länsstyrelsen arbetar från flera håll med att bevara och helst öka arealen slätterängar och betesmarker i länet. Detta är särskilt intressant kring Nedre Dalälvens översvämningsdrabbade områden. Allt fler är intresserade av att öppna sina marker för bete eller slätter. Arbetet med restaureringsåtgärder vid Nedre Dalälven är en del i arbetet med den framtagna landskapsstrategin för att bland annat minska kläckningen av stickmyggor. Arbetet går långsamt och olika intressen drar inte alltid i samma riktning.

Återrapportering regleringsbrev

1.6. Länsstyrelserna tilldelas särskilda medel för upprättandet av åtagandeplaner för betesmarker och slåtterängar under 2016 och 2017. Länsstyrelsen ska redovisa

- hur många åtagandeplaner som upprättats på skärm respektive i fält under året,
- den genomsnittliga tidsåtgången för upprättande av åtagandeplaner på skärm respektive i fält, och
- en uppskattning av det eventuella återstående arbetet med åtagandeplaner som behöver upprättas under 2017.

Uppdragen 4–6 finansieras av medel från anslagen 1:18 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur och 1:19 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Åtagandeplaner

Under 2016 har vi gjort fältbesök på 225 block för att kunna handlägga åtagandeplaner för betesmarker och slåtterängar. Av dessa har 209 stycken handlagts vidare och skickats ut till de sökande för synpunkter.

För 13 block har åtagandeplanen kunnat göras på skärm och samtliga av dessa är även kommuniserade med respektive sökande under året.

Den genomsnittliga tidsåtgången för att upprätta en åtagandeplan är 10 timmar per block.

Det återstående arbetet med åtagandeplaner under 2017 består av 109 block som är helt obehandlade och som ska besökas både i fält och efter arbetas, samt 15 block som är besökta i fält men ännu ej efterarbetade. Det innebär att för de ansökningar som inkom under 2016 återstår drygt hälften av det fältarbete som genomfördes under det året och 80% av arbetet med att skriva planerna.

I Dalarna har vi under 2015 och 2016 tagit emot totalt 82 ansökningar om miljöersättning för fäbodrar. Av dessa omfattar 23 stycken även särskild skötsel av fäbodbete. Av dessa har 13 stycken besökts i fält under 2016 och sex av dem har också fått sin plan skickad till sig. Därutöver har alla de övriga inkomna ansökningarna om fäbodersättning 2015 handlagts och skickats ut till de sökande för synpunkter.

Utifrån dessa volymer och kännedom om tidigare års tidsåtgång för arbetet, uppskattas det återstående arbetet med åtagandeplaner för betesmarker och slåtterängar som inkommit 2015 och 2016 till cirka 1000 timmar.

Det återstående arbetet med åtagandeplaner för fäbodrar består i huvudsak av fältbesök och planskrivning för de 11 ansökningar om ersättning till fäbodrar med särskild skötsel som inkom 2016.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

3. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken. Förordning (2008:1346)

Under 2016 har förfrågningar gjorts till både Skatteverket och Lantmäteriet om uppgifter på samtliga lantbruksfastigheter i Dalarna som ägs av dödsbon. Länsstyrelsen avser att skicka information om kravet på avveckling till dessa dödsbon under 2017.

Rennäring och fjällförvaltning

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 61*			
Årsarbetskrafter män	0	0	0
Årsarbetskrafter kvinnor	0	0	0
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0	0	0
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	0	17	219
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0	0,01	0,11
Antal ärenden, inkomna och upprättade	0	3	27
Antal beslutade ärenden	1	2	23
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	1	3
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen i Jämtlands län hanterar rennärringsfrågor i Dalarnas län.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen i Jämtlands län hanterar rennärringsfrågor i Dalarnas län.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 2.1: Länsfakta om rennäring

Länsfakta om rennäring	2016-12-31	2015-12-31	2014-12-31
Faktiskt antal renar i förhållande till tillåtet antal (%)	0	0	0
Antal slaktade renar/år	0	0	0
Produktion av renkött/år (ton)	0	0	0
Antal renskötsel företag	0	0	0
Antal samebyar	0	0	0

Kommentarer Tabell 2.1

Länsstyrelsen i Jämtlands län hanterar rennärringsfrågor i Dalarnas län.

Länsstyrelseinstruktion 6 §

Länsstyrelsen i Jämtlands län hanterar rennärringsfrågor i Dalarnas län.

Länsstyrelseinstruktion 6 §

2. Länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har uppgifter i fråga om fjällförvaltningen i länen

Länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samverkar i fjällfrågor inom ramen för den så kallade Fjälldelegationen. Delegationen består av de fyra landshövdingarna med var sin beredande tjänsteman på chefsnivå. Under 2016 har landshövdingen i Västerbotten varit ordförande och ansvarar därmed för planering och genomförande av delegationens möten. Under året har delegationen sammanträtt en gång .

Några exempel på frågor som behandlats är Miljömålet Storslagna fjäll, Turism och hållbar utveckling i fjällen, Förvaltning av statens mark och av naturskyddade områden, Småviltjakten på statens mark, Terrängkörningsfrågor och Faunafrågor.

Särskilda insatser under 2016 har varit planeringen av konferensen Hållbar utveckling i fjällen ”Turismens möjligheter och utmaningar under hösten 2017”. Konferensen kommer att hållas i Vilhelmina, Västerbotten.

Fiske

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 62*			
Årsarbetskrafter män	1,4	1,8	1,5
Årsarbetskrafter kvinnor	0,3	0,3	0,2
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,85	1,02	0,84
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 547	1 899	1 320
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,74	0,95	0,64
Antal ärenden, inkomna och upprättade	405	417	362
Antal beslutade ärenden	408	413	341
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	2
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	603	227	193

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellerna

Antal årsarbeten, verksamhetskostnader och antal ärende är i stort sett oförändrat jämfört med 2015. Ökningen av bidragsutbetalningarna 2016 avser fiskevårdsbidrag.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen lämnar fortlöpande vägledning till fiskevårdsområdesföreningar och andra organisationer inom fiskevård och fiskeförvaltning. Länsstyrelsen arbetar sedan 2012 enligt en länstäckande åtgärdsplan för restaurering av flottledsskadade biotoper. Arbetet med fiskevård och fiskeförvaltning utgår från planen och har genom att aktivt söka upp fiskevårdsområdesföreningar och kommuner initierat flera åtgärder. Dessa åtgärder finansieras främst av 1:12 anslaget från Havs- och Vattenmyndigheten. Länsstyrelsen bedömer att denna uppsökande verksamhet resulterat i att fler restaureringar nu genomförs i länet jämfört med tidigare år.

Länsstyrelsen har genomfört en mängd biologiska restaureringsåtgärder inom Vanåprojektet. Projektet startade 2015 och är treårigt med bidrag på 5,9 miljoner kronor från Havs- och Vattenmyndighetens 1:12-anslag. I år har restaureringsåtgärder inklusive lekgrusutläggning utförts på en ca 11 km lång sträcka från Dragsjön ner till Venjansjön. Elfiskeundersökningar har genomförts på Älvdalssträckan samt lekbottenundersökningar för att följa upp effekter av genomförda åtgärder. Inom projektet har en stor mängd kulturmiljöinventeringar genomförts för att möjliggöra bra avvägningar mellan ibland motstående miljö- och kulturmiljöintressen. Förutom en stor mängd miljöåtgärder har projektet även medfört ett mer utvecklat internt samarbete mellan miljö- och kulturmiljö på Länsstyrelsen.

Utifrån befintlig åtgärdsplan har ytterligare restaureringsåtgärder utförts i Rockån som rinner ut i sjön Amungen. Där har man bl.a. gjort åtgärder för att förbättra lek- och uppväxtmöjligheterna i ån för den sjövandrande öring-populationen som leker där.

Länsstyrelsen i Dalarnas län driver sedan slutet av 2015 ett nationellt pilotprojekt för Hållbar vattenkraft i Dalälven. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Hemulån är idag ett av de få vattendrag runt Siljan som kan utnyttjas som lek- och uppväxtområde för Siljansöringen. För att klargöra om Hemulån idag fungerar som lek- och uppväxtområde har en fiskräknare installerats. Fiskräknaren är utrustad med kamera som registrerar fiskvandringen genom räknaren och resultaten publiceras sedan omgående på webben. De preliminära resultaten är positiva och visar att öring, harr och stäm har vandrat förbi räknaren men även utter, bäver och mink har registrerats.

Sedan 2015 arbetar Länsstyrelsen i samverkan med kammarkollegiet på eget initiativ med en omprövning av ett vattenkraftverk beläget i Norrboån, Ludvika kommun. Syftet med omprövningen är att få till miljöförbättrande åtgärder. Denna process har fortsatt under 2016.

Länsstyrelsen har under 2016 inte, förutom Norrboån, arbetat med formell omprövning av vattendomar, istället arbetar Länsstyrelsen även fortsättningsvis med den framtagna prioriteringslistan över de 30-tal vatten vid vattenkraftverk och regleringsdammar i länet som bedömts ha störst behov av miljöförbättrande åtgärder. Målsättningen är att komma överens med berörda verksamhetsutövare om miljöförbättrande åtgärder inom ramen för befintliga tillstånd alternativt om frivilliga omprövningar. Fiske- och vattenverksamhetshandläggarna arbetar gemensamt med dessa åtgärder som ofta berör såväl fiskeförvaltning och vattenförvaltning som tillsyn av vattenverksamheter.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 1.2: Fiske¹⁾

Länsfakta	2016	2015	2014
Antal fiskevårdsområden	72	71	71
Antal fiskelicenser	0	1	1
Antal personliga fiskelicenser	0	1	1
Antal inkomna ansökningar om stöd ur strukturfondsprogram	0	0	0

Från och med 1 oktober 2014 infördes nya regler om licens för yrkesfiske. Ändringen innebär att det inte behövs yrkesfiskelicens för fiske i havet, utan bara fartygstillstånd. Fartygstillstånd bytte också namn till fiskelicens. Ändringen innebär också att benämningen yrkesfiskelicens bytte namn till personlig fiskelicens vid fiske i sötvatten. I årsredovisningen för 2014 togs inte hänsyn till denna förändring. Redovisningen i denna tabell som avser 2014 överensstämmer därför inte med motsvarande tabell i årsredovisningen 2014.

Kommentarer Tabell 1.2

Huvuddelen av länets sjöar och vattendrag ingår i något av länets 70-tal fiskevårdsområden (FVOF), varför det inte längre finns behov av att bilda så många ytterligare områden. Beslutet om Toftan Hosjöns fiskevårdsområde är taget så antalet fiskevårdsområden i länet är numera 72. Toftan Hosjön har dock ännu ingen verksamhet eller styrelse.

Den yrkesfiskare som tidigare redovisats i tabellen bedriver inte sitt fiske i Dalarnas län utan i Stockholms län men är registrerad i länet där han är mantalsskriven. Eftersom länsstyrelsen inte längre får information kring hans licens, som provas av Havs och vattenmyndigheten, tar vi bort honom i vår redovisning för 2016.

Länsstyrelsen har inte haft några ansökningar om stöd till fiske ur strukturfondsprogram.

Folkhälsa

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 70*			
Årsarbetskrafter män	0,9	1,2	0,7
Årsarbetskrafter kvinnor	1,2	1,2	0,9
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,00	1,23	0,76
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 427	3 515	3 405
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,63	1,75	1,66
Antal ärenden, inkomna och upprättade	14	34	27
Antal beslutade ärenden	34	11	17
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	5	4
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	-1	209	955

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antal årsarbetskrafter, verksamhetskostnader och antal ärenden är i stort sett oförändrat jämfört med 2015.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Enligt instruktion ska vi inte rapportera område 3.33 Föräldrastödssamordning, 3.34 ANDT-samordning. Dessa uppdrag redovisas separat.

Friluftslivsuppdraget

Se återrapportering under RB 1.17

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 5.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter Folkhälsa

Kostnader och årsarbetskrafter för folkhälsa	Kostnader (tkr)	Årsarbetskrafter
Totala kostnader (exkl. OH)¹⁾	2 874	2,1
varav Allmänt och övergripande inom folkhälsa (700)	1 560	1,2
varav Fördelning av statsbidrag (704)	0	0,0
varav Alkohol- och tobaksärenden (705)	4	0,0
varav alkoholärenden (7051 - 7053)	4	0,0
varav tobaksärenden (7054 - 7056)	0	0,0
Totala kostnader (inkl. OH)¹⁾	3 427	

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11)

Tabellen skall innehålla verksamhetskostnader enligt resultaträkningen. Uppgifter i tabellen skall endast redovisas för senaste räkenskapsår (dvs. 2016)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Länsstyrelseinstruktion 5 §

6. Länsstyrelsen ska verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak

Arbetet med ANDT-frågor (alkohol, narkotika, dopning och tobak) vid Länsstyrelsen i Dalarnas län är ett led i att främja folkhälsan, särskilt då mål 11 i de nationella folkhälsomålen. Bruk av ANDT minskar i Dalarna, även om det finns en osäkerhet kring dopning och cannabis. Det råder också en osäkerhet kring illegala tobaksprodukter och likaså kring nyanländas tobaksvanor. Därför har Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetat aktivt med tobakstillsyn och utbildning tillsammans med bland andra Polismyndigheten. Likaså har en utbildningsdag hållits, som ett första steg i en större satsning, där ansvariga och annan personal vid HVB-hem (som ofta är boende för ensamkommande barn) i att ”förhindra och förebygga bruk av droger och tobak vid HVB”.

Under året har spridningen fortsatt av det nyskapande verktyget ANDT på schemat. Denna satsning fick i november 2015 utmärkelsen ”Årets förebyggande insats” vid den nationella konferensen ”Förebygg nu”. Verktyget, vars främsta målgrupp är pedagoger och elever i årskurserna 6-9, är framtaget av länsstyrelsen och Borlänge kommun gemensamt. Verktyget är beforskat av Högskolan Dalarna och nu även CAN, Centralförbundet För Alkohol- och Narkotikaupplysning, på vars hemsida Drugsmart den digitala versionen av verktyget nu finns tillgängligt för alla. Spridningen av verktyget sker över hela landet.

Stöd i föräldraskapet

Arbetet med att utveckla stödet till föräldrar med barn i tonåren har fortsatt under året. Mer information finns under återrapportering RB 1.11.

Integration

För att stimulera en fortsatt utökning av hälsofrämjande insatser inom ramen för nyanländas etablering har en utbildningsdag genomförts på temat implementering och utvärdering. Fokus var föräldrastöd med samhällsorienteringen som plattform för dessa insatser.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har även stärkt samverkan med flera funktioner inom landstinget. Bland annat är Länsstyrelsen med i uppdragsgruppen och styrgruppen för Samlingen för social hållbarhet, där mänskliga rättighetsperspektivet och folkhälsoperspektivet framhålls.

Länsstyrelsen har genom sina utvecklingsmedel inom integrationsområdet beviljat insatser som syftar till att stärka folkhälsan hos nyanlända och ensamkommande barn. Målet är också att höja kompetensen i bemötande av barn och ungdomar med trauma och via samtliga statsmedel, enligt 37a § (2010:1122), har detta möjliggjort ett kommunalt främjande av social sammanhållning i målgruppen.

Mäns våld mot kvinnor

Inom uppdraget Mäns våld mot kvinnor har Länsstyrelsen i Dalarnas län under året arrangerat ett flertal konferenser, bland annat en uppmärksamhetsvecka under hösten. Syftet med veckan var att motverka våld mot kvinnor genom ökad kunskap och att ge alla mod att agera. Arbetet bedrivs i samverkan med myndigheter och organisationer.

Hemlöshet

Förutsättningen är att alla i Sverige ska ha rätt till ett värdigt boende. Som ett led i detta har Länsstyrelsen i Dalarnas län ett uppdrag kring inträde på bostadsmarknaden, med en projektledare anställd på deltid. Under året har ett flertal kommunbesök gjorts för att säkerställa rätten till en bostad, där bland annat boendesituationen för nyanlända har diskuterats.

Samhällsråd kring frågor om välfärd, folkhälsa och trygghet

Landshövdingarna samt regionpolischef och polisområdeschefer inom samverkansområde Bergslagen bildar sedan 2009 ett gemensamt samhällsråd, SWT. Mer information finns under återslagrapportering RB 1.11.

Jämställdhet

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 80*			
Årsarbetskrafter män	0,1	0,2	0,1
Årsarbetskrafter kvinnor	1,6	1,6	1,9
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,82	0,92	1,00
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 236	2 602	2 273
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,06	1,30	1,11
Antal ärenden, inkomna och upprättade	17	18	27
Antal beslutade ärenden	20	14	24
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	0	1
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	546	888	389
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 80, Jämställdhet ¹⁾	68		

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 80 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 14 länsstyrelser som deltog är 72.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentar till tabellen

Bidragsminskningen beror till viss del på att vi numera enbart fördelar statsbidrag inom hedersrelaterat arbete inom vilket anslaget under 2016 har minskat.

Brukarundersökning

Brukarundersökningen visar att länet har god information på webb, har ett bra bemötande med snabba svarstider via e-post men är svårare att nå via telefon. Likaså bedöms kompetensen på länsstyrelsen vara något lägre än för övriga län, skillnaden här är dock liten.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Att arbeta för jämställdhet är ett prioriterat och utpekat område för Länsstyrelsen i Dalarnas län. Det är dock en stor utmaning att bryta en starkt könsuppdelad utbildnings- och arbetsmarknad. En annan utmaning är att motverka kvinnors försämrade hälsa och mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelsens utgångspunkt är att jämställdhetsperspektivet ska belysas, analyseras och beaktas i all handläggning och i alla beslut. Länsstyrelsens verksamhetsplan är här ett viktigt styrdokument, tillsammans med länets jämställdhetsstrategi och regionala avsiktsförklaring.

För att utveckla jämställdhetsintegrering på Länsstyrelsen Dalarna finns jämtigreringsgruppen i vilken alla enheter är representerade. Jämställdhet är en uppgift som ingår som en naturlig del i det ordinarie arbete. Samtidigt finns behov av att utveckla arbetet för att säkerställa kvalitet och uppföljning av insatser i länet och i den egna verksamheten. Utförligare beskrivning av verksamheten finns att läsa under länsstyrelseinstruktion 5§.

Naturum

Naturum Dalarna har haft en mängd aktiviteter riktade till barn i olika åldrar under 2016. Under hela året har det funnits en barnhörna i utställningen där barn kan rita eller spela olika Naturspel, i forskarhörnan kan äldre barn titta på olika naturföremål under stereolupp. Det finns håvar, hinkar och gummistövlar till utlåning för barn. Några exempel på aktiviteter är papperspyssel, tovning av blommor och fjärilar, höstpyssel med naturmaterial.

Naturum Fulufjället har under sommaren guidade turer anpassade efter deltagarnas ålder, kunskap och intressen. Om barn följer med på turen anpassar guiden sitt sätt att berätta om naturen. Exempel på aktiviteter särskilt riktade till barn är vår fågelmatning och då vi tittar i rovdjurslådan och pratar om rovdjuren i Sverige.

Jämställd regional tillväxt i Dalarna

Projektet beskrivs under Regional tillväxt.

Jämställt – hela tiden

Projektet beskrivs under Länsstyrelseinstruktionen 5 §, samt Länsstyrelseinstruktion 5 §.

Återrapportering regleringsbrev**Tabell 6.1**

Kostnader/intäkter för område Jämställdhet	2016	2015	2014
Verksamhetskostnader inkl. OH¹ (tkr)	2 236	2 628	2 274
varav ramanslag 5:1, netto (tkr)	391	624	514
varav övrig finansiering (tkr)	1 845	2 004	1 759
Andel av länsstyrelsens totala verksamhetskostnader (%)	1,1	1,3	1,1
Verksamhetsintäkter	1 518	1 702	1 425

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Länsstyrelseinstruktion 5 §

1. Länsstyrelsen ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor

Länsstyrelsen i Dalarnas läns arbete med jämställdhetsintegrering utgår från två strategier, en intern och en extern. Den interna hänger ihop med Länsstyrelsens likabehandlingsplan och den externa kallas ”Regional avsiktsförklaring för jämställdhet i Dalarna”, till vilken en referensgrupp av externa aktörer är knuten. Arbetet med att revidera dessa har påbörjats under 2016 och ska slutföras under 2017.

Övriga samarbeten och insatser

Sakkunnig i jämställdhet vid Länsstyrelsen har under året bidragit i Region Dalarnas arbete med att jämställdhetsintegrering i näringslivet i Dalarna. Ledningarna för Länsstyrelsen och Region Dalarna har träffats för att samordna regionala strategier inom området. Region Dalarna arbetar nu vidare med att skapa en regional handlingsplan för jämställd tillväxt, där sakkunnig från Länsstyrelsen bidrar med expertis.

Sakkunnig har även deltagit i Länsstyrelsen i Dalarnas läns projektet ”Jämställt – hela tiden”, finansierat av Europeiska Socialfonden, med syfte att bistå kommunerna att bryta den köns-segregerade arbetsmarknaden och möjliggöra för fler kvinnor att arbeta heltid. Projektet pågår till hösten 2018 och riktar sig till sex Dalakommuner och en av Räddningstjänsterna i länet. En analys färdigställdes i oktober 2016, som visade en varierande nivå av genusmedvetenhet och av intresse för att arbeta med frågorna, mellan de olika målgrupperna. Angående deltidsfrågan visade en enkät att siffrorna överensstämmer tämligen väl med de nationella siffrorna. Den främsta anledningen att kvinnor inte arbetar heltid är att de ”inte orkar” – dvs antingen att arbetsmiljön är för tung, eller att arbetet krockar för mycket för ansvaret för hem och barn. Olika utbildningsinsatser kommer att äga rum under resten av projektiden.

Länsgruppen mot våld i nära relationer

För att stödja samordning i länet, har vi på övergripande nivå arbetat med en ”länsgrupp mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål samt prostitution”. Hedersrelaterat våld och förtryck ingår också i Länsgruppens arbete. Länsstyrelsen i Dalarnas län är sammanhållande. Länsgruppen arbetar utifrån en framtagna länsstrategi. Gruppen består av representanter för kommunernas socialtjänst, Högskolan, Polismyndigheten, Åklagarkammaren, kriminalvården, Landstinget, Region Dalarna, Migrationsverket, Länsstyrelsen samt frivilliga organisationer såsom Rädda Barnen, kvinnojourer anslutna till både ROKS och SKR samt Brottsofferjouren.

Kampanjen hedersvåld

Under 2016 har vi genom en kampanj spridit material om lagstiftningen kring barn-och tvångsäktenskap. Länsstyrelsen i Östergötland har bistått övriga länsstyrelser med affischer på 11 olika språk som vi har spridit via tåg i regionen, via monitorer matbutiker i Dalarna samt via olika nätverk i länet. I kampanjen ingår även spridning i länet av ett litet kort för nödsituationer. Under 2016 samarbetade vi även med Rädda Barnen och Boulevardteatern genom att till länets skolor erbjuda workshopen Stjärnlösa nätter, som handlar om tvångsäktenskap, om rätten att få välja sitt eget liv, att ifrågasätta destruktiva strukturer och traditioner, att som ung flicka eller pojke bli pressad till tvångsgifte osv.

Metodstöd HVB

Det är viktigt med ökad kunskap om stereotypa maskulinitets- och femininitetsnormer, samt hur dessa utgör riskfaktorer för kränkningar och våldsyttningar. Vi har därför under 2016 fortsatt att stödja arbetet med jämställdhetsintegrering för personal vid HVB för ensamkommande pojkar och flickor som vi drivit sedan år 2013.

Jämtegreringsgruppen

Det länsstyrelseinterna nätverket ”jämtegreringsgruppen” har som uppgift att ytterligare konkretisera arbetet, samt öka handlingsförmågan genom att jämställdhetsmålen sätts i förhållande till varje enhets arbete. Uppföljningsbara mål har formulerats för varje enhet och arbetet med att säkerställa att de uppnås pågår dels genom det individuella stödet, dels med kommande träffar med hela enheterna, inklusive chefer.

Integration

Under året har en rad åtgärder genomförts för att öka jämställdhetsperspektivet i Länsstyrelsens olika omvärldskontakter. Länsstyrelsens integrationsarbete har t ex genomförts av ett intersektionellt förhållningssätt. Vid prioritering av insatser och i samverkan med aktörer uppmärksammas de olika förutsättningarna människor har, exempelvis beroende på kön, ålder, etnicitet, religion, jämställdhet och socio-ekonomisk bakgrund. Länsstyrelsen har genom sina utvecklingsmedel inom integrationsområdet prioriterat insatser som syftar till att stärka

nyanlända kvinnors etablering i samhället. I mallen för ansökan ska sökande sedan några år tillbaka beskriva hur jämställdhetsperspektivet beaktats i insatsen. Ett utvecklingsbehov identifierades dock, och därför genomförde en kunskapshöjande workshop där bland annat detta konkretiserades och diskuterades. Länsstyrelsens bedömning är att detta har gett effekt i efterkommande ansökningar och beviljade insatser.

På rättsenheten har fokus legat på att arbeta med att få till ett mer jämställt språk i sin externa kommunikation.

Planhandläggarna på Länsstyrelsen har checklistan LIKA som stöd vid granskning av detaljplaner och översiktsplaner utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Under året har Länsstyrelsen yttrat sig över riktlinjer för bostadsförsörjningen. För Sätters kommun påpekade Länsstyrelsen att ett jämställdhetsperspektiv bör utvecklas i bostadsförsörjningsplanen.

Funktionen för samhällsplanering och boende genomförde under 2014-2015, som ett led i den regionala avsiktsförklaringen, en seminarieserie utifrån jämställdhet och samhällsplanering.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

2. Länsstyrelsen ska genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta

Vår sammantagna bedömning är att Länsstyrelsen i Dalarnas läns arbete med individbaserad statistik har utvecklats under de senaste åren. Könsuppdelad statistik samlas in där det är möjligt och analyseras därefter. Flera myndigheters databaser och diariesystem har dock inte uppdelning på kön idag, vilket försvårar arbetet med att följa utvecklingen på länsnivå.

Vi anser det viktigt att SCB:s statistik görs tillgänglig på regional nivå, vilket skulle underlätta länsstyrelsernas arbete. Frågan har även lyfts inom nätverket särskilt sakkunniga för jämställdhet, vilket lett till att Länsstyrelsen Skåne utarbetat en handledning för arbete med könsuppdelad statistik inom länsstyrelsernas verksamhetsområden.

Sociala risker

Inom arbetet, som drivs av funktionen för mänskliga rättigheter och folkhälsa i samverkan med krisberedskapsfunktionen, sammanställs och analyseras årligen ett flertal indikatorer på sociala risker. Dessa indikatorer är uppdelade på kön där så är möjligt. Detta arbete försvåras dock av BRÅs databas som inte längre är tillgänglig på kommunnivå. Mycket av det analysarbete som görs i kommunerna baseras just på att den aktuella kommunens statistik går att avläsa samt hur kommunen kan jämföras med länet respektive riket.

Nationella minoriteter och mänskliga rättigheter

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 81* och 82*			
Årsarbetskrafter män	0,0	0,0	0,0
Årsarbetskrafter kvinnor	1,1	0,5	0,6
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,54	0,28	0,28
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 427	614	595
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,16	0,31	0,29
Antal ärenden, inkomna och upprättade	16	14	6
Antal beslutade ärenden	18	8	7
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	3 326	3 326	3 175

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Verksamhetskostnaderna har ökat med 1,8 mnkr jämfört med 2015. Ökningen beror i huvudsak på två regeringsuppdrag till Länsstyrelsen i Dalarnas län. Uppdragen omfattar utveckling av nationella metoder för verksamhetsintegrering av mänskliga rättigheter samt samordning av metoder för social riskanalys med fokus på rasism och extremism.

Återrapportering regleringsbrev

1.22. Länsstyrelserna ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om icke-diskriminering och mänskliga rättigheter belyses, analyseras och beaktas i den egna verksamheten i enlighet med 5 § 5 i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion samt bedöma resultatet av detta. Redovisningen ska innehålla information om bl.a. hur länsstyrelserna har samarbetat med andra berörda myndigheter samt vilka åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunernas arbete med dessa frågor. De åtgärder som har vidtagits för att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter ska redovisas särskilt av respektive länsstyrelse.

Samordningsuppdrag

Länsstyrelsen i Dalarnas län har enligt regeringsbeslut (A2014/1944/DISK) ett samordningsuppdrag gällande länsstyrelsernas arbete med de mänskliga rättigheterna. Arbetet med mänskliga rättigheter är en kärnfråga för Länsstyrelsen i Dalarnas län och vi integrerar de mänskliga rättigheterna i vår verksamhet. Under året har vi fortsatt att i samverkan med övriga länsstyrelser utveckla former för ett rättighetsbaserat arbetssätt. Bland annat genom framtagande av ett metodstöd som lanserades vid MR-dagarna 2016.

Samordningsuppdraget leds av en styrgrupp med företrädare för fem länsstyrelser, där Länsstyrelsen i Dalarnas län är ordförande. Styrgruppen möts via videokonferens varje månad. Två

projektledare från Länsstyrelsen Jönköping respektive Länsstyrelsen Skåne är anlitade för att driva projektet.

Under 2016 har samverkan mellan länsstyrelserna kring MR-frågor fortsatt. Ett länsstyrelse-gemensamt nätverk är upparbetat sedan starten på samordningsuppdraget 2014. Nätverket har mötts tre gånger under 2016 och har aktivt deltagit i arbetet med bland annat det gemen-samma metodstödet som färdigställdes under november 2016. Metodstödet lanserades under MR-dagarna i Malmö och har skickats ut till flera länsstyrelsegemensamma nätverk.

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Arbetet utgår ifrån en gemensam värdegrund som omfattas av de fyra ledorden rättssäkerhet, kunskap, samarbete och bra bemötande. I verksamhetsplanen har verksamhetsintegrering av mänskliga rättigheter och jämställdhet en central plats. Samtliga enheter ska integrera mänskliga rättigheter och jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet och ansvaret för att detta sker ligger på respektive enhetschef.

Under 2016 har en workshop genomförts med representanter från samhällsplanering, integrat-ion och krisberedskap som ett led i att stärka och integrera mänskliga rättigheter i ordinarie verksamhet. Workshopen innefattade också att prova det länsstyrelsegemensamma metodstö-det i praktiken. Workshopens resultat finns med i metodstödet och ligger till grund för tips till andra länsstyrelser för hur man kan integrera mänskliga rättigheter i praktiken.

I oktober 2016 arrangerades även en workshop angående intersektionalitet, med syfte att ge en första inblick i hur man kan arbeta mer med att korsa flera olika diskrimineringsgrunder.

Personal vid Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2016 genomgått Uppsala Universitets utbildning i mänskliga rättigheter för statsanställda. All nyanställd personal vid Länsstyrelsen genomgår en introduktionsutbildning där mänskliga rättigheter och särskilt skyddet mot dis-kriminering ingår. Under 2016 har denna utbildning innehållit både teori samt diskussionsöv-ningar och genomförts i samarbete med miljöenheten. Länsstyrelsen i Dalarnas län har under 2016 varit remissinstans avseende utredningen Barnkonventionen blir svensk lag (SOU2016:19).

Länsstyrelsens integrationsarbete genomsyras av ett intersektionellt förhållningssätt. I sam-verkan med aktörer, genom utvecklingsarbete och i prioritering av insatser uppmärksammar vi människors lika värde och förutsättningar att leva ett tillfredsställande liv på lika villkor oberoende av kön, ålder, etnicitet, religion, jämställdhet och socio-ekonomisk bakgrund. Un-der 2016 har detta bland annat främjats genom prioritering av utvecklingsmedel mot nyan-lända kvinnors etablering på arbetsmarknaden och genom insatser som främjar barns välmå-ende genom kompetensutveckling i traumamedveten omsorg hos personal i skola och på HVB för ensamkommande barn. Länsstyrelsen deltar i uppdragsgruppen och i styrgruppen för sam-lingen för social hållbarhet för att där också framhålla det mänskliga rättighetsperspektivet.

Fortsatt utvecklingsarbete inom mänskliga rättigheter

Ett fortsatt utvecklingsarbete tar sitt avstamp i tidigare arbete med strategier och handlings-planer. Likaså är regeringens strategi för mänskliga rättigheter central i all utveckling av om-rådet på länsnivå. Huvudinriktningen är att ledningen för respektive länsstyrelse har ansvaret för att skapa förutsättningar för och utveckla arbetet med att mänskliga rättigheter ska beaktas och främjas i den egna organisationen och i myndighetens verksamhetsutövning. Utifrån det arbete som gjorts, gemensamt och på enskilda länsstyrelser, finns goda förutsättningar för varje länsstyrelse att bedriva ett fortsatt utvecklingsarbete. Samtidigt finns mycket att vinna på att fortsätta ett länsstyrelsegemensamt utvecklingsarbete

och erfarenhetsutbyte inom området.

Samordningsstab för flyktingsituationen

Länsstyrelsen i Dalarnas läns stab för flyktingsituationen har haft fortsatt beredskap under året, se även under 41b. En utförligare beskrivning finns under länsstyrelseinstruktion 2 §.

Sociala risker

Länsstyrelsen i Dalarnas län har under flera år arbetat med arbete med sociala risker kopplat till mänskliga rättigheter och krisberedskap. Under 2016 har arbetet fokuserats på att stötta kommunerna med statistik och dataunderlag. Kommunerna har av Länsstyrelsen också fått fortsatt stöd i arbetet med socioekonomiska beräkningar. Dessa beräkningar används som politiskt beslutsunderlag för förebyggande åtgärder mot sociala risker. Utöver det så har Länsstyrelsen under hösten fått ett nationellt regeringsuppdrag för att utveckla arbetsformer för att motverka sociala risker med fokus på rasism och extremism. En framgångsfaktor i detta arbete är att arbeta förebyggande och främjande med demokratistärkande åtgärder. I detta uppdrag samverkar Länsstyrelsen med flera aktörer, bland andra Högskolan Dalarna och Borlänge kommun som var och en för sig också har liknande regeringsuppdrag. Länsstyrelsen har i december anordnat en workshop där fler än hälften av landets länsstyrelser deltog, representanter från regeringskansliet, nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Uppdraget fortsätter under våren 2017.

Samhällsråd SWT och Dalarna

Landshövdingarna samt regionpolischef och polisområdeschefer inom samverkansområde Bergslagen bildar sedan 2009 ett gemensamt samhällsråd, SWT. För mer information se återrapportering RB 1.11.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

3. Länsstyrelsen ska vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa

Vid Länsstyrelsen i Dalarnas län är enhetscheferna ansvariga för att synliggöra barnperspektivet i tillsynsplaner och arbetsplaner. I introduktionsutbildning som all nyanställd personal genomgår inkluderas barnperspektivet som en del i utbildningen inom mänskliga rättigheter och Länsstyrelsens tvärsektoriella uppgifter. I den interna arbetsgruppen för jämställdhet på Länsstyrelsen ingår också barnperspektivet.

Samhällsplanering

På funktionen för samhällsplanering och boende arbetar handläggarna utifrån att bevaka barnperspektivet i synnerhet i plan- och trafikärenden. Till exempel hanteras konsekvenser för barns trafiksäkerhet då trafikleder och gång- och cykelvägar planeras, barnens utemiljö när skolor och förskolor planeras samt tillgången till bra, för alla, utemiljöer när bostäder planeras.

I 2016 års bostadsmarknadsenkät som ligger till grund för bostadsmarkandsanalys för Dalarna hanteras ungdomars boendesituation. Där konstateras att endast två av länets femton kommuner har balans på bostäder för ungdomar. Generellt saknas mindre och billigare lägenheter som efterfrågas av denna grupp.

Personligt ombud

Inom uppdraget att stödja och utveckla länets verksamheter med Personligt ombud för perso-

ner med psykisk funktionsnedsättning lyfts barnperspektivet. I kommunernas redovisning av verksamheten begär vi bland annat in de uppgifter som personliga ombuden har om klienternas eventuella minderåriga barn. Föräldraförmågan riskerar att påverkas, vilket gör att barnen ofta får ta stort ansvar i dessa familjer. Vi har även fått rapporter från ombuden att det förekommer att barn till de klienter ombuden hade för många år sedan nu har vuxit upp och blivit deras nya klienter.

Våldsförebyggande arbete

I november (v. 47) anordnade Länsstyrelsen i Dalarnas län uppmärksamhetsveckan ”Bakom fasaderna”. Syftet var att sätta fokus på bekämpandet av våld och övergrepp mot framför allt flickor, pojkar och kvinnor. Över 550 personer deltog och inbjudna var bland annat politiker och yrkesverksamma inom till exempel socialtjänst, skola, landsting, elevhälsa, ungdomsmottagning, rättsväsendet och frivilligorganisationer. Exempel på aktiviteter under uppmärksamhetsveckan var föreläsningar om att bryta tabun kring att våga tala om sexualbrott mot barn. Vid en annan temadag sattes barns relationer till sina våldsutövande fäder i fokus. En tredje temadag handlade om hedersrelaterat våld och förtryck.

I det våldsförebyggande arbetet bland unga är det centralt att öka kunskaperna om stereotypa maskulinitets- och femininitetsnormer, samt hur dessa utgör riskfaktorer för kränkningar och våldsyttningar. Med utgångspunkt i detta färdigställdes under inledningen av 2016 ett metodstöd för hem för vård eller boende (HVB) om jämställdhet och jämställdhetsintegrering. Arbetet påbörjades 2013 och vi har under 2016 fortsatt med implementering och kompetensutveckling för personal vid HVB för ensamkommande pojkar och flickor.

I arbetet inom våld i nära relationer kommer barnperspektivet med som en viktig del. Barn som upplevt våld i familjen eller som själva utsatts för våld är ett prioriterat område. För att få en hållbar och långsiktig struktur för det länsövergripande arbetet inom våld i nära relationer har vi etablerat Länsgruppen mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål samt prostitution. I Länsgruppen deltar, förutom kommuner och myndigheter, Rädda Barnen för att ytterligare ge möjlighet att förstärka barnperspektivet.

Under 2016 har vi fortsatt stödja Rädda Barnen för arbetet med metoden ”Det handlar om kärlek” i länets skolor. Om flickor och pojkar blir medvetna om sina rättigheter ökar deras förutsättningar att påverka sin situation och söka hjälp om de utsätts för hot, våld, kränkningar, påtryckningar för att bli bortgifta eller liknande. Även frågor om könsstympning kopplat till flickors och pojkars rätt till kroppslig integritet har inkluderats i arbetet. Under 2016 har vi dessutom samarbetat med Boulevardteatern för att inkludera workshopen ”Stjärnlösa nätter” i detta arbete. Skolor i fem av länets kommuner har genomfört Stjärnlösa nätter under 2016.

Under år 2016 har Länsstyrelsen i Dalarnas län, i samarbete med flera andra länsstyrelser, genomfört kampanjer mot barn- och tvångsäktenskap. Vi har bland annat haft affischer med budskap om tvångsäktenskap på tågen i region Bergslagen. Affischerna har riktat sig till både unga och föräldrar och budskapen har varit på flera olika språk. Vi har även haft filmer om tvångsäktenskap på matbutikers monitorer vid kassorna. Dessutom har vi tagit fram så kallade ”nödkort” som innehåller tips och råd om man är orolig för att bli bortgift mot sin vilja eller är orolig för att någon annan närstående ska drabbas. Nödkorten har spridits till flickor och pojkar genom bland andra elevhälsovården och vårdcentraler.

Vi har under första delen av året gett stöd till en arbetsgrupp inom elevhälsan i Falu kommun för utveckling av arbetet mot könsstympning och hedersrelaterat våld. Det är en satsning för att personalen ska få kompetensutveckling inom nämnda områden.

Tillsammans med Kvinnojouren Falun har Länsstyrelsen anordnat en välbesökt utbildningsdag som bland annat behandlade barn och unga i migrationsprocessen. Fokus var att uppmärksamma utsattheten för dessa barn och unga, likaså att lyfta problematiken med barn som försvinner i samhället. Förutom denna utbildningsdag har vi informerat om ensamkommande barn som försvinner till ansvariga chefer och handläggare inom kommunerna samt på HVB för ensamkommande barn och unga.

ANDT och folkhälsa

Inom det förebyggande ANDT-arbetet inkluderas barnperspektivet i vår länsstrategi. Hela strategin är till för att flickor och pojkar ska skyddas mot alkohol, narkotika, dopning och tobak. I vårt tillsynsarbete inom alkoholområdet är ett huvudmål bland annat att begränsa alkoholen skadeverkningar och barns och ungas alltför tidiga alkoholdebut. Vid Länsstyrelsens tillsynsbesök får kommunerna också ett underlag med frågor för att de ska beakta barnperspektivet vid tillståndsgivning.

Länsstyrelsen deltar också i en arbetsgrupp kring barn och goda uppväxtvillkor i länet, tillsammans med Landstinget, Högskolan Dalarna samt Region Dalarna.

Länsstyrelsen medverkar i och sammankallar vid behov till det länsnätverk som finns för samordnare av mottagandet av ensamkommande barn samt chefer för länets boenden för ensamkommande barn och unga.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

4. Länsstyrelsen ska vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Sektorsövergripande uppgifter

Länsstyrelsen i Dalarnas län har tagit fram en folder "Möten för alla", som en vägledning för alla anställda om hur man kan arrangera tillgängliga möten och konferenser. För oss liksom för andra myndigheter och organisationer är det utmaning att återkomma och påminna om behovet av tillgängliga möten och konferenser. Ansträngningarna för en bra tillgänglighet kommer därför att fortsätta under år 2017.

Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetar med tillgänglighet vid besöksmålsutveckling som exempelvis naturreservat och kulturbesöksmål. Se vidare under Länsstyrelseinstruktion 2 §, med hänvisning.

Avseende interna lokaler, omfattar nedanstående redovisning endast Länsstyrelsen i Dalarnas läns lokaler i Falun. Övriga lokaler, som till exempel lokaler för naturreservatsförvaltning och Naturrum ingår inte i denna redovisning.

Lokalansvarig vid myndigheten är även ansvarig för tillgängligheten i Länsstyrelsens egna lokaler. Denne gör regelbundna inventeringar av åtgärdsbehov för att stärka tillgängligheten. Behov som för närvarande uppmärksammas redovisas nedan.

Hörsel

Våra sammanträdesrum saknar hörslingor.

Syn

Taktila skyltar finns vid toaletter, men hänvisning hur du kommer dit saknas.

Rörelse

För en person med rörelsehinder finns det möjlighet att besöka eller vistas i huset. Det finns en handikapptoalett per våningsplan samt hiss till samtliga våningsplan. Om man kommer med permobil, är det flera brandcells dörrar som ska öppnas och dessa kräver personlig assistans, eftersom dörröppnare saknas. Några mötesrum är för trånga för permobil och besökare har ansett att hissen är placerad långt ifrån handikapptoalett.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

5. Länsstyrelsen ska integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering

Hänvisning till återslagningen av RB-uppdrag 1.22.

Integration

VOLYMER OCH KOSTNADER	2016	2015	2014
Avser verksamhet 85*			
Årsarbetskrafter män	0,1	0,0	0,0
Årsarbetskrafter kvinnor	2,9	2,0	2,0
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,47	0,98	0,97
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 998	1 914	2 095
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,43	0,95	1,02
Antal ärenden, inkomna och upprättade	70	64	40
Antal beslutade ärenden	49	34	11
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	1	2
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	-85	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 85, Integration ¹⁾	68		60

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 85 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2016 och 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 16 länsstyrelser som deltog 2016 är 72. Genomsnitt för de 19 länsstyrelser som deltog 2014 är 65.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentar till tabellen

Antalet årsarbetskrafter och verksamhetskostnader har ökat under 2016 med anledning av nya omfattande uppdrag inom integrationsområdet.

Brukarundersökning

Brukarundersökningen visar att Länsstyrelsen har ett mycket gott bemötande, kompetent och effektiv personal och snabba svarstider per e-post. Webbstan bedöms sämre i framför allt läsbarhet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Mycket av integrationsarbetet rör stärkt kapacitet och beredskap för att ta emot och integrera nyanlända samt ensamkommande barn. För att öka kommunernas möjlighet till ett bättre mottagande och se till länsövergripande insatser har dialogmöten genomförts i alla länets kommuner under 2016. Dessa dialogmöten har resulterat i en närmare dialog, ökad ömsesidig förståelse, tydligare kommunikation och nya strukturer för kommande årsplanering.

Länsstyrelsen har även stärkt kommunernas beredskap och omställning i och med bosättningslagen och begränsningslagen via regionala nätverk och särskilda informationsdagar tillsammans med berörda myndigheter. Länsstyrelsen samordnade en hearing med Mottagandeutredningen och Dalarnas integrationsamordnare/chefer i syfte att på sikt förbättra mottagningssystemet för ensamkommande barn och nyanlända. Länsstyrelsen genomförde även en workshop i syfte att förbättra kvalitén på projektansökningar, effektivisera arbetet och främja regional samverkan i integrationsinsatserna. Det blev ett tydligt resultat i efterföljande utlysning med förbättrad kvalitet på inkommande ansökningar.

Vägen in

I juni 2015 ställde sig samtliga kommunerna i Dalarna, Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Högskolan Dalarna, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Företagarna, ALMI och Länsstyrelsen Dalarna bakom Vägen in - en regional överenskommelse för etablering av nyanlända 2015-2020. Läs mer under avsnittet Länsstyrelsen i korthet.

Huvudfokus har under året legat på att göra en behovsanalys tillsammans med berörda aktörer. Ett arbete med att ta fram statistik inför en rapport och ett rådslag under 2017 med Landshövdingen som värd.

Utöver det har ett antal aktiviteter genomförts under året:

- Kansliet för Vägen in har genomfört sex workshops där en aktör/organisation har tagit på sig samordningsansvar och en samordningsansvarig har utsetts för varje samverkansområde.
- Inom varje samverkansområde har ett flertal dialogmöten med undertecknande parter och relevanta aktörer genomförts.
- Inom området Vägen till bostad har dialogmöten hållits med Migrationsverket och länets kommuner gällande planeringsförutsättningar kring flyktingmottagande och bostättningslagen. Även löpande interna möten med bostads- och samhällsplanerare har genomförts.

Nästa steg är bildandet av arbetsgrupper för varje samverkansområde. Möten är inplanerade till januari-mars 2017.

Kommunikationsplattform

En kommunikationsplan för Vägen in har tagits fram som ska stödja arbetet. Några av aktiviteterna är att sprida goda exempel, informera om lärande seminarier, förmedla statistik och analyser och skapa vägar till den kunskap som finns inom området. En extern webbsida byggs upp och planeras kunna lanseras vid årsskiftet, dock senast i februari – mars 2017.

Styrgruppen för kansliet för Vägen in har haft regelbundna möten och träffats sex gånger under 2016. Vid årets sista styrgruppsmöte i december har berörda enhetschefer på respektive myndighet bjudits in för att planera arbetet 2017.

Dalarnas mångfaldsråd är en bred samverkansform och arena för erfarenhetsutbyte och utvecklingsarbete. Under 2016 har vi sammankallat till fyra möten där flera aktiviteter i Vägen in diskuterats och analyserats. Dalarnas Mångfaldsråd är referensgrupp för Vägen in och under 2017 kommer vi att arbeta för att finna ännu bättre och effektivare samverkansformer.

Personaluppgifter

Enligt kraven i FÅB 3 kap 3§ ska myndigheter redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1§ första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter. (Förordning 2008:747)

Återrapportering

Redovisa en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Länsstyrelsens uppdrag i regleringsbrev och myndigheternas verksamhetsplan utgör grunden för den kompetensutvecklings- och rekryteringsplanering som görs på kort och lång sikt. Länsstyrelsens ledningsgrupp beslutar inom vilka områden särskilda kompetenshöjande insatser ska sättas in. Årligen genomför enhetschefer utvecklingssamtal med medarbetarna. Vid dessa tillfällen upprättas en individuell utvecklingsplan. Denna plan följs upp årligen och matchas mot verksamhetens kompetensbehov på kort och lång sikt. Länsstyrelsen i Dalarnas län har genomfört 48 nyrekryteringar under året varav 25 är tillsvidareanställningar. Tillgången på sökanden har varit relativt god och vi har i de allra flesta fall kunnat anställa personal med rätt kompetens för uppgifterna.

Länsstyrelsen fortsätter att använda metoden kompetensbaserad rekrytering som rekryteringsstöd vid alla nyrekryteringar och strävar efter möjligheten att erbjuda ett utökat rekryteringsstöd.

En till två gånger per år genomförs obligatorisk introduktionsutbildning samt säkerhetsutbildning för nyanställda.

Den kontinuerliga kompetensutvecklingen sker fortlöpande inom varje sakområde. Internutbildning i arbetsmiljö, mediakontakter, lönesättning, chefsutveckling, offentlighet och sekretess och personlig effektivitet i arbetet har genomförts.

Vår bedömning är att de riktade utbildningsinsatser som gjorts under året har varit effektiva. Personalen har fått ökad kunskap om de olika enheternas verksamhet och vikten av tvärssektoriellt arbete. Säkerhetsarbetet har fått ett större genomslag och de anställda känner till och har nytta av värdeorden i sina kontakter i arbetet. De individuella utvecklingsplanerna ger en god bild av den samlade kunskapsresursen och underlättar på så sätt kompetensplaneringen.

Tabell över sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3§ FÅB

Kön	Ålder	2016			2015		
		Antal anställda ³	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)	Antal anställda ¹	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)
Män	- 29	5,1	3,1		1,9	5,7	
	30 - 49	58,4	2,3	61,9	55,8	1,2	
	50 -	35,2	3,9	80,1	37,6	0,8	
	Alla	98,7	2,9	68,6	95,3	1,1	
Kvinnor	- 29	12,2	3,1		10,4	2,9	66,7
	30 - 49	66,1	11,1	83,9	67,1	8,5	76,9
	50 -	56,8	5,0	68,2	54,0	5,2	69,1
	Alla	135,1	7,8	77,2	131,5	6,7	73,8
Samtliga	- 29	17,3	3,1		12,3	3,2	52,5
	30 - 49	124,5	6,9	80,9	122,9	5,1	71,3
	50 -	92,0	4,6	72,3	91,5	3,4	64,1
	Alla	233,8	5,7	75,4	226,8	4,3	68,2

Källa: Hypergene – LISA

Kommentar

Länsstyrelsen bedriver förebyggande hälso- och friskvårdsarbete på ett flertal nivåer. I vår centrala samverkansgrupp behandlas arbetsmiljöfrågor på en övergripande nivå. I enheternas lokala samverkansgrupper behandlas enhetsövergripande arbetsmiljöfrågor. Årligen genomförs ett utvecklingsamtal mellan chef och medarbetare, där går man bland annat igenom den individuella arbetssituationen såväl fysisk och psykosocial. Som stöd i arbetet med arbetsmiljöfrågorna finns även företagshälsovårdens kompetens att tillgå när behov uppstår.

Länsstyrelsen i Dalarnas län konstaterar att den totala sjukfrånvaron har ökat jämfört med föregående år. Det är främst långtidssjukfrånvaron som ökat jämfört med föregående år, och då främst för kvinnorna. Denna trend är genomgående för hela samhället. Länsstyrelsen i Dalarnas län bedriver ett aktivt rehabiliteringsarbete för de som hamnat i långtidssjukskrivning i samarbete med företagshälsovården och Försäkringskassan. Men erfarenheten är att det brukar ta lång tid att återgå till heltidsarbete efter en lång sjukskrivning.

Länsstyrelsen genomförde en medarbetarundersökning i oktober 2016. Resultatet visar generellt på små förbättringar. De områden vi fortsatt arbetar vidare med gäller arbetsbelastning, prioriteringskapacitet, stressnivåer och balans i livet.

³ 1) Antal anställda beräknas som medeltal anställda och beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100%. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

Året i siffror**Tabell A - Verksamhetskostnader 2014 – 2016 Tkr**

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2016	2015	2014
20-21	Övrig förvaltning	12 647	11 582	12 386
25	Trafikföreskrifter m.m.	427	567	459
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	4 624	5 140	5 402
30	Regional tillväxt	12 204	15 449	20 429
34	Infrastrukturplanering	2 834	3 455	2 278
40	Hållbar samhällsplanering och boende	7 552	7 531	6 225
41	Stöd till boende	269	430	532
42	Energi och klimat	3 151	3 088	3 628
43	Kulturmiljö	5 535	4 996	5 754
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	7 804	7 395	8 512
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	12 548	13 593	15 993
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	39 774	32 881	31 453
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 645	2 317	1 980
53	Vattenverksamhet	8 819	5 653	5 224
54	Mineral- och torvfyndigheter	103	50	13
55	Miljöfarlig verksamhet	8 252	7 281	7 521
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	667	629	596
57	Förorenade områden, efterbehandling	1 918	2 221	1 952
58	Restaurering	3 084	2 663	2 314
60	Lantbruk och landsbygd	22 325	23 217	24 081
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0	17	185
62	Fiske	1 183	1 470	990
70	Folkhälsa	2 874	2 918	2 917
80	Jämställdhet	1 808	2 115	1 828
81	Nationella minoriteter	15	30	14
82	Mänskliga rättigheter	2 120	452	468
85	Integration	2 309	1 450	1 633
	SUMMA PRODUKTION	167 489	158 590	164 766
10	Myndighetsövergripande verksamhet	9 683	10 469	10 405
11	Administration och intern service	33 083	31 672	30 253
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	210 255	200 731	205 423
99	Resurssamverkan ¹⁾	353	764	654
	TOTALSUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER ENL RESULTATRÄKNINGEN ²⁾	210 609	201 495	206 077

1. Den del av kostnader för resurssamverkan som ska belasta länsstyrelsen fördelas på respektive tvåsifferkod

2. Totalsumma verksamhetskostnader ska överensstämma med verksamhetskostnader enligt resultaträkningar

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Definition av resurssamverkan:

Med offentlig resurssamordning menas att en myndighet har rätt att mot avgift helt eller delvis samordna sitt resursutnyttjande avseende varor och tjänster med en annan myndighet, kommun eller landsting (s.k. sambruk). Skriftliga avtal om samordningen bör träffas mellan de berörda parterna. Ansvarsfördelningen mellan myndigheterna bör läggas fast.

Kommentarer Tabell A

Se kommentarer under respektive sakområde.

Tabell B – Verksamhetskostnader 2016

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
20-21	Övrig förvaltning	12 647	6,01	3 296	7,73	15 943	7,59
25	Trafikföreskrifter m.m.	427	0,20	148	0,35	575	0,27
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	4 624	2,20	1 439	3,37	6 063	2,89
30	Regional tillväxt	12 204	5,80	3 226	7,57	15 430	7,34
34	Infrastrukturplanering	2 834	1,35	732	1,72	3 566	1,70
40	Hållbar samhällsplanering och boende	7 552	3,59	2 596	6,09	10 147	4,83
41	Stöd till boende	269	0,13	93	0,22	362	0,17
42	Energi och klimat	3 151	1,50	716	1,68	3 866	1,84
43	Kulturmiljö	5 535	2,63	1 468	3,44	7 003	3,33
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	7 804	3,71	2 145	5,03	9 949	4,73
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	12 548	5,97	2 745	6,44	15 293	7,28
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	39 774	18,92	8 061	18,90	47 835	22,76
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 645	1,26	899	2,11	3 544	1,69
53	Vattenverksamhet	8 819	4,19	2 329	5,46	11 148	5,31
54	Mineral- och torvfyndigheter	103	0,05	36	0,08	139	0,07
55	Miljöfarlig verksamhet	8 252	3,92	2 779	6,52	11 031	5,25
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	667	0,32	232	0,54	898	0,43
57	Förorenade områden, efterbehandling	1 918	0,91	575	1,35	2 493	1,19
58	Restaurering	3 084	1,47	465	1,09	3 549	1,69
60	Lantbruk och landsbygd	22 325	10,62	6 341	14,87	28 665	13,64
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0	0,00	0	0,00	0	0,00
62	Fiske	1 183	0,56	364	0,85	1 547	0,74
70	Folkhälsa	2 874	1,37	554	1,30	3 427	1,63
80	Jämställdhet	1 808	0,86	429	1,00	2 236	1,06
81	Nationella minoriteter	15	0,01	5	0,01	20	0,01
82	Mänskliga rättigheter	2 120	1,01	287	0,67	2 407	1,15
85	Integration	2 309	1,10	689	1,61	2 998	1,43
	SUMMA PRODUKTION	167 489	79,66	42 648	100,00	210 137	100,00
10	Myndighetsövergripande verksamhet	9 683	4,61				
11	Administration och intern service	33 083	15,73				
	SUMMA VERKSAMHETS-KOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	210 255	100,00			210 137	100,00
99	Resurssamverkan ¹⁾	353		119		472	
	Totalsumma verksamhetens kostnader enl resultaträkningen ²⁾	210 609				210 609	
	Myndighetsövergripande, adm och intern service uppdelat på: ³⁾						
	Nivå 1 (113-115)	23 789	19,43				
	Nivå 2 (110-112, 116-119)	9 294	7,59				
	Nivå 3 (100-109)	9 683	7,91				
	Personalkostnad, produktion (kkl 4, verksamhetskod 2-8)	122 415					

¹⁾ Den del av kostnader för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhetskod, oftast adm. och intern service (11).

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

²⁾ Totalsumma verksamhetskostnader skall överensstämma med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.

³⁾ Summan på nivå 1-3 ska överensstämma med summan av Myndighetsövergripande verksamhet och Administration och intern service. Den procentuella fördelningen skall visa resp. nivåns andel av personalkostnaderna vht 2-8 (inkl 4).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentarer Tabell B

Se kommentarer under respektive sakområde

Tabell C – Årsarbetskrafter 2014 – 2016

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2016			2015	2014
		totalt	varav kvinnor	varav män	totalt	totalt
20-21	Övrig förvaltning	14,5	9,0	5,5	14,3	16,1
25	Trafikföreskrifter m.m.	0,8	0,7	0,1	0,7	0,7
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	5,9	4,2	1,7	7,1	7,7
30	Regional tillväxt	13,1	8,2	4,8	13,0	12,2
34	Infrastrukturplanering	3,2	2,4	0,8	2,0	2,1
40	Hållbar samhällsplanering och boende	11,5	8,5	2,9	12,3	10,6
41	Stöd till boende	0,5	0,0	0,5	0,7	0,9
42	Energi och klimat	2,8	1,6	1,2	3,4	4,4
43	Kulturmiljö	6,8	3,4	3,4	6,8	7,6
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	8,0	4,8	3,2	7,9	8,1
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	10,8	3,6	7,2	10,7	11,4
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	39,3	14,9	24,4	33,5	32,9
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	4,5	3,7	0,8	3,8	3,1
53	Vattenverksamhet	10,0	3,9	6,1	7,7	7,7
54	Mineral- och torvfyndigheter	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0
55	Miljöfarlig verksamhet	11,7	8,4	3,3	10,9	11,2
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	1,2	1,2	0,0	1,1	1,1
57	Förorenade områden, efterbehandling	2,6	2,1	0,4	2,8	2,5
58	Restaurering	2,5	0,9	1,6	1,4	2,0
60	Lantbruk och landsbygd	28,8	15,7	13,1	30,0	32,0
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarna, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
62	Fiske	1,8	0,3	1,4	2,1	1,7
70	Folkhälsa	2,1	1,2	0,9	2,5	1,5
80	Jämställdhet	1,7	1,6	0,1	1,8	2,0
81	Nationella minoriteter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
82	Mänskliga rättigheter	1,1	1,1	0,0	0,5	0,5
85	Integration	3,0	2,9	0,1	2,0	2,0
	SUMMA PRODUKTION	188,2	104,6	83,7	179,2	182,0
10	Myndighetsövergripande verksamhet	6,9	5,7	1,2	7,5	7,7
11	Administration och intern service	13,5	7,8	5,7	13,9	12,9
	SUMMA ÅRSARBETSKRAFTER EXKL RESURSSAMVERKAN	208,7	118,1	90,6	200,6	202,6
99	Resurssamverkan ¹⁾	0,5	0,0	0,5	1,0	0,9
	TOTALT ANTAL ÅRSARBETSKRAFTER	209,2	118,1	91,1	201,6	203,5

¹⁾ Den del av årsarbetskrafterna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhet på tvåsiffrignivå.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentarer Tabell C

Se kommentarer under respektive sakområde.

Tabell D - Representation

Kostnader för representation	2016		2015		2014	
	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor
Intern representation (undergrupp 496 i baskontoplanen)	193	923	296	1 466	375	1 843
Extern representation (undergrupp 552 i baskontoplanen)	507	2 424	643	3 189	772	3 794

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentar till tabell D

Kostnader för representation har minskat med 239 tkr jämfört med 2015. Kostnaderna för den interna representationen har minskat med 103 tkr och den externa representationen har minskat med 136 tkr. Under året har varje representationstillfälle prövats och stor kostnadsmedvetenhet har präglat år 2016.

Den externa representationen finansierades av förvaltningsanslaget med 419 tkr (452 tkr 2015, 442 tkr 2014) och av externa medel med 88 tkr (190 tkr 2015, 330 tkr 2014).

Tabell E - Lokaler

Lokalkostnader	2016	2015	2014
Residens			
Lokalkostnader (tkr) 103	961	1 327	1 398
Lokalyta (m ²)	1 211	1 211	1 211
Lokalkostnad per m ² (kr)	793	1 096	1 155
Lokaler ¹⁾			
Lokalkostnader (tkr) 113	8 331	8 323	7 414
Lokalyta (m ²)	7 720	7 845	8 395
Lokalkostnad per m ² (kr)	1 079	1 061	883
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr)	40	41	36
Lokalyta per årsarbetskraft (m ²)	37	39	41
Kontorslokaler ²⁾			
Kontorslokalyta (m ²)	7 450	7 529	6 855
Kontorslokalyta per årsarbetskraft *(m ²)	36	37	34
SUMMA LOKALKOSTNADER	9 292	9 650	8 812

¹⁾ Med lokaler avses samtliga utrymmen förutom residenset såsom kontorslokaler, förråd, källare och garage. Med lokalkostnader avses hyra, lokalvård, larm och bevakningskostnader, avskrivningskostnader m.m.

²⁾ Med kontorslokaler avses ytor ovan mark såsom kontorsrum, biytor som korridorer, toaletter, trapphus, närarkiv, närförråd etc.

* I årsredovisningen för 2014 har 1 760 timmar använts som årsarbetstid. Därför har jämförelsetalet för 2014 i denna årsredovisning räknats om till den nya årsarbetstiden 1 710 timmar.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentarer Tabell E**Lokalredovisning för 2016**

Länsstyrelsen i Dalarnas läns hyresavtal avseende lokaler är gällande till 2019-12-31. Residensets hyresavtal gäller till 2018-06-30. Vid nytecknande av hyresavtal 2014 gällande Länsstyrelsens lokaler skapades även en "Grön Bilaga" där syftet var, från både hyresvärd och hyresgäst, att ha en gemensam målsättning: Att verka för en hållbar lokalupplåtelse avseende aktuell fastighet.

Under året har fastighetsägaren bytt fönster i delar av fastigheten som ett led i att skapa ett bättre inomhusklimat, samt att sänka energiförbrukningen. Fastighetsägaren har även gjort byten av olika shuntgrupper i syfte att spara energi.

Under året har Länsstyrelsen i Dalarnas län lämnat tryckerilokalerna som gör att vi minskat ytan med 125,2 kvm, varav 46,6 kvm under mark och 78,6 kvm ovan mark. Hyresminskningen beräknas till 86 tkr/år och kostnaden för värme, el m.m. beräknas minska med 15 tkr/år.

Under 2016 har besparingar gjorts med 9% när det gäller förbrukning av el och 9,7% när det gäller värme i jämförelse med föregående år i Länsstyrelsens lokaler. För Residensets del visar det en mindre ökning av el och värme, då vi endast har haft preliminära siffror tidigare år.

Större lokalförändringar 2017

Projektet för ytminskning fortsätter under 2017, då hyresavtalet ger Länsstyrelsen med iakttagande av nio månaders löpande uppsägningstid möjlighet att avträda resterande ca 1200 kvm för att yteffektivisera eller för att anpassa ytorna vid förändringar av verksamheten.

Hyresvärden har för avsikt att installera/byta till en effektivare roterande värmeväxlare under året som energibesparande åtgärd i fastigheten.

Tabell F – Redovisning av ärenden 2016 (samtliga ärenden oavsett databas)

A Sakområde och del av sakområde	B Ingående balans	C Antal inkomna ärenden (exkl upp-rättade ärenden)	D Antal upp-rättade ärenden	E Antal beslutade ärenden	F Utgående balans (F=B+C+D-E)	G Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Myndighetsövergripande, administration och intern service (10-11)	62	262	459	698	85	8
Övrig förvaltning (20-21)	1727	4789	186	5047	1655	134
varav Stiftelser (206)	828	1677	32	1823	714	2
varav Kameraövervakning (211)	16	105	5	114	12	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	11	1238	27	1249	27	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	22	169	3	166	28	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	186	1018	542	1557	189	8
varav Livsmedelskontroll (281)	10	236	19	247	18	0
varav Djurskydd (282)	157	662	489	1156	152	8
varav Smittskydd (283)	11	95	6	100	12	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	5	22	21	44	4	0
Regional tillväxt (30)	80	158	26	197	67	16
Infrastrukturplanering (34)	6	32	16	35	19	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	76	464	9	483	66	5
Stöd till boende (41)	158	83	0	45	196	27
Energi och klimat (42)	25	82	3	39	71	4
Kulturmiljö (43)	310	934	57	1011	290	50
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	61	138	77	181	95	17
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	4	4	6	12	2	1
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	76	161	17	177	77	7
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	261	358	382	549	452	118
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	1	3	1	4	1	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	122	870	69	1004	57	5
Vattenverksamhet (53)	111	490	129	610	120	3
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	90	427	118	533	102	2
Mineral- och torvfyndigheter (54)	2	31	0	30	3	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	87	517	111	631	84	5
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	23	302	108	406	27	1
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	15	123	0	128	10	0
Förorenade områden, efterbehandling (57)	28	59	30	81	36	2
varav tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	19	29	17	41	24	0
Restaurering (58)	4	34	5	39	4	1
Lantbruk och landsbygd (60)¹	347	904	205	1053	403	5

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl upp-rättade ärenden)	Antal upp-rättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	275	317	36	312	316	2
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	4	0	0	1	3	1
Fiske (62)²⁾	61	401	4	408	58	0
Folkhälsa (70)	25	8	6	34	5	0
Jämställdhet (80)	4	7	10	20	1	1
Nationella minoriteter (81)	1	1	1	3	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	7	7	7	15	6	0
Integration (85)	30	52	18	49	51	1
Summa	3898	12152	2372	14291	4131	418
varav Vattenmyndighetens ärenden	1	9	0	8	2	0
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	34	95	0	99	30	4

¹⁾ Under 2016 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets nya IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, varför statistik över inkomna och handlagda ärenden inom området jordbrukarstöd (VÄS 601) inte är möjlig att hämta ut.

För landsbygdsstöden (VÄS 602) har siffror över inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökningar om stöd kunnat hämtas från Jordbruksverkets system. Statistik för inkomna och beslutade ärenden om utbetalningar av stöd är inte möjlig att hämta ut och redovisas därför ej. Siffrorna som redovisas för 2015-2016 är därför ofullständiga och skiljer sig från tidigare års statistik. Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökan om landsbygdsstöd.

²⁾ För fiske (VÄS 622) har siffror över inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökningar om stöd kunnat hämtas från Jordbruksverkets system. Statistik för inkomna och beslutade ärenden om utbetalningar av stöd är inte möjlig att hämta ut och redovisas därför ej. Det som redovisas här är den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen summerat med inkomna och beslutade ärenden beträffande ansökan om fiske.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina, Jordbruksverket och Boverket

Kommentarer Tabell F

25, 34 - Trafikföreskrifter och infrastrukturplanering

Antalet inkomna ärenden under 2016 är snarlik föregående år, och siffrorna ligger inom en normal variation, även om det är fortsatt stor variation på komplexiteten i ärendena.

40 - Hållbar samhällsplanering och boende

Inkomna planärenden har under 2016 minskat både i antal och i svårighetsgrad (inga kom-muntäckande översiktsplaner kom in under året) sannolikt beroende på att kommunerna har svårt att rekrytera planerare.

41 - Stöd till boende

Under största delen av 2016 hanterade Länsstyrelsen endast ett statligt investeringsstöd, stöd till solceller. Under sista delen av året beslutade regeringen om ytterligare 4 stöd som Länsstyrelsen nu hanterar. De nya stöden gav ingen märkbar ökning av ärendemängden under den korta tid som var kvar av året. Mängden ärenden som inte fått beslut är fortsatt hög, vilket beror på att Energimyndigheten inte heller under 2016 tilldelats tillräckligt med medel att fördela till länsstyrelserna i landet i förhållande till antalet ansökningar som finns inne. Hand-

läggningen av solcellsstödsärendena blir därmed långdragen, och tiden från det att ansökan kommit in till Länsstyrelsen och tills det att beslut fattas i ärendet är närmare två år, vilket i sin tur förklarar den fortsatt stora skillnaden mellan inkomna ansökningar och fattade beslut under 2016.

42 – Energi och Klimat

Ökningen av antalet ärenden mellan 2015 och 2016 beror på handläggning av ansökningar och beslut gällande det nyinstittade klimatinvesteringsstödet Klimatklivet.

43- Kulturmiljö

En flerårig trend är att ärendemängden ökar, vilket beror på fornlämningsärendena enligt 2 kap KML. Konkret är det skogsbruksärenden och arkeologiska undersökningar pga byggnation som ökat i antal samt ett ökat antal ansökningar om att få använda metallsökare. Trots oförändrad bemanning har vi genom prioriteringar och förbättrade rutiner ökat andelen beslutade ärende och därmed förbättrat ärendebalansen, men arbetsbördan har också ökat, varför ärendehanteringens inkräktar på andra arbetsuppgifter.

45- Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar

Att ärendemängden har ökat beror främst på nytt verksamhetsområde, civilt försvar. Att antal beslutade ärenden är lägre jämfört med tidigare år avseende tillsyn och uppföljning beror delvis på att vissa ärenden slutförs under 2017 samt att det gjordes färre tillsyns insatser under 2016.

51- Skydd av områden och arter

Ökningen när det gäller ärenden om skydd beror till stor del av att markbytesaffärer gjort att vi startat nya ärenden i och med att beslutsprocessen inför bildandet startat (upprättade ärenden). Antalet anställda har ökat varför kapaciteten att initiera ärenden har ökat. Beslutstakten har ökat när det gäller reservatsbeslut men effekten av det som kan visas sig i en bättre ärendebalans har ännu inte skett.

52- Prövning och tillsyn för skydd av naturen

En glädjande utveckling kan ses när det gäller prövning och tillsyn. Effektiviteten i handläggningen har ökat genom rutinbeskrivningar, information till exploatörer och även interna omfördelningar av personal.

53- Vattenverksamhet

Antalet inkomna och beslutade tillsynsärenden har ökat kraftigt jämfört med 2015. Detta beror främst på det påbörjade arbetet med dammsäkerhetsklassificering. Länsstyrelsen har genomfört en omfattande inventering av dammar som kan komma att behöva konsekvensklassas. Ökningen av ärendebalansen består också av dammsäkerhetsärenden kopplade till detta klassificeringsarbete.

55- Miljöfarlig verksamhet

Antalet inkomna och beslutade tillsynsärenden ligger i samma nivå som 2015. Det är stor variation på komplexiteten av ärenden, vissa ärenden kan hanteras direkt medan andra ärenden kräver komplettering och bedömning/remiss av flera personer med olika sak kompetens. Nära samverkan sker med prövningsfunktionen i olika ärendetyper och under 2017 planeras framtagande av en rutin för anmälningsärenden för att effektivisera arbetet.

55- Miljöprövning / Miljöprövningsdelegationen

Ärenden

Antalet prövningsärenden ligger på samma nivå som 2015. Utgående balans är något lägre än 2015 trots att vi 2016 har handlagt flera större komplexa vindkraftsärenden än under 2015. Prövningsfunktionen och miljöprövningsdelegationen arbetar kontinuerligt för att minska balanserna inom miljöprövning, se förbättringsarbete nedan.

Förbättringsarbete

Under 2016 avsattes en arbetsdag för att planera fortsatta insatser för att effektivisera handläggningen. Resultatet har överförts till den förbättringslista som initialt upprättades 2014 med arbetsuppgifter som syftar till att ytterligare effektivisera våra handläggnings- och beslutandeprocesser. Förbättringslistan är en del i en pågående förbättringsprocess, ett funktionellt verktyg för att prioritera prövningsgruppens gemensamma arbete med ständiga förbättringar och handläggningseffektivisering och listan följs upp varannan vecka på funktionsmöten.

Samverkan nationellt

De tolv miljöprövningsdelegationerna har under 2016 fortsatt det samverkansarbete som inleddes 2012 i samband med koncentrationen av miljöprövningsdelegationerna till tolv länsstyrelser. Två nätverksträffar för samtliga ordföranden och sakkunniga har genomförts där fokus har legat på kompetensutveckling, arbetssätt och sakfrågor i syfte att minska olikheter mellan delegationerna och hitta goda exempel bland annat kring miljökvalitetsnormer för vatten.

Samverkansarbetet har dessutom bedrivits i organisationens samverkansgrupp som består av en företrädare för varje miljöprövningsdelegation. Samverkansgruppen har bland annat gjort en översyn av befintliga beslutsstöd. I övrigt har det diskuterats om samverkan och samsyn kring statistik, handläggningstider branschspecifika frågor och handläggningsformer. Länsstyrelsen i Dalarnas län har tagit en aktiv roll i det nationella arbetet under 2016 och medverkat i arbetsgrupper för att anordna nätverksträffar samt för att ta fram/uppdatera beslutsstöd för delegationerna.

Samverkan regionalt och internt

Under 2016 har Länsstyrelsen anordnat en träff med miljöhandläggarna vid Länsstyrelsen i Gävleborgs län i syfte att förbättra samverkan i samråds- och prövningsärenden. Länsstyrelsen har dessutom medverkat vid en tillsynsväglledningsträff för kommunerna i Gävleborgs län. Effekten bedöms vara en mer likriktad samrådsprocess i Dalarna och Gävleborg samt förbättrat informations- och kunskapsutbyte mellan länen och kommunerna i miljöprövningsprocessen. Internt har ett samverkansarbete med tillsynsfunktionen påbörjats under 2016, ett första möte har hållits avseende samverkansformer, kompetensområden och effektivisering inom gemensamma sakområden.

57-Förorenade områden, efterbehandling

Under 2015 pågick ett kvalitetssäkringsprojekt gällande EBH-stödet, en databas som fungerar som handläggarsöd för arbetet med förorenade områden. Projektet innebar att en mängd undersökningar och rapporter samlades ihop och lades in i databasen, varje dokument registrerades som ett ärende i Platina som avslutades när dokumentet förts in i EBH-stödet. Under 2016 har detta arbete avslutats och ärendeinflödet återgått till mer normala, lägre nivåer.

Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2016 (samtliga ärenden oavsett databas)

A Sakområde och del av sakområde	B Antal överklagade ärenden¹⁾	C Antal överklagade ärenden som avgjorts i högre instans²⁾	D Varav antal ändrade ärenden³⁾
Myndighetsövergripande, administration och Intern service (10-11)	4	3	0
Övrig förvaltning (20-21)	33	27	4
varav Stiftelser (206)	1	1	0
varav Kameraövervakning (211)	7	3	2
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	1	0	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	2	2	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	12	11	0
varav Livsmedelskontroll (281)	0	0	0
varav Djurskydd (282)	12	11	0
varav Smittskydd (283)	0	0	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	0	0	0
Regional tillväxt (30)	0	0	0
Infrastrukturplanering (34)	0	0	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	72	46	7
Stöd till boende (41)	0	0	0
Energi och klimat (42)	0	0	0
Kulturmiljö (43)	0	0	0
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	0	1	1
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	0	0	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	19	11	5
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	2	3	3
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	1	1
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	19	18	2
Vattenverksamhet (53)	5	4	1
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	5	4	1
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	37	22	14
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	1	1	1
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	0	0	0
Förorenade områden, efterbehandling (57)	1	0	0
varav Tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	1	0	0
Restaurering (58)	0	0	0
Lantbruk och landsbygd (60)	16	18	3
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	12	13	3
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västernorrlands och Norrbottens län (61)	0	0	0
Fiske (62)	5	4	3
Folkhälsa (70)	0	0	0
Jämställdhet (80)	0	0	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	0	0
Integration (85)	0	0	0
Summa	227	170	43
varav Vattenmyndighetens ärenden	0	0	0
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	36	21	13

¹⁾ Avser ärenden som är beslutade av länsstyrelsen och som överklagats till högre instans under 2016.

²⁾ Avser ärenden som avgjorts i högre instans och vars domar/beslut inkommit till Länsstyrelsen under 2016, oavsett vilket år överklagandet skickades in.

³⁾ Avser ärenden som är ändrade substantiellt (t.ex. ska ändring av angivna tidpunkter ej beaktas) i förhållande till Länsstyrelsens beslut.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina

Kommentarer Tabell G

40- Hållbar samhällsplanering och boende

Av 72 ärende som beslutats av länsstyrelsen har högre instans ändrat i 7 ärenden och dessa ändringar avser PBL. Under 2015 ändrades 15 av 46 beslutades av länsstyrelsen.

50- Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd

Av 19 ärende som beslutats av länsstyrelsen har högre instans ändrat i fem ärenden och dessa ändringar avser MB. Under 2015 ändrades 6 av 17 beslutade av länsstyrelsen.

55- Miljöprövning

De 36 överklagade ärendena är enskilda överklaganden i 12 olika prövningsärenden, varav 21 överklaganden gäller två prövningar av vindkraftsparker. I övrigt berör åtta överklaganden täktverksamhet/övrig miljöfarlig verksamhet, medan resterande sju är överklaganden i andra vindkraftsärenden.

Överklagade ärenden som ändrats kan vara några år gamla och kan ha ändrats i Mark- och Miljödomstolen och sedan överklagats vidare till Mark- och miljööverdomstolen där de sedan avgjorts.

Ett fåtal ärenden, där vi sagt nej till helheten av sökt verksamhet, har ändrats av domstolen och då medgivits tillstånd. I övriga ärenden är det ändringar i besluten av olika omfattning, det kan vara tillståndsmening, villkor eller krav på utredningar, exempelvis:

- Tider för transporter
- Produktionsnivåer
- Tider för särskilt bullrande verksamhet
- Omfattning av inventeringar/utredningar

Prövningsorganisationen arbetar kontinuerligt med att förbättra besluten i enlighet med gällande lagstiftning och den praxis som utarbetas i högre instans.

Tabell H – Handläggningstider

Länsstyrelserna målsätter och följer upp handläggningstiden för ett gemensamt urval av ärendeslag. Målen är satta utifrån det antal dagar det är rimligt att merparten av alla ärenden ska beslutas inom. Målet är att 90 % av beslutade ärenden ska ske inom den uppsatta måltiden. Utfallet redovisas som hur stor andel som faktiskt beslutades inom uppsatt tid.

H – Ärendeslag med gemensamma mål		Mål dagar	Utfall %		
VÄS	Beskrivning	2014-2016	2016	2015	2014
211	Ansökan om kameraövervakning ³⁾	120	45		
282	Ansökan om tillstånd enligt 16§ Djurskyddslagen ¹⁾	90	98	77	85
282	Ansökan om förprovning djurstall ¹⁾	56	100	90	100
282	Anmälningens ärenden djurskydd	90	83	77	
403	Överklagande av detaljplan	150	100	100	100
403	Överklagande av lov, förhandsbesked ²⁾	150	96		
403	Överklagande av kommuns beslut enligt plan- och bygglagen ³⁾	180	68		
505	Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. författn ³⁾	180	14		
525	Samråd enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken	42	72	60	
526	Granskning av kommunal strandskyddsdispens	21	97	93	
551	Prövning miljöfarlig verksamhet 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc ⁴⁾) ¹⁾	180	79	92	83
555	Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	75	91	88	
562	Prövning av avfall och producentansvar	40	100	98	
566	Tillsyn av avfall och producentansvar	30	100	98	
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder ^{3,5)}				
	Företagsstöd	180	3		
	Projektstöd	180	11		
	Miljöinvesteringar	180	64		
622	Ansökan om stöd från Fiskerifonden ^{3,5)}				
	Företagsstöd	180			
	Projektstöd	180			
602	Ansökan om utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder ^{3,6)}				
	Företagsstöd	120	100		
	Projektstöd	120	90		
	Miljöinvesteringar	120	100		
622	Ansökan om utbetalning av stöd från Fiskerifonden ^{3,6)}				
	Företagsstöd	120			
	Projektstöd	120			
623	Ansökan om förordnande som fisketillsynsman	40	93	96	
623	Ansökan tillstånd flyttning och utplantering av fisk	30	84	80	

¹⁾ Målet är satt från komplett ansökan.

²⁾ Nytt mål i regleringsbrevet 2016 i uppdrag 3.21

³⁾ Nytt ärendeslag med gemensamma mål från och med 2016.

⁴⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

⁵⁾ Handläggningstid, ansökan om stöd: Mätning från att ansökan kom in till Länsstyrelsen fram till att Länsstyrelsen har fattat beslut om stöd. Målsättning för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in. 90% av ansökningarna om stöd ska vara beslutade inom 6 månader.

⁶⁾ Handläggningstid, ansökan om utbetalning: Mätning från att ansökan om utbetalning kom in till Länsstyrelsen fram till att Jordbruksverket har betalat ut stödet. Målsättning för handläggningstiderna gäller för alla ansökningar oberoende av vilket år de kom in. 90% av

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina och Jordbruksverket

Kommentarer Tabell H

Länsstyrelsen har under året arbetat med att analysera och kartlägga handlägningsprocesser för att förkorta och effektivisera arbetet med handläggning av ärenden. Detta arbete ska fortsätta kommande år och kontinuerligt följas upp.

211-Ansökan om kameraövervakning

Det har gjorts resursförstärkningar under 2016 och dessa har resulterat i att sista delen av året uppvisar ett betydligt bättre resultat.

282-Anmälningssärenden djurskydd

Arbetet med att hantera anmälningssärenden har effektiviserats under året men på grund av färre resurser under en tid har målet inte uppnåtts.

403-Överklagande av kommuns beslut enligt. Plan-och bygglagen

Det har gjorts resursförstärkningar under 2016 och dessa har resulterat i att sista delen av året uppvisar ett betydligt bättre resultat.

505-Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. författningar

Det har gjorts resursförstärkningar under 2016 och dessa har resulterat i att sista delen av året uppvisar ett betydligt bättre resultat.

525 – Samråd enligt 12 kap 6 § Miljöbalken

En positiv utveckling mot att uppnå målet om 90% som grundar sig i en omfördelning av resurser samt förbättrade interna rutiner.

526 – Granskning av kommunal strandskyddsdispens

En positiv utveckling och länsstyrelsen uppnår målet om 90% med god marginal. Utvecklingen grundar sig i en omfördelning av resurser samt förbättrade interna rutiner.

551-Prövning av miljöfarlig verksamhet

Utifrån miljöprövningsdelegationens krav enligt LISA avseende handläggningstider har målen uppnåtts för alla ärendetyper utom vindkraft. Handläggningstiden för samtliga 7 tillstånd till vindkraftparker som beslutats under året har överskridit 180 dagar från komplettdatum vilket resulterat i en försämring av handläggningstid, jämfört med tidigare år, vilket framgår av tabellen.

Vindkraftsärenden är komplexa och de områden som avses tas i anspråk för vindkraft innefattar ofta ett flertal olika intressen. Det innebär att det är många berörda som har synpunkter på vindkraftsetablering i länen vilket i sin tur medför ett omfattande arbete och en utdragen prövningsprocess. Kompletta ärenden skickas på remiss till myndigheter och särskilt berörda, samt i vindkraftsärenden även till kommunen avseende yttrande inom det kommunala vetot. I samtliga ärenden under 2016 har det begärts förlängd remisstid på grund av ärendenas art och omfattning. Inkomna yttranden ska sedan kommuniceras med sökande vilket även det, i flera ärenden, dragit ut på tiden. Komplexiteten i ärendena medför dessutom ett omfattande arbete att skriva beslut då det är många betydande intressen och aspekter som ska avvägas i besluten.

602 - Ansökan om stöd

Landsbygdsprogrammet öppnade för ansökningar om företagsstöd för djurstallar och projektstöd för bredband i september 2014 och från 2015 för övriga stödformer. Fiskerifonden öppnade för ansökningar 2015. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om ansökan om stöd i landsbygdsprogrammet öppnade inte förrän i mars och för fiskerifonden kunde länsstyrelserna ta beslut först efter Jordbruksverkets avropsbeslut i september. Arbetet under 2016 har alltså till stor del bestått av att arbeta med gamla ansökningar. Detta förklarar den låga måluppfyllelsen.

602 - Ansökan om utbetalning

Gällande utbetalningar av landsbygdsstöd så öppnade möjligheten för kund att söka delutbetalning och förskott i april och slututbetalning i maj. Länsstyrelsens möjlighet att besluta om förskott öppnade i maj och för delutbetalning juli-augusti och först den 19 december kan beslut om slututbetalning ske i alla stödformer. Många företag har tagits ut för kontroll av Jordbruksverket, vilket förlängt tiden för utbetalning. Inom fiske fattar Jordbruksverket såväl beslut på Länsstyrelsens handlagda ansökningar som utbetalar medel, inga av länsstyrelsernas ärende är ännu utbetalda.

623 – Ansökan om tillstånd för flyttning och utplantering av fisk

Ärligen hanteras mellan 100 och 130 utplanteringsärenden och handläggning av dessa ärenden sker periodvis. Det innebär att ett antal ärenden ansamlas och att de sedan hanteras samtidigt. Detta innebär å ena sidan att de först inkomna ärendena kan få en ganska lång handläggningstid medan sent inkomna ärenden får kort. Å andra sidan innebär detta en effektivare handläggning, det går fortare att hantera flera ärenden samtidigt än enskilda ärenden vid många tillfällen.

Många ärenden kommer in långt innan årsskiftet där man ansöker om tillstånd till utplantering av fisk under nästkommande vår. Eftersom utplanteringar inte sker under vintern är vår bedömning att fördelarna med effektivare handläggning överväger nackdelarna med längre handläggningstid enligt diariet. Om behov föreligger hos en Fiskevårdsförening att få ett beslut före ett visst datum, exempelvis en årsstämma, ordnas det.

Överklagningsärenden kan ofta ta lång tid, beroende på återkommande kompletteringskrav från handläggande överprövningsmyndighet, Havs- och Vattenmyndigheten.

Avgiftsbelagd verksamhet

Belopp angivna i tkr

	2014	2015				2016					2016
Verksamhet	Akkumulerat utfall	Utfall intäkter	Utfall kostnader	Netto utfall	Budget intäkter	Utfall intäkter	Budget kostnader	Utfall kostnader	Netto budget	Netto utfall	Akkumulerat utfall
Offentligrättslig verksamhet											
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	-121	257	258	-1	150	89	250	118	-100	-29	-152
Registreringsavgift för jaktområden	0	18	30	-12	80	7	80	0	0	7	-4
Delgivning	4	19	5	14	40	18	40	8	0	10	27
Övrig offentligrättslig verksamhet	-1	10	21	-11	40	104	40	3	0	101	90
Uppdragsverksamhet											
Resurssamordning	-22	459	486	-27	400	22	400	-11	0	33	-16
Övrig uppdragsverksamhet	401	29	15	14	0	25	0	54	0	-29	386
Summa totalt	261	792	815	-23	710	264	810	172	-100	92	331
- fördelat på											
Summa offentligt	-118	304	314	-10	310	217	410	129	-100	88	-39
Summa uppdragsverksamhet	379	488	501	-13	400	47	400	43	0	4	370

Tabellen visar intäkter, kostnader och utfall för länsstyrelsens avgiftsbelagda verksamhet, enligt den indelning för återrapportering som framgår av budgeten för avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras i regleringsbrevet.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem UNIT 4 Business World

Kommentarer avgiftsbelagd verksamhet

Kostnaderna för verksamheten Djur och lantbruk är högre än intäkterna. Detta är orsakat av: 1) Vid vissa kontroller behövs två kontrollanter av arbetsmiljöskäl, men regelverket tillåter bara debitering motsvarande en person 2) Att kontroller efter anmälan ska ske utan förvarning innebär att vi har många bomkörningar. 3) När vi hanterar ärenden där djur saknar ägare finns ingen part att debitera. 4) Vissa djurägare har svårt att betala sin kontrollavgift vilket genererar kundförluster.

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Sammanställningen är gjord enligt 2 kap. 4 § Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Belopp angivna i tkr	2016	2015	2014	2013	2012
Låneram i Riksgälden					
Beviljad	9 000	6 800	9 000	9 000	9 000
Utnyttjad	5 641	3 011	2 517	4 263	4 487
Räntekontokredit i Riksgälden					
Beviljad	10 000	7 500	7 500	7 500	7 500
Utnyttjad	0	0	2 279	0	0
Räntekonto					
Ränteintäkter	0	7	34	295	936
Räntekostnader	-178	-64	-19	-45	-70
Avgiftsintäkter som disponeras					
Budget	710	3 060	2 570	2 925	2 855
Utfall	11 146	8 974	9 666	10 869	11 443
Avgiftsintäkter som inte disponeras					
Budget	9 000	9 000	9 095	12 300	7 562
Utfall	30 756	5 191	14 108	7 988	7 791
Anslagskredit					
<i>Utgiftsområde 01</i>					
<i>Rikets styrelse</i>					
<i>01 05 001 ap.16 Länsstyrelserna m.m.</i>					
Beviljad	4 182	4 215	4 121	4 064	3 769
Utnyttjad	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 19</i>					
<i>Regional tillväxt</i>					
<i>19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Beviljad	2 013	3 064	3 064	3 064	3 064
Utnyttjad	77	1 648	11 059	2 850	1 360
<i>Utgiftsområde 22</i>					
<i>Kommunikationer</i>					
<i>22 02 003 ap.2 Grundläggande betaltjänster</i>					
Beviljad	0	0	0	0	0
Utnyttjad	0	0	0	0	0

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Belopp angivna i tkr	2016	2015	2014	2013	2012
Anslagssparande					
<i>Utgiftsområde 01</i>					
<i>Rikets styrelse</i>					
<i>01 05 001 ap.16 Länsstyrelserna m.m.</i>					
Summa anslagssparande	3 201	3 240	1 120	94	1 778
<i>Utgiftsområde 19</i>					
<i>Regional tillväxt</i>					
<i>19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Summa anslagssparande	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 22</i>					
<i>Kommunikationer</i>					
<i>22 02 003 ap.2 Grundläggande betaltjänster</i>					
Summa anslagssparande	0	13	0	0	0
- Därav intecknade åtaganden med stöd av anslagssparande	1 950	2 480	0	0	0
Bemyndiganden					
Tilldelat	65 000	55 000	55 000	55 000	55 000
Åtaganden	27 451	24 835	40 503	53 189	51 299
Personal					
Antal årsarbetskrafter	209	202	203	209	205
Medeltal anställda ¹	234	227	230	249	251
Driftkostnad per årsarbetskraft	998	992	1 003	1 010	964
Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	1 936	-10 353	19 064	-23 923	40 170
Balanserad kapitalförändring	50 928	61 280	42 216	66 139	25 969

¹⁾ Medeltal anställda beräknas som samtliga månadsanställda reducerat med anställningsperiod samt tjänstledighet om 100%. Därutöver räknas timanställdas anställningsomfattning utifrån antalet genomförda arbetstimmar under anställningsperioden.

Kommentar:

Utnyttjad låneram inklusive i december anskaffade anläggningstillgångar där ej upplåning skett, 6 782 tkr. Definitionen av medeltal anställda har ändrats jämfört med årsredovisningen för år 2015. Omräkning av jämförelsetalen har skett för åren 2014-2015 i verktyget LISA detta medför att jämförelsetalen för åren 2014-2015 skiljer sig åt jämfört med ÅR 2015. Jämförelsetalen för åren 2012-2013 har inte räknats om då en alltför stor arbetsinsats skulle krävas.

Årets kapitalförändring 2014 avviker jämfört med ÅR 2014, med anledning av ett felaktigt redovisat anslagsöverskridande om 7 995 tkr år 2014 avseende anslag 19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder. Rättelse har gjorts i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Information av väsentlig betydelse för regeringens uppföljning och prövning

Avgiftsintäkter som ej disponeras

Skillnaden mellan utfall och budget för avgiftsintäkter som inte disponeras består av vinster i Jordfondsverksamheten.

Kapitalförändring

Under 2015 genomfördes större betydande nedskrivningar av lönegarantifordringar jämfört med 2016.

FINANSIELL REDOVISNING

Resultaträkning (TKR)

	2016	2015	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	106 944	118 449	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	11 146	8 974	2
Intäkter av bidrag	91 654	80 629	3
Finansiella intäkter	19	11	4
Summa	209 764	208 063	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-139 213	-131 019	5
Kostnader för lokaler	-10 396	-10 623	
Övriga driftskostnader	-59 109	-58 448	
Finansiella kostnader	-198	-70	6
Avskrivningar och nedskrivningar	-1 694	-1 335	
Summa	-210 609	-201 495	
Verksamhetsutfall	-845	6 568	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	31 663	6 581	7
Skatteintäkter m.m.	41	76	
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-30 756	-5 191	8
Saldo	947	1 466	9
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	19 057	26 041	10
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	167 767	179 603	11
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	27 860	15 767	12
Finansiella intäkter	0	0	
Finansiella kostnader	0	0	
Avsättning till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	-1 980	-2 232	13
Lämnade bidrag	-210 869	-237 566	14
Saldo	1 834	-18 387	
Årets kapitalförändring	1 936	-10 353	15

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde år 2014 ett anslagsöverskridande om 7 995 tkr avseende anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder. En felaktig redovisning gjordes därmed i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag har därför rättats i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Balansräkning (TKR)

TILLGÅNGAR	2016-12-31	2015-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	0	0	
Summa	0	0	16
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	387	405	
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	6 395	2 646	
Summa	6 782	3 051	17
Utlåning			
Utlåning	0	0	
Summa	0	0	
Varulager m.m.			
Fastigheter	139 544	143 073	
Summa	139 544	143 073	18
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	4 713	561	
Fordringar hos andra myndigheter	14 622	16 971	19
Övriga kortfristiga fordringar	52 731	51 278	20
Summa	72 066	68 810	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	2 379	2 317	
Upplupna bidragsintäkter	12 109	10 938	
Övriga upplupna intäkter	511	2 128	
Summa	14 999	15 383	21
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	-109 050	-113 339	
Summa	-109 050	-113 339	22
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	40 923	32 464	23
Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	4 262	3 913	24
Kassa och bank	8 262	10 788	25
Summa	53 448	47 165	
Summa tillgångar	177 789	164 143	

Balansräkning (TKR)

KAPITAL OCH SKULDER	2016-12-31	2015-12-31	Not
Myndighetskapital			
Statskapital	0	0	
Donationskapital	0	0	
Balanserad kapitalförändring	50 928	61 280	
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	1 936	-10 353	
Summa	52 864	50 928	26
Fonder			
Fonder	14 213	12 233	
Summa	14 213	12 233	13
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	221	501	27
Övriga avsättningar	287	110	28
Summa	508	611	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	5 641	3 011	29
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	0	0	30
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	12 028	14 173	31
Leverantörsskulder	8 509	6 645	
Övriga kortfristiga skulder	6 212	6 450	32
Depositioner	4 279	3 912	33
Summa	36 670	34 191	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	12 400	11 865	
Oförbrukade bidrag	61 135	54 316	
Övriga förutbetalda intäkter	0	0	
Summa	73 535	66 181	34
Summa kapital och skulder	177 789	164 143	

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde år 2014 ett anslagsöverskridande om 7 995 tkr avseende anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder. En felaktig redovisning gjordes därmed i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag har därför rättats i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag

Belopp i tkr

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
Utgiftsområde 01							
Rikets styrelse							
01 05 001 ap.16 Länsstyrelserna m.m.	3 240	104 541	1 364	-79	109 066	-105 865	3 201
Utgiftsområde 19							
Regional tillväxt							
19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder	-1 648	20 134	0	0	18 486	-18 563	-77
Utgiftsområde 22							
Kommunikationer							
22 02 003 ap.2 Grundläggande betaltjänster	13	2 000	0	-13	2 000	-2 000	0
Summa	1 604	126 675	1 364	-91	129 552	-126 428	3 124

Kommentarer till anslagsredovisningen avseende redovisning mot anslag

Anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder har ett negativt utgående överföringsbelopp om -77 tkr, anslagskreditbeloppet utgör 2 013 tkr.

Redovisning mot inkomsttitel

Belopp i tkr

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	5	0
2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	200	216
2537 Miljöskyddsavgift Täktavgift	4 000	5 419
2552 01 Stiftelser, tillsynsavgift	1 730	302
2552 02 Stiftelser, registerhållningsavgift	0	370
2552 04 Övriga avgifter vid länsstyrelserna	0	1 531
2714 01 Sanktionsavgifter	10	345
2811 03 Jordfonden (Lst i Dalarna)	3 000	22 533
9455 Lotteriavgifter	55	41
Summa	9 000	30 756

Kommentarer till anslagsredovisningen avseende redovisning mot inkomsttitel

Under 2016 levererades högre vinster in från Jordfondsverksamheten jämfört med budget 2016.

Redovisning av beställningsbemyndiganden

Belopp i tkr

Anslag	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden 2016	Ute- stående åtaganden 2016	Utestående åtagandenas fördelning per år			
				2017	2018	2019	2020
19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder	65 000	24 835	27 451	20 134	4 000	2 500	817

Kommentarer till anslagsredovisningen avseende beställningsbemyndigande

Ingående åtaganden för år 2016 uppgick endast till 24,8 mnkr (40,5 mnkr år 2015 och 53,2 mnkr år 2014). Under 2015 fanns ej möjlighet att besluta mer beroende på en reduktion av anslaget med 11 mnkr inför 2016, vilket berodde på ett anslagsöverskridande 2015 med motsvarande belopp. År 2016 utökades bemyndiganderamen med 10 mnkr till 65 mnkr. Möjligheten fanns inte att öka besluten i önskad takt då anslaget för 2016 var så lågt.

Finansiella villkor

Belopp i tkr

Anslag/Benämning	Villkor	Belopp	Utfall
01 05 001 ap.16 Länsstyrelserna m.m., Dalarnas län	Anslagskredit	4 182	0
	Anslagsbehållning som disponeras, 3 %	3 177	3 201
	Kredit på räntekonto	10 000	0
	Låneram för anläggningstillgångar	9 000	5 641
	Finansiering av förvaltningskostnader hos samverkansorganet i Dalarnas län	2 665	2 665
19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Dalarnas Län	Anslagskredit	2 013	77
	Uppföljning och utvärdering	900	900
	Beställningsbemyndigande	65 000	27 451
22 02 003 002 ap.2 Grundläggande betaltjänster - del till länsstyrelsen i Dalarna	Anslagskredit	0	0
	Anslagsbehållning som disponeras	ingen	0

Tilläggsupplysningar och noter

Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Redovisnings- och värderingsprinciper**Allmänt**

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till förordningen. Länsstyrelsen redovisning följer god redovisningssed en 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Regeringen har beslutat att återrapportering ska ske enligt anvisningar som framgår under rubriken Verksamhet i avsnittet "Mål och Återrapporteringskrav", "Organisationsstyrning" och "Avgifter och bidrag" samt bilaga 1 (mall för redovisning av statistik) i regleringsbrevet. Anvisningarna utgör ett undantag från bestämmelserna i 3 kap. 2 § FÅB och i vissa fall undantag från 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Brytdatum, det datum då löpande bokföring på räkenskapsåret avslutas, är den 5 januari 2017.

De flesta belopp i de finansiella delarna är framtagna med hjälp av excelerator. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser.

Periodavgränsningsposter

Inkomna fakturor t.o.m. brytdag har bokförts. Fakturor som erhålls efter brytdagen redovisas som periodavgränsningsposter. Beloppsgränsen för periodavgränsningsposter har fastställts till 20 tkr. Löpande under året periodiseras förutbetalda kostnader såsom hyror m.m. för att kostnaden ska belasta rätt period. Beloppsgräns är fastställd till 20 tkr. Skulder till personalen i form av kompledighet och semesterlöner redovisas månadsvis och regleras halvårsvis med värdeförändring till följd av ändrade löner m.m.

Erhållna bidrag som inte förbrukats periodiseras och redovisas som oförbrukade bidrag. Kostnader motsvarande bidragsbelopp som ännu inte erhållits, periodiseras och redovisas som upplupna bidragsintäkter.

Anläggningstillgångar

Tillgångar med en bedömd nyttjandeperiod om minst 3 år och ett anskaffningsvärde på minst ett halvt basbelopp redovisas som anläggningstillgångar. Immateriella anläggningstillgångar vid anskaffningsvärde på minst 100 tkr och för förbättringsutgifter på annans fastighet på minst 50 tkr.

Stationära och bärbara persondatorer kostnadsförs direkt på grund av den tekniska utvecklingen och prisnivån samt för bärbara datorer då de utsätts för extra stort slitage. På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning månadsvis. Följande avskrivningstider tillämpas.

Immateriella anläggningstillgångar	Avskrivningstid
	3 år
Materiella anläggningstillgångar:	
- Förbättringsutgift på annans fastighet	högst 7 år
- Maskiner, inventarier m.m.	
Bilar och transportmedel	4 år
Maskiner	4 år
Konst	ingen avskrivning
Övriga inventarier	5 år
- Pågående nyanläggning	ingen avskrivning

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har tagits upp till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt. Fordringar och skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Redovisning av lönegaranti sker i enlighet med Ekonomistyrningsverkets skrivelse den 6 december 2002. Lönegarantifordran värder regleras kollektivt med 85 procent, vilket motsvarar det erfarenhetsmässiga sambandet mellan utbetalningar och utdelningar.

Genomslag i den finansiella redovisningen

Jordfondens fastigheter värderas till inköpspris, med justering för gjorda åtgärder.

Från och med 2014 har principen ändrats för realisationsberäkning på fastigheterna, Jordfonden, gällande försäljning av fastigheter inskaffade före 1 juli 1991. Länsstyrelsen i Dalarnas län har inte ett korrekt inköpsvärde för dessa fastigheter och vid realisation har eventuell vinst redovisats och levererats in först när ett helt område gått med överskott, inte vid enskild affär. Från och med 2014 görs en schablonbedömning av det anskaffade värdet och realisationsvinst/förlust redovisas vid varje försäljning.

Verksamhet gällande fastighetsförvaltning i fjällen och som före 2014 redovisats under rennärning, redovisas från och med 2014 under fastighetsförvaltning, väs 51. Det redovisas som ett externt projekt mot Naturvårdsverket.

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde år 2014 ett anslagsöverskridande om 7 995 tkr avseende anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder. En felaktig redovisning gjordes därmed i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag har därför rättats i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Noter till resultaträkningen

Not	1	Intäkter av anslag	2016	2015
		01 05 001 ap.16 Förvaltningsanslag	102 773	99 662
		19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder	3 596	18 280
		22 02 003 ap.2 Grundläggande betaltjänster	575	507
		Summa intäkter av anslag	106 944	118 449

Skillnaden mellan summan av intäkter av anslag samt medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag i resultaträkningen och utgifter i anslagsredovisningen beror på anslagsavräknad semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 enligt övergångsbestämmelsen till 16 § anslagsförordningen.

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde år 2014 ett anslagsöverskridande om 7 995 tkr avseende anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder. En felaktig redovisning gjordes därmed i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag har därför rättats i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Not	2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2016	2015
		Offentligrättsliga avgifter	3 582	3 557
		Försäljning enligt 4 § Avgiftsförordningen	3 814	2 112
		Intäkter av andra ersättningar	3 750	3 305
		Summa	11 146	8 974

Varav intäkter av avgifter enligt 4 § Avgiftsförordningen består av

Intäkter uthyrning	740	199
Intäkter utbildning/konferenser	541	775
Intäkter konsultuppdrag	203	1 092
Intäkter övriga 4 § avgifter	2 331	46
	3 814	2 112

Intäkter av andra ersättningar utgörs till stor del av intäkter från Naturvårdsverket för kostnader i samband med fastighetsförvaltning av Naturvårdsverkets fastigheter. Den i separat tabell redovisad avgiftsbelagd verksamhet är inte jämförbar med denna not.

Not	3	Intäkter av bidrag	2016	2015
		Bidrag från statliga myndigheter	90 757	80 780
		varav		
		Naturvårdsverket	41 525	38 160
		Statens jordbruksverk	9 832	11 773
		Havs- och vattenmyndigheten	9 271	6 420
		Kammarkollegiet	6 089	4 169
		Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	4 544	4 667
		Post- och telestyrelsen	2 866	5 822
		Tillväxtverket	2 444	-850
		Riksantikvarieämbetet	2 115	1 115
		Länsstyrelsen i Östergötlands län	1 980	1 874
		Statens energimyndighet	1 877	1 112
		Länsstyrelsen i Örebro län	1 674	-570
		Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	1 364	0
		Socialstyrelsen	998	765

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Länsstyrelsen i Västmanlands län	928	1 170
Länsstyrelsen i Uppsala län	580	717
Arbetsförmedlingen	495	501
Affärsverket svenska kraftnät	416	204
Regeringskansliet	399	926
Svenska institutet	356	0
Verket för innovationssystem	243	195
Övriga motparter	232	235
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	180	10
Boverket	129	116
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	109	0
Länsstyrelsen i Kronobergs län	89	21
Folkhälsomyndigheten	86	1 354
Lunds universitet	85	55
Transportstyrelsen	40	40
Länsstyrelsen i Skåne län	40	0
Länsstyrelsen i Västerbottens län	16	0
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	11	0
Länsstyrelsen i Jönköpings län	10	10
Verket för näringslivsutveckling - Upphört	2	0
Trafikverket	0	72
Länsstyrelsen i Hallands län	0	102
Umeå universitet	0	1
Statens folkhälsoinstitut - Upphört	0	-1
Skatteverket	-18	1
Länsstyrelsen i Jämtlands län	-250	593
Bidrag från övriga varav bidrag från EU:s fonder	897	-151
Summa	91 654	80 629

Skatteverket, -18 tkr och Länsstyrelsen i Jämtlands län, -250 tkr avser oförbrukade projektbidrag.

Not	4	Finansiella intäkter	2016	2015
		Räntekonto i Riksgälden	16	7
		Övriga finansiella intäkter	4	4
		Summa	19	11

Not	5	Kostnader för personal	2016	2015
		Lönekostnader, exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-93 871	-88 596
		varav		
		Lönekostnader för insynsråd och ej anställd personal (uppdragstagarer)	-1 045	-1 152
		Övriga kostnader för personal	-45 342	-42 423
		Summa	-139 213	-131 019

Not	6	Finansiella kostnader	2016	2015
		Räntekostnader avseende räntekonto i Riksgälden	-178	-64
		Övriga finansiella kostnader	-20	-6
		Summa	-198	-70

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Not	Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	2016 budget intäkter	2016 utfall intäkter	2016 utfall kostnad	2016 netto- utfall	2015 utfall intäkter	2015 utfall kost- nad
	<i>Avgifter med bestämt ekonomiskt mål</i>						
	2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	200	216	1 887	-1 671	241	1 317
	2537 Miljö- och täktavgifter	4 000	5 419	8 245	-2 826	4 639	4 970
	2552 Övriga Offentligrättsliga avgifter						
	- Avgifter enligt stiftelseförordning	1 700	672	1 284	-612	660	1 042
	- Avgifter enligt avfallsförordningen	0	0	0	0	0	0
	- Övriga avgifter med bestämt ekonomiskt mål	30	1 531	1 375	156	1 380	1 471
	Övriga intäkter som inte disponeras		23 825			-339	
	Summa	5 930	31 663	12 791	-4 954	6 581	8 800

Under 2016 har högre vinster levererats avseende försäljning av fastigheter, Jordfonden.

Not	8 Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	2016	2015
	Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-30 756	-5 191

Under 2016 har högre vinster levererats avseende försäljning av fastigheter, Jordfonden.

Not	9 Uppbördsverksamhet	2016	2015
	Uppbördsverksamhet	947	1 466

Saldot består av Jordfondens verksamhetskostnader 947 tkr.

Not	10 Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	2016	2015
	01 05 001 Förvaltningsanslag	2 665	2 617
	19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	14 967	21 944
	Grundläggande betaltjänster 22 02 003	1 425	1 480
	Summa	19 057	26 041

Under 2015 erhöles ett omdisponerat anslag med 11 mnkr avseende Regionala tillväxtåtgärder, ap.16. Motsvarande belopp reducerades i anslagstilldelningen för 2016.

Not	11 Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	2016	2015
	Från myndighet		
	Kammarkollegiet	139 028	155 015
	Havs- och vattenmyndigheten	10 755	7 843
	Tillväxtverket	7 237	0
	Naturvårdsverket	5 304	5 826
	Socialstyrelsen	3 326	3 326
	Riksantikvarieämbetet	896	1 527
	Post- och telestyrelsen	862	1 313
	Länsstyrelsen i Jämtlands län	191	0

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Regeringskansliet	92	356
Länsstyrelsen i Örebro län	79	3 782
Länsstyrelsen i Östergötlands län	0	20
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	0	60
Statens jordbruksverk	0	3
Statens energimyndighet	0	-7
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	0	331
Folkhälsomyndigheten	-1	209
Summa	167 767	179 603

Not 12 Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2016	2015
Lönegaranti konkurser	20 300	11 172
Bygdemedel	3 537	3 553
Lönegaranti rekonstruktioner	3 139	36
Älgvårdsfonden	969	1 007
Samtliga kommuner i Dalarnas län	-85	0
Summa	27 860	15 767

Skillnaden mellan åren består främst av föregående års nedskrivningar av lönegarantifordringar.

Not 13 Avsättning till/upplösning av fonder mm för transfereringsändamål	2016	2015
Ingående balans	12 233	10 001
Årets förändring	1 980	2 232
Utgående balans	14 213	12 233
Uppdelat på Älgvårdsfonden		
Ingående balans	1 460	640
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	969	1 007
Lämnade bidrag	0	-186
Utgående balans	2 429	1 460
Bygdemedel		
Ingående balans	10 772	9 361
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	3 537	3 553
Lämnade bidrag	-2 526	-2 141
Utgående balans	11 783	10 772

Not 14 Lämnade bidrag	2016	2015
Lämnade bidrag till den offentliga sektorn	-29 166	-28 724
Lämnade bidrag till övriga samt periodiseringar	-181 703	-208 842
Summa Lämnade bidrag	-210 869	-237 566
inom verksamhetsområden		
Lönegaranti	-160 177	-184 077
Företagsstöd inom regional tillväxt	-13 069	-15 694
Regional projektverksamhet	-9 212	-6 450
Kalkning av försurade vatten	-7 919	-7 395
Frågor inom mänskliga rättigheter	-3 326	-3 326
Allmänt och övergripande inom regional tillväxt	-2 665	-2 617

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

<i>Deponering, administration och fördelning av medel, allmänna arvsfonden m.m.</i>	-2 526	-2 141
<i>Miljömål</i>	-2 397	-1 496
<i>Kommunikationsplanering</i>	-2 289	-5 262
<i>Efterbehandling av förorenade områden</i>	-1 414	-3 543
<i>Biologisk återställning i kalkade vatten</i>	-1 001	0
<i>Jakt och viltvård</i>	-863	-792
<i>Förvaltning av kvalitén på vattenmiljön</i>	-647	-281
<i>Skydd av områden och arter (exkl. vattenskyddsområden och kulturreservat)</i>	-630	-47
<i>Fiskevård och fritidsfiske</i>	-603	-227
<i>Jämställdhetsfrågor</i>	-546	-888
<i>Byggnadsvård</i>	-467	-664
<i>Fornminnes- och kulturlandskapsvård</i>	-429	-580
<i>Restaurering av vatten som inte kalkas</i>	-414	0
<i>EU:s strukturfonder</i>	-191	0
<i>Allmänt och övergripande inom restaurering</i>	-170	0
<i>Strategiskt arbete, planer och stöd inom energi och klimat</i>	0	7
<i>Kulturhistoriskt värdefulla miljöer</i>	0	-284
<i>Riskhantering och säkerhet</i>	0	-331
<i>Miljöövervakning</i>	0	-144
<i>Förvaltning och skötsel av skyddade områden</i>	0	-10
<i>Stöd till lantbruksutvecklingsåtgärder</i>	0	-1 113
<i>Tillsyn och kontroll inom lantbruk och landsbygd</i>	0	-3
<i>Allmänt och övergripande inom folkhälsa</i>	0	-20
<i>Tillsyn och rådgivning inom alkohol- och tobak</i>	0	-30
<i>Främjande insatser inom folkhälsoområdet</i>	1	-159
<i>Integrationsfrågor</i>	85	0
	-210 869	-237 566

Not 15 Årets kapitalförändring	2016	2015
Verksamhetsutfall		
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	92	-24
Semesterlöne- och löneskuld	436	1 033
Årets minskning av semesterlöneskulden från 2008 som finansieras av anslag	-427	-970
Justering 2014 års felaktigt redovisad anslagsförbrukning	0	7 995
Summa verksamhetsutfall	102	8 034
Uppbörd		
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0
Övriga periodiserade kostnader SCR	0	0
Transfereringar		
Lönegaranti konkurser	1 181	-15 716
Lönegaranti rekonstruktioner	654	-2 671
Summa Transfereringar	1 834	-18 387
Summa årets kapitalförändring	1 936	-10 353

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde år 2014 ett anslagsöverskridande om 7 995 tkr avseende anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder. En felaktig redovisning gjordes därmed i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag har därför rättats i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Noter till balansräkningen

Not	16 Immateriella anläggningstillgångar	2016-12-31	2015-12-31
	Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
	Ingående anskaffningsvärde	445	445
	Årets anskaffning	0	0
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående anskaffningsvärde	445	445
	Ingående avskrivningar	-445	-445
	Årets avskrivningar	0	0
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående avskrivningar	-445	-445
	Bokfört värde	0	0
Not	17 Materiella anläggningstillgångar	2016-12-31	2015-12-31
	Förbättringsutgifter på annans fastighet		
	Ingående anskaffningsvärde	1 569	1 164
	Årets anskaffning	39	405
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående anskaffningsvärde	1 608	1 569
	Ingående avskrivningar	-1 164	-1 143
	Årets avskrivningar	-57	-21
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående avskrivningar	-1 221	-1 164
	Bokfört värde	387	405
	Maskiner, inventarier, installationer mm.		
	Ingående anskaffningsvärde	19 109	17 646
	Årets anskaffning	5 386	1 463
	Årets överföring från Pågående nyanläggningar	0	0
	Årets försäljning, utrangering	-250	0
	Utgående anskaffningsvärde	24 246	19 109
	Ingående avskrivningar	-16 463	-15 149
	Årets avskrivningar	-1 637	-1 314
	Årets försäljning, utrangering	250	0
	Utgående avskrivningar	-17 851	-16 463
	Bokfört värde	6 395	2 646
	Bokfört värde materiella anläggningstillgångar	6 782	3 051

Not	18 Varulager m.m.	2016-12-31	2015-12-31
	Jordfondsfastigheter Areal, ha:		
	Jordbruksmark	267	313
	Produktiv skogsmark	9 320	10 630
	Bokfört värde	139 544	143 073
	Bedömt värde	257 000	271 071
Fastighetsinnehavet består av ett stort antal fastigheter lokaliserade till omarronderingsområden, där bytesprojekt pågår eller är planerade. Fastigheternas marknadsvärde ovan har bedömts av Länsstyrelsens enhet för landsbygd och tillväxt, markfunktionen. Sedan 2014 har principen vid reavinstberäkningar gällande äldre fastigheter ändrats till att från försäljningsvärdet dra ett schabloniserat anskaffningsvärde vid varje försäljning istället för att redovisa vinsten först när hela det aktuella området visat ett överskott.			
Not	19 Fordringar hos andra myndigheter	2016-12-31	2015-12-31
	Diverse fordringar andra myndigheter	12 473	15 032
	Mervärdesskatt	2 149	1 938
	Summa	14 622	16 971
Diverse fordringar andra myndigheter avser främst rekvisition till kammarkollegiet avseende lönegarantier.			
Not	20 Övriga kortfristiga fordringar	2016-12-31	2015-12-31
	Lönegarantifordringar	52 447	50 613
	Uppbördsfordringar	255	496
	Övriga kortfristiga fordringar	28	169
	Summa	52 731	51 278
Lönegarantifordringar består av statens fordran på företag som genomgått en rekonstruktion eller gått i konkurs. Fordran värderegleras utifrån historiska utdelningar och återbetalningar de senaste fem åren 2012-2016. Värderegleringen uppgår till 85 %, vilket bedöms ge en rättvisande bild av aktuella fordringar. Värderegleringen är en modell som i stor utsträckning tillämpas enhetligt för alla sju län som handlägger lönegarantiärenden.			
Not	21 Periodavgränsningsposter	2016-12-31	2015-12-31
	Förutbetalda kostnader		
	Förutbetalda hyror	2 230	2 205
	Övriga förutbetalda kostnader	149	112
	Summa förutbetalda kostnader	2 379	2 317
	Upplupna bidragsintäkter		
	Upplupna bidragsintäkter från andra myndigheter varav	10 553	8 555
	Statens jordbruksverk	5 270	3 841
	Länsstyrelsen i Västmanlands län	2 270	1 344
	Kammarkollegiet	1 248	1 700
	Tillväxtverket	831	304
	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	233	0
	Statens energimyndighet	163	3
	Naturvårdsverket	146	453
	Havs- och vattenmyndigheten	138	0

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Länsstyrelsen i Jämtlands län	106	581
Riksantikvarieämbetet	84	2
Länsstyrelsen i Östergötlands län	32	81
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	22	96
Folkhälsomyndigheten	10	0
Länsstyrelsen i Örebro län	0	61
Post- och telestyrelsen	0	91

Upplupna bidragsintäkter från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	1 556	2 383
--	-------	-------

Totala upplupna bidragsintäkter	12 109	10 938
--	---------------	---------------

Övriga upplupna intäkter	511	2 128
---------------------------------	------------	--------------

Summa periodavgränsningsposter	14 999	15 383
---------------------------------------	---------------	---------------

Not 22 Avräkning med statsverket	2016-12-31	2015-12-31
---	-------------------	-------------------

Uppbörd

<i>Ingående balans</i>	937	1 195
------------------------	-----	-------

Redovisat mot inkomstitel (-)	-30 756	-5 191
-------------------------------	---------	--------

Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde (+)	31 834	4 933
---	--------	-------

Fordringar avseende uppbörd	2 014	937
------------------------------------	--------------	------------

Anslag i icke räntebärande flöde

<i>Ingående balans</i>	-21	0
------------------------	-----	---

Redovisat mot anslag (+)	20 563	34 216
--------------------------	--------	--------

Medel hänförliga till transfereringar med mera som betalats till icke räntebärande flöde (-)	-20 557	-34 237
--	---------	---------

Skulder avseende anslag i icke räntebärande flöde	-15	-21
--	------------	------------

Anslag i räntebärande flöde

<i>Ingående balans</i>	-3 240	-1 120
------------------------	--------	--------

Redovisat mot anslag (+)	105 865	103 250
--------------------------	---------	---------

Anslagsmedel som tillförts räntekonto (-)	-105 905	-105 369
---	----------	----------

Återbetalning av anslagsmedel (+)	79	0
-----------------------------------	----	---

Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-3 201	-3 240
---	---------------	---------------

Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag

<i>Ingående balans</i>	1 506	2 476
------------------------	-------	-------

Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-427	-970
--	------	------

Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	1 079	1 506
--	--------------	--------------

Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto

<i>Ingående balans</i>	-112 521	-95 251
------------------------	----------	---------

Inbetalningar i icke räntebärande flöde (+)	320 260	277 921
---	---------	---------

Utbetalningar i icke räntebärande flöde (-)	-305 389	-324 494
---	----------	----------

Betalningar hänförliga till anslag och inkomstitlar (+/-)	-11 276	29 304
---	---------	--------

Övriga skulder på statens centralkonto	-108 927	-112 521
---	-----------------	-----------------

Summa utgående balans avräkning med statsverket	-109 050	-113 339
--	-----------------	-----------------

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Not	23 Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	2016-12-31	2015-12-31
	Räntekonto i Riksgälden	40 923	32 464

Högre saldo räntekonto 2016 avser främst bidrag erhållna i förskott.

Not	24 Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	2016-12-31	2015-12-31
	Övriga tillgodohavanden i Riksgälden Deponeringar	4 262	3 913

Not	25 Kassa och bank	2016-12-31	2015-12-31
	Nordea	8 261	10 787
	Kassa	1	1
	Summa	8 262	10 788

Behållning på bankkontot utgörs av Vattenregleringsfonder (bygdemedel) och Stiftelse EO Johnsons understödsfond. Differensen 3 521 tkr mot not 13 utgörs främst av bygdemedel som fakturerats 2016 men omförts i bank 2017.

Not	26 Förändring av myndighetskapitalet	Stats-kapital	Balanserad kapital-förändring, anslags-finansierad verksamhet	Balanserad kapital-förändring, avgifts-belagd verksamhet	Balanserad kapital-förändring, bidrags-finansierad verksamhet	Kapital-förändring enligt resultat-räkning	Summa
	Utgående balans 2015	0	-7 814	96	68 999	-10 353	50 928
	varav						
	Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	262	0	-24	239
	Semesterlöne- och löneskuld	0	0	-167	0	62	-104
	Övriga periodiserade kostnader RTA	0	71	0	0	0	71
	Lönegaranti konkurser	0	0	0	70 358	-15 716	54 642
	Lönegaranti rekonstruktioner	0	0	0	-1 359	-2 671	-4 030
	Övriga periodiserade kostnader SCR	0	-7 886	0	0	7 995	109
	Ingående balans 2016	0	-7 814	96	68 999	-10 353	50 928
	Föregående års kapitalförändring	0	7 995	38	-18 386	10 353	0
	Årets förändring						
	varav						
	Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	0	0	92	92
	Semesterlöne- och löneskuld	0	0	0	0	9	9
	Lönegaranti konkurser	0	0	0	0	1 181	1 181
	Lönegaranti rekonstruktioner	0	0	0	0	654	654
	Summa årets förändring	0	0	0	0	1 936	1 936
	Utgående balans 2016	0	181	134	50 613	1 936	52 864

Länsstyrelsen i Dalarnas län gjorde år 2014 ett anslagsöverskridande om 7 995 tkr avseende anslag 19 01 001 ap.16 Regionala tillväxtåtgärder. En felaktig redovisning gjordes därmed i anslagsredovisningen för år 2014 och verksamhetens intäkter samt anslag har därför rättats i redovisningen 2015 avseende ingående balans och anslagsintäkterna i enlighet med 4 kap 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

Not 27	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelse	2016-12-31	2015-12-31
	Ingående avsättningar	501	784
	Årets pensionskostnader	11	-33
	Årets pensionsutbetalningar	-291	-250
	Utgående avsättning	221	501

Not 28	Övriga avsättningar	2016-12-31	2015-12-31
	Lokalt omställningsarbete		
	Årets förändring	275	261
	Utgående balans	287	110
	Summa övriga avsättningar	287	110

Syftet med lokalt omställningsarbete har under året varit kompetensutvecklingsinsatser för att främja och möjliggöra intern rörlighet.
Avsatta medel beräknas att förbrukas under kommande räkenskapsår.

Not 29	Lån i Riksgäldskontoret	2016-12-31	2015-12-31
	Ingående balans	3 011	2 517
	Under året upptagna lån	2 629	494
	Årets amorteringar	0	0
	Utgående balans	5 641	3 011

Beviljad låneram	9 000	6 800
------------------	-------	-------

Utgående balans avviker år 2016 med 1 141 tkr och år 2015 med 40 tkr jämfört med bokfört värde på materiella anläggningstillgångar, vilket avser tillkommande tillgångar vid årsslut.

Not 30	Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	2016-12-31	2015-12-31
	Räntekontokredit i Riksgälden	0	0
	Beviljad kreditram	10 000	7 500

Not 31	Kortfristiga skulder till andra myndigheter	2016-12-31	2015-12-31
	Diverse skulder inkl. leverantörsskulder	6 390	8 390
	Lagstadgade arbetsgivaravgifter	5 330	5 435
	Premier avtalsförsäkringar	0	42
	Mervärdesskatt	308	305
	Summa	12 028	14 173

Lagstadgade arbetsgivaravgifter innefattar både anställd personal samt lönegaranti.

Not 32	Övriga kortfristiga skulder	2016-12-31	2015-12-31
	Personalens källskatt	2 320	2 084
	Övriga kortfristiga skulder	3 893	4 366
	Bestående av		
	Preliminärskatt lönegaranti	2 625	3 003
	Transfereringar under utbetalning	19	29
	EU-medel för vidarebefordran	0	0
	Övrigt	1 249	1 333
	Summa	6 212	6 450

Not 33	Depositioner	2016-12-31	2015-12-31
	Depositioner	4 279	3 912
	Bedömd del av posten som regleras efter mer än 12 månader är ca 2 000 tkr.		

Not 34	Periodavgränsningsposter	2016-12-31	2015-12-31
	Upplupna kostnader		
	Upplupna löner, arvoden inkl social avg	794	933
	Upplupna semesterlöner inkl social avg	10 069	9 555
	Upplupna räntor	0	0
	Övriga upplupna kostnader	1 537	1 377
	Summa upplupna kostnader	12 400	11 865
	Oförbrukade bidrag från annan myndighet	60 820	53 867
	varav		
	Naturvårdsverket	31 894	31 925
	Länsstyrelsen i Västmanlands län	4 536	3 441
	Kammarkollegiet	3 714	1 798
	Riksantikvarieämbetet	3 420	2 082
	Havs- och vattenmyndigheten	3 190	5 085
	Länsstyrelsen i Uppsala län	3 131	2 500
	Statens energimyndighet	2 568	781
	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	2 075	1 469
	Regeringskansliet	1 161	1 651
	Post- och telestyrelsen	1 023	369
	Länsstyrelsen i Stockholms län	971	0
	Länsstyrelsen i Västernorrlands län	910	1 090
	Länsstyrelsen i Örebro län	772	851
	Verket för innovationssystem	575	0
	Affärsverket svenska kraftnät	341	116
	Tillväxtverket	150	0
	Länsstyrelsen i Jämtlands län	148	108
	Trafikverket	135	67
	Svenska institutet	38	395
	Socialstyrelsen	36	27
	Folkhälsomyndigheten	36	110
	Länsstyrelsen i Östergötlands län	20	2
	Lunds universitet	7	0
	Umeå universitet	1	1

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

<i>Boverket</i>	<i>1</i>	<i>28</i>
<i>Statens folkhälsoinstitut - Upphört</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>Länsstyrelsen i Kronobergs län</i>	<i>0</i>	<i>89</i>
<i>Länsstyrelsen i Västerbottens län</i>	<i>0</i>	<i>16</i>
<i>Verket för näringslivsutveckling - Upphört</i>	<i>0</i>	<i>2</i>
<i>Statens jordbruksverk</i>	<i>-36</i>	<i>-137</i>

Oförbrukade bidrag från annan myndighet planeras att användas:

- Inom tre månader	948	215
- mer än tre månader till ett år	28 480	23 702
- mer än ett år till tre år	31 072	29 627
- mer än tre år	320	323

Oförbrukade bidrag från ickestatliga organisationer eller privatpersoner

315	449
------------	------------

Summa oförbrukade bidrag

61 135	54 316
---------------	---------------

Summa periodavgränsningsposter

73 535	66 181
---------------	---------------

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Uppgifter om rådsledamöter enligt 7 kap. 2§ förordningen om årsredovisning och budgetunderlag

Redovisning av skattepliktiga ersättningar och andra förmåner till rådsledamöter och ledande befattningshavare samt uppgift om uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter eller uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Namn	Ersättning kronor	Andra uppdrag
<i>Landshövding</i>		
Ylva Thörn	1 271 036	inga övriga uppdrag
<i>Länsråd/Länsöverdirektör</i>		
Inger Eriksson	604 718	Regeringens ANDT-råd, Tekniska museet
Camilla Fagerberg	369 936	inga övriga uppdrag
<i>Insynsråd</i>		
Kerstin Öhrn	5 800	Staffan BJ Nilsson AB
Anders Ahlgren	4 854	Gagnline Affärsutveckling AB, Leksands Hockey AB, Almi Företagspartner GävleDala AB
Bo Brännström	5 629	SABO AB, Gamla Byn AB, Avesta Industristad AB
Marie Louise Erbing Falkland	4 854	Outokumpu PressPlate AB, Outokumpu Prefab AB
Martin Moraues	5 070	AB Grännastrandens Camping, Aktivitetscentrum Udden Orsa AB, Grönklittsgruppen AB
Sara Jöngren	1 450	inga övriga uppdrag
Roza Güclü Hedin	5 450	inga övriga uppdrag
Sohrab Fadai	4 496	Sohrab AB

Diarienummer 106-1886-2017

Landshövdingens underskrift av årsredovisningen 2016

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Falun den 22 februari 2017

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Ylva Thörn'. The signature is fluid and cursive, with a large initial 'Y' and a stylized 'Thörn'.

Ylva Thörn

Landshövding Länsstyrelsen i Dalarnas län

BILAGA

Regleringsbrev 2016, uppdrag som redovisas på annat sätt

Följande uppdrag i regleringsbrevet till länsstyrelserna berör Länsstyrelsen i Dalarnas län, och återrapporteras på anvisat sätt och inte i årsredovisningen. Uppdragsformuleringarna har förkortats av utrymmesskäl.

Nr	Uppdrag	Rapportering		
		Datum	Mottagare	Diariennr.
1.4	Länsstyrelserna ska verka för ett effektivt regionalt genomförande av Landsbygdsprogram för Sverige 2014-2020 och Havs- och fiskeriprogrammet 2014-2020		Statens Jordbruksverk	600-2116-2015
1.23	Länsstyrelserna ska i Hermes redovisa prognoser med tillhörande kommentarer för 2016–2020.	2016-01-20 2016-02-19 2016-05-03 2016-08-01 2016-10-26	Hermes, Finansdepartementet	111-130-2017
1.24	Länsstyrelserna ska redovisa prognoser för anslagsbelastning avseende anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder under utgiftsområde 19 för 2016–2020	2016-01-20 2016-02-19 2016-05-03 2016-08-01 2016-10-26	Hermes, Finansdepartementet	111-130-2017
3.01	Livsmedelskontroll	2017-02-01	Livsmedelsverket	281-787-2017
3.04	Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan	2017-02-28	Statens jordbruksverk	285-1248-2017 281-14224-2017 285-447-2017
3.05	Använda metoder i tillsynen över djurhälsopersonalen	2017-02-01	Statens jordbruksverk	284-1212-2017 284-1217-2017
3.06	Kontroll enligt förordningen (2006:816) om kontroll av husdjur m.m. samt lagen (2006:806) om provtagning på djur.	2017-02-01	Statens jordbruksverk	289-449-2017
3.08	Kostnader för hantering av EU-stöd	2016-02-01	Statens jordbruksverk	600-6-2016
3.09	Fisketillsyn	2016-02-01	Havs- och vattenmyndigheten	Inrapporteras direkt i Åtgärdsdatabas, "Åtgärder i vatten". Dnr saknas.
3.11	Bemyndigande gällande anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder under utgiftsområde 19.	2016-03-31 2016-09-30 2016-12-31	Tillväxtverket	111-4428-2016 111-10945-2016 300-237-2017
3.16	Grundläggande betaltjänster	2016-12-01	Näringsdepartementet	303-3179-2016
3.17	Bredband	2016-02-01 2016-03-01 2016-06-30 2016-08-01 2017-02-01	Post- och telestyrelsen	341-1907-2017 341-760-2016 341-7848-2016 341-1911-2017

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2016

3.18	Regionala arbetet avseende energiomställning och minskad klimatpåverkan.	2017-01-27	Naturvårdsverket, Statens energimyndighet	423-13405-2016
3.19	Tillsyn och tillsynsvägledning över kommunernas plan- och byggverksamhet	2017-01-31	Boverket	404-13363-2016
3.20	Uppföljning av tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen	2017-01-31	Boverket	404-13363-2016
3.21	Inriktningsmål för handläggning av överklagade enligt plan- och bygglagen	2017-02-28	Boverket	1)
3.22	Bostadsbyggandet i vissa kommuner	2017-06-15	Näringsdepartementet	1)
3.23	Planeringsunderlag avseende klimatfrågor	2016-10-31	Boverket	404-12046-2016
3.24	Användandet av digital teknik	2016-05-31	Boverket	408- 6601-2016
3.25	Miljötillsyn - tillsyn och tillsynsvägledning enligt miljöbalken och miljötillsynsförordningen (2011:13)	2017-04-15	Naturvårdsverket	550-1103-2017
3.26	Utsläpp av enskilda avlopp	2017-03-30	Havs- och vattenmyndigheten	550-1201-2017
3.27	Förelägganden inom ramen för tillsyn över vattenverksamheter	2016-04-01	Miljö- och energidepartementet	530-673-2016
3.28	Skydda och förvalta värdefulla naturområden	2017-02-22	Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten	512-14209-2016 511-1047-2016
3.29	Användningen av medel från anslaget 1:12 Åtgärder för havs- och vattenmiljö under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	2017-02-15	Havs- och vattenmyndigheten	537-1513-2016
3.30	Samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens friluftslivspolitik	2017-02-22	Naturvårdsverket	507-1207-2017
3.33	Föräldrastödssamordning	2017-02-15	Socialdepartementet	821-13631-2016
3.34	ANDT-samordning	2017-01-31	Folkhälsomyndigheten	706-4-1855-2017
3.35	Kommunernas beredskap och mottagningskapacitet	2017-03-02	Arbetsmarknadsdepartementet	851-1627-2017
3.36	Mottagande av vissa nyanlända invandrare - ersättning enligt 37 § förordningen (2010:1122)	2017-03-02	Arbetsmarknadsdepartementet	851-643-2017
3.37	Mottagande av vissa nyanlända invandrare - samhällsorientering för vissa nyanlända	2017-03-02	Arbetsmarknadsdepartementet	851-13987-2016
3.38	Portalen www.informationsverige.se som informationskanal	2017-03-02	Arbetsmarknadsdepartementet	Enligt överenskommelse har ingen rapportering skett till Västra Götaland
3.39	Mottagande av ensamkommande barn	2016-03-02	Justitiedepartementet	851-643-2017
3.40	Prostitution och människohandel för sexuella ändamål	2017-03-31	Socialdepartementet	1)
3.41	Mäns våld mot kvinnor	2016-03-15	Socialdepartementet	1)
3.42	Mäns våld mot kvinnor	2017-03-31	Socialdepartementet	1)
3.43	Hedersrelaterat våld och förtryck	2017-03-31	Socialdepartementet	1)
3.44	Genomförandet av strategier för jämställdhetsintegrering 2014–2016 (S2012/08609/SAM).	2017-02-15	Socialdepartementet	801-1831-2017

1) Slutredovisning ännu ej inlämnad

